

Nakala ya Mtandano (Online Document)

BUNGE LA TANZANIA

MAJADILIANO YA BUNGE

MKUTANO WA KUMI NA TISA

Kikao cha Saba – Tarehe 24 Machi, 2015

(Mkutano Ulianza Saa 3.00 Asubuhi)

D U A

Spika (Mhe. Anne S. Makinda) Alisoma Dua

SPIKA: Waheshimiwa Wabunge tukae.

Katibu!

HATI ZILIZOWASILISHWA MEZANI

Hati Zifuatazo Ziliwasilishwa Mezani na:-

WAZIRI WA NCHI, OFISI YA WAZIRI MKUU, SERA URATIBU NA BUNGE:

Taarifa ya Matoleo yote ya Gazeti la Serikali, Pamoja na Nyongeza zake zilizochapishwa tangu Kikao cha Mwisho cha Mkutano wa Bunge uliopita kama ifuatavyo:-

1. Toleo la Gazeti Namba 6 la tarehe 6 Februari, 2015
2. Toleo la Gazeti Namba 7 la tarehe 13 Februari, 2015
3. Toleo la Gazeti Namba 8 la tarehe 20 Februari, 2015
4. Toleo la Gazeti Namba 9 la tarehe 27 Februari, 2015
5. Toleo la Gazeti Namba 10 la tarehe 6 Machi, 2015
6. Toleo la Gazeti Namba 11 la tarehe 13 Machi, 2015

NAIBU WAZIRI WA FEDHA (MHE. ADAM K. MALIMA):

Taarifa ya Utendaji wa Soko la Bima kwa Mwaka Ulioishia tarehe 31 Desemba, 2013 *(The Annual Insurance Market Performance Report for the Year ended 31st December, 2013).*

MASWALI NA MAJIBU

Na. 67

Kupanua Mradi wa Maji Uroki – Bomang'ombe

MHE. GRACE S. KIWELU (K.n.y. FREEMAN A. MBOWE) aliuliza:-

Kata ya Hai katika Jimbo la Hai, inayokadiriwa kuwa na wakazi wasiopungua elfu hamsini (50,000) inapata huduma ya maji kutoka mradi wa maji wa Uroki Bomang'ombe ambao ulijengwa na Serikali ya Ujerumani kwa kushirikiana na Kanisa ka KKKT. Awali mradi huu ulikadiriwa kuhudumia watu wapatao elfu kumi na tano (15,000) tu. Kwa kuwa idadi ya watu imeongezeka kwa kiasi kikubwa kinyume na maotoe ya awali.

Je, ni lini Serikali itapanua mradi huu ili kukabiliana na upungufu mkubwa wa maji unaosababishwa na ongezeko hilo la watu.

NAIBU WAZIRI, OFISI YA WAZIRI MKUU, TAWALA ZA MIKOA NA SERIKALI ZA MITAA, (TAMISEMI): Mheshimiwa Spika, kwa niaba ya Mheshimiwa Waziri Mkuu naomba kujibu swali la Mheshimiwa Freeman A. Mbowe, Mbunge wa Hai, kama ifuatavyo:-

Mheshimiwa Spika, Mji wa hai unahudumiwa na Mradi wa Maji wa Uroki-Bomang'ombe. Mradi huu unayo jumuiya moja ya watumia maji ya Uroki Bomang'ombe inayohudumia vijiji 14 ambavyo ni Shari, Mamba, Kyeeri, Uswaa, Sawe, Sonu, Ngira, Roo, Kware, Kwa Sadala, Chekimaji, Sanya-Station, Chemka, Rundugai na Mji Mdogo wa Hai.

Ni kweli kwamba mahitaji ya maji kwa sasa ni makubwa ikilinganishwa na uwezo wa mradi kuhudumia maeneo hayo.

Mheshimiwa Spika, kwa kutambua ukubwa wa tatizo la maji kwa wananchi wa maeneo hayo, tayari Serikali imefanya upya usanifu wa mradi na kubaini kwamba zinahitajika shilingi bilioni 9.9 ili kukamilisha upanuzi wa mradi huo.

Wizara ya Maji imepanga kutekeleza mradi huu kwa awamu katika awamu ya pili ya utekelezaji Programu ya Maendeleo ya Sekta ya Maji ambayo itatekelezwa kwa miaka mitano kuanzia mwaka 2014/2015. Utekelezaji wa mradi huu utanza mara baada ya fedha zinazohitajika kupatikana.

MHE. GRACE S. KIWELU: Mheshimiwa Spika, ahsante sana, nina swali moja la nyongeza. Majibu ya Naibu Waziri yanasema ukamilishaji wa mradi huu utakamilika mpaka fedha zitakapopatikana. Kwa kuwa tunakwenda mwisho wa Bajeti hii ya 2014/2015 na fedha hizo hazijapatikana, nini kauli ya Serikali kwa wananchi wa Bomang'ombe hususani wanawake ambao wanapata shida kutafuta maji hayo?

NAIBU WAZIRI WA MAJI: Mheshimiwa Spika, kwa niaba ya Waziri Mkuu naomba kujibu swali la Mheshimiwa Grace Kiwelu, kama ifuatavyo:-

Kama ambavyo amejibu Mheshimiwa Naibu Waziri ni kwamba mradi huu ulitengewa fedha mwaka jana katika Bajeti shilingi milioni 225 baadaye Mji huu ukatangazwa Mji Mdogo. Kwa hiyo kutakuwa na Mamlaka ya Maji ambayo inatakiwa kuundwa. Kwa hiyo, mradi huu sasa ulikadiriwa kuwa na watu 10000 sasa utakuwa na watu 50000. Kwa hiyo, ndiyo maana

Nakala ya Mtandano (Online Document)

tumefanya usanifu upya na tutaingiza katika Bajeti inayokuja. Lakini fedha kwa ajili ya mradi wa awali tulishazituma na zimepelekwa katika vijiji vingine katika Wilaya ya Hai.

SPIKA: Sikuona wengine, Mheshimiwa Selemani Jafo, nimekuona.

MHE. SELEMANI SAID JAFO: Mheshimiwa Spika, ahsante.

Mheshimiwa Spika, kwanza niishukuru Serikali kwa kuhakikisha kwamba inashughulikia miradi ya maji. Hivi sasa mvua za masika zimeanza lakini katika Tanzania yetu hii kulikuwa na miradi ya maji ya *World Bank* ambayo mingine ilikuwa inahusisha ujengaji wa marambo. Kwa mfano, mradi wa Chole ambao Mheshimiwa Naibu Waziri aliutembelea, lakini miradi kama hiyo iko sehemu mbalimbali Tanzania.

Mheshimiwa Spika, mvua inaponyesha malambo yale hayajakamilika hivi sasa kutokana na ukosekanaji wa fedha na wakandarasi wametoka *site*. Ina maana kwamba mradi wa shilingi 1.5 *billion* tutapata *variation* ya 1.8 baadaye. Sasa Serikali ina mpango gani wa kuhakikisha kwamba hii miradi ya marambo ambayo iko haijakamilika na wakandarasi wako *site* itoe pesa za haraka wakandarasi warudi *site* ili mradi tusije tukapoteza pesa na miradi ikashindwa kabisa kutekelezeka?

NAIBU WAZIRI WA MAJI: Mheshimiwa Spika, naomba kujibu swali la nyongeza la Mheshimiwa Jafo kama ifuatavyo:-

Mheshimiwa Spika, nakubaliana naye na nimefika katika bwawa hili la Chole kuna kazi kubwa imefanyika na sasa kuna ucheleweshaji tu wa malipo. Kama nilivyosema jana na juzi kwamba mara tupatapo fedha tutatoa kipaumbele kwa miradi inayoendelea ili iweze kukamilika.

Na. 68

Kushindwa Kutekelezwa kwa Miradi ya Maendeleo Katika Halmashauri

MHE. DAVID E. SILINDE aliuliza:-

Miradi mingi ya Maendeleo inayopangwa na Halmashauri zetu imekuwa ikishindwa kutekelezwa kwa kila mwaka licha ya Bajeti zinazopangwa kupitishwa na Bunge.

Je, kwa nini Bajeti hizo za Halmashauri hazitekelezwi kwa kadiri fedha zinavyopangwa na Bunge?

NAIBU WAZIRI, OFISI YA WAZIRI MKUU, TAWALA ZA MIKOA NA SERIKALI ZA MITAA (TAMISEMI): Mheshimiwa Spika, kwa niaba ya Waziri Mkuu naomba kujibu swali la Mheshimiwa David Ernest Silinde, Mbunge wa Mbozi Magharibi, kama ifuatavyo:-

Mheshimiwa Spika, utekelezaji wa Miradi ya Maendeleo katika Halmashauri nchini huzingatia vipaumbele na Bajeti inayopitishwa na Bunge kila mwaka. Sehemu kubwa ya fedha zinazotumika kutekeleza miradi hiyo zinatokana na ruzuku kutoka Serikali Kuu na Mapato ya Ndani ya Halmashauri.

Mheshimiwa Spika, sababu za kutokufikiwa kwa malengo ya utekelezaji wa baadhi ya Miradi ya Maendeleo katika Halmashauri nchini ni Halmashauri hizo kuchelewa kupokea au

Nakala ya Mtandano (Online Document)

kupokea fedha pungufu hasa zile zinazotoka kwa wahisani na Halmashauri zenyewe kutokufikia malengo ya makusanyo ya mapato ya ndani ya kila mwaka kutokana na sababu mbalimbali.

Kwa mfano, Halmashauri ya Wilaya ya Momba katika Bajeti yake ya Mwaka 2013/2014 iliidhinishiwa ruzuku kutoka Serikali Kuu ya shilingi bilioni 4.65 lakini ilipokea shilingi bilioni 3.65 ambayo ni sawa sawa na asilimia 78 na katika Bajeti ya mwaka 2014/2015 Halmashauri hii iliidhinishiwa shilingi bilioni 5.1 na imeshapokea shilingi bilioni 2.3 sawa na asilimia 46 hadi Februari, 2015.

Kwa upande wa Mapato ya Ndani, Halmashauri hii katika mwaka wa fedha 2013/2014 ilikadiri kukusanya shilingi bilioni 1.6 lakini ilifanikiwa kukusanya shilingi bilioni 1.15 sawa na asilimia 71 ya Makisio.

Mheshimiwa Spika, Ofisi ya Waziri Mkuu, Tawala za Mikoa na Serikali za Mitaa (TAMISEMI) inaendelea kujijengea uwezo Halmashauri ili kuongeza Mapato ya Makusanyo ya ndani ambapo asilimia 60 ya fedha hizo zinatakiwa kutumika kutekeleza Miradi ya Maendeleo. Kupitia mradi wa miji ya kimkakati yaani Tanzania *Strategic Cities Project* tayari Ofisi ya Waziri Mkuu TAMISEMI imeanzisha mfumo wa utambuzi wa majengo ambayo yanastaili kulipiwa kodi.

Mradi wa kielektroniki unaojulikana kama *Local Government Revenue Collection Information System*. Lengo la mfumo huu ni kuziwezesha Halmashauri kuwa na takwimu sahihi za majengo ili kuongeza mapato yanayotokana na kodi za majengo.

MHE. DAVI E. SILINDE: Mheshimiwa Spika, ahsante sana kwa kunipatia nafasi niulize maswali mawili madogo ya nyongeza.

Ikiwa Mheshimiwa Waziri amekiri kabisa kwamba karibu kila mwaka Serikali imeshindwa kupeleka Bajeti kwa asilimia 100, sasa itueleze ni lini sasa Serikali itakuwa na uwezo wa kupeleka asilimia 100 ya Bajeti tunayopanga na Bunge kwenda katika Halmashauri zote nchini.

(b) Kwa kuwa mara nyingi kama unavyoona kwenye swali langu hapo alipouliza mpaka sasa amepeleka asilimia 46 tu katika Halmashauri ya Momba na tumebakiza miezi mitatu kuingia kwenye mwaka mpya wa fedha.

Sasa Serikali itueleze ni kwa nini imekuwa karibu miezi tisa ya Bajeti nzima haipeleki fedha ila mwishoni mwishoni ndiyo inaenda kubaka mpaka kufikia asilimi 70 au 80?

Je, yaani hizo fedha zinapatikana mwishoni na siyo mwanzoni?

Kwa hiyo, Serikali itueleze kwa nini fedha hizo zinapatikana mwishoni?

NAIBU WAZIRI, OFISI YA WAZIRI MKUU, TAWALA ZA MIKOA NA SERIKALI ZA MITAA, (TAMISEMI): Mheshimiwa Spika, ninaomba kujibu maswali mawili ya nyongeza ya Mheshimiwa David Ernest Silinde, Mbunge wa Mbozi Magharibi, kama ifuatavyo:-

Mheshimiwa Spika, *concerns* anazozileta Mheshimiwa Mbunge sisi wote tunakubaliana nazo. Halmashauri zote katika nchi yetu ya Tanzania hakuna ambayo imepokea asilimia 100 na ni kweli anachosema, huyu anazungumza habari ya Momba, Momba ambayo ni Halmashauri mpya imeanza mwaka 2013/2014. Bajeti ni mpango wa Serikali unaokuonyesha hela zitakazopatikana na hela zitakavyotumika.

Nakala ya Mtandano (Online Document)

Ni kweli kabisa kwamba hapa sisi tunavyomsikiliza Waziri wa Fedha akizungumza hapa anasema asilimia 40 ya mapato ya Serikali so far tulikuwa tunategemea wahisani kutoka nje na asilimia 60 ndizo ambazo zinatoka kutoka humu ndani.

Kwa maneno mengine pampu ya kusukuma maendeleo katika nchi yetu na shughuli zote tunazozifanya hapa haimo humu ndani tu. Tunategemea pia wahisani ndiyo hao ambao wakati mwingine wanatuletea hela zikiwa zimechelewa kama unavyouliza hapa. Zinakuja tumejibiwa hapa hata Waziri wa Fedha akizungumza hapa zinakuja hapa.

Mheshimiwa Spika, hawa wa Momba ukizungumza hapa Bajeti hii tunayozungumza hapa Bajeti hii tunayozungumza hapa *contribution* yao hapa ni asilimia 9 tu, asilimia 91 yote inatoka Serikali Kuu. Hoja inayoletwa hapa ni nini? Lazima tufike mahali tuseme hivi, Halmashauri zetu zijenge uwezo wake wa kujitegemea wenyewe kutokana na mapato yake ya ndani, *that is the bottom line*.

Ukifanya hivyo hutapata haya matatizo. So far Temeke imefanya hivyo na inakwenda vizuri, so far Kinondoni wanafanya vizuri na Ilala wanafanya vizuri na sehemu fulani ya Mwanza wanafanya vizuri, Arusha wanafanya vizuri na Mbeya wanafanya vizuri.

Najua atasema hivi, hao unaowataja ni miamba ile mikumbwa mikubwa ambayo miundombinu yao ni mizuri, *property tax* zao ni nzuri na kadhalika. Lakini mwisho wa siku Mwalimu Nyerere alisema lazima tujitegemee, huu ndiyo ujumbe ambao tunaweka hapa. Kauli ya Serikali ambayo naiweka hapo ni hiyo. Sasa hii nyingine unayozungumza hapa inakuwaje? Hizi hela zinakuja mwishoni mwishoni.

Mheshimiwa Spika, nimeleza hapa, hela zikija hapa zinaweza zikaja hapa ukakuta ndiyo tuna *chake out* tunakwenda, Bajeti ndiyo inamalizika malizika au ndiyo tunakwenda kwenye Bajeti. Hutaacha kuwapeleka Momba kwa sababu zimekuja mwishoni mwishoni. Kinachosababisha ni kwa sababu pia tunategemea *Development Partners* ndiyo wanaotusaidia katika jambo hili na ndiyo maana inakuwa hivyo. (*Makofi*)

MHE. MOSES J. MACHALI: Mheshimiwa Spika, nakushukuru kwa kunipa fursa nimwulize swali moja dogo la nyongeza. Hivi karibuni kwa mujibu wa *Report ya Transparency International* ya Mwaka 2014 imeitaja Tanzania na Burundi kuwa vinara wa Matumizi Mabaya wa rasilimali fedha hapa nchini.

Hali ambayo inapoelekekea sasa pengine tuamini hawa washiriki wa Maendeleo kwa maana ya *Development Partners* wamekata tamaa kuendelea kui-support Serikali ya Tanzania. Hivyo kupelekea Halmashauri mbalimbali nchini zisiweze kupata fedha ambazo zilikuwa zimetarajiwa kutoka huko kwa ajili ya ku-support Miradi mbalimbali ya Maendeleo.

Nini kauli ya Serikali kuhusiana na kuacha kuwalinda baadhi ya watumishi ambao wanasababisha hata kile kidogo ambacho kinapatikana kwenye Halmashauri kitumike vibaya?

NAIBU WAZIRI WA FEDHA (MHE. ADAM K. MALIMA): Mheshimiwa Spika, kwa niaba ya Mheshimiwa Waziri Mkuu, naomba nijibu swali la Mheshimiwa Moses Machali, kama ifuatavyo:-

Kwanza wote tunafahamu kwamba, ugomvi wetu na *Development Partners* halihusiani na masuala ya matumizi mabaya ya fedha. Kwa hiyo, tunafahamu kwamba *Transparency International* nao wana *report* zao na tunaziheshimu tunazifanyia kazi, lakini tatizo la *Development Partners* mwaka huu siyo tatizo la matumizi mabaya ya fedha. Lakini ni matatizo

Nakala ya Mtandano (Online Document)

ya taarifa ambazo wamepata kupitia vyombo mbalimbali, mambo ya *Escrow* na kadhalika ambayo yamekwisha.

Tumekaa nao na tumekubaliana kwamba wao kama *Development Partners* na *Multinational Institutions* zote *Word Bank African*, *Development Bank* na wote wanaotoa fedha zao kwa kutambua kazi nzuri iliyofanywa na Serikali. Lakini pia kazi nzuri iliyofanywa na Bunge hili katika kupata ufumbuzi wa suala hili. (Makofi)

Mheshimiwa Spika, nilitaka niliseme hilo kwa sababu naona kama Mheshimiwa Moses Machali alikuwa amechanganya mambo kidogo kuhusiana na watumishi na upatikanaji wa fedha na kadhalika. Lakini hiyo ndiyo hali ilivyo katika upatikanaji wa fedha kutoka *Development Partners*. Sasa hivi pesa zinakuja tumekubaliana mambo yamekwisha. (Makofi)

MHE. MURTAZA ALI MANGUNGU: Mheshimiwa Spika, nakushukuru. Kwa kipindi chote katika uandaaji wa Bajeti, TAMISEMI pamoja na Wizara ya Fedha mmekuwa mkichagulia vipaumbele. Halmashauri mathalani mnatoa *ceiling* kwa ajili ya huduma ya afya, kwa ajili ya huduma ya elimu bila kuangalia matatizo ambayo yanalikabili eneo lile.

Je, ni lini Serikali sasa itakubali kupokea mapendekezo yanayotoka kuanzia ngazi ya Halmashauri, siyo kwa kutoa *ceiling* ya kiasi fulani cha fedha kwa ajili ya sekta fulani?

SPIKA: Kama huna za kwako watakupangia tu.

NAIBU WAZIRI, OFISI YA WAZIRI MKUU, TAWALA ZA MIKOA NA SERIKALI ZA MITAA, (TAMISEMI): Mheshimiwa Spika, naomba kujibu swali la Mheshimiwa Murtaza Mangungu kama ifuatavyo:-

Mheshimiwa Spika, utaratibu wa kwetu Wizara ya Fedha wanaweza wakasema wanavyofikiri lakini mimi nieleze kile ambacho tunakifanya. Sisi katika Halmashauri zetu tuna kitu kinaitwa *O and O D Opportunities and Obstacles to Development* maana yake ni fursa na vikwazo.

Mchakato mzima unapofanyika hapa kila kijiji kinaonyesha kipaumbele chake, kwa sababu kama ukileta matatizo yote ya Watanzania tunayotaka yashughulikiwe hapa itakuwa haiwezekani kwa kuelewa kwangu tu na Mangungu mimi najua ni msomi mzuri anafahamu kabisa mambo haya.

Bajeti kwa kawaida utakwenda kwa *priorities*, ukiwa na mke wako amejifungua pale KCMC au pale Muhimbili ukakutwa uko kwenye kiti cha kuzunguka una *order* bia, watu watahangaa huyu jamaa mkewe yuko kule amelazwa vipi yuko hapa?

Kwa hiyo, utakwenda kwa vipaumbele utasema hivi, kipaumbele ni hiki.

Halmashauri zetu kama anavyosema *comrade*, ni kweli vipaumbele vitakuwa anavyotaja hapa, ni shule, elimu, hospitali na vingine vingi. Lakini anaye *determine* vipaumbele ni Halmashauri yenyewe. Yenyewe ndiyo inafika mahali inasema. Kwetu sisi visima vya maji ni muhimu zaidi na wala siyo *center* ambayo inawapangia kule tukishapokea.

Mheshimiwa Spika, *ceiling* ni maelekezo ya Serikali hata sasa hivi tumeshaambiwa. Kwa mfano tulikuwa tunaulizwa swali la maji, *already* tuna maelekezo ya Serikali kwamba Bajeti ni milioni 225 alizokuwa anasema kwa ajili ya Hai mwaka huu. Tunapopanga tumeambiwa tupange hizo hizo 225.

Nakala ya Mtandano (Online Document)

Kwa hiyo ni maelekezo ya kibajeti ambayo yanaletwa kwetu na sisi tunayapokea hatuwezi kufanya kitu kingine kwa sababu ya matatizo tuliyonayo. *Otherwise* mimi nakubaliana na Mheshimiwa Mangungu kwamba tunayo matatizo mengi na kwamba tunahitaji hela nyingi zaidi kwa ajili ya shughuli hii lakini *limitation* yetu ni kwamba hatuna hizo hela.

SPIKA: Hili swali limechukua dakika 20. Tunaingia Wizara ya Habari, Vijana, Utamaduni na Michezo.

Na. 69

Utoaji wa Mikopo kwa Vikundi vya Vijana

MHE. PROF. PETER MAHAMUDU MSOLLA aliuliza:-

Serikali ilianzisha utaratibu mpya wa kutoa Mikopo kwa Vikundi vya Vijana ambavyo ni Wanachama wa SACCOS kuanzia Mwezi Aprili, 2013.

Je, ni vikundi vingapi vimefaidika na utaratibu huu katika Wilaya ya Kilolo, Mkoani Iringa?

NAIBU WAZIRI WA HABARI, VIJANA, UTAMADUNI NA MICHEZO alijibu:-

Mheshimiwa Spika, kwa niaba ya Waziri wa Habari, Vijana, Utamaduni na Michezo, napenda kujibu swali la Mheshimiwa Prof. Peter Mahamudu Msolla, Mbunge wa Kilolo, kama ifuatavyo:-

Mheshimiwa Spika, Wizara ya Habari, Vijana, Utamaduni na Michezo ilipokea maombi ya mikopo katika Vikundi vya Vijana 53 vya Halmashauri ya Wilaya ya Kilolo Mwezi Desemba, 2014.

Baada ya kufanyiwa uchambuzi jumla ya mikopo ya shilingi milioni ishirini na nane (28) ilitolewa kwa vikundi vitatu vya vijana kupitia Saccos ya Vijana ya Wilaya ya Kilolo yaani Kilolo Vijana SACCOS LTD. Vikundi vilivyofaidika na Mikopo ni kama ifuatavyo:-

1. Kikundi cha Tujiajiri (Kilimo Nyanya) sh. 10,000,000/=;
2. Kikundi cha Jipe Moyo (Kilimo Nyanya) sh. 8,000,000/=; na
3. Kikundi cha Wanyama (Upasuaji Mbao) sh. 10,000,000/=.

Jumla ni Sh. 28,000,000/=.

MHE. PROF. PETER M. MSOLLA: Mheshimiwa Spika, nakushukuru, niweze kuuliza maswali mawili madogo ya nyongeza.

(a) Kwanza idadi ya vikundi ambavyo vilifikisha mikopo Serikalini vilikuwa ni 72 vyenye jumla ya wanachama 2500 na mkopo wao kwa jumla yalikuwa ni maombi ya shilingi milioni 649. Sasa vikundi vitatu nashukuru Serikali kwamba vimeweza kupata hiyo mikopo. Lakini vikundi 69 ambavyo vilikuwa na mategemeo makubwa, bado havijapata mkopo wowote.

Je, Serikali inatoa tamko gani kwa hivi vikundi 69 vilivyobakia pamoja na michango yao ambayo walishatoa?

Nakala ya Mtandano (Online Document)

(b) Ni vigezo vipi vilitumika kupata hivi vikundi vitatu, kwa sababu wilaya ya Kilolo ina tarafa tatu. Iko tarafa ya Kilolo, Mazombe na Mahenge. Vikundi vyote vilivyotajwa, kimoja kimetoka Mazombe na viwili vinatoka Kilolo, ni kigezo kipi kilitumika kuondoa kabisa tarafa nzima, ambayo ilikuwa na vikundi vingi zaidi vya tarafa ya Mahenge?

NAIBU WAZIRI WA HABARI, VIJANA, UTAMADUNI NA MICHEZO: Mheshimiwa Spika, kwa niaba ya Waziri wa Habari, Vijana, Utamaduni na Michezo, naomba kujibu maswali mawili ya nyongeza ya Prof. Peter Msolla, Mbunge wa Kilolo, kama ifuatavyo:-

Nimesema tumetoa fedha kwa vikundi vitatu, kati ya vikundi 69. Wilaya za Tanzania ziko zaidi ya mia moja hamsini na kitu, hatuwezi kutoa fedha zote kwa ajili ya vikundi vya Kilolo peke yake. Vikundi vilivyopewa fedha ni vile ambavyo vilikidhi vigezo vinavyotumiwa na Serikali kwa mujibu wa mwongozo.

Kwa hiyo, vikundi vilivyopata ni vile kutoka tarafa ya Mazombe na Kilolo ambavyo vilikidhi vigezo. Lakini nitoe rai tu kwa Mheshimiwa Msolla, kwamba si rahisi kwa milioni 649 zote tukapeleka Kilolo, bado tuna maeneo mengi ya Tanzania ambayo nayo pia yanahitaji kupata fedha hizi. (Makofi)

SPIKA: Nilifikiria kuna sehemu ya pili, vigezo vya kuchukuana kuacha tarafa moja!

NAIBU WAZIRI WA HABARI, VIJANA, UTAMADUNI NA MICHEZO: Mheshimiwa Spika, vigezo vinavyotumika, maafisa wa wizara wanakwenda kutoa mafunzo na kuangalia utayari wa vijana wenyewe ambao wamekwenda kuomba mkopo. Wakishagundua kwamba vijana hawa wana utayari huo, ndiyo maana wanapata mikopo hiyo.

Kwa hiyo, vigezo vilivyotumika vimekuja kugundua kwamba vikundi vitatu vya tarafa ya Mazombe na Kilolo ndiyo ambavyo vilikidhi vigezo na ndiyo maana vikapewa fedha hizo. (Makofi)

SPIKA: Mheshimiwa Esther Bulaya, wengine mmesimama sasa hamkusimama mwanzo.

MHE. ESTHER A. BULAYA: Mheshimiwa Spika, ahsante kwa kunipa nafasi nami niweze kuuliza swali dogo la nyongeza.

Najua Serikali ilikuwa na ina nia ya dhati ya kuhakikisha inawawezesha vijana wajajiri wenyewe na waondokane na wimbi la umasikini, ukizingatia benki hazina rafiki na masikini na vijana hawana vigezo vya kwenda kukopa benki.

Mheshimiwa Spika, Halmashauri nyingi zimekuwa zikitumia fedha hizi ambazo wanatakiwa wakopeshwe vijana vibaya. Baadhi wamekuwa wakichukua ndugu zao na kuunda hivyo vikundi, kwa sababu wanajua wana *connection* na baadhi ya maafisa wa wizara na kuwapa hizo fedha.

Mheshimiwa Waziri amezungumzia suala la vigezo, wanatuma maafisa kutoka wizara kuja huku, baadhi yao wana *collude* na hawa kuhakikisha watu wanaopewa hizo fedha siyo walengwa.

Sasa mimi nilitaka kujua, mnafanya utaratibu gani wa kuhakiki, kuhakikisha hizi fedha zinakwenda kwa hawa vijana masikini ambao wanataabika, wanaendesha boda boda, wanakufa na njaa, kuliko mwisho wa siku zinakwenda kuchukuliwa na ndugu na wafanyakazi wa baadhi ya Halmashauri? Ahsante sana.

Nakala ya Mtandano (Online Document)

SPIKA: Haya, hiyo *allegation*.

NAIBU WAZIRI WA HABARI, VIJANA, UTAMADUNI NA MICHEZO: Mheshimiwa Spika, kwa niaba ya Waziri wa Habari, Vijana, Utamaduni na Michezo, naomba kujibu swali la Mheshimiwa Ester Bulaya, Mbunge wa Viti Maalum, kama ifuatavyo:-

Sina taarifa na Wizara hatuna taarifa kwamba wako baadhi ya maafisa wa wizara wanaoshirikiana na baadhi ya watendaji wa Halmashauri kuchukua hizi fedha kinyume cha utaratibu. Nitashukuru sana akitupatia ushahidi huo ili tuufanyie kazi. *(Makofi)*

Na. 70

Tatizo la Maji Kijiji cha Ntomoko

MHE. ZABEIN M. MHITA aliuliza:-

Kijiji cha Ntomoko ndiyo chanzo cha maji ya mtaro wa Ntomoko lakini wananchi wake hawana maji licha ya ukweli kuwa ndiyo watunzaji wa chanzo hicho cha maji:-

Je, Serikali ina mpango gani wa kuwapatia wananchi hao maji?

NAIBU WAZIRI WA MAJI alijibu:-

Mheshimiwa Spika, kwa niaba ya Waziri wa Maji, naomba kujibu swali na Mheshimiwa Zabein M. Mhita, Mbunge wa Kondoa Kaskazini, kama ifuatavyo:-

Mheshimiwa Spika, chanzo mtaro wa maji Ntomoto kipo katika kijiji cha Ntomoko. Kutokana na tabu wanayoipata wananchi kufuata maji mbali kwenye chanzo, Serikali kupitia Halmashauri ya Wilaya ya Kondoa ilitenga shilingi milioni 90 katika mwaka wa fedha 2012/2013 ili kuwasogezea wananchi huduma ya maji karibu na kunusuru chanzo hicho na uchafuzi unaoweza kusababishwa na wananchi kuchota maji moja kwa moja kutoka katika chanzo hicho.

Mheshimiwa Spika, Halmashauri baada ya kukamilisha usanifu wa mradi huu na kupata fedha, ilimpata mkandarasi ambaye alisaini mkataba wa ujenzi wa miundombinu ya maji. Kazi zilizofanyika ni ujenzi wa nyumba moja ya mtambo, ufungaji wa mabomba yenye urefu wa mita 1,432, ujenzi wa vituo vya kuchotea maji vitatu, ununuzi na ufungaji wa mitambo ya kusukuma maji, ujenzi wa tanki moja la mita za ujazo 90, ujenzi wa tanki la kuhifadha maji la mita za ujazo 45 na uzio kwenye eneo la mita za mraba 120.

Mheshimiwa Spika, mkandarasi amekamilisha ujenzi wa mradi huu na wananchi wanapata maji katika kitongoji cha Fai ambacho kipo kwenye chanzo cha Ntomoko na upanuzi wa vituo vingine zaidi umeingizwa katika makisio ya mwaka 2015/2016. *(Makofi)*

MHE. ZABEIN M. MHITA: Mheshimiwa Spika, naishukuru Serikali kwakutenga kiasi cha fedha kwa ajili ya upanuzi wa vituo vingine mwaka 2015/2016. Aidha namshukuru Mheshimiwa Naibu Waziri kwa kufika Kondoa wakati tulipokuwa na tatizo kubwa la maji na kuhakikisha kuwa Mamlaka ya Maji inapata shilingi milioni 200 kati ya shilingi milioni 400 zilizokuwa zimetengwa.

Mheshimiwa Spika, sasa nina maswali mawili ya nyongeza. Kwa kuwa Ntomoko ina vitongoji vitano na vitongoji vyote hivyo vitano, vinahusika katika utunzaji wa maji ya chanzo hicho, lakini vitongoji vinne, vya Hohori, Kikuri, Matemoina Nkanjia, havina maji kabisa.

Nakala ya Mtandano (Online Document)

Je, pamoja na mpango ambao unakuwa upo, Serikali ina mpango gani wa dharura wa kuvipatia vitongozi hivi vinne maji?

Swali la pili, kwa kuwa katika zile shilingi milioni 200 zilizotolewa tulipatiwa vifaa vya shilingi milioni mia moja na arobaini, bado kuna shilingi milioni 60 ambazo hatujapata.

Pamoja na zile shilingi milioni 200 zilizokuwa zimepangwa katika Bajeti ya mwaka 2014/2015.

Je, fedha hizi zitatumwa lini Kondoa?

NAIBU WAZIRI WA MAJI: Mheshimiwa Spika, kwa niaba ya Waziri wa Maji, naomba kujibu mawali mawili ya Mheshimiwa Zabein M. Mhita, kama ifuatavyo:-

Kwanza nakubaliana naye, kwamba, tumepeleka maji pale kwenye chanzo, katika kijiji cha Ntomoko, kwenye kitongoji kimoja cha Fai. Kwa hiyo, vitongoji vinne hivyo, wazo hilo tumelipokea na tutafanya kila linalowezekana kama nilivyomwahidi katika jibu la msingi kuhakikisha kwamba wanapata maji. Ni Sera yetu kwenye chanzo cha maji, wapate huduma ya maji.

La pili, nikubaliane naye na ninamshukuru kwa shukrani kwa Serikali kwa haya ambayo tumeyafanya na nimwambie tu kwamba, katika milioni 200 tulizozileta baada ya kununua zile pampu, milioni 63 ziko katika Mamlaka ya Maji hapa hapa Dodoma na nimeagza jana zipelekwe Kondoa kesho. Hizo milioni 200, mara tupatapo fedha tutazipeleka.

MHE. CHIKU A. ABWAO: Mheshimiwa Spika, nashukuru sana kwa kuniona. Pamoja na majibu ya Mheshimiwa Naibu Waziri wa Maji, Waziri na kwa kuwa matatizo ya maji ya Kondoa yanafanana sana na matatizo ya maji ya Iringa Vijijini, nilikuwa naomba kujua ni mpango upi wa Serikali mahususi ambao umewekwa, ukizingatia hata Bajeti ya Maji kidogo ina matatizo kwa upatikanaji wa Bajeti ambayo tuliipanga una matatizo, hauendi ulivyotarajiwa. Una mpango gani mahususi wa kuhakikisha unamaliza matatizo haya ya maji hasa kwa Iringa Vijijini, ambako kuna matatizo makubwa sana ya maji?

NAIBU WAZIRI WA MAJI: Mheshimiwa Spika, kwa niaba ya Waziri wa Maji, naomba kujibu swali la nyongeza la Mheshimiwa Chiku Obwao, kama ifuatavyo:-

Mpango mahususi mojawapo ni kwamba Wizara ya Maji ni miongoni mwa wizara ambazo zimepewa kipaumbele na tunatekeleza miradi mbalimbali ikiwemo ya vijiji 10 na vile ambavyo vitaleta matokeo ya haraka. Tunatambua tatizo la maji kama ambavyo unalisemea, lakini hata Mbunge wa jimbo hilo aliniambia jana kwamba lipo tatizo hilo.

SPIKA: Sasa mkicheka kwa sababu tunawasikiliza.

Na. 71

Kufufua Kiwanda cha Kusindika Nyama Kilichoko Mbalizi

MHE. ALIKO N. KIBONA aliuliza:-

Ni miaka mitatu sasa tangu niulize Serikali juu ya kukifufua kiwanda cha Nyama kilichoko Mbalizi, Mkoani Mbeya. Serikali ilinijibu kuwa inatafuta mbia kwa njia ya PPP ili iweze kufanya hivyo.

Nakala ya Mtandano (Online Document)

Je, ni hatua ipi imefikiwa hadi sasa?

SPIKA: Ahsante sana, Mheshimiwa Naibu Waziri, wakati wa lala salama inaeleweka.

NAIBU WAZIRI WA MAENEDELEO YA MIFUGO NA UVUVI alijibu:-

Mheshimiwa Spika, kwa niaba ya Waziri wa Maendeleo ya Mifugo na Uvuvi, naomba kujibu swali la Mheshimiwa Aliko N. Kibona, Mbunge wa Ileje kama ifuatavyo:-

Mheshimiwa Spika, Serikali kupitia *PSRC* na baadaye *CHC* imekuwa ikifanya jitihada za kutafuta mwekezaji wa kununua na kukarabati kiwanda hiki kuanzia mwaka 2008 hadi 2013. Tangazo la mwisho la kutafuta mwekezaji makini lilitolewa kati ya tarehe 6 na tarehe 22 Machi, 2013, ambapo wawekezaji watatu walijitokeza. Hata hivyo, baada ya kufanya tathimini na upekuzi wa makampuni hayo, hakuna mwekezaji mwenye sifa aliyepatikana.

Mheshimiwa Spika, wakati *CHC* wakiwa wanajianda kutangaza upya ili kutafuta mwekezaji mwingine, yalijitokeza makampuni mawili, moja ya India na nyingine ya hapa nchini, ambayo yote mawili yaliwasilisha mpango wa uwekezaji (*Investment Plan*) na bei ya kununua kiwanda hicho (*Bid Price*). *CHC* kwa kutumia sheria ya ubinafsishaji ya Mashirika ya umma ya mwaka 1992, kama ilivyorekebisha, ilifanya tathimini ya kampuni zote mbili na kwasilisha maoni yake Serikalini.

Makampuni hayo yamefanyiwa upekuzi (*due diligence*) kwa lengo la kujua uwezo wao katika kuleta mifumo endelevu ya upatikanaji wa mifugo, teknolojia za kisasa katika uchakataji, usindikaji, uwezo wa kifedha na mtandao wa masoko ya ndani na nje ya nchi waliyonayo.

Mheshimiwa Spika, kampuni ya India ilifanyiwa upekuzi tarehe 21 mpaka 27 Juni, 2014 na kampuni kutoka hapa nchini ilifanyiwa upekuzi tarehe 11 hadi 15 Agosti, 2014. Ripoti ya upekuzi iliwasilishwa kwa Mheshimiwa Waziri Mkuu tarehe 19 Septemba, 2014.

Aidha tarehe 17 Januari, 2015 Mheshimiwa Waziri Mkuu alitoa maelekezo kwa Wizara ya Maendeleo ya Mifugo na Uvuvi kushirikiana na Wizara ya Fedha kuandaa waraka wa Baraza la Mawaziri kwa ajili ya kuwasilisha pendekezo la kuuzwa kiwanda cha nyama cha Mbeya kwa mwekezaji atakayepatikana. Waraka wa Baraza la Mawaziri unaandaliwa kwa ajili ya kuwasilishwa.

MHE. ALIKO N. KIBONA: Mheshimiwa Spika, nashukuru sana kunipa nafasi, lakini pia nichukue nafasi hii kumpongeza Mheshimiwa Naibu Waziri kwa ajili ya majibu mazuri, ambayo kwa mara ya kwanza, walau nimepata kuridhika kuelekea mstakabali wa kiwanda hili.

Sasa ninayo maswali madogo tu mawili ya nyongeza. Swali la kwanza, napenda kufahamu na kwa kweli hata wakazi wa Mbeya wanapenda kufahamu, ni lini mchakato wa kukamilisha Waraka huu wa kwenda kwenye Baraza la Mawaziri utakamilika?

Mheshimiwa Spika, la pili, kwa sababu kiwanda hiki kilitegemewa sana na wakazi wa Mbeya na Watanzania kwa ujumla, kwamba kingepunguza tatizo la ajira kwa vijana wetu nchini.

Ningependa kufahamu kwa nini Serikali isipunguze mlolongo, process au mchakato wa kufikia maamuzi katika mambo mbalimbali, hasa ya uanzishaji wa viwanda vyetu ambavyo tungetegemea ungetusaidia katika kupunguza ajira?

Nakala ya Mtandano (Online Document)

NAIBU WAZIRI WA MAENDELEO YA MIFUGO NA UVUVI: Mheshimiwa Spika, kwa niaba ya Waziri wa Maendeleo ya Mifugo na Uvuvi, napenda kujibu maswali mawili ya nyongeza ya Mheshimiwa Kibona, kama ifuatavyo:-

Kwanza napokea pongezi ambazo ametupa na namshukuru sana. Lakini la pili, ni kwamba, hizi hatua ni muhimu sana katika kutafuta suluhu ya jambo hili.

Kama nilivyosema katika jibu la msingi ni kwamba, Wizara ya Maendeleo ya Mifugo na Uvuvi na Wizara ya Fedha imepewa hili jukumu. Kwa hiyo, process imeanzia pale, baadaye itakwenda kwa wadau, itakwenda kwa sekretarieti ya Baraza la Mawaziri, itakwenda kwenye Kamati Maalumu ya Makatibu Wakuu na baadaye itafika kwenye Baraza la Mawaziri kwa ajili ya kufanya uamuzi.

Kwa hiyo, yako mambo mengine ambayo ni ya kiutaratibu. Ni lazima kufuata huo utaratibu mzima.

Mheshimiwa Spika, lakini swali la pili ni kwamba, ni kweli kiwanda hiki kineanza kazi, ajira ingepatikana. Lakini sisi sasa kama wizara, tunafuatilia jambo hili ili kupunguza huo mchakato na urasimu huo ili kama ni kuuza kiuzwe tujue tunafanya nini. Kama ni kupata mwekezaji makini tuweze sasa kumpa hiyo kazi na yeye ataajiri Watanzania.

MHE. MUHAMMAD I. SANYA: Mheshimiwa Spika, ahsante kwa kunipa nafasi ya kuuliza swali moja dogo la nyongeza. Kwa kuwa katika miaka ya 1970 kiwanda kilichokuwa kikizalisha nyama Tanzania, yaani *Tanganyika Packers Limited*, kiliingia katika mashindano ya kibiashara nchini Italy na hata kupata tuzo ya nyama bora duniani na nembo yake ikawa inatumika katika kibati ambacho kilikuwa kinawekewa nyama hizo.

Kwa kuwa Tanzania tuna ng'ombe wengi na siku zote tunapiga kelele kwamba ng'ombe na wakulima wanakuwa na matatizo katika maeneo ya ufugaji na maeneo ya kilimo.

Je, Serikali mbali na kuweka mikakati yake ya kutaka kuwapa nafasi wawekezaji kutoka nje ya nchi, ni kitu gani kinachozuia Serikali hii kuwafanyia njia wafanyabiashara au wataalam pamoja na vikundi ambavyo viko tayari kuanzisha miradi kama hiyo kuwapatia mikopo ya fedha katika benki na ambako China iko tayari kutoa mikopo kama hiyo kwa nchi mbalimbali katika Bara la Afrika?

NAIBU WAZIRI WA MAENDELEO YA MIFUGO NA UVUVI: Mheshimiwa Spika, kwa niaba ya Waziri wa Maendeleo ya Mifugo na Uvuvi, napenda nijibu swali la Mheshimiwa Sanya kama ifuatavyo:-

Mheshimiwa Spika, ni kweli katika miaka hiyo ya sabini, Tanganyika Packers ilikuwa juu sana katika masuala ya uchinjaji na hivyo kupata tuzo.

Mheshimiwa Spika, lakini hivi sasa pia na sisi tunafanya utaratibu na kama utakumbuka Mheshimiwa Sanya, ni hivi karibuni tu Waziri wa Maendeleo ya Mifugo na Uvuvi, amekuwa katika ziara nchi za nje.

Hii ilikuwa ni kuwatafuta wawekezaji makini, ili wakija hapa nchini waweze kushirikiana na wafanyabiashara wa humu ndani. Ili kuweza kuendelea kuboresha hili soko la mifugo na hasa katika upande wa wawekezaji kwa kushirikiana.

Nakala ya Mtandano (Online Document)

Kwa hiyo, sisi tumeanza kulichukua hili kwa sababu Wizara hii imekuwa nyuma mno katika suala la uwekezaji. Lakini Waziri mwenye dhamana anaendelea na hizo taratibu na *Inshallah* tutafika mahali panapotakiwa. (Makofi)

SPIKA: Naomba tuendelee na Wizara ya Ujenzi. Mheshimiwa Gregory George Teu, kwa niaba yake Mheshimiwa Zabein Mhita.

Na. 72

Barabara ya Mbande – Kongwa Njia Panda Mpwapwa

MHE. ZABEIN M. MHITA (K.n.y. MHE. GREGORY G. TEU aliuliza:-

Ujenzi wa barabara ya Lami katika Wilaya ya Mpwapwa ni muhimu kwa kuleta maendeleo ya namna mbalimbali Wilayani humo.

Je, ujenzi wa barabara kutoka Mbande – Kongwa – Njia Panda hadi Mpwapwa, yenye urefu wa Kilometa 53 (awamu ya kwanza) na baadaye ujenzi wa awamu ya pili hadi Kibakwe utachukua muda gani kukamilishwa?

NAIBU WAZIRI WA UJENZI alijibu:-

Mheshimiwa Spika, ujenzi wa barabara ya Mbande – Kongwa Njia Panda hadi Mpwapwa yenye urefu wa kilometa 53 kwa kiwango cha lami unatekelezwa kwa awamu kulingana na upatikanaji wa fedha.

Awamu ya kwanza ilianza katika mwaka wa fedha 2013/2014 kwa kukamilisha ujenzi wa kilometa sita ambapo Kilometa tano zilijengwa katika sehemu ya Mbande – Kongwa Njia Panda – Kongwa na kilometa moja ilijengwa katika mji wa Mpwapwa ikiwa ni sehemu ya Kongwa Njia Panda – Mpwapwa Kilometa thelathini na sita nukta nne tano (36.45).

Mheshimiwa Spika, katika Mwaka wa fedha 2014/2015 zimetengwa Shilingi bilioni moja nukta sita tano (Bilioni 1.65) kwa ajili ya kuendelea na ujenzi wa barabara hii kwa kiwango cha lami. Tarehe 6 Oktoba, 2014 ulisainiwa mkataba wa mradi wa ujenzi wa kilometa mbili nukta moja ambapo kilometa moja ni sehemu ya barabara ya Mbande – Kongwa Njia Panda – Kongwa na kilometa moja moja inajengwa katika eneo la mji wa Mpwapwa kwa kiwango cha lami. Mkandarasi anaendelea na utekelezaji wa mradi huo.

Mheshimiwa Spika, ujenzi wa sehemu ya Mpwapwa Kibakwe bado haujaanza kutokana na ufinyu wa Bajeti. Aidha Serikali itaendelea na ujenzi wa barabara hizi za Mbande – Kongwa Njia Panda – Kongwa na Kongwa Njia Panda – Mpwapwa na Mpwapwa – Gulwe – Kibakwe, kwa kiwango cha lami kwa awamu kulingana na upatikanaji wa fedha.

SPIKA: Ahsante sana, Mheshimiwa Mhita swali la nyongeza.

MHE. ZABEIN M. MHITA: Mheshimiwa Spika, ahsante sana. Naishukuru sana Serikali kwa majibu yake mazuri kuhusiana na ujenzi wa barabara hii ya Mbande – Kongwa Njia Panda – Mpwapwa kwa kiwango cha lami.

Mheshimiwa Spika, lakini kasi ya ujenzi wa barabara hii kwa kweli ni ndogo sana kwani tangu ilipoanza kujengwa mwaka 2013/2014 kasi ni ndogo. Sasa swali, kwa kuwa barabara hii

Nakala ya Mtandano (Online Document)

ina urefu wa kilometa 53 na Mheshimiwa Waziri amesema ukamilishaji wake utategemea upatikanaji wa fedha.

Je, kuwapa matumaini watu wa Mpwapwa lini barabara hii inategemea kukamilishwa.

Swali la pili, ujenzi wa barabara ya Dodoma Mayamaya yenye kilometa 43 ambayo ilianza kujengwa tangu mwaka 2012 mpaka sasa ni kilometa 35 tu ndizo zimejengwa, bado kilometa 8. Mkandarasi hayuko *site*, vifaa vimeshaondolewa *site*, hakuna dalili yoyote ya ujenzi kuendelea.

Je, hizi kilometa nane (8) zilizobaki zitakamilishwa lini?

WAZIRI WA UJENZI: Mheshimiwa Spika, napenda kujibu maswali mawili ya nyongeza ya Mheshimiwa Zabein Mhita, kama ifuatavyo.

Mheshimiwa Spika, kuhusu suala la barabara ya kwenda Mpwapwa. Barabara ile inajengwa katika *stages* tatu. Tumeanza na hiyo sehemu ya kwanza ambayo iliwekewa jiwe la msingi na Mheshimiwa Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania, Dkt. Jakaya Mrisho Kikwete. Sehemu ya pili itakwenda mpaka Mpwapwa na sehemu ya tatu itakwenda mpaka Chipogole kwa kupitia daraja la Gulwe kwa Mheshimiwa Simbachawene. Bahati nzuri daraja la Gulwe tayari nalo limeshawekewa jiwe la msingi.

Kwa hiyo, hilo ni katika mwendelezo wa kuwahakikishia wananchi wa maeneo hayo kwamba barabara hiyo itajengwa kwa kiwango cha lami. Barabara hiyo itakuwa ni barabara mojawapo ya kupunguza msongamano katika Mji wa Dodoma kwa sababu magari yanayotoka Iringa kwenda Morogoro hayatalazimika kupita Dodoma Mjini na badala yake yatapita katika Daraja la Gulwe yanapita Mpwapwa yanatokezea pale kwenye njia panda (Mbande) na kuelekea Dar es Salaam. *(Makofi)*

Kuhusu swali lake la pili la barabara ya kutoka Dodoma yenye jumla ya kilometa 43. Barabara hii ina kandarasi ambaye anaendelea kufanya kazi. Ni kweli pia kwamba kuna tatizo kidogo kwamba mkandarasi alikosa hela, lakini taratibu zote zinafanywa ili mkandarasi huyo aweze kumaliza hizo kilometa nane zilizobakia.

Lakini napenda kumhakikishia pia katika kilometa nyingine 188.8 ambazo zinajengwa kutoka Dodoma hadi Babati makandarasi wanaendelea pale kwa kufanya kazi kwa juhudi kubwa sana chini ya ufadhili wa ADB. Jumla ya bilioni moja zinatumiwa kwa ajili ya ujenzi wa barabara hii. Kwa hiyo, nataka kumhakikishie Mheshimiwa na Waheshimiwa Wabunge wote kwamba *The Great North Road* inayotoka Cairo hadi Cape Town itakamilika na kufunguliwa na Mheshimiwa Rais, Dkt. Jakaya Mrisho Kikwete. *(Makofi)*

SPIKA: Tunaendelea, majibu yalikuwa ya kuridhisha, Mheshimiwa Rajab Mbarouk Mohamed, ah! kumbe upo.

Na. 73

Kupanda kwa Gharama za Kupanga – Ofisi za Serikali

MHE. RAJAB MBAROUK MOHAMED aliuliza:-

Kutokana na kupanda kwa gharama za kupanga ofisi za Serikali:-

Nakala ya Mtandano (Online Document)

Je, Serikali ina Mpango Mkakati gani wa kuwekeza katika majengo yake yenyewe? na

Je, kwa sasa ni kiasi gani cha fedha hutumika kwa kupanga ofisi za Serikali?

NAIBU WAZIRI WA UJENZI alijibu:-

Mheshimiwa Spika, kwa niaba ya Mheshimiwa Waziri wa ujenzi naomba kujibu swali la Mheshimiwa Rajab Mbarouk Mohamed, Mbunge wa Ole, lenye sehemu A na B kama ifuatavyo:-

Mheshimiwa Spika, ni kweli kuwa baadhi ya taasisi za Serikali hupanga kwenye majengo ya Shirika la Nyumba la Taifa na watu binafsi. Taasisi hizo hulazimika kufanya hivyo kutokana na upungufu wa majengo ya Serikali nchini. Kwa kutambua tatizo hilo Serikali kupitia Wakala wa Majengo Tanzania inaandaa maeneo kwa ajili ya ujenzi wa majengo ambayo yatatumiwa na Wizara, Idara na Taasisi za Serikali kwa pamoja.

Kwa kuanzia Serikali imetenga maeneo katika mikoa saba ambapo yatajengwa majengo ya ghorofa (*TBA Towers*) yatakayotumiwa na Ofisi za Serikali. Aidha Serikali imetenga maeneo kwa ajili ya ujenzi wa ofisi mjini Dodoma.

Mheshimiwa Spika, wizara inaendelea kukusanya takwimu za fedha za pango zinazolipwa na ofisi zote za Serikali ili ijue ni kiasi gani hasa Serikali inatumia katika kulipia pango la ofisi.

MHE. RAJAB MBAROUK MOHAMED: Mheshimiwa Spika, ahsante sana. Pamoja na majibu yasiyoridhisha ya Mheshimiwa Naibu Waziri wa Ujenzi, nipende tu kwanza kuipongeza Wizara ya Mawasiliano Sayansi na Teknolojia kwa kuamua kujenga jengo la ofisi kisiwani pemba na kuondokana na kukodi kwa jengo ambalo wanalitumia.

Lakini kutokana na majibu ya Mheshimiwa Naibu Waziri, katika kifungu A naomba Mheshimiwa Naibu Waziri anieleze ni kiasi gani cha fedha ambacho kimetumika katika kuandaa maeneo hayo? Lakini katika jibu lake B naomba niulize swali dogo ama nijijibu mwenyewe kwa sababu Wizara imeshindwa kutoa idadi ama kima cha fedha ambacho kinatumika kulipia pango la hizi ofisi.

Nimwambie tu Mheshimiwa Waziri kwamba Serikali inatumia zaidi ya bilioni saba *point* nane (Bilioni 7.8) kwa ajili ya kulipia pango la ofisi. Kwa hiyo, kati ya moja ya maeneo ambayo kunafanyika ufasadi mkubwa wa matumizi mabaya ya fedha za Serikali, ni katika maeneo haya ya pango.

Kwa hiyo Mheshimiwa Waziri angalia vitabu hata vya Mdhidhi na Mkaguzi Mkuu wa Hesabu za Serikali, utaona ni kiasi gani ambacho Serikali inatumia kwa ajili ya pango. Ni aibu na ni fedheha kwamba hamjui ni kiasi gani kinatumika.

SPIKA: Haya swali siyo aibu hapa ni swali Mheshimiwa Naibu Waziri majibu, au Waziri wa Ujenzi. (*Makofi/Kicheko*)

WAZIRI WA UJENZI: Mheshimiwa Spika, kwanza namshukuru Mheshimiwa Mbunge kwa kujijibu mwenyewe kwa sababu ameisaidia Serikali kujibu swali lake ambalo ameliuliza na hii inadhihirisha kwamba alikuwa anauliza swali ambalo jibu lake alikuwa nalo. Lakini kuhusu swali la pili kwamba kuna ufasadi kwenye ukodishaji wa nyumba za Serikali. Nataka kumthibitisha

Nakala ya Mtandano (Online Document)

kwamba hakuna ufiada kwa sababu katika ripoti ya *Control and Auditor General* ya mwaka jana TBA imepata *Clear Certificate*. *Certificate* safi.

Lakini kuhusu suala la nyumba kwa kutoa tu elimu kidogo, Mheshimiwa Spika kwa ruhusa yako ni kwamba ya Tanzania ina upungufu wa nyumba milioni tatu. Tangu tupate uhuru mwaka 1961 pameundwa Tume mbalimbali ikianza na Tume ya Adu ya mwaka 1963, tume ya Amon Nsekela ya mwaka 1975 na katika ku-*provide* nyumba kwa wafanyakazi tangu mwaka 1961 wafanyakazi asilimia 3.2 ndio wamekuwa wakiwa wanapewa nyumba (*to be provided with government houses*).

Lakini ieleweke pia kwamba wafanyakazi wako ambao wako *entitled, eligible* na wengine ambao hawatakiwi kabisa.

Kwa hiyo, napenda kumthibitisha Mheshimiwa Mbunge kwamba juhudi kubwa zinafanywa na Serikali katika kuhakikisha zinawapatia wafanyakazi nyumba zake. Lakini pia mpaka sasa hivi zaidi ya nyumba 1,700 zimeshajengwa na zinaendelea kujengwa kwa ajili ya matumizi ya wafanyakazi pamoja na ofisi za Serikali.

SPIKA: Ahsante sana, tunaendelea, maana Mbarouk ni Mwenyekiti wa LAAC kwa hiyo anajua mambo hayo. Wizara ya Elimu na Mafunzo ya Ufundi, Mheshimiwa Rosweeter Faustin Kasikila, atauliza swali.

Na. 74

Umuhimu wa Shule za Awali

MHE. ROSWEETER F. KASIKILA aliuliza:-

Mara nyingi Serikali na jamii kwa ujumla imekuwa ikitilia maanani elimu ya msingi, sekondari, chuo kikuu na vyuo mbalimbali lakini kutilia maanani elimu ya awali hakupo.

Je, Serikali ina mpango gani wa kuweka mwongozo ulio endelevu na madhubuti wa kutilia maanani na kuhakikisha elimu ya awali kwa ukamilifu wake kama ilivyo kwa elimu ya msingi hadi chuo kikuu?

NAIBU WAZIRI WA ELIMU NA MAFUNZO YA UFUNDI alijibu:-

Mheshimiwa Spika, kwa niaba ya Waziri wa Elimu na Mafunzo ya ufundi, napenda kujibu swali la Mheshimiwa Rosweeter Faustin Kasikila, Mbunge wa Viti Maalum, kama ifuatavyo:-

Mheshimiwa Spika, utoaji wa elimu katika ngazi zote nchini huongozwa na Sera ya Elimu na Mafunzo, ambayo hutafsiriwa katika mipango mbalimbali ya Maendeleo ya Elimu wakati wa utekelezaji.

Serikali kupitia Sera ya Elimu na Mafunzo ya Mwaka 1995 kifungu cha 5.2 ilielekeza elimu ya awali kuingizwa katika mfumo rasmi wa elimu ili iweze kusimamiwa, kudhibitiwa na kuratibiwa vizuri kulingana na Sera, Kanuni na Miongozo ya Elimu.

Aidha Sheria ya Elimu Namba 25 sura ya 353 kifungu cha 36 ambayo itafanyiwa marekebisha ili kuendana na Sera Mpya ya Elimu na Mafunzo ya Mwaka 2014. Imetamka kuwa kila mtoto aliye na umri usiopungua miaka mitano ana haki ya kuandikishwa elimu ya awali kwa kipindi cha miaka miwili.

Nakala ya Mtandano (Online Document)

Mheshimiwa Spika, katika jitihada za Serikali za kuipa uzito elimu ya awali Sera Mpya ya Elimu na Mafunzo ya Mwaka 2014 Kifungu cha 3.1.2 imetamka bayana kuwa Serikali itaweka uratibu wa elimu ya awali kuwa ya lazima na itatolewa kwa watoto wenye umri kati ya miaka mitatu hadi mitano kwa kipindi kisichopungua mwaka mmoja.

Mheshimiwa Spika, sambamba na maelezo hayo Serikali imeanzisha Mafunzo Maalum ya Stashahada ya elimu ya awali ya miaka mitatu katika vyuo 19 vya ualimu kuanzia mwaka 2014/2015 ili kuweza kupata walimu mahiri na wa kutosha wa ngazi hiyo ya elimu. Idadi ya wanachuo wanaochukua mafunzo hayo ni 4,124. *(Makofi)*

MHE. ROSWEETER F. KASIKILA: Mheshimiwa Spika, nakushukuru sana, na pia nimpongeze Mheshimiwa Waziri kwa majibu yake mazuri, kwamba kuanzia 1995 elimu hii ya awali imeingizwa kwenye shule za msingi. Lakini kuna baadhi ya shule za msingi ambazo mara nyingi utakuta wame changanya watoto wenye umri wa miaka miwili hadi sita, pengine hata mwaka mmoja hadi sita kwenye darasa moja bila kuzingatia uwezo wa kushika kinachofundishwa au kuelewa kwa watoto hawa.

Je, Serikali ina mpango mkakati gani tena ulio endelevu wa kuendelea kusimamia ubora na kudhibiti lakini na uratibu wa elimu hii ya awali ili iweze kufanya vizuri, kwa maana imekuwepo tangu 1995?

Swali la pili, kwa kuwa nchini tuna waalimu wanaofundisha elimu ya awali kama 9,900 hivi.

Je, Wilaya ya Kalambo ina walimu wangapi wa elimu ya msingi na wako katika shule ngapi na ni shule zipi ili tuweze kusaidia kufuatilia? Ahsante sana.

SPIKA: Swali la mwisho *you are not right*, huwezi kusema Waziri hilo unajibu swali moja, kama unaweza jibu lakini kama huwezi ni *justified*. Mheshimiwa Naibu Waziri majibu.

NAIBU WAZIRI WA ELIMU NA MAFUNZO YA UFUNDI: Mheshimiwa Spika, kwa niaba ya Waziri wa Elimu na Mafunzo ya Ufundi, naomba nimjibu Mheshimiwa Mbunge Rosweeter, maswali yake mawili ya nyongeza kama ifuatavyo:-

Mheshimiwa Spika, nianze na swali la kwanza. Kwanza naomba nimjibu vizuri, swali lake ni zuri sana. Hili kundi rika la miaka miwili mpaka miaka sita siyo sahihi kabisa kuwaweka kwenye darasa moja.

Mheshimiwa Spika, kundi rika la miaka miwili mpaka sita kwa pamoja mahitaji yao ya elimu ya awali hayafanani. Kwa hivyo kama kuna shule za awalia ambazo zinaliweka kundi hili pamoja, miaka miwili mpaka miaka sita ni makosa makubwa na ninaomba hilo liachwe mara moja.

Mheshimiwa Spika, nitoe ufafanuzi kidogo, kundi rika la miaka miwili mpaka minne mahitaji yake ni tofauti sana. Unakuta wao wanakunywa zaidi uji, wanacheza, wanaimba, hawana kitu kikubwa wanachokifanya.

Lakini kundi rika la miaka mitano mpaka sita ni watoto ambao wako tayari kujifunza kuandika, kusoma na kuhesabu (KKK), na ni vyema wakafundishwa kusoma, kuandika na kuhesabu ili wajitayarisha kuingia darasa la kwanza.

Nakala ya Mtandano (Online Document)

Mheshimiwa Spika, ameendelea kuniuliza mikakati ambayo Serikali imejiwekea ili kuboresha hii elimu ya awali. Naomba niitaje michache tu. Kwanza ni kama nilivyoeleza kwamba katika Sera ya Elimu ya Mwaka 2014 ni lazima kila mtoto apitie elimu ya awali kabla ya kuanza elimu ya msingi ili tuweze kuboresha elimu ya msingi na tuwe na uhakika kwamba tuna watoto wanaojua kusoma na kuandika.

Lakini mkakati wa pili ambao tumeianza mwaka 2014/2015 ni kwamba sasa Serikali imeanzisha Stashahada ya Waalimu wanaochukua elimu ya awali tu, ambao ni vyema Watanzania wakaelewa kwamba tunachukua waalimu ambao wamefaulu *Division one, two na three*, hatuchukui *failures*, ahsante sana Mheshimiwa Spika.

Mheshimiwa Spika, swali lake la pili linahusu takwimu...

SPIKA: Hapana hiyo basi mawili umeshajibu, mawili umeshajibu, ahsante sana.

NAIBU WAZIRI WA ELIMU NA MAFUNZO YA UFUNDI: Mheshimiwa Spika kuna lile la takwimu.

SPIKA: Hapana mawili umeshajibu. Tunaendelea na swali Wizara ya Mambo ya ndani ya Nchi, Mheshimiwa Joseph Osmund Mbilinyi, atauliza swali hilo.

Na. 75

Hitaji la Gari la Kubebea Mahabusu Mbeya

MHE. JOSEPH O. MBILINYI aliuliza:-

Jiji la Mbeya limekuwa na tatizo sugu la ucheleweshwaji mkubwa wa kesi mahakamani kutokana na sababu mbalimbali ikiwemo ukosefu wa gari la kubebea mahabusu (karandinga).

Je, ni lini Serikali itaipatia Idara ya Magereza (Mbeya Mjini) gari la kubebea mahabusu?

NAIBU WAZIRI WA MAMBO YA NDANI YA NCHI alijibu:-

Mheshimiwa Spika, kwa niaba ya Waziri wa Mambo ya Ndani ya Nchi, napenda kujibu swali la Mheshimiwa Joseph Osmund Mbilinyi, Mbunge wa Mbeya Mjini, kama ifuatavyo:-

Mheshimiwa Spika, kama nilivyowahi kulieleza Bunge lako Tukufu, katika mikutano mbalimbali napenda nichukue fursa hii tena kulijulisha kwamba mpango wa Serikali katika kuboresha vyombo vya Usafiri (magari) katika Magereza yote nchini ni pamoja na ununuzi wa magari ya kusafirisha mahabusu kwenda mahakamani na kurudi Magerezani.

Mheshimiwa Spika, mpango huu unatekelezwa kwa awamu ambapo zoezi hili tayari lilishaanza katika mikoa ya Dar es Salaam, Pwani na baadhi ya Wilaya za Mikoa ya Arusha na Dodoma.

Lengo la mradi huu ni kutekelezwa nchi nzima ikiwemo mkoa wa Mbeya. Changamoto kubwa linalolikabili Jeshi la Magereza ni vitendea kazi hususan magari kutokana na uhaba wa rasilimali fedha za kununulia magari haya.

SPIKA: Mheshimiwa Mbilinyi swali la nyongeza.

Nakala ya Mtandano (Online Document)

MHE. JOSEPH O. MBILINYI: Mheshimiwa Spika, nakushukuru sana. Mheshimiwa Waziri anasema mkakati umeanza kwa kuanza na Mikoa mitatu, sasa hii nchi ina Mikoa sijui mingapi maana kila siku Mikoa inaongezwa. Kwa mfano, ingekuwa ile Mikoa *original* 25 mpaka sasa hivi miaka mitatu sijui ingechukua miaka mingapi au muda gani au Mbeya ipo katika *position* gani. Hapa kila mwaka tunapitisha bajeti yananutuliwa mashangingi kwa ajili ya matumizi yenu, ndiyo maana tunasema mkopeshwe kama sisi kwa sababu shangingi moja linaweza likanunua kama mabasi matatu hivi kwa ajili ya kubeba watuhumiwa. Sasa nataka kufahamu...

SPIKA: Mheshimiwa Mbilinyi, una hatari ya kutoa hotuba uliza maswali.

MHE. JOSEPH O. MBILINYI: Mheshimiwa Spika, ahsante sana. Najaribu kujenga hoja. Sasa nataka kufahamu, ni lini hasa ratiba ya kuleta hilo gari Mbeya itafika kwa sababu tunafahamu kwamba si kila mtuhumiwa ni mhalifu, kwa hiyo, kuwasotesha watu ndani bila msingi siyo mambo. *(Makofi)*

Mheshimiwa Spika, pili, maslahi ya Polisi, tunalalamika kila siku kuhusu magari, nimelalamika kuhusu posho *TAZAMA Pipeline* ambapo kuna hewa ya sumu, wafanyakazi wa kawaida wanapewa posho ya maziwa lakini Polisi hawapewi. Kwa mfano, wakati wa maandamano ya UKAWA kwa ajili ya kupinga Katiba, Polisi walikaa mitaani Mbeya pale kwa siku nne hakuna posho, hakuna maji ya kunywa mpaka nikalazimika Mbunge kwenda kugawa maji. Siyo kama nawasema lakini...

SPIKA: Mheshimiwa Mbilinyi, swali!

MHE. JOSEPH O. MBILINYI: Mheshimiwa Spika, sasa swali, ni lini pia mtaboresha maslahi ya Polisi ikiwemo posho na usafiri wao ili kuimarisha usalama?

SPIKA: Swali linakuja vizuri tu, Mheshimiwa Naibu Waziri! *(Kicheko)*

NAIBU WAZIRI WA MAMBO YA NDANI YA NCHI: Mheshimiwa Spika, la kwanza, nakubaliana naye kwamba haki inaweza ikachelewa kama hatukuwa na magari ya kutosha na narudia kusema kwamba jitihada zinafanywa ingawa kwa awamu ili na Mbeya nao wapate haki hii. Kama nilivyosema kwenye jibu langu la msingi ni kwamba tumeanza na Majiji makubwa na Mbeya ni moja, kwa hiyo, siwezi kusema tarehe ngapi lakini Mbeya *is next*. *(Makofi)*

Mheshimiwa Spika, kuhusu suala la maslahi ya Polisi...

SPIKA: Umejibu maswali mawili inatosha, naomba ukae. *(Kicheko)*

Tunaendelea na Mheshimiwa Dkt. Henry D. Shekifu.

Na. 76

Kujenga na Kukarabati Nyumba za Askari

MHE. DKT. HENRY D. SHEKIFU aliuliza:-

Nyumba za Askari Magereza na Askari Polisi wa Lushoto zimechakaa sana na kubomoka hali inayopelekea Askari kuishi kwa taabu:-

Nakala ya Mtandano (Online Document)

Je, ni lini Serikali itajenga upya au kukarabati nyumba hizo ili kuondoa fedheha kwa Askari wetu?

NAIBU WAZIRI WA MAMBO YA NDANI YA NCHI alijibu:-

Mheshimiwa Spika, kwa niaba ya Waziri wa Mambo ya Ndani ya Nchi, napenda kujibu swali la Mheshimiwa Dkt. Henry D. Shekifu, Mbunge wa Lushoto kama ifuatavyo:-

Mheshimiwa Spika, Serikali inatambua tatizo la uchakavu wa nyumba za Askari Polisi na Magereza Wilayani Lushoto kama ilivyo nchi nyingine na hili nimekuwa nalieleza mara nyingi sana hapa Bungeni. Ni azma ya Serikali kujenga nyumba mpya kwa Askari wetu na kuzifanyia ukarabati zilizopo. Hata hivyo, nia hii njema ya Serikali inaendelea kupata kikwazo cha ufinyu wa bajeti.

Mheshimiwa Spika, katika kufanikisha azma hiyo, Serikali kupitia Jeshi la Magereza mwaka 2007 ilinunua nyumba nne na majengo mengine matatu yaliyokuwa yakitumika kama karakana kutoka kwa lililokukwa Shirika la Reli Tanzania (TRC). Serikali itaendelea kutafuta pesa kupitia wadau mbalimbali kujenga upya na kukarabari nyumba za Askari Polisi na Magereza.

Mheshimiwa Spika, nitumie fursa hii kuwaomba Waheshimiwa Wabunge wote kuhamasisha ujenzi wa nyumba za Askari Polisi Mbeya na kwingine na hii ni sehemu ya Polisi Shirikishi ili kupunguza tatizo la uhaba wa nyumba za Askari.

SPIKA: Mheshimiwa Dkt. Shekifu swali la nyongeza.

MHE. HENRY D. SHEKIFU: Mheshimiwa Spika, nashukuru kwa majibu ya Waziri lakini majibu haya yameendelea kweli kama alivyosema kurudiwarudiwa. Sijui kama anaelewa kwamba Kituo cha Polisi Lushoto kilijengwa mwaka 1905 na Wajerumani, majengo yana zaidi ya miaka 100 na yamekataliwa kutumika kwa misingi ya usalama wa binadamu. Sasa, Serikali inatamka nini hasa baada ya kuonekana kwamba majengo haya yameshatamkwa kwamba si salama?

Mheshimiwa Spika, pili, kwa kuwa Wizara kwa kutumia Jeshi la Magereza, Jeshi la Magereza lina rasilimali watu ambao ni wafungwa, hivi ni kwa nini Serikali haina mpango mkakati kutumia Jeshi la Magereza kwa kutumia wafungwa na ukawekwa utaratibu wa kuwapatia vifaa na wao waendeleo kujenga na kutengeneza vifaa wanavyoweza wao wenyewe ili tatizo hili la makazi na ofisi za vyombo vya usalama liishe?

NAIBU WAZIRI WA MAMBO YA NDANI YA NCHI: Mheshimiwa Spika, nilikuwa sifahamu kama Kituo cha Polisi Lushoto kilijengwa mwaka 1905 lakini nashukuru kwa elimu ambayo nimepata.

Mheshimiwa Spika, ukweli ni kwamba vituo vingi na nyumba za makazi za Askari ni za muda mrefu na zimechakaa. Lengo la Serikali sasa hivi na ni mpango madhubuti kwamba nyumba hizi zitapitiwa na kujengwa nyingine, mpango ambao ulinza *Kilwa Road* utaendelea lakini kwa utaratibu mwingine na hivi sasa tunakaribia kupata mpango mzuri wa kumalizia na kuhakikisha kwamba nyumba na Vituo vya Polisi vinajenga vipya ambavyo vina hadhi ya Jeshi la Polisi lakini na Serikali yake.

Mheshimiwa Spika, wazo la kutumia Jeshi la Magereza ni zuri na tuwaombe tu Waheshimiwa Wabunge kwenye bajeti watuwekee hizo fedha za vifaa ili Magereza au wafungwa waliopo waweze kutumika pamoja na mambo mengine kujenga nyumba za Askari wetu.

Nakala ya Mtandano (Online Document)

SPIKA: Mheshimiwa Idd Azzan swali la nyongeza!

MHE. IDDI M. AZZAN: Mheshimiwa Spika, nashukuru kwa kunipa nafasi. Tatizo la nyumba za Askari limekuwa ni kubwa na sugu hapa nchini. Ni kwa nini Wizara hii ishirikiane na Shirika la Nyumba la Taifa (*National Housing*) ama *NSSF* kujenga nyumba za Askari badala ya kuacha Askari kwenda kukodi vyumba mitaani.

NAIBU WAZIRI WA MAMBO YA NDANI YA NCHI: Mheshimiwa Spika, ni wazo zuri na kama ni nilivyosema ni kwamba kwa kutegemea bajeti ambayo tunapata hatuwezi kufikia malengo ya kuwa na nyumba za Askari. Sasa, tulianza na *NSSF* ambao walijenga kwenye maghorofa sehemu nyingi za nchi yetu lakini pia tunatafuta wadau wengine na *NHC* wanaweza kuwa ni sehemu ya watu ambao wanaweza wakasaidiana na sisi katika kulitimiza lengo hili.

SPIKA: Haya, tuendeleo na Wizara ya Kilimo, Chakula na Ushirika, Mheshimiwa Josephat Kandege atauliza swali hilo, kwa niaba yake Mheshimiwa Rosweeter Kasikila atauliza.

Na. 77

Ruzuku ya Pembejeo ya Mbolea Wilayani Kalambo

MHE. ROSWEETER F. KASIKILA (K.n.y. MHE. JOSEPHAT S. KANDEGE) aliuliza:-

(a) Je, kwa nini Serikali imeamua kupeleka ruzuku ya pembejeo ya mbolea aina ya Minjingu Mazao Mkoani Rukwa hususani Wilaya ya Kalambo bila ya kuwa na utafiti wa hivi karibuni juu ya ufanisi wa mbolea hiyo?

(b) Je, Serikali haikuona vema kugawa kiasi cha vocha kitumike kwenye mbolea ya *DAP* iliyozeleka na kiasi kingine ndiyo kitumike kupeleka mbolea ya Minjingu Mazao?

NAIBU WAZIRI WA KILIMO, CHAKULA NA USHIRIKA alijibu:-

Mheshimiwa Spika, kwa niaba ya Waziri wa Kilimo, Chakula na Ushirika, napenda kujibu swali la Mheshimiwa Josephat Sinkamba Kandege, Mbunge wa Jimbo la Kalambo, lenye sehemu (a) na (b) kwa pamoja kama ifuatavyo:-

Mheshimiwa Spika, matumizi ya mbolea ya Minjingu Mazao katika maeneo mbalimbali ikiwemo Wilaya ya Kalambo katika mfumo wa mbolea za ruzuku yalizingatia ushauri wa kitaalamu na kisayansi uliotokana na utafiti kuhusu matumizi endelevu ya mbolea hivyo. Uwepo wa *calcium carbonate* katika udongo unafanya virutubisho vingine hususani vya *nitrogen* 10%, *phosphate* 20%, *sulphur* 5%, *magnesium* 1.5%, *zinc* 0.5% kuweza kutumika kikamilifu na mmea hasa kwenye ardhi zenye upotevu wa virutubisho kutokana na mvua nyingi hali ambayo ikichukuliwa na matumizi ya muda mrefu ya mbolea hususani *sulphate of ammonia*, udongo katika maeneo hayo umekuwa na kiasi kikubwa cha tindikali.

Mheshimiwa Spika, Wizara kupitia Kituo cha Utafiti cha Uyole kwa kushirikiana na wadau imekuwa ikifanya tafiti mbalimbali kuhusu matumizi sahihi ya mbolea ya Minjingu Mazao. Katika Wilaya ya Kalambo, utafiti umefanyika katika kata za Katete, Msanzi, Matai na Mlali kwenye vijiji vya Katete, Msanzi, Kasesya, Kateka na Myunga na kuonyesha matokeo mazuri. Hata hivyo, pale ambapo Wizara inapata malalamiko ya mbolea hiyo kutofanya vizuri, wakulima hawatalazimishwa kuitumia. Aidha, Wizara itaendelea kufanya utafiti zaidi wa mbolea hiyo katika maeneo inakolalamikiwa.

Nakala ya Mtandano (Online Document)

Mheshimiwa Spika, matumizi sahihi ya mbolea ya Minjingu Mazao yamewezesha kuongezeka kwa uzalishaji wa mahindi, mapunga na alizeti katika maeneo mbalimbali nchini ikiwemo baadhi ya Mikoa ya Nyanda za Juu Kusini. Changamoto kubwa ni elimu juu ya matumizi sahihi ya mbolea ya Minjingu kwa wakulima kupitia kwa Makampuni ya Mbolea, Mawakala na Maafisa Ugani.

Mheshimiwa Spika, kwa kutambua changamoto za matumizi sahihi ya mbolea ya Minjingu Mazao kwa wakulima, Serikali imekuwa ikitoa ruzuku katika utaratibu wa Vocha kwa aina mbalimbali za mbolea ikiwemo DAP sambamba na mbolea ya Minjingu Mazao kwa lengo la kuwawezesha wakulima kutumia aina hizo za mbolea katika maeneo yao.

SPIKA: Ahsante, Mheshimiwa Kasikila!

MHE. ROSWEETER F. KASIKILA: Mheshimiwa Spika, nakushukuru sana na pia nimshukuru Mheshimiwa Naibu Waziri kwa majibu yake mazuri.

Mheshimiwa Spika, kwa kuwa Serikali imetambua kwamba kuna changamoto ya elimu ya namna ya kutumia mbolea ya Minjingu kwa wakulima na kwamba elimu hii haijatolewa vizuri na makampuni ya mbolea, Mawakala na Maafisa Ugani. Je, Serikali ina mpango gani wa kuhakikisha kwamba changamoto hii inaondolewa au inapunguzwa kwa kuwaelimisha au kuwaambia wahusika ili waweze kutoa elimu sahihi kwa wakulima?

Mheshimiwa Spika, ahsante, swali langu ni moja tu.

SPIKA: Ahsante. Mheshimiwa Naibu Waziri, majibu kwa kifupi.

NAIBU WAZIRI WA KILIMO, CHAKULA NA USHIRIKA: Mheshimiwa Spika, Katika majibu yangu ya msingi nimesema kwamba ipo changamoto kubwa ya matumizi ya mbolea hii na ili kuhakikisha kwamba tunaondoa hizo changamoto hasa ya matumizi ya mbolea, tumekuwa na mpango tayari wa kutoa elimu kwa wakulima kwa kuwa na mashamba darasa katika maeneo mbalimbali ambapo mbolea hii inatumika tukihusisha makampuni yenyewe ya mbolea lakini pia mawakala wa mbolea hizo pamoja na Maafisa Ugani ambao wapo maeneo mbalimbali vijijini.

SPIKA: Ahsante. Mheshimiwa Gekul swali la nyongeza!

MHE. PAULINE P. GEKUL: Mheshimiwa Spika, nakushukuru. Naomba nimuulize Mheshimiwa Naibu Waziri swali moja la nyongeza. Mfumo wa sasa unaotumika kutoa pembejeo za kilimo ikiwemo mbolea umeshindwa kabisa kuwapatia wakulima pembejeo hizo kwa kuwa mfumo huu sasa umekuwa mgumu. Mheshimiwa Naibu Waziri, anasemaje kuhusu huu mfumo wa sasa wa SACCOs ambao umeshindwa kabisa ambapo mwaka jana wakulima hawakupata kabisa hizo pembejeo?

SPIKA: Ahsante sana. Mheshimiwa Naibu Waziri wa Fedha!

NAIBU WAZIRI WA FEDHA (MHE. ADAM K. MALIMA): Mheshimiwa Spika, mfumo wa vikundi ulikuwa umekusudiwa kuwafikishia wakulima wengi zaidi mbolea kwa utaratibu ambao ungewawezesha wengi ku-access ile mbolea kwa kupitia utaratibu huo. Sasa SACCOs ni sehemu tu ingeweza kuwa AMCOS au vikundi vingine vya kawaida. Hata hivyo, imeonekana utaratibu wa mfumo ule umekuwa mgumu zaidi hasa kwa sababu ulikuwa unaoanisha *financing* ya mabenki na mabenki hayakuwa tayari ku-*finance* vikundi vile bila kuwa na utaratibu wa *collateral* au dhamana unaoainishwa bayana.

Nakala ya Mtandano (Online Document)

Mheshimiwa Spika, kwa hiyo, hivi sasa Wizara ya Fedha, Wizara ya Kilimo na TAMISEMI tupo katika utaratibu wa kubaini mfumo ambao utawafikishia wakulima mbolea lakini tukitambua kwamba hatuwezi kuendelea na maendeleo ya sekta kuu ya kilimo nchini kwa wakulima kutegemea mbolea kutoka ruzuku ya Serikali. Lazima tufike mahali ambapo wakulima watambue umuhimu wa mbolea kwa kuweza kuinunua wenyewe. Sasa utaratibu huo unakopelekea ni kwamba wakulima waweze kupata mbolea lakini pia waweze kukopesheka benki, hawawezi kwenda kukopesheka mtu mmojammoja, waweze kukopesheka kwa vikundi au kwa dhamana ya AMCOS au Halmashauri.

Mheshimiwa Spika, kwa hiyo, hivi ninavyozungumza hata leo hii tuna mkutano baina ya sisi, Kilimo na TAMISEMI ili kubaini mfumo mzuri mwakani ambao utawawezesha wakulima kupata mbolea mapema lakini pia kwa kupata *financing* ya taasisi za fedha.

SPIKA: Naomba tuendelee na swali linalofuata, Mheshimiwa Kapt. John Chiligati.

Na. 78

Kutenga Fedha za Ujenzi wa Bwawa la Umwagiliaji Mbwasa.

MHE. KAPT. JOHN Z. CHILIGATI aliuliza:-

Eneo la Bonde la Ufa katika Wilaya ya Manyoni linakabiliwa na ukame kila mwaka na kusababisha tatizo la njaa kwa wakazi wa maeneo hayo; na kwa vile katika eneo hilo kuna skimu tano za umwagiliaji zao la mpunga lakini hakuna mabwawa ya maji ya umwagiliaji, na kwa kuwa Ofisi ya Kanda ya Umwagiliaji imekamilisha kaziya upembuzi yakinifu wa ujenzi wa bwawa kubwa la kuhifadhi maji ya umwagiliaji katika Kijiji cha Mbwasa:-

Je, Serikali itakuwa tayari kutenga fedha katika bajeti ya 2015/2016 kwa ajili ya ujenzi wa bwawa hilo?

NAIBU WAZIRI WA KILIMO, CHAKULA NA USHIRIKA alijibu:-

Mheshimiwa Spika, kwa niaba ya Waziri wa Kilimo, Chakula na Ushirika, napenda kujibu swali la Mheshimiwa Kapt. John Zefania Chiligati, Mbunge wa Manyoni Mashariki kama ifuatavyo:-

Mheshimiwa Spika, maeneo ya Bonde la Ufa katika Wilaya ya Manyoni ni mojawapo ya maeneo kame ambayo hupata mvua kidogo na zisizoaminika hivyo kusababisha upungufu wa chakula mara kwa mara. Aidha, skimu za umwagiliaji zilizopo kwenye ukanda huo hupata uhaba mkubwa wa maji kwa ajili ya kilimo cha umwagiliaji na hivyo kusababisha uzalishaji mdogo wa mazao ikiwemo zao la mpunga.

Mheshimiwa Spika, kwa kuzingatia changamoto ya upatikanaji wa maji kwa ajili ya umwagiliaji katika eneo hilo, Ofisi ya Umwagiliaji Kanda ya Kati kwa kushirikiana na Halmashauri ya Wilaya ya Manyoni imekamilisha upembuzi yakinifu (*feasibility study*) kwa ajili ya ujenzi wa Bwawa la Mbwasa na skimu ya Mwiboo. Aidha, bwawa hilo linatarajiwa kuhifadhi maji ya kumwagilia katika skimu za Mwiboo yenye ukubwa wa hekta 500 na skimu ya Mtiwe, Maweni na Chikuyu zenye ukubwa wa hekta 785 kwa ajili ya kilimo cha mpunga.

Mheshimiwa Spika, mradi wa ujenzi wa bwawa la Mbwasa unatarajiwa kugharimu shilingi bilioni 2.6 na unatarajiwa kujengwa katika kipindi cha miezi 15. Kwa kuzingatia ukubwa wa gharama za mradi, Wizara kwa kushirikiana na Halmashauri ya Wilaya zimeandaa maandiko

Nakala ya Mtandano (Online Document)

kwa ajili ya kuomba fedha kwa washirika wa maendeleo ambapo maombi ya kiasi cha shilingi milioni 400 yamewasilishwa katika Mfuko wa *Food Aid Counterpart Fund (FACF)* kwa ajili ya kupata fedha za utekelezaji na Kamati ya Ufundi ya Mfuko inapitia maandiko hayo. Aidha, katika kuhakikisha mradi wa Bwawa la Mbwasa unatekelezwa kwa wakati katika bajeti ya mwaka 2015/2016, Wizara imewasilisha maombi maalum Hazina kwa ajili ya kupata fedha za utekelezaji wa mradi huo kwa manufaa ya wakulima wa Manyoni.

SPIKA: Ahsante. Mheshimiwa Chiligati, swali la nyongeza!

MHE. KAPT. JOHN Z. CHILIGATI: Mheshimiwa Spika, ahsante. Kwanza namshukuru Mheshimiwa Naibu Waziri kwa majibu ya kutia moyo kwamba fedha zinatafutwa kwenye mfuko wa *Food Fund* na kutoka Hazina lakini pamoja na juhudi hizo nina swali moja la nyongeza.

Mheshimiwa Spika, kama nilivyosema kwenye swali langu la msingi, eneo hili linakumbwa na ukame mara kwa mara. Msimu huu mvua zilianza vizuri mwezi Desemba na Januari na wakulima wakapanda mazao yakaota, mwezi Februari wote mvua haikunyeshwa, mwezi Machi wote mpaka tarehe ya leo mvua haijanyesha, kwa hiyo mazao yameshakauka, kuna ukame mkubwa na upungufu mkubwa wa chakula. Je, Serikali inalijua suala hili? Kama inalijua, inaandaa mipango gani ya kupeleka chakula cha msaada mapema iwezekanavyo?

SPIKA: Mheshimiwa Naibu Waziri majibu.

NAIBU WAZIRI WA KILIMO, CHAKULA NA USHIRIKA: Mheshimiwa Spika, naomba nimthibitishie Mheshimiwa Mbunge kwamba suala hili tunalijua. Siku ya Jumanne tulipokuwa tunaanza Bunge tulipewa fursa kama Wizara ya kutoa taarifa au hali ya chakula nchini. Katika taarifa tuliyoitoa, tulielezea kwamba Mikoa karibu 11 hivi inaelekea kuwa na upungufu wa chakula na tukaeleza kwamba mwezi wa sita tutafanya tathmini ya mwisho ili tuangalie hasa ukubwa wa tatizo lenyewe ni kwa kiasi gani. Naomba nimhakikishie Mheshimiwa Mbunge kwamba Serikali ina chakula chakula cha kutosha, tuna zaidi ya tani 445,000 za mahindi, tani 5,000 za mtama na tani 3,000 za mpunga. Kwa hiyo, noamba niwahakikishie kwamba pale ambapo tathmini itafanyika kikamilifu kwa kushirikiana na Wizara yetu na Mikoa inayohusika na Ofisi ya Waziri Mkuu na kuonekana mahitaji ni muhimu na ni lazima wananchi wapate, wananchi hawa hawatakufa njaa na Serikali itawapatia chakula hicho.

SPIKA: Mheshimiwa Martha Mlata swali la nyongeza.

MHE. MARTHA M. MLATA: Mheshimiwa Spika, nashukuru. Namshukuru Naibu Waziri kwa majibu yake mazuri kwamba, Serikali inajua matatizo yaliyoko katika Mkoa wa Singida hasa maeneo ambayo ni kame. Hata hivyo, nimesikitika sana anapodai kwamba Serikali imejipanga kutoa chakula cha msaada. Nataka niulize Serikali, ni lini itaacha kusubiri kutoa chakula cha msaada katika Mikoa ambayo ina maeneo kame na upungufu wa chakula na kwa nini wasijenge ile miundombinu ambayo itaondoa kabisa tatizo la upungufu wa chakula kwenye maeneo ambayo yanastahili kujengwa mabwawa ya kukinga maji na kuwe na kilimo cha umwagiliaji? Kwa mfano Kata ya Mwangi, Msingi, Urugu, Manyoni na maeneo mengine yote. Ni kwa nini Serikali inasubiri kutoa chakula tu na siyo kutengeneza miundombinu? (*Makofi*)

SPIKA: Mheshimiwa Naibu Waziri, majibu.

NAIBU WAZIRI WA KILIMO, CHAKULA NA USHIRIKA: Mheshimiwa Spika, swali la nyongeza la Mheshimiwa Chiligati lilikuwa ni la kuomba msaada kwa wakulima ambao kwa sababu ya mvua mazao yalikauka na kwa hiyo wanahitaji msaada na sisi tunasema wananchi hawatakufa njaa tutawasaidia.

Nakala ya Mtandano (Online Document)

Mheshimiwa Spika, sasa unaposema ni mpaka lini tutaendelea kuwapa wananchi misaada, hali ya hewa huwezi ukapambana nayo mara kadhaa hata kama kuna mabwawa wakati mwingine na yenyewe yanaweza kukauka. Kwa hiyo, ni lazima uwe na tahadhari kwamba kama hata mabwawa ungekuwa nayo yakikauka unachukua hatua gani?

Mheshimiwa Spika, katika jibu la msingi la swali la Mheshimiwa Chiligati nilisema kwamba, tunatafuta fedha karibu shilingi bilioni 2.6 kwa ajili ya kujenga bwawa katika eneo lile la Mbwasia. Katika maeneo mbalimbali nchini iko mipango na yako mabwawa ambayo tunaendelea kuyajenga. Niliwahi kusema hapa siku moja kwamba, tatizo au changamoto kubwa tuliyopambana nayo ni kwamba, Halmashauri ziliibua miradi mingi sana ya mabwawa haya na kwa uwezo wa Serikali hatuwezi kujenga mabwawa haya mara moja lakini iko mipango thabiti ya kuhakikisha kwamba katika maeneo yale ambayo yanahitajika kuwa na mabwawa basi yanajengwa kwa ajili ya shughuli za umwagiliaji ili wananchi waweze kuzalisha chakula kwa wingi katika maeneo hayo.

SPIKA: Ahsante. Sasa tunaendelea na Wizara ya Katiba na Sheria. Mheshimiwa Jaku Hashim Ayoub anauliza swali hilo, kwa niaba yake Mheshimiwa Neema.

Na. 9

Katiba ya nchi kuweka Utaratibu wa Kupata Viongozi wa Nchi kwa Zamu

MHE. NEEMA M. HAMID (K.n.y. MHE. JAKU HASHIM AYOUB) aliuliza:-

Baada ya kumalizika kipindi cha uongozi wa Rais Mstaafu Mheshimiwa Ali Hassan Mwinyi ambaye anatoka upande wa Zanzibar ambayo ni sehemu moja ya Muungano hakujachaguliwa Kiongozi mwingine katika ngazi hiyo kutoka upande huo; suala hili ni kilio kikubwa kwa Wazanzibari na lina umuhimu wake katika kuendeleza na kudumisha misingi ya Muungano wetu hasa katika mwaka huu wa uchaguzi wa Oktoba 2015. Katiba ya Jamhuri ya Muungano haizungumzii suala la kuweka utaratibu wa kuruhusu pande hizi mbili kupata viongozi kwa zamu:-

Je, ni lini Serikali itafanya marekebisha katika Katiba ya Jamhuri ya Muungano ili kuweka utaratibu wa kupata viongozi kwa zamu?

NAIBU WAZIRI WA KATIBA NA SHERIA alijibu:-

Mheshimiwa Spika, kwa niaba ya Waziri wa Katiba na Sheria, napenda kujibu swali la Mheshimiwa Jaku Hashim Ayoub, Mjumbe wa Baraza la Wawakilishi kama ifutavyo:-

Mheshimiwa Spika, utaratibu wa upatikanaji wa Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania umeanishwa katika Katiba ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania ya mwaka 1977 na kufafanuliwa katika Sheria ya Taifa ya Uchaguzi, Sura ya 343, Toleo la 2002 la Sheria za Tanzania. Sifa za mtu kuchaguliwa kuwa Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania zimeanishwa katika Ibara ya 39 ya Katiba.

Mheshimiwa Spika, Serikali haina dhamira ya kufanya marekebisha ya Katiba kuhusu utaratibu wa kupata viongozi wa nafasi ya Urais kwa zamu kwa kuzingatia pande mbili za Muungano kwa sababu suala la uchaguzi wa Rais ni la kidemokrasia. Kwa mujibu wa misingi ya demokrasia, wananchi wanayo haki ya kumchagua mtu yeyote kutoka sehemu yoyote ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania ambaye amekidhi vigezo vilivyoanishwa katika katika Ibara

Nakala ya Mtandano (Online Document)

ya 39 ya Katiba. Hivyo jaribio lolote la kubana wigo huu wa demokrasia litakuwa ni kinyume na misingi ya demokrasia. *(Makofi)*

SPIKA: Mheshimiwa Neema swali la nyongeza.

MHE. NEEMA M. HAMID: Mheshimiwa Spika, kwanza napenda kumpongeza Mheshimiwa Naibu Waziri kwa majibu yake mazuri. Hivyo basi, kwa niaba ya Mheshimiwa Jaku Hashim Ayoub, nina swali la nyongeza.

SPIKA: Hilo ni swali lako siyo kwa niaba ya mtu mwingine.

MHE. NEEMA M. HAMID: Mheshimiwa Spika, sina swali la nyongeza. *(Kicheko)*

SPIKA: Haya Mheshimiwa Mnyika.

MHE. JOHN J. MNYIKA: Mheshimiwa Spika, asili ya malalamiko na haja ya kuwa na zamu katika nafasi ya Urais ambayo ni moja ya kero za Muungano ni muundo wa Muungano wetu ambao Rasimu ya Katiba ya Warioba ilitoa pendekezo la muundo wa Shirikisho ambao ungekuwa ni ufumbuzi wa jambo hili lakini Katiba ambayo inapendekezwa imeturudisha kwenye mgogoro unaoendelea. *(Makofi)*

Mheshimiwa Spika, pamoja na kasoro hizi ni kwa nini Serikali, Rais, Mawaziri na wengine wamekwishachukua msimamo kabla ya kipindi cha kampeni cha kuwaambia wananchi wapige kura ya 'Ndiyo' kwa Katiba yenye kasoro lakini wakati huohuo Serikali hiyohiyo inawakataza Viongozi wa Dini wakianza kueleza kwamba kuna uozo na wananchi wajandae kupiga kura ya 'Hapana' na inawakataza UKAWA kuwaambia wananchi wasishiriki kura ya Katiba kwa sababu maoni ya wananchi hayakuzingatiwa? *(Makofi)*

SPIKA: UKAWA hatuutambui, Makanisa au Viongozi wa Dini hawatakiwi kutumia nyumba za ibada kwa ajili ya siasa. Mheshimiwa Naibu Waziri jibu. *(Makofi)*

NAIBU WAZIRI WA KATIBA NA SHERIA: Mheshimiwa Spika, kwanza niweke wazi, swali la msingi lilikuwa ni utaratibu wa kupata Wagombea Urais kwa kuzingatia pande mbili za Muungano. Mheshimiwa Mnyika ameleta swali la muundo wa Muungano katika Katiba Inayopendekezwa.

Mheshimiwa Spika, niseme na tulisema katika Bunge la Katiba, suala la muundo wa Muungano lilipendekezwa na iliyokuwa Tume ya Kurekebisha Katiba, hayakuwa maoni ya Watanzania walio wengi. Maoni ya Watanzania walio wengi walizungumzia elimu, afya, maji, pembejeo na ndiyo maana Serikali ...

(Hapa baadhi ya Wabunge walikuwa wakizomea wakionesha kutokubaliana na maelezo ya mzungumzaji)

NAIBU WAZIRI WA KATIBA NA SHERIA: Mheshimiwa Spika, sisi ambao tulibaki katika Bunge la Katiba bado tuliona ipo haja ya kuendelea na muundo wa Muungano wa Serikali Mbili.

(Hapa baadhi ya Wabunge walikuwa wakizomea wakionesha kutokubaliana na maelezo ya mzungumzaji)

Nakala ya Mtandano (Online Document)

NAIBU WAZIRI WA KATIBA NA SHERIA: Na kama wenzetu mlikuwa na hoja zenye mashiko za Muundo wa Serikali Tatu mngembali ndani hapa mkaleta hizo hoja katika Bunge la Katiba. *(Makofi)*

(Hapa baadhi ya Wabunge walikuwa wakizomea wakionesha kutokubaliana na maelezo ya mzungumzaji)

NAIBU WAZIRI WA KATIBA NA SHERIA: Mheshimiwa Spika, kuhusu suala la kura ya 'Ndiyo', kama kitu umekitengeneza, muda wa kufanya kampeni bado lakini pia siyo vibaya kuwaambia wananchi muda ukifika muipigie Katiba kura ya 'Ndiyo' na tutasimamia msimamo huo lakini tunawaomba Viongozi wa Dini wafanye kazi za dini. *(Makofi)*

(Hapa baadhi ya Wabunge walikuwa wakizomea wakionesha kutokubaliana na maelezo ya mzungumzaji)

SPIKA: Muda wa maswali umekwisha na wale ambao hawakupata nafasi ya kutunga Katiba wanasikitika basi ndiyo hivyo.

Waheshimiwa Wabunge, muda wa maswali umekwisha naomba nitambue wageni tulionao. Wiki hii tutakuwa na wageni wetu ambao wanatoka Bunge la Jamhuri ya Malawi na ni Wajumbe wa Kamati ya Huduma za Wabunge wa Bunge la Malawi. Tuna Wabunge wanne na watumishi wa Bunge la Malawi wawili. Kwa hiyo, wapo Mheshimiwa Ralph Jooma, *if you can stand*. Yuko Mheshimiwa Aaron Sangala, Mheshimiwa Abubakar Mbaya, Mheshimiwa Vitus Dzode Mwale, hawa ni Waheshimiwa Wabunge. Sasa wameongozana na *staff* wa Bunge ambao ni Mr. Renald Mapemba na Mrs. Patricia Kamwana, ahsante sana. *We are going to meet you in the afternoon and we welcome you to our Parliament surroundings and they will show you most of the things we do and we shall meet in the afternoon. Welcome, thank you.* *(Makofi)*

Tuna wageni wa Waheshimiwa Wabunge. Tunao wageni nane wa Mheshimiwa Dkt. Titus Kamani ambao ni Wenyeviti wa Halmashauri za Mkoa wa Simiyu wakiongozwa na Mheshimiwa Lukale John Charles, Mwenyekiti wa Halmashauri ya Busega. Naomba Waheshimiwa hawa wote wasimame. Ahsanteni sana, karibuni sana. *(Makofi)*

Tuna Mheshimiwa Gosbert Blandes ambaye ni Ndugu Marcus Molenschota, kutoka Netherland. *I think* hayupo.

Halafu tunaye mgeni wa Mheshimiwa Lediana Mafuru Mng'ong'o ambaye ni Ndugu Asha Said Mkinganila, Balozi wa Masuala ya Lishe wa Mkoa wa Lindi. *(Makofi)*

Tuna wageni wa Mheshimiwa Al-Shaymaa John Kwegyir ambao ni Ndugu Zawadi Rashidy Makame, kutoka shule ya sekondari Jangwani, yuko pale. Pia yuko Ndugu Nuru Ally Mohamed kutoka shule ya sekondari ya Philter Federal Zanzibar, ahsante sana. *(Makofi)*

Tuna wageni waliokuja kwa ajili ya mafunzo ambao ni Bi. Sarah William yuko Dodoma kwa ajili ya kutembelea Bunge, karibu sana. *(Makofi)*

Kuna mtu alileta barua ya wageni kwa njia ya kichocho, kuna mgeni wa Mheshimiwa Vita Kawawa ambaye ni Twaha Mfalme Kawawa. Karibu sana pamoja na wageni wengine wote tunawakaribisha. *(Makofi)*

Nakala ya Mtandano (Online Document)

Matangazo ya kazi, Mwenyekiti wa Kamati ya Bunge ya Nishati na Madini, Mheshimiwa Ndassa anaomba niwatangazie Wajumbe wa Kamati yake kwamba leo Saa 7.00 Mchana kutakuwa na kikao cha Kamati katika Ukumbi wa Hazina Ndogo. Baada ya hapo Katibu!

MWONGOZO WA SPIKA

MHE. JOHN J. MNYIKA: Mwongozo wa Spika.

SPIKA: Ahsante, Mheshimiwa Mnyika.

MHE. JOHN J. MNYIKA: Mheshimiwa Spika, naomba Mwongozo wako. Katika mkutano uliopita wa Bunge niliomba mwongozo juu ya suala ambalo ulilitolea maagizo kwa Wizara ya Maji baada ya miongozo niliyoiomba kwenye vikao vya Bunge vilivyotanguliwa juu ya matatizo ya kukatikakatika mara kwa mara kwa maji katika maeneo ambayo yanahudumiwa na mtambo wa maji wa Ruvu Juu na chanzo cha hali hiyo Serikali ikisema ni uchakavu wa miundombinu lakini vyanzo vingine vikionesha kwamba kuna hujuma katika miundombinu. Mheshimiwa Waziri akasema kwamba, waliunda Kamati ya Uchunguzi juu ya jambo hili na nilipomba mwongozo mwingine ikajibiwa kwamba, Kamati imekwishakamilisha uchunguzi wake na Serikali ikaahidi itawasilisha taarifa Bungeni.

Mheshimiwa Spika, niliomba mwongozo katika Mkutano wa Bunge uliopita ili taarifa hiyo ya Serikali iwasilishwe Bungeni kama ambavyo Waziri aliahidi na katika mwongozo huo niliomba vilevile Serikali itoe taarifa juu ya kutokutekelezwa kikamilifu kwa ratiba ya uendelezaji wa miradi ya maji ya Ruvu Juu na Ruvu Chini tofauti na maelezo ya Serikali wakati ikijibu Hoja Binafsi ya Maji tarehe 4 Februari, 2013 na Mheshimiwa Spika ukasema utautolea mwongozo lakini mpaka leo mwongozo huo haujatolewa.

Mheshimiwa Spika, naomba mwongozo wako kuhusu utekelezaji wa jambo hili.

SPIKA: Sawa Mheshimiwa Mnyika ni kweli Bunge lile la mwisho uliomba mwongozo kuhusu eneo la maji. Sasa kutokana na mambo mengi tuliyokuwanayo Wizara haikuwa imetoa majibu. Kwa hiyo, nitaagiza katika Bunge hili Wizara mkumbuke, tutawapa *Hansard* iliyohusika na mtatoa Kauli ya Waziri. Waziri tutakupua *Hansard* na utafanya hivyo. Mheshimiwa Jafo.

MHE. SELEMAN S. JAFU: Mheshimiwa Spika, ahsante. Naomba mwongozo wako, toka tuanze Bunge letu hili kumekuwa na mitazamo tofauti juu ya Muswada wa Habari ambao utakuja siku ya tarehe 31 Machi, 2015. Nilipofuatilia vyombo vya habari niliona viongozi mbalimbali wa vyombo vya habari wakisema Muswada huu kuja kwa Hati ya Dharura si haki.

Mheshimiwa Spika, vilevile leo hii asubuhi katika Kipindi cha Jambo nimemuona Rais wa Chama cha Waandishi wa Habari akisema kwa sababu suala hili ni la muda mrefu kutokana na Sera ya Habari ya mwaka 2001 na katika mchakato ulioanza toka mwaka 2007 nao walipeleka mapendekezo yao kwamba Muswada wa Habari uje Bungeni na Serikali kuamua kuwa Muswada huu uje kwa Hati ya Dharura, wao kama Chama cha Waandishi wa Habari wana-*support* Muswada huu ujadiliwe katika Bunge hili lakini makundi mengine yanasema Muswada huu usijadiliwe katika Bunge hili.

Mheshimiwa Spika, naomba mwongozo wako nikijua suala hili lina maslahi mapana sana kwa Waandishi wa Habari wetu ambao wanapata tabu sana. Haki za Waandishi wa Habari ambao wanafanya kazi katika mazingira magumu hatuwezi kuzitatua bila kuhakikisha tunaupitisha Muswada huu hapa Bungeni. Kutokana na mitazamo hii tofauti, naomba utuongoze katika hili tufanyaje. Ahsante.

Nakala ya Mtandano (Online Document)

SPIKA: Ndani ya Kanuni zetu kuna marufuku dhidi ya kutanguliza kazi ambazo zinakuja. Kwa hiyo na wewe ni marufuku kufanya hivyo. Sisi hatuongozwi na vyombo vya habari wala mtu mwingine yeyote, tunajiongoza sisi wenyewe na Kamati ya Uongozi. (Kicheko)

Mheshimiwa Mbilinyi.

MHE. JOSEPH O. MBILINYI: Mheshimiwa Spika, ahsante. Mimi naomba mwongozo wako kwenye suala la ratiba pia hususan kwenye Muswada wa Baraza la Vijana tarehe 27 Machi, 2015. Naona hapa kuna Muswada wa Serikali wa 2015 lakini pia kuna Muswada Binafsi wa mwaka 2013. Hata hivyo Muswada wa Serikali ambao ni wa baadaye uncaanza, kwa nini usianze huu wa mwaka 2013 ambao kimsingi huu wa Binafsi ndiyo umepita kwenye *process*, umepita kwenye Kamati tumejadili, wadau walikaribishwa na tukaujadili kwa upana. (Makofi)

Mheshimiwa Spika, kwa nini kama Serikali ina nia isingeleta *amendments* kwenye huu Muswada Binafsi na umefanyiwa kazi katika taratibu zinazopaswa? (Makofi)

SPIKA: Kama nilivyomjibu Mheshimiwa Jafo, hiyo ni kutanguliza kazi kabla hatujaifikia, Katibu! (Kicheko)

MISWADA YA SHERIA YA SERIKALI

Muswada wa Sheria ya Udhibiti wa Madawa ya Kulevya wa Mwaka 2014 (The Drugs Control and Enforcement Bill, 2014)

(Kusomwa Mara ya Pili)

SPIKA: Mheshimiwa Mtoa hoja. (Makofi)

WAZIRI WA NCHI, OFISI YA WAZIRI MKUU, SERA, URATIBU NA BUNGE: Mheshimiwa Spika, naomba kutoa hoja kwa mujibu wa Kanuni ya 86(2) ya Kanuni za Kudumu za Bunge, Toleo la Aprili, 2013 kwamba Muswada wa Sheria ya Kudhibiti na Kupambana na Dawa za Kulevya wa mwaka 2014 yaani *The Drug Control and Enforcement Act, 2014* pamoja na marekebisho yake sasa Usomwe kwa Mara ya Pili.

Mheshimiwa Spika, napenda kuchukua fursa hii kutoa shukrani zangu za dhati kwa Mwenyekiti wa Kamati ya Kudumu ya Masuala ya UKIMWI Mheshimiwa Lediana Mafuru Mng'ong'o, Mbunge wa Viti Maalum, Makamu Mwenyekiti Mheshimiwa Diana Mkumbo Chilolo, Mbunge wa Viti Maalum pamoja na Wajumbe wote wa Kamati kwa kuchambua na kujadili Muswada huu kwa kina na kutoa ushauri na mapendekezo yao ambayo yametumika kuboresha Muswada huu.

Vilevile nawashukuru kwa ushirikiano wao mkubwa waliouonyesha katika maandalizi ya Muswada huu muhimu kwa ustawi wa jamii na Taifa kwa ujumla. Aidha, kwa namna ya pekee naomba nimshukuru aliyekuwa Waziri wa Nchi, Ofisi ya Waziri Mkuu (Sera, Uratibu na Bunge), Mheshimiwa William Vangimembe Lukuvi ambaye amekuwa mstari wa mbele katika kufanikisha maandalizi ya Muswada huu.

Mheshimiwa Spika, napenda kumshukuru Mheshimiwa George Mcheche Masaju, Mwanasheria Mkuu wa Serikali pamoja na wataalamu wake kwa kazi kubwa waliyoifanya kuandaa Muswada huu. Vilevile, nawashukuru wadau wote kwa kutoa maoni na mapendekezo yao muhimu waliyoyatoa ambayo yametumika kuboresha Maudhui ya Muswada huu. Tunathamini michango yao yote. Tunawashukuru pia Wataalamu wa Ofisi ya Waziri Mkuu

Nakala ya Mtandano (Online Document)

wakiongozwa na Katibu Mkuu, Tume ya Kuratibu na Udhhibiti wa Dawa za Kulevywa wakiongozwa na Kamishna kwa kujituma na kufanya kazi bila kuchoka wakati wa uandaaji wa Muswada huu.

Mheshimiwa Spika, Tanzania kama zilivyo nchi nyingi Duniani inakabiliwa na tatizo la matumizi na biashara haramu ya dawa za kulevywa kwa muda mrefu. Tatizo hili liliongezeka sana kuanzia mwanzoni mwa miaka ya 80 hasa miongoni mwa vijana kutokana na utandawazi na kuongezeka kwa udhhibiti wa dawa za kulevywa katika nchi za Ulaya na Marekani. Udhhibiti huo uliosababisha wafanyabiashara wa dawa za kulevywa kutafuta mianya katika nchi uathirika mdogo katika Bara la Afrika ikiwemo Tanzania ili kupitisha dawa za kulevywa. Bidhaa kutoka Afrika kwa wakati huo hazikutiliwa mashaka wakati zikiingizwa Barani Ulaya na Marekani tofauti na bidhaa zilizotoka katika nchi zalishaji yaani *source countries* zilizokuwa katika Bara la Amerika ya Kusini na Asia.

Mheshimiwa Spika, ongezeko la wafanyabiashara waliopitisha dawa hizo lilisababisha kukua kwa matumizi ya dawa hizo nchini. Aidha, urefu wa Ukanda wa Pwani na urefu wa mipaka yenye vivuko vingi unachangia udhhibiti wa mipaka hiyo kuwa mgumu na hivyo kuwa rahisi kwa wafanyabiashara kuingiza dawa za kulevywa nchini. Vilevile nchi yetu inapakana na nchi nyingi ambazo hazina Bandari na hivyo kutumia Bandari zetu kupitisha bidhaa hizo. Hali hiyo inafanya kuwepo kwa kazi kubwa ya ukaguzi wa mizigo na udhhibiti wa usafirishaji wa bidhaa haramu zikiwemo dawa za kulevywa.

Mheshimiwa Spika, matumizi ya dawa za kulevywa nchini sasa yameongezeka kwa kiwango kikubwa ikidhihirishwa na idadi kubwa ya watumiaji wanaojitokeza kupata huduma za matibabu katika vituo vya afya. Kulingana na taarifa na takwimu zilizopo, bangi ndiyo dawa inayotumiwa zaidi hapa nchini ikifuatiwa na *heroin*, mirungi na *cocaine*. Dawa nyingine zinazotumiwa ni dawa za tiba zenye madhara ya kulevywa na bidhaa kama gundi na petroli. Watumiaji wengi ni vijana wenye umri kati ya miaka 15 – 38 katika miji mingi mikubwa na midogo. Inakadiriwa kuwa kuna watumiaji wa *heroin* kati ya 220,000- 420,000 kwa sasa hapa nchini.

Mheshimiwa Spika, biashara haramu ya dawa za kulevywa imeendelea kuwa tatizo kubwa katika nchi yetu. Hii inadhihirishwa na kuwepo kwa kilimo cha bangi katika maeneo mbalimbali na hasa katika Mikoa ya Arusha, Mara, Tanga na Iringa. Kwa mfano, katika mwaka 2013, jumla ya tani 88.9 za bangi zilikamatwa nchini zikihusisha watuhumiwa 567 ambao kati ya hao 549 walikuwa wanaume na 18 walikuwa wanawake. Kiasi kikubwa cha bangi kilichokamatwa mwaka huo kilitokana na operesheni iliyofanyika Mkoani Arusha, Wilayani Arumeru ambapo jumla ya magunia 1,107 ya bangi na tani 3.4 za mbegu za bangi zilikamatwa. Miaka ya hivi karibuni tumeshuhudia ukamataji wa viwango vikubwa vya *heroin* na *cocaine* hasa kuanzia mwaka 2010 ikilinganishwa na miaka ya nyuma.

Mheshimiwa Spika, kumejitokeza tatizo lingine la uchepushaji wa kemikali bashirifu nchini ambazo hutumika kutengeneza dawa za kulevywa ikiwemo *ephedrine*. Mfano, kilo 11 za kemikali bashirifu zilikamatwa kwenye Uwanja wa Ndege wa Julius Nyerere na kilo 150 za kemikali hizo zilikamatwa nchini Afrika Kusini mwaka 2013 zikitokea Tanzania. Ukamataji huu ni ishara inayoonyesha kuwa tatizo la uchepushaji wa kemikali hizo limeanza kujitokeza na linaendelea kukua kwa kasi kubwa.

Mheshimiwa Spika, katika miaka ya 90, Serikali ilianzisha Vitengo vya Kudhibiti Dawa za Kulevywa katika baadhi ya Idara na Taasisi zake ili kuimarisha jitihada za udhhibiti. Taasisi hizo ni Jeshi la Polisi, Idara ya Usalama wa Taifa na Idara ya Ushuru wa Forodha. Pamoja na jitihada hizo, tatizo la dawa za kulevywa limeendelea kukua ambapo mwaka 1995, Bunge lilitunga Sheria ya Kuzuia Biashara Haramu ya Dawa za Kulevywa, Na. 9 ya mwaka 1995 [Sura 95]. Sheria hii

Nakala ya Mtandano (Online Document)

ilianzisha Tume ya Kuratibu Udhhibiti wa Dawu za Kulevya ambayo ilianza kazi mwaka 1997. Tume hii ipo chini ya Ofisi ya Waziri Mkuu na Mwenyekiti wa Tume hiyo ni Mheshimiwa Waziri Mkuu wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania.

Mheshimiwa Spika, tatizo la dawa za kulevya ni suala mtambuka na udhibiti wake huhitaji ushirikiano na ushiriki wa vyombo na sekta mbalimbali pamoja na jamii kwa ujumla. Kutokana na vyombo vingine kuwa na majukumu mengi, imekuwa vigumu kwa vyombo hivyo kutoa msukumo wa kutosha kwenye udhibiti wa dawa za kulevya. Aidha, Tume haina mamlaka ya kupekua, kuchunguza wala kukamata watuhumiwa wa dawa za kulevya kwa sheria iliyopo sasa.

Mheshimiwa Spika, ili kuondoa changamoto za kimfumo zilizoainishwa, Serikali imeona kuwa kuna umuhimu wa kutunga Sheria Mpya ya Kudhibiti na Kupambana na Dawu za Kulevya ya mwaka 2014, inayokusudia kuanzisha chombo kinachojitegemea chenye mamlaka ya kiutendaji ya kuchunguza, kupekua na kukamata watuhumiwa tofauti na ilivyo Tume kwa sasa. Mfumo huu umezingatia uzoefu wa nchi nyingine zenye mfumo unaopendekezwa kama vile Zambia, Nigeria na Marekani ambazo zina vyombo vyenye nguvu kiutendaji katika kuchunguza, kupekua na kukamata watuhumiwa wa dawa za kulevya. Aidha, mwaka 2006, Serikali iliunda Kikosi Kazi katika ngazi ya Taifa kinachojumuisha vyombo vya ulinzi na usalama ili kupambana na biashara haramu ya dawa za kulevya. Mafanikio ya Kikosi Kazi yakiwemo ukamataji wa kiasi kikubwa cha dawa za kulevya yameonyesha umuhimu wa kuwa na chombo chenye nguvu kiutendaji.

Mheshimiwa Spika, sheria inayotumika sasa haikidhi kikamilifu changamoto zilizopo katika kudhibiti biashara na matumizi ya dawa za kulevya licha ya kufanyiwa marekebisho mara kadhaa. Kwa hiyo, sheria inayopendekezwa inalenga kuondoa upungufu uliopo kwenye sheria inayotumika sasa. Baadhi ya upungufu katika sheria ya sasa na mapendekezo ya kuondoa upungufu huu ni kama yafuatayo:-

Mheshimiwa Spika, sheria iliyopo haitoi adhabu kulingana na ukubwa wa kosa kwenye baadhi ya makosa, hivyo kusababisha kukosekana kwa mizania ya haki. Mfano, kwa mujibu wa kifungu cha 12 cha sheria iliyopo sasa, adhabu ya kujihusisha na kilimo cha mimea ya dawa za kulevya mfano bangi ni faini ya shilingi milioni moja au kifungo kisichozidi miaka 20. Sheria inayopendekezwa imeweka adhabu ya faini isiyopungua milioni 20 au kifungo kisichopungua miaka 30 au vyote kwa pamoja. Aidha, kosa kubwa la kufadhili biashara haramu ya dawa za kulevya sheria ya sasa inatoa adhabu ya faini ya shilingi milioni 10 wakati sheria inayopendekezwa imeweka adhabu ya shilingi bilioni moja au kifungo kisichopungua miaka 30. Vilevile, kwa makosa ya kusafirisha na kufanya biashara ya dawa za kulevya, sheria ya sasa imetoa adhabu ya faini au kifungo cha maisha. Katika sheria inayopendekezwa, adhabu inayowekwa ni kifungo cha maisha peke yake hivyo kuondoa uwezekano wa wahalifu kupewa adhabu ya faini ambayo hulipa bila shida yoyote.

Mheshimiwa Spika, sheria imeweka kigezo cha kutumia thamani ya dawa za kulevya katika kutoa dhamana na adhabu kwa baadhi ya makosa. Kwa vile dawa hizo zina bei kubwa sana, kuonyesha thamani kunachochea na kushawishi watu hususani vijana kujiingiza katika biashara hii haramu. Sheria inayopendekezwa inaweka uzito katika kigezo cha dhamana na adhabu badala ya thamani kama ilivyo sasa.

Mheshimiwa Spika, sheria iliyopo haijaharamisha baadhi ya vitendo vinavyohusiana na biashara ya dawa za kulevya, vikiwemo kumiliki mitambo au maabara kwa lengo la kutengeneza dawa hizi. Mfano, mwaka 2001, huko Kunduchi Jijini Dar es Salaam, ulikamatwa mtambo wa kutengeneza dawa za kulevya nchini. Hali hii inadhihirisha uwezekano wa kuwepo

Nakala ya Mtandano (Online Document)

mitambo na maabara ya kutengeneza dawa za kulevya nchini. Sheria inayopendekezwa imeharamisha umiliki wa mitambo hii na kuweka adhabu kali kwa kosa hili ambayo ni kifungo cha maisha na faini ya shilingi milioni mia mbili.

Mheshimiwa Spika, pamoja na kuwepo kwa ukamataji wa kiasi kikubwa cha dawa za kulevya katika Bahari Kuu karibu na mipaka ya Tanzania, Sheria iliyopo haitoi mamlaka ya kushughulikia watuhumiwa wanaokamatwa katika maeneo hayo. Kwa sababu hiyo, dawa zinazokamatwa katika maeneo hayo hutoswa baharini na watuhumiwa huachiwa. Sheria inayopendekezwa imetoa mamlaka ya kushughulikia uhalifu wa dawa za kulevya nje ya mipaka ya Tanzania katika vyombo vya usafiri wa majini, angani, mfano katika Bahari Kuu.

Mheshimiwa Spika, pamoja na kuwepo matukio ya uchepushwaji wa kemikali bashirifu nchini kwa lengo la kutengeneza dawa za kulevya, sheria ya sasa haijaharamisha jambo hili. Sheria inayopendekezwa imeharamisha uchepushwaji wa kemikali hizi na kuweka adhabu ambayo ni kifungo cha maisha. Vilevile, katika kuwahibiti watendaji waliopo katika udhibiti wa dawa za kulevya ambao siyo waadilifu, sheria inayopendekezwa, imetoa adhabu kwa watendaji wa aina hiyo kwa kuwatoza faini au kuwafunga jela. (Makofi)

Mheshimiwa Spika, sheria ya sasa haitoi adhabu kwa makampuni ambayo yanajihusisha na biashara ya dawa za kulevya isipokuwa kwa menejimenti ya makampuni hayo tu. Sheria inayopendekezwa imeweka adhabu kwa kampuni na menejimenti yoyote itakayojihusisha na biashara ya dawa za kulevya ikiwa ni pamoja na kuifilisi.

Mheshimiwa Spika, kumekuwepo na malalamiko kwamba kesi za dawa za kulevya huchukua muda mrefu Mahakamani. Hii inatokana na sababu mbalimbali ikiwemo utaratibu wenye mlolongo mrefu wa uendeshaji wa mashtaka. Ili kupunguza mlolongo na kuboresha taratibu zinazopaswa kufuatwa wakati wa ukamataji na utunzaji wa vielelezo, taarifa ya vielelezo zitachukuliwa katika eneo la tukio kwa kutumia fomu na utaratibu maalum. Sheria inayopendekezwa itakuwa na fomu maalum ambazo hazipo kwenye sheria inayotumika sasa. Fomu hizi zitaondoa ulazima wa kumtafuta shahidi ambaye wakati mwingine hawezi kupatikana kiurahisi na hivyo kuongeza kasi katika kuendesha mashtaka.

Mheshimiwa Spika, mojawapo ya malengo makuu ya sheria iliyopo sasa na inayopendekezwa ni kuilinda jamii dhidi ya matumizi na biashara ya dawa za kulevya. Hata hivyo, watoto ni mojawapo ya makundi ya jamii yaliyo kwenye hatari kubwa zaidi ya kutumbukia na kupata madhara yatokanayo na tatizo hilo. Kwa sababu hiyo, sheria inayopendekezwa imeweka adhabu kali zaidi kwa watakaowashawishi au kuwahusisha watoto kujiingiza kwenye matumizi na biashara ya dawa za kulevya. Sheria inayopendekezwa imeweka adhabu ya kifungo cha miaka isiyopungua 30 kwa kosa hilo tofauti na sheria ya sasa ambayo ipo kimya kuhusu suala hili.

Mheshimiwa Spika, sheria inayopendekezwa imezingatia uwepo wa Mikataba ya Kimataifa na Maazimio ya Kikanda yanayohusiana na udhibiti wa biashara na matumizi ya dawa za kulevya.

Mheshimiwa Spika, sheria inayopendekezwa itafanya kazi sambamba na sheria nyingine. Vilevile, itawezesha uwepo wa mfumo mzuri wenye kukidhi udhibiti wa dawa za kulevya unaoendana na wakati kwa kuzingatia hali halisi ya ukubwa na ugumu wa tatizo hili kitaifa na kimataifa.

Mheshimiwa Spika, wakati wa kutekeleza sheria hii, zipo sheria ambazo zitatumika pamoja na sheria inayopendekezwa. Sheria hizo ni: *The Tanzania Food, Drugs and Cosmetics*

Nakala ya Mtandano (Online Document)

Act, 2003; Industrial and Consumer Chemicals (Management and Control) Act, 2003; Sheria ya Ushahidi (The Evidence Act [Cap 6]), Criminal Procedures Act [Cap 20], Sheria ya Forodha (Customs (Management and Tariff) Act, [Cap 403] na Sheria ya Uhamiaji ya (Immigration Act).

Mheshimiwa Spika, baada ya maelezo hayo ya jumla, naomba sasa kwa idhini yako, niwasilishe Muswada wa Sheria ya Kudhibiti na Kupambana na Dawa za Kulevya wa mwaka 2014 yaani *The Drug Control and Enforcement Act, 2014*. Muswada huu umegawanyika katika sehemu kuu saba kama ifuatavyo:-

(i) Sehemu ya Kwanza inahusu jina la sheria, mahali itakapotumika na tafsiri za maneno yaliyotumika.

(ii) Sehemu ya Pili inahusu uanzishwaji wa Mamlaka ambayo itakuwa chombo chenye nguvu cha kudhibiti dawa za kulevya nchini. Mamlaka hii itakuwa chini ya Ofisi ya Waziri Mkuu. Chombo kitakachoanzishwa kitakuwa na mamlaka ya kupambana na kuratibu shughuli za udhibiti wa dawa za kulevya. Chombo hiki kitakuwa na Baraza la Taifa la Kudhibiti Dawa za Kulevya ambalo litasimamia utekelezaji wa Sera ya Taifa ya Kudhibiti Dawa za Kulevya. Mtendaji Mkuu wa Chombo hiki atakuwa ni Kamishna Mkuu atakayeteuliwa na Mheshimiwa Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania. Vilevile, sehemu hii inaainisha muundo, majukumu na kazi za chombo.

(iii) Sehemu ya Tatu inaainisha makosa na adhabu mbalimbali kuhusu kujihusisha na biashara na matumizi ya dawa za kulevya. Baadhi ya makosa yaliyoainishwa ni kulima, kumiliki, kuuza, kusafirisha na kutumia dawa za kulevya. Sehemu hii pia imeainisha adhabu mbalimbali kulingana na ukubwa wa makosa ambapo adhabu ya juu ni kifungo cha maisha.

(iv) Sehemu ya Nne inahusu taratibu za ukamataji na sheria zitakazotumika katika kuendesha kesi za dawa za kulevya. Mojawapo ya sheria hizo ni Sheria ya Mwenendo wa Makosa ya Jinai ya mwaka 1985 [Sura ya 20]. Vilevile, sehemu hii inatoa utaratibu wa kukamata na kupekua watuhumiwa pamoja na kukamata mimea ya dawa za kulevya.

(v) Sehemu ya Tano inahusu kufilisi mali zinazotokana na biashara ya dawa za kulevya.

(vi) Sehemu ya Sita inahusu uanzishwaji wa Mfuko wa Kudhibiti na Kupambana na Dawa za Kulevya. Baadhi ya vyanzo vya mapato vya Mfuko huo vitatokana na fedha itakayoidhinishwa na Bunge, mapato ya mali zinazotokana na biashara haramu ya dawa za kulevya zilizofilisiwa, misaada, mikopo na michango ya hiari.

(vii) Sehemu ya Saba inahusu mambo mengineyo yanayohusu udhibiti wa dawa za kulevya ikiwemo kinga kwa watendaji wakati wa utekelezaji wa majukumu yao. Sehemu hii pia, inahusu uanzishaji wa vituo vya tiba kwa watumiaji wa dawa za kulevya pamoja na utungwaji wa kanuni za sheria hiyo. Matibabu hupunguza utumiaji wa dawa za kulevya na kusababisha kuimarika kwa afya ya watumiaji na kupungua kwa tabia hatarishi zinazoongeza maambukizi ya magonjwa mbalimbali kama UKIMWI, virusi vya homa ya ini na kifua kikuu. Vilevile, matibabu kwa watumiaji hupunguza uhalifu mitaani.

Mheshimiwa Spika, hitimisho. Muswada unapendekeza kufutwa kwa Sheria ya Kuzuia Biashara Haramu ya Dawa za Kulevya (Sura ya 95) yaani *The Drugs and Prevention of Illicit Traffic in Drugs Act No. 9 of 1995* ambayo imepitwa na wakati na kupendekeza iundwe sheria mpya ambayo ndiyo hii iliyoko mbele ya Bunge lako Tukufu.

Nakala ya Mtandano (Online Document)

Mheshimiwa Spika, kutungwa na kuanza kutumika kwa sheria hii kutapunguza tatizo la dawa za kulevya nchini kwa kutoa matokeo chanya yafuatayo:-

(i) Kuanzisha Mamlaka ya kiutendaji inayojitegemea ya Kudhibiti na Kupambana na Dawa za Kulevya itakayokuwa chini ya Mheshimiwa Waziri Mkuu. Mamlaka hii itakuwa na uwezo wa kuchunguza, kupekua na kukamata watuhumiwa tofauti na ilivyokuwa Tume; (Kicheko)

(ii) Kuimarika kwa udhibiti wa matumizi na biashara haramu ya dawa za kulevya ikiwemo kupunguza urasimu na kuwezesha kuchukua hatua za haraka inapohitajika tofauti na ilivyo sasa;

(iii) Kuanzisha Baraza la Taifa la Kudhibiti Dawa za Kulevya (*National Drug Control Council -NDCC*) litakalosimamia utendaji wa Mamlaka;

(iv) Kuanzisha Kamati ya Ushauri (*Advisory Committee*) ya wataalamu wa udhibiti wa dawa za kulevya kutoka vyombo mbalimbali itakayomshauri Kamishna Mkuu wa Mamlaka hiyo katika masuala yanayohusiana na udhibiti wa dawa za kulevya;

(v) Kupunguza ushawishi kwa jamii kujiingiza kwenye biashara haramu ya dawa za kulevya kwa kutangaza uzito wa dawa za kulevya badala ya thamani kama ilivyo sasa;

(vi) Kupunguza mzunguko wa fedha haramu zinazotokana na biashara haramu ya dawa za kulevya kwa kufilisi mali zilizopatikana kutokana na biashara hiyo;

(vii) Kuongeza fursa kwa watumiaji wa dawa za kulevya kupata matibabu na huduma nyingine kwa kuwalinda watendaji na wamiliki wa vituo vya kuwasaidia watumiaji kupata matibabu na huduma;

(viii) Kupungua kwa kilimo cha bangi na mirungi nchini kutokana na adhabu kali zilizowekwa na Sheria Mpya;

(ix) Kupungua kwa uzalishaji na utengenezaji wa dawa za kulevya.

Mheshimiwa Spika, faida zote zilizotajwa hapo juu, zitasaidia kupungua kwa biashara, matumizi na madhara ya dawa za kulevya kwa jamii na hasa miongoni mwa watoto na vijana hivyo kuchangia katika kulinda nguvu kazi na ustawi wa Taifa letu.

Mheshimiwa Spika, wakati Serikali ilipopata nafasi ya kuwasilisha Muswada huu katika Kamati, yapo maeneo kadhaa ambayo Kamati ilishauri Serikali iyafanyie kazi. Pia, wadau walipata nafasi kama hiyo. Maeneo hayo yamefanyiwa kazi na yataonekana katika Jedwali la Marekebisho tuliloliwasilisha.

Mheshimiwa Spika, baada ya maelezo hayo, napenda kuchukua fursa hii kuwaomba Waheshimiwa Wabunge wote kuujadili na kuipitisha Muswada huu ili hatimaye uwe sheria.

Mheshimiwa Spika, naomba kutoa hoja. (*Makofi*)

WAZIRI WA KILIMO NA CHAKULA: Mheshimiwa Spika, naafiki.

(Hoja ilitolewa iamuliwe)

Nakala ya Mtandano (Online Document)

SPIKA: Hoja hii imeungwa mkono, sasa nitamuita Mwenyekiti wa Kamati iliyoshughulikia Muswada huu au mwakilishi wake Mheshimiwa Neema.

MHE. NEEMA M. HAMID (K.n.y. MWENYEKITI WA KAMATI YA MASUALA YA UKIMWI): Mheshimiwa Spika, nashukuru. Kwa niaba ya Mwenyekiti wa Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Masuala ya Ukimwi naomba kuwasilisha taarifa ya Kamati.

Mheshimiwa Spika, lakini vilevile napenda kutumia nafasi hii kuwapa pole familia ya rafiki yetu, mpendwa wetu, Mbunge mwenzetu Ndugu Kapten John Komba kwa kututoka lakini vile kumtakia maisha mema huko aliko, apumzike kwa amani.

Mheshimiwa Spika, kwa mujibu wa Kanuni ya 86(5) ya Kanuni za Kudumu za Bunge, Toleo la Aprili, 2013, naomba kuwasilisha Maoni ya Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Masuala ya UKIMWI, kuhusu Muswada wa Sheria ya Kudhibiti na Kupambana na Dawa za Kulevya (*The Drug Control and Enforcement Act, 2014*).

Mheshimiwa Spika, baada ya Kamati kupokea kazi ya kushughulikia Muswada huu, kwa mujibu wa Kanuni ya 84(1) ilianza kuufanyia kazi kwa kuainisha wadau na kuadalika kwa mujibu wa masharti ya Kanuni ya 84(2) na Kanuni ya 117(9) ya Kanuni za Kudumu za Bunge, Toleo la Aprili, 2013.

Mheshimiwa Spika, naomba kuwashukuru na kuwatambua wadau waliojitokeza kutoa maoni yao mbele ya Kamati kwa njia ya maandishi na kwa kuzungumza kama ifuatavyo: Kituo cha Haki za Binadamu (*Legal and Human Rights Centre*), Baraza la Misikiti Tanzania, *Children Education Society (CHESO)*, *Kisarawe Paralegals Organisation (KPO)*, *Tanzania Network of People Who Use Drugs (TANPUD)* na wadau wengine wote waliojitokeza kutoa maoni yao mbele ya Kamati.

Mheshimiwa Spika, tarehe 22 Januari, 2015, Kamati ilikutana na Mheshimiwa Waziri wa Nchi, Ofisi ya Waziri Mkuu (Sera, Uratibu na Bunge) katika Ukumbi wa Saadani uliopo katika Jengo la Mikutano ya Kimataifa la Mwalimu J.K Nyerere Dar es Salaam na kupokea maelezo kuhusu Muswada husika. Katika maelezo yake, Mheshimiwa Waziri alieleza Kamati kuhusu mapendekezo yaliyomo katika Muswada wa Sheria ya Kudhibiti na Kupambana na Dawa za Kulevya (*The Drug Control and Enforcement Act, 2014*). Muswada huu unapendekeza kufuta sheria iliyopo ili kuondoa upungufu uliojitokeza wakati wa utekelezaji wa sheria hiyo.

Mheshimiwa Spika, aidha, Kamati ilielezwa kuwa mambo muhimu yaliyozingatiwa na Serikali katika Muswada huu ni pamoja na:-

(a) Kuanzishwa kwa chombo kipya chenye nguvu na mamlaka ya upelelezi na ukamataji;

(b) Kuingiza suala la udhibiti wa mbegu za mimea ya dawa za kulevya ambalo halikuwepo hapo kabla;

(c) Kuongeza viwango vya faini na kufanya faini iwe nyongeza ya kifungo badala ya kuwa mbadala wa kifungo;

(d) Kuweka kiwango cha dawa za kulevya badala ya kutumia thamani ili kupunguza uwezekano wa kuvutia vijana kujiingiza kwenye biashara hii haramu kwa vile dawa hizi zina thamani kubwa;

Nakala ya Mtandano (Online Document)

- (e) Kutenganisha makosa ya kilimo, biashara na utengenezaji wa dawa za kulevya kwa kuwa yana uzito tofauti;
- (f) Kutoa adhabu kutokana uzito wa kosa;
- (g) Kuwakinga watoto na kuzuia uhamasishaji wa dawa za kulevya;
- (h) Kuwezesha kutumika kwa mbinu za kisasa za kipelelezi;
- (i) Kutoa adhabu kwa wamiliki wa maeneo ambao hawakutoa taarifa ya maeneo yao kutumika kwa shughuli yoyote inayohusiana na dawa za kulevya;
- (j) Kulinda watoa taarifa; na
- (k) Kutumia cheti cha Mkemia Mkuu wa Serikali kama ushahidi Mahakamani badala ya kupeleka dawa zenyewe. *(Makofi)*

Mheshimiwa Spika, vilevile Kamati ilielezwa kuwa Muswada huu ukipitishwa kuwa sheria utaimarisha zaidi mapambano dhidi ya tatizo kubwa la dawa za kulevya katika nchi yetu kwa kuondoa au kupunguza upungufu ufuatao:-

- (i) Tume kukosa mamlaka ya kutosha kuendeleza mapambano dhidi ya tatizo la dawa haramu za kulevya;
- (ii) Baadhi ya vitendo vya kihalifu vinavyohusiana na dawa za kulevya kwa mfano, kukutwa na kemikali bashirifu (*precursor chemicals*), vifaa/mitambo ya kutengenezea dawa za kulevya kutoanishwa kwenye sheria inayotumika sasa;
- (iii) Baadhi ya adhabu zinazotolewa hazilingani na ukubwa wa kosa;
- (iv) Mapambano dhidi ya dawa za kulevya kufanywa na vyombo vyenye majukumu na vipaumbele vingine hali inayosababisha kulegalega kwa udhibiti wa tatizo hilo;
- (v) Thamani ya dawa za kulevya kutumika kama kigezo cha utoaji adhabu na dhamana kunasababisha watu wengi kuvutiwa na kujiingiza kwenye biashara hiyo haramu kwani dawa hizo zina thamani kubwa; na
- (vi) Faini kutumika kama mbadala wa adhabu ya kifungo.

Mheshimiwa Spika, kwa niaba ya Kamati yangu, naomba kutambua na kuipongeza Serikali kwa juhudi na utayari wake wa kuandaa na kuwasilisha Muswada huu Bungeni ili Bunge liweze kupitisha kuwa sheria kwa sababu dawa za kulevya limekuwa ni tatizo kubwa kwa jamii hususan vijana wetu ambao ni nguvu kazi ya Taifa. Aidha, dawa za kulevya zina uhusiano mkubwa na maambukizi ya virusi vya UKIMWI na ongezeko la vitendo vya uhalifu hapa nchini.

Mheshimiwa Spika, ili kutoa maoni na ushauri wenye tija kwa Bunge lako Tukufu, Kamati ilifanya uchambuzi wa kina wa Muswada huu. Katika kutekeleza jukumu hilo muhimu, Kamati ilitaka kujiridhisha kuhusu mambo mbalimbali muhimu kwa utungaji wa sheria bora. Mfano, Kamati ilitaka kujua:-

- (i) Asili ya wazo la mapendekezo ya Muswada huu wa Sheria;

Nakala ya Mtandano (Online Document)

- (ii) Sababu na athari za tatizo linalokusudiwa kutatuliwa na sheria hii endapo itapitishwa;
- (iii) Hali itakavyokuwa ikiwa Bunge litapitisha Muswada huu kuwa sheria;
- (iv) Sababu za tatizo hilo na kama linaweza kutatuliwa kwa njia nyingine bila kutunga sheria hii; na
- (v) Faida na madhara ya kupitisha au kutopitisha sheria inayopendekezwa.

Mheshimiwa Spika, uchambuzi wa Muswada, maudhui ya Muswada. Muswada huu una jumla ya Sehemu Saba (7) na Ibara Sabini (70). Maudhui ya sehemu hizo ni haya yafuatayo:-

- (a) Sehemu ya Kwanza inahusu jina la Muswada na tafsiri ya maneno mbalimbali yaliyotumika katika Muswada huu pamoja na sehemu itakapotumika sheria hii endapo itapitishwa;
- (b) Sehemu ya Pili ya Muswada inahusu uanzishwaji wa Mamlaka ya kudhibiti na kusimamia dawa za kulevya kwa ajili ya kuratibu na kupambana na Dawa za Kulevya;
- (c) Sehemu ya Tatu ya Muswada inahusu katazo la umiliki na usafirishaji wa dawa za kulevya za *narcotic, psychotropic* pamoja na kilimo cha mimea inayozalisha dawa za kulevya;
- (d) Sehemu ya Nne ya Muswada inahusu taratibu za ukamataji;
- (e) Sehemu ya Tano ya Muswada inahusu ufilisi wa mali zilizotokana na biashara ya dawa za kulevya au usafirishaji wa dawa za kulevya;
- (f) Sehemu ya Sita ya Muswada inahusu uanzishwaji wa Mfuko wa Kupambana na Dawa za Kulevya; na
- (g) Sehemu ya Saba ya Muswada inahusu masharti ya jumla.

Mheshimiwa Spika, maoni na ushauri wa Kamati. Kabla ya kutoa maoni ya Kamati, naomba kuipongeza Serikali kwa juhudi na utayari wake wa kuandaa na kuwasilisha Muswada huu mpya wa Sheria ya Kudhibiti na Kupambana na Dawa za Kulevya kwa wakati muafaka Bungeni na kuifuta sheria iliyopo ambayo imeonekana ina upungufu mwingi ili Bunge liweze kuipitisha kuwa sheria.

Mheshimiwa Spika, baada ya kuchambua Muswada kwa kuzingatia maoni yaliyotolewa na wadau mbalimbali na kwa kuzingatia uzoefu wa sheria za nchi mbalimbali, kama vile Kenya, Bangladesh, India, Guyana, Canada na Afrika ya Kusini, Kamati inapenda kutoa maoni na ushauri kwa Serikali ili kuuboresha Muswada husika kwenye maeneo yafuatayo:-

Mheshimiwa Spika, Ibara ya 1. Ibara hii ya Muswada inahusu jina fupi la Muswada na mahali sheria hii itakapotumika. Kamati baada ya kupitia Ibara hii imeona kwamba ifanyiwe marekebisho kwa kuondoa masharti ya sheria hii kutumika Tanzania Zanzibar kwani suala la dawa za kulevya si jambo la Muungano.

Mheshimiwa Spika, Ibara ya 2. Katika Ibara hii, baada ya kupitia na kuchambua maudhui yake Kamati ina maoni kuwa ipo haja ya kutafsiri neno "user " kwenye toleo la

Nakala ya Mtandano (Online Document)

Muswada huu kwa lugha ya Kiingereza kama ambavyo neno hilo lilivyotafsiriwa katika Muswada wa toleo la lugha ya Kiswahili ili kuondoa utata unaoweza kujitokeza wakati wa kutafsiri sheria hii. Hivyo basi, Kamati inaishauri Serikali kufanya marekebisho katika eneo hili kwa kutoa tafsiri ya neno hilo.

Mheshimiwa Spika, Ibara ya 5. Ibara hii inaanzisha Baraza la Taifa la Kudhibiti Dawa za Kulevya. Kamati baada ya kupitia na kuchambua kwa kina maudhui ya Ibara hii ilibaini kuwa ipo haja ya Serikali kufanya marekebisho ya Ibara ndogo ya (2) ili kuweka masharti kuhusu idadi ya Wajumbe wa Baraza kwa kuwa Ibara hiyo imejumuisha Wajumbe ambao ni Mawaziri kutoka katika Serikali ya Mapinduzi ya Zanzibar wakati suala la madawa ya kulevya siyo Jambo la Muungano. Hivyo, ni maoni ya Kamati kwamba Wajumbe kutoka Serikali ya Mapinduzi ya Zanzibar waondolewe kwenye orodha ya Wajumbe. *(Makofi)*

Mheshimiwa Spika, Ibara ya 9. Ibara hii inahusu uanzishwaji wa Kamati ya Ushauri. Kamati hii ya Bunge inaunga mkono masharti ya Ibara hii, isipokuwa kwamba, ipo haja ya kuongeza kipengele ambacho kitampa mamlaka Mwenyekiti wa Kamati hiyo ya Ushauri kumwalika mtu yeyote kuhudhuria kikao kwa ajili ya kutoa ushauri au uzoefu wake kwa Kamati kwenye ajenda ya kikao husika cha Kamati. Hivyo, Kamati inaishauri Serikali kulifanyia kazi wazo hilo na kuliingiza kwenye sheria hii ili kutoa nafasi kwa Kamati hiyo ya Ushauri kupata ushauri kutoka kwa mtu au taasisi kuhusu elimu au uzoefu katika mapambano dhidi ya dawa za kulevya.

Mheshimiwa Spika, Ibara ya 11. Ibara hii inahusu katazo la kilimo cha mimea inayozalisha dawa za kulevya kama vile bangi, mirungi, cocaine na dawa nyingine za kulevya. Inapendekezwa kuwa mtu atakayepatikana na hatia ya kujihusisha na kilimo, kumiliki na kusambaza mbegu, kusafirisha, kuzalisha au kuingiza mimea au mbegu za dawa za kulevya atawajibika kulipa faini isiyopungua shilingi milioni ishirini au kifungo kisichozidi miaka thelathini au vyote kwa pamoja.

Mheshimiwa Spika, Kamati baada ya kupitia kwa makini maudhui ya Ibara hii imebaini kuwa, faini inapendekezwa kuwa mbadala wa adhabu ya kifungo kinyume kabisa cha dhamira ya Serikali ya kutaka sheria hii iwe kali zaidi kuliko iliyopo sasa kwa kuongeza adhabu hasa ya kifungo ili kukomesha kabisa biashara hii haramu. Kwa msingi huo, Kamati inaishauri Serikali kufanya marekebisho katika Ibara hii ili kuongeza faini iwe kubwa zaidi na kuondoa dhana ya faini kuwa mbadala wa adhabu ya kifungo na badala yake iwe ni nyongeza ya adhabu ya kifungo. Kamati inaamini kuwa, faini ikiwekwa kama mbadala wa adhabu ya kifungo itakuwa ni mwanya wa rushwa kwa baadhi ya watendaji wasio waaminifu katika vyombo vya utoaji haki. *(Makofi)*

Mheshimiwa Spika, Ibara ya 16. Ibara hii inahusu adhabu kwa kosa la kumiliki mashine, mitambo na maabara za kutengeneza dawa za *narcotic* na *psychotropic* kinyume cha sheria hii au sheria nyingine za nchi. Kamati baada ya kupitia maudhui ya Ibara hii, haikuridhishwa na adhabu iliyopendekezwa ikilinganishwa na ukubwa wa kosa na uwezo wa watuhumiwa. Hivyo, Kamati inaishauri Serikali kufanya marekebisho katika Ibara hii, ili kuongeza adhabu ya faini na kifungo ikiwezekana kuweka kifungo cha maisha kwa mtu atakayekutwa na hatia ya kumiliki mashine, mitambo na maabara za kutengeneza dawa husika chini ya kifungo hiki kwani watu hawa ni hatari sana kwa mstakabali wa Taifa letu. *(Makofi)*

Mheshimiwa Spika, Ibara ya 19. Ibara hii inahusu adhabu kuhusiana na kosa la kuvuta, kunusa au kutumia dawa za *narcotic*. Baada ya kupitia na kuchambua maudhui ya Ibara hii, Kamati ilibaini kutofautiana kwa ukubwa wa adhabu ya kifungo kati ya toleo la lugha ya Kiingereza ni miaka mitatu (3) na lile la Kiswahili la ni miaka kumi (10). Hivyo, Kamati inatoa maoni kuwa kasoro hiyo inapaswa kusahihishwa ipasavyo ili kuepusha mkanganyiko.

Nakala ya Mtandano (Online Document)

Mheshimiwa Spika, aidha, Kamati inaishauri Serikali kufikiria kuhusu adhabu mbadala kuhusiana na kosa husika kwani watumiaji au wavutaji wa dawa za kulevya wengi wao ni maskini na vijana ambao wanahitaji kuchukuliwa kama wagonjwa (waathirika wa dawa za kulevya) badala ya kuwachukulia kama wakosaji. Hii itapunguza madhara na itasaidia kuwaokoa vijana wengi na kuwarudisha katika hali zao za awali badala ya kuwafunga gerezani. (Makofi)

Mheshimiwa Spika, Ibara ya 21. Ibara hii inahusu adhabu kwa mtu anayekutwa na hatia ya kumpatia mtu dawa za *narcotic* au *psychotropic* kwa njia ya vyakula. Kamati ilielezwa na baadhi ya wadau kuwa, watu wanaojihusisha na dawa za kulevya wamebuni mbinu ya kuwawekea dawa za kulevya watoto wa shule za msingi na sekondari kwenye vyakula na vinywaji kwa lengo la kufanya wawe wateja wao wa baadaye. Hivyo, Kamati baada ya kutafakari kwa kina kuhusu taarifa hiyo, iliona ipo haja ya kuweka kifungu katika sheria hii ili kuwalinda watoto wetu dhidi ya hatari ya kusababishwa kuwa wateja wa biashara ya dawa za kulevya. (Makofi)

Mheshimiwa Spika, Ibara ya 30. Ibara hii inahusu makosa yasiyo na dhamana kama vile makosa ya kusafirisha dawa za kulevya aina ya *Amphetamine Type Stimulant (ATS)*, *heroin*, *cocaine*, *mandrax*, *morphine*, *ecstasy*, *cannabis resin*, *prepared opium* na dawa nyingine za kutengeneza.

Mheshimiwa Spika, Kamati baada ya kupitia na kuchambua maudhui ya Ibara hii na kwa kuzingatia maoni ya wadau iliona ipo haja ya kuongeza kosa la mtu anayekutwa na kiasi kikubwa cha kemikali bashirifu (*precursor chemicals*) zinazotumika kutengeneza dawa za kulevya kuwa kosa lisilo na dhamana ili wafanyabiashara wa dawa hizo wasitumie mwanya huo kutengeneza dawa za kulevya hapa nchini. Hivyo, Kamati inaishauri Serikali kuzingatia wazo hili la Kamati na kuweka masharti husika kwenye Muswada huu ili sheria iweze kuwa na meno zaidi. (Makofi)

Mheshimiwa Spika, Ibara ya 44. Ibara hii inahusu adhabu kwa Afisa wa Serikali anayeshindwa kufanya kazi yake au mfisadi na mhalifu. Ibara hii imeweka masharti kuwa Afisa yeyote ambaye amekabidhiwa jukumu lililoelezwa katika sheria hii atakuwa ametenda kosa endapo atakataa kufanya kazi ya ofisi yake kwa makusudi bila sababu ya msingi na endapo kwa makusudi na hiari yake atasaidia kuvunjwa kwa masharti yoyote ya sheria hii.

Mheshimiwa Spika, Kamati baada ya kupitia maudhui ya Ibara hii inaona kwamba, adhabu inayotolewa ni ndogo sana ikilinganishwa na kosa lenyewe. Hivyo, Kamati inaishauri Serikali kufanya marekebisho ya Ibara hii na kuongeza adhabu ili ilingane na uzito wa kosa lakini vilevile ili adhabu hiyo iweze kulingana na adhabu wanayopewa wakosaji wengine chini ya Sheria hii na kuondoa dhana ya upendeleo kwa wakosaji kwa kisingizio cha uafisa wa Serikali.

Mheshimiwa Spika, napenda kuliarifu Bunge lako Tukufu kuwa, Jedwali la Marekebisho lililowasilishwa na Mtoa Hoja ni zao la maoni na ushauri wa Kamati uliotolewa kwa Serikali wakati uchambuzi wa Muswada huu.

Mheshimiwa Spika, maoni ya jumla. Kamati inaishauri Serikali kufanya marekebisho katika vifungu vyote vinavyotoa adhabu ili kuondoa dhana ya faini kuwa mbadala wa adhabu ya kifungo na badala yake faini iwe nyongeza ya adhabu ya kifungo.

Mheshimiwa Spika, Kamati inaishauri Serikali kuweka kifungu kinachohusu makosa na ukamataji katika Bahari Kuu (*offences and arrest on high seas*). Lengo la pendekezo hili ni

Nakala ya Mtandano (Online Document)

kupanua wigo wa ukamataji wa wahalifu ambao wanatumia vyombo kama vile meli kuingiza au kusafirisha dawa za kulevya. (Makofi)

Mheshimiwa Spika, ili kuzingatia uzoefu wa nchi nyingine katika udhibiti wa makosa ya aina hii kwenye Bahari Kuu, Kamati imepitia sheria za nchi mbalimbali kama vile Sheria ya nchi ya Guyana kuhusu udhibiti wa Dawa za Kulevya Sura ya 35:11 [*Narcotic Drugs and Psychotropic Substances (Control) Act*] na kubaini kuwa sheria hiyo imeweka masharti kuhusu makosa na ukamataji wa watuhumiwa katika Bahari Kuu. Hivyo, Kamati inaishauri Serikali kuweka Ibara itakayoweka masharti kuhusu ukamataji wa wahalifu kwenye Bahari Kuu.

Mheshimiwa Spika, Kamati pia baada ya kupitia na kuchambua Muswada huu imeona ipo haja ya kuanzisha Mahakama Maalum ya Dawa za kulevya ili mashauri yote ya dawa za kulevya yaweze kushughulikiwa na Mahakama hiyo kwa kasi na ufanisi mkubwa. (Makofi)

Mheshimiwa Spika, utaratibu wa kuwa na Mahakama za namna hii umebainika kusaidia udhibiti katika nchi ya Bangladesh, ambao sheria yao imeanzisha Mahakama Maalum kwa ajili ya kushughulikia masuala ya dawa za kulevya na kuleta ufanisi mkubwa katika kuendesha kesi zinazohusu dawa za kulevya. Hivyo, sheria iweke masharti ya kuanzisha Mahakama Maalum ya dawa za kulevya na kuanzisha kitengo cha Dawa za Kulevya katika Mahakama zote zenye mamlaka ya kusikiliza kesi za dawa za kulevya kama ilivyo kwenye masuala ya ardhi na biashara (Mahakama Kuu kitengo cha Ardhi na Biashara).

Mheshimiwa Spika, vilevile Kamati inaishauri Serikali kuweka Ibara inayohusu katazo la kutengeneza, kuingiza, kuuza, kusambaza kemikali bashirifu (*precursor chemicals*) bila kibali kutoka kwa mamlaka husika ili kuzuia kemikali hizo zisitumike kwa lengo ovu la kutengeneza dawa za kulevya.

Mheshimiwa Spika, Kamati baada ya kupitia Sheria ya Dawa za Kulevya ya nchi ya Guyana ilibaini kuwa Sheria hiyo imeweka masharti kuhusu Kemikali Bashirifu (*Precursor Chemicals*). Sheria hiyo inakataza kutengeza, kumiliki, kusafirisha, kuuza na kusambaza dawa hizo kinyume cha Sheria na kwamba, mtu yeyote atakayekiuka masharti ya Sheria hiyo ataadhibiwa kwa mujibu wa Sheria zao. Hivyo, inaona kuwa ipo haja ya Sheria yetu kuweka masharti ya namna hii ili kudhibiti utengenezaji, uingizaji na utumiaji wa kemikali hizo kinyume cha Sheria.

Mheshimiwa Spika, Ibara ya 64 imetoa mamlaka kwa Serikali kuanzisha vituo vya tiba kwa ajili ya waathirika wa dawaza kulevya. Hata hivyo, hakuna Ibara inayoeleza au kuweka masharti kuhusu rasilimali fedha za kujenga na kuendesha vituo hivyo.

Mheshimiwa Spika, kufuatia hali hiyo, Kamati inaishauri Serikali kuweka Ibara inayohusu kuwepo kwa Mfuko Maalum (*Special Rehabilitations Funds*), utakaotumika kujenga na kuendesha Vituo Tiba (*Rehabilitation Centres*), kununulia dawa na vifaa tiba kwa ajili ya kuwahudumia waathirika wa dawa za kulevya. Kamati inapenda kutumia mfano mzuri wa nchi ya Kenya, Guyana, ambazo zina Mfuko Maalum kwa ajili ya kuendesha Vituo Tiba (*Rehabilitation Centres*).

Mheshimiwa Spika, mwisho kabisa Kamati inaishauri Serikali kufanyia kazi upungufu wote wa kisarufi, kiuchapaji na kimaudhui katika Muswada kwa kuoanisha maudhui ya Muswada wa Kiswahili na wa Kiingereza, ili kuondoa mchanganyiko uliojitokeza kwenye baadhi ya vifungu.

Nakala ya Mtandano (Online Document)

Mheshimiwa Spika, kwa niaba ya Wajumbe wa Kamati napenda kutoa shukrani za pekee kwa Mheshimiwa William Vangimembe Lukuvi, aliyekuwa Waziri wa Nchi, Ofisi ya Waziri Mkuu, (Sera, Uratibu na Bunge), kwa namna ambavyo amekuwa akishirikiana na Kamati yangu wakati wote alipokuwa Waziri katika Ofisi ya Waziri Mkuu. Wajumbe wote wa Kamati wanamtakia kila la heri katika dhamana mpya aliyopewa ya Waziri wa Ardhi, Nyumba na Maendeleo ya Makazi.

Mheshimiwa Spika, aidha, napenda kumpongeza Mheshimiwa Jenista Joachim Mhagama, Mbunge, ambaye ameteuliwa hivi karibuni kuwa Waziri wa Nchi, Ofisi ya Waziri Mkuu, (Sera, Uratibu na Bunge). Kamati yangu inaahidi kumpa ushirikiano mkubwa katika kutekeleza majukumu yake. *(Makofi)*

Mheshimiwa Spika, Kamati pia, inapenda kumpongeza Mheshimiwa George M. Masaju, kwa kuteuliwa kwake na Mheshimiwa Rais kuwa Mwanasheria Mkuu wa Serikali na tunashukuru kwa ushirikiano wa Ofisi yake wakati wa kuchambua Muswada huu. Pia, naomba nichukue fursa hii kiwashukuru wataalam wa Ofisi ya Waziri Mkuu na Tume ya Kudhibiti Dawa za Kulevya kwa ushirikiano wao kwa Kamati yangu wakati wa kuchambua Muswada huu. *(Makofi)*

Mheshimiwa Spika, kwa namna ya pekee kabisa napenda kuwashukuru wadau wote waliofika mbele ya Kamati na kutoa maoni yao kwa kuongea na kwa maandishi. Naomba nikiri wazi kuwa maoni yao yameisaidia Kamati yangu katika kutoa maoni haya ya Kamati kuhusu Muswada huu.

Mheshimiwa Spika, kipekee kabisa nawashukuru Wajumbe wa Kamati yangu kwa ushirikiano mkubwa walionipa katika kuchambua Muswada na hatimaye kukamilisha na kuandaa maoni haya ya Kamati kuhusu Muswada huu. Kwa heshima na taadhima naomba kuwatambua Wajumbe hawa...

SPIKA: Hapana! Hatuna muda! Umesikia!

MHE. NEEMA M. HAMID (K.n.y. MWENYEKITI WA KAMATI YA MASUALA YA UKIMWI):
Mheshimiwa Spika, napenda pia, kukushukuru wewe binafsi, Naibu Spika pamoja na Wenyeviti wa Bunge kwa namna mnavyotuongoza. Aidha, napenda kumshukuru Katibu wa Bunge, Dkt. Thomas Kashilila, Watendaji wa Ofisi ya Bunge pamoja na Katibu wa Kamati ndugu Abdallah Hancha, Mshauri wa Sheria, Mosi Lukuvi, Msaidizi wa Kamati Jesca Thadei, kwa kuratibu vyema shughuli za Kamati hadi kukamilika kwa taarifa hii.

Mheshimiwa Spika, baada ya kusema hayo, naomba kuwasilisha na naunga mkono hoja. *(Makofi)*

SPIKA: Ahsante.

**MAONI YA KAMATI YA KUDUMU YA BUNGE YA MASUALA YA UKIMWI KUHUSU MUSWADA WA
SHERIA YA KUDHIBITI NA KUPAMBANA NA DAWA ZA KULEVYA
[THE DRUG CONTROL AND ENFORCEMENT ACT, 2014] KAMA ILIVYOWASILISHWA MEZANI**

UTANGULIZI

Mheshimiwa Spika, kwa mujibu wa Kanuni ya 86 (5) ya Kanuni za Kudumu za Bunge, Toleo la Aprili, 2013, naomba kuwasilisha Maoni ya Kamati ya Kudumu ya Bunge ya

Nakala ya Mtandano (Online Document)

Masuala ya UKIMWI, kuhusu Muswada wa Sheria ya Kudhibiti na Kupambana na Dawa za Kulevya (*The Drug Control and enforcement Act, 2014*).

Mheshimiwa Spika, baada ya Kamati kupokea kazi ya kushughulikia Muswada huu, kwa mujibu wa Kanuni ya 84(1) ilianza kuufanyia kazi kwa kuainisha wadau na kuwaadika kwa mujibu wa masharti ya Kanuni ya 84(2) na Kanuni ya 117(9) ya Kanuni za Kudumu za Bunge, Toleo la April, 2013.

Mheshimiwa Spika, naomba kuwashukuru na kuwatambua Wadau waliojitokeza kutoa maoni yao mbele ya Kamati kwa njia ya maandishi na kwa kuzungumza kama ifuatavyo; Kituo cha Haki za Binadamu(Legal and Human Rights Centre), Baraza la Misikiti Tanzania, Children Education Society(CHESO), Kisarawe ParaLegals Organisation(KPO),Tanzania Network of People Who Use Drugs(TANPUD), na Wadau wengine wote waliojitokeza kutoa maoni yao mbele ya Kamati.

Mheshimiwa Spika, tarehe 22 Januari, 2015, Kamati ilikutana na Mheshimiwa Waziri wa Nchi Ofisi ya Waziri Mkuu (Sera, Uratibu na Bunge) katika ukumbi wa Saadani uliopo katika Jengo la Mikutano ya Kimataifa la Mwalimu J.K Nyerere Dar es Salaam na kupokea maelezo kuhusu Muswada husika. Katika maelezo yake, Mheshimiwa Waziri alieleza Kamati kuhusu mapendekezo yaliyomo katika Muswada wa Sheria ya Kudhibiti na Kupambana na Dawa za Kulevya [*The Drug Control and Enforcement Act, 2014*]. Muswada huo unapendekeza kufuta Sheria iliyopo ili kuondoa upungufu uliojitokeza wakati wa utekelezaji wa sheria hiyo.

Mheshimiwa Spika, aidha, Kamati ilielezwa kuwa mambo muhimu yaliyozingatiwa na Serikali katika Muswada huu ni pamoja na:

- (a) Kuanzishwa kwa chombo kipya chenye nguvu na mamlaka ya upelelezi na ukamataji;
- (b) Kuingiza suala la udhibiti wa mbegu za mimea ya dawa za kulevya ambalo halikuwepo hapo kabla;
- (c) Kuongeza viwango vya faini na kufanya faini iwe nyongeza ya kifungo badala ya kuwa mbadala wa kifungo;
- (d) Kuweka kiwango cha dawa za kulevya badala ya kutumia thamani ili kupunguza uwezekano wa kuvutia vijana kujiingiza kwenye biashara hii haramu kwa vile dawa hizi zina thamani kubwa;
- (e) Kutenganisha makosa ya kilimo, biashara na utengenezaji wa dawa za kulevya kwa kuwa yana uzito tofauti;
- (f) Kutoa adhabu kutokana uzito wa kosa;
- (g) Kuwakinga watoto na kuzuia uhamasishaji wa dawa za kulevya;
- (h) Kuwezesha kutumika kwa mbinu za kisasa za kipelelezi;
- (i) Kutoa adhabu kwa wamiliki wa maeneo ambao hawakutoa taarifa ya maeneo yao kutumika kwa shughuli yoyote inayohusiana na dawa za kulevya;
- (j) Kulinda watoa taarifa; na
- (k) Kutumia cheti cha Mkemia Mkuu wa Serikali kama ushahidi mahakamani badala ya kupeleka dawa zenyewe.

Mheshimiwa Spika, vilevile Kamati ilielezwa kuwa Muswada huu ukipitishwa kuwa Sheria utaimarisha zaidi mapambano dhidi ya tatizo kubwa la dawa za kulevya katika nchi yetu kwa kuondoa au kupunguza mapungufu yafuatayo:

- (i) Tume kukosa mamlaka ya kutosha kuendeleza mapambano dhidi ya tatizo la dawa haramu za kulevya;

Nakala ya Mtandano (Online Document)

- (ii) Baadhi ya vitendo vya kihalifu vinavyohusiana na dawa za kulevya kwa mfano, kukutwa na Kemikali bashirifu (Precursor chemicals) vifaa/mitambo ya kutengenezea dawa za kulevya kutoanishwa kwenye sheria inayotumika sasa;
- (iii) Baadhi ya adhabu zinazotolewa hazilingani na ukubwa wa kosa;
- (iv) Mapambano dhidi ya dawa za kulevya kufanywa na vyombo vyenye majukumu na vipaumbele vingine hali inayosababisha kulegalega kwa udhibiti wa tatizo hilo;
- (v) Thamani ya dawa za kulevya kutumika kama kigezo cha utoaji adhabu na dhamana kunasababisha watu wengi kuvutiwa na kujiingiza kwenye biashara hiyo haramu kwani dawa hizo zina thamani kubwa; na
- (vi) Faini kutumika kama mbadala wa adhabu ya kifungo.

Mheshimiwa Spika, kwa niaba ya Kamati yangu, naomba kutambua na kuipongeza Serikali kwa juhudi na utayari wake wa kuandaa na kuwasilisha Muswada huu Bungeni, ili Bunge liweze kupitisha kuwa Sheria, kwa sababu dawa za kulevya limekuwa ni tatizo kubwa kwa jamii hususan vijana wetu ambao ni nguvu kazi ya taifa. Aidha, dawa za kulevya zina uhusiano mkubwa na maambukizi ya virusi vya UKIMWI na ongezeko la vitendo vya uhalifu hapa nchini.

Mheshimiwa Spika, ili kutoa maoni na ushauri wenye tija kwa Bunge lako Tukufu, Kamati ilifanya uchambuzi wa kina wa Muswada huu. Katika kutekeleza jukumu hilo muhimu, Kamati ilitaka kujiridhisha kuhusu mambo mbalimbali muhimu kwa utungaji wa Sheria bora. Mfano, Kamati ilitaka kujua:

- (i) Asili ya wazo la mapendekezo ya Muswada huu wa Sheria;
- (ii) Sababu na athari za tatizo linalokusudiwa kutatuliwa na sheria hii endapo itapitishwa;
- (iii) Hali itakavyokuwa ikiwa Bunge litapitisha Muswada huu kuwa sheria;
- (iv) Sababu za tatizo hilo na kama linaweza kutatuliwa kwa njia nyingine bila kutunga sheria hii; na
- (v) Faida na madhara ya kupitisha au kutopitisha Sheria inayopendekezwa.

UCHAMBUZI WA MUSWADA

MAUDHUI YA MUSWADA

Mheshimiwa Spika, Muswada huu una jumla ya Sehemu Saba (7) na Ibara Sabini (70). Maudhui ya sehemu hizo ni haya yafuatayo:

- (a) Sehemu ya kwanza inahusu jina la Muswada na tafsiri ya maneno mbalimbali yaliyotumika katika Muswada huu pamoja na sehemu itakapotumika sheria hii endapo itapitishwa;
- (b) Sehemu ya Pili ya Muswada inahusu uanzishwaji wa Mamlaka ya kudhibiti na kusimamia dawa za kulevya kwa ajili ya kuratibu na kupambana na Dawa za kulevya;
- (c) Sehemu ya Tatu ya Muswada inahusu katazo la umiliki na usafirishaji wa dawa za kulevya, za nakotiki, saikotropiki pamoja na kilimo cha mimea inayozalisha dawa za kulevya;
- (d) Sehemu ya Nne ya Muswada inahusu taratibu za ukamataji;
- (e) Sehemu ya Tano ya Muswada inahusu ufilisi wa mali zilizotokana na biashara ya dawa za kulevya au usafirishaji wa dawa za kulevya;
- (f) Sehemu ya Sita ya Muswada inahusu uanzishwaji wa Mfuko wa kupambana na dawa za kulevya; na

(g) Sehemu ya Saba ya Muswada inahusu masharti ya jumla.

MAONI NA USHAURI WA KAMATI

Mheshimiwa Spika, kabla ya kutoa maoni ya Kamati, naomba kuipongeza Serikali kwa juhudi na utayari wake wa kuandaa na kuwasilisha Muswada huu mpya wa Sheria ya Kudhibiti na Kupambana na Dawa za Kulevya kwa wakati muafaka Bungeni na kuifuta Sheria iliyopo ambayo imeonekana ina mapungufu mengi ili Bunge liweze kuipitisha kuwa Sheria.

Mheshimiwa Spika, baada ya kuchambua Muswada kwa kuzingatia maoni yaliyotolewa na Wadau mbalimbali na kwa kuzingatia uzoefu wa Sheria za nchi mbalimbali, kama vile Kenya, Bangladesh, India, Guyana, Canada na Afrika ya Kusini inapenda kutoa maoni na ushauri kwa Serikali ili kuuboresha Muswada husika kwenye maeneo yafuatayo:-

Ibara ya 1

Mheshimiwa Spika, Ibara hii ya Muswada inahusu Jina fupi la Muswada na mahali Sheria hii itakapotumika. Kamati baada ya kupitia Ibara hii imeona kwamba, Ibara hiyo ifanyiwe marekebisho kwa kuondoa masharti ya sheria hii kutumika Tanzania Zanzibar kwani suala la dawa za kulevya si jambo la Muungano.

Ibara ya 2

Mheshimiwa Spika, katika Ibara hii, baada ya kupitia na kuchambua maudhui yake Kamati ina maoni kuwa ipo haja ya kutafsiri neno "user " kwenye toleo la Muswada huu kwa lugha ya kiingereza kama ambavyo neno hilo lilivyotafsiriwa katika Muswada wa toleo la lugha ya Kiswahili ili kuondoa utata unaoweza kujitokeza wakati wa kutafsiri sheria hii. Hivyo, Kamati inaishauri Serikali kufanya marekebisho katika eneo hili kwa kutoa tafsiri ya neno hilo.

Ibara ya 5

Mheshimiwa Spika, Ibara hii inaanzisha Baraza la Taifa la Kudhibiti Dawa za Kulevya. Kamati baada ya kupitia na kuchambua kwa kina maudhui ya Ibara hii ilibaini kuwa ipo haja ya Serikali kufanya marekebisho ya Ibara ndogo ya pili (2) ili kuweka masharti kuhusu idadi ya Wajumbe wa Baraza kwa kuwa Ibara hiyo imejumuisha Wajumbe ambao ni Mawaziri kutoka katika Serikali ya Mapinduzi ya Zanzibar wakati suala la Madawa ya kulevya sio Jambo la Muungano. Hivyo, ni maoni ya Kamati, kwamba Wajumbe kutoka Serikali ya Mapinduzi ya Zanzibar waondolewe kwenye orodha ya Wajumbe.

Ibara ya 9

Mheshimiwa Spika, Ibara hii inahusu uanzishwaji wa Kamati ya Ushauri. Kamati hii ya Bunge inaunga mkono masharti ya Ibara hii, isipokuwa kwamba, ipo haja ya kuongeza kipengele ambacho kitampa mamlaka Mwenyekiti wa Kamati hiyo ya Ushauri kumwalika mtu yeyote kuhudhuria kikao kwa ajili ya kutoa ushauri au uzoefu wake kwa Kamati kwenye ajenda ya kikao husika cha Kamati. Hivyo, Kamati inaishauri Serikali kulifanyia kazi wazo hilo na kuliingiza kwenye Sheria hii ili kutoa nafasi kwa Kamati hiyo ya Ushauri kupata ushauri kutoka kwa mtu au taasisi kuhusu elimu au uzoefu katika mapambano dhidi ya dawa za kulevya.

Ibara ya 11

Mheshimiwa Spika, Ibara hii inahusu katazo la kilimo cha mimea inayozalisha dawa za kulevya kama vile bangi, mirungi, kokeini na dawa nyingine za kulevya. Inapendekezwa kuwa mtu atakayepatikana na hatia ya kujihusisha na kilimo, kumiliki na kusambaza mbegu, kusafirisha, kuzalisha au kuingiza mimea au mbegu za dawa za kulevya atawajibika kulipa faini isiyopungua shilingi milioni ishirini au kifungo kisichozidi miaka thelathini au vyote kwa pamoja.

Mheshimiwa Spika, Kamati baada ya kupitia kwa makini maudhui ya Ibara hii imebaini kuwa, faini inapendekezwa kuwa mbadala wa adhabu ya kifungo kinyume kabisa cha dhamira ya Serikali ya kutaka Sheria hii iwe kali zaidi kuliko iliyopo sasa kwa kuongeza adhabu hasa ya kifungo ili kukomesha kabisa biashara hii haramu. Kwa msingi huo, Kamati inaishauri Serikali kufanya marekebisho katika Ibara hii, ili kuongeza faini iwe kubwa zaidi na kuondoa dhana ya faini kuwa mbadala wa adhabu ya kifungo na badala yake iwe ni nyongeza ya adhabu ya kifungo. Kamati inaamini kuwa, faini ikiwekwa kama mbadala wa adhabu ya kifungo itakuwa ni mwanya wa rushwa kwa baadhi ya watendaji wasio waaminifu katika vyombo vya utoaji haki.

Ibara ya 16

Mheshimiwa Spika, Ibara hii inahusu adhabu kwa kosa la kumiliki mashine, mitambo, na maabara za kutengeneza dawa za nakotiki na saikotropiki kinyume cha Sheria hii au sheria nyingine za nchi. Kamati baada ya kupitia maudhui ya Ibara hii haikuridhishwa na adhabu inayopendekezwa ikilinganishwa na ukubwa wa kosa na uwezo wa watuhumiwa. Hivyo, Kamati inaishauri Serikali kufanya marekebisho katika Ibara hii ili kuongeza adhabu ya faini na kifungo ikiwezekana kuweka kifungo cha maisha kwa mtu atakayekutwa na hatia ya kumiliki machine, mitambo na maabara za kutengeneza dawa husika chini ya kifungo hiki kwani watu hawa ni hatari sana kwa mstakabari wa taifa letu.

Ibara ya 19

Mheshimiwa Spika, Ibara hii inahusu adhabu kuhusiana na kosa la kuvuta, kunusa au kutumia dawa za nakotiki. Baada ya kupitia na kuchambua maudhui ya Ibara hii Kamati ilibaini kutofautiana kwa ukubwa wa adhabu ya kifungo kati ya toleo la lugha ya Kiingereza ni miaka mitatu (3) na lile la Kiswahili la ni miaka kumi(10). Hivyo, Kamati ina maoni kuwa kasoro hiyo inapaswa kusahihishwa ipasavyo ili kuepusha mkanganyiko.

Mheshimiwa Spika, aidha, Kamati inaishauri Serikali kufikiria kuhusu adhabu mbadala kuhusiana na kosa husika kwani watumiaji au wavutaji wa dawa za kulevya wengi wao ni maskini na vijana ambao wanahitaji kuchukuliwa kama wagonjwa (waathirika wa dawa za kulevya) badala ya kuwachukulia kama wakosaji. Hii itapunguza madhara na itasaidia kuwaokoa vijana wengi na kuwarudisha katika hali zao za awali badala ya kuwafunga gereza.

Ibara ya 21

Mheshimiwa Spika, Ibara hii inahusu adhabu kwa mtu anayekutwa na hatia ya kumpatia mtu dawa za nakotiki au sakotropiki kwa njia ya vyakula. Kamati ilielezwa na baadhi ya Wadau kuwa, watu wanaojihisha na dawa za kulevya wamebuni mbinu ya kuwawekea dawa za kulevya watoto wa shule za msingi na sekondari kwenye vyakula na vinywaji kwa lengo la kufanya wawe wateja wao wa baadae. Hivyo, Kamati baada ya kutafakari kwa kina kuhusu taarifa hiyo, iliona ipo haja ya kuweka kifungo katika Sheria hii ili kuwalinda watoto wetu dhidi ya hatari ya kusababishwa kuwa wateja wa biashara ya dawa za kulevya.

Ibara ya 30

Mheshimiwa Spika, Ibara hii inahusu makosa yasiyo na dhamana kama vile makosa ya kusafirisha dawa za kulevya aina ya *Amphetamine Type Stimulant (ATC)*, *heroin*, *cocaine*, *mandrax*, *morphine*, *ecstasy*, *cannabis resin*, *prepared opium* na dawa nyingine za kutengeneza.

Mheshimiwa Spika, Kamati baada ya kupitia na kuchambua maudhui ya Ibara hii na kwa kuzingatia maoni ya wadau iliona ipo haja ya kuongeza kosa la mtu anayekutwa na kiasi kikubwa Kemikali Bashirifu (*precursor chemicals*) zinazotumika kutengeneza dawa za kulevya kuwa kosa lisilo na dhamana ili wafanyabiashara wa dawa hizo wasitumie mwanya huo kutengeneza dawa za kulevya hapa nchini. Hivyo, Kamati inaishauri Serikali kuzingatia wazo hili la Kamati na kuweka masharti husika kwenye Muswada huu ili Sheria iweze kuwa na meno zaidi.

Ibara ya 44

Mheshimiwa Spika, Ibara hii inahusu adhabu kwa Afisa wa Serikali anayeshindwa kufanya kazi yake au mfidadi na mhalifu. Ibara hii imeweka masharti kuwa afisa yeyote ambaye amekabidhiwa jukumu lililoelezwa katika sheria hii atakuwa ametenda kosa endapo atakataa kufanya kazi ya ofisi yake kwa makusudi bila sababu ya msingi na endapo kwa makusudi na hiari yake atasaidia kuvunjwa kwa masharti yoyote ya Sheria hii.

Mheshimiwa Spika, Kamati baada ya kupitia maudhui ya Ibara hii inaona kwamba, adhabu inayotolewa ni ndogo sana ikilinganishwa na kosa lenyewe. Hivyo, Kamati inaishauri Serikali kufanya marekebisho ya Ibara hii na kuongeza adhabu ili ilingane na uzito wa kosa lakini vilevile ili adhabu hiyo iweze kulingana na adhabu wanayopewa wakosaji wengine chini ya Sheria hii na kuondoa dhana ya upendeleo kwa wakosaji kwa kisingizio cha uafisa wa Serikali.

Mheshimiwa Spika, napenda kuliarifu Bunge lako Tukufu kuwa, Jedwali la Marekebisho lililowasilishwa na mtoa hoja ni zao la maoni na ushauri wa Kamati uliotolewa kwa Serikali wakati uchambuzi wa Muswada huu.

MAONI YA JUMLA

Mheshimiwa Spika, Kamati inaishauri Serikali kufanya marekebisho katika vifungu vyote vinavyotoa adhabu ili kuondoa dhana ya faini kuwa mbadala wa adhabu ya kifungo na badala yake faini iwe nyongeza ya adhabu ya kifungo.

Mheshimiwa Spika, Kamati inaishauri Serikali kuweka kifungu kinachohusu makosa na ukamataji katika bahari kuu (*offences and arrest on high seas*). Lengo la pendekezo hili ni kupanua wigo wa ukamataji wa wahalifu ambao wanatumia vyombo kama vile meli kuingiza au kusafirisha dawa za kulevya.

Mheshimiwa Spika, ili kuzingatia uzoefu wan chi nyingine katika udhibiti wa makosa ya aina hii kwenye Bahari kuu Kamati imepitia Sheria za nchi mbalimbali kama vile Sheria ya nchi Guyana kuhusu udhibiti wa Dawa za kulevya Sura ya 35:11 [*Narcotic Drugs and Psychotropic Substances (Control) Act*] na kubaini kuwa sheria hiyo imeweka masharti kuhusu makosa na ukamataji wa watuhumiwa katika bahari kuu. Hivyo, Kamati inaishauri

Nakala ya Mtandano (Online Document)

Serikali kuweka Ibara itakayo weka masharti kuhusu ukamataji wa wahalifu kwenye bahari kuu.

Mheshimiwa Spika, Kamati pia baada ya kupitia na kuchambua Muswada huu imeona ipo haja ya kuanzisha Mahakama Maalum ya Dawa za kulevya ili mashauri yote ya dawa za kulevya yaweze kushughulikiwa na Mahakama hiyo kwa kasi na ufanisi mkubwa.

Mheshimiwa Spika, utaratibu wa kuwa na Mahakama za namna hii umebainika kusaidia udhibiti katika nchi ya Bangladesh ambao Sheria yao imeanzisha Mahakama Maalum kwa ajili ya kushughulikia masuala ya dawa za kulevya na kuleta ufanisi mkubwa katika kuendesha kesi zinazohusu dawa za kulevya. Hivyo, Sheria iweke masharti ya kuanzisha Mahakama Maalum ya dawa za kulevya au kuanzisha kitengo cha Dawa za kulevya katika mahakama zote zenye mamlaka ya kusikiliza kesi za dawa za kulevya kama ilivyo kwenye masuala ya ardhi na biashara (Mahakama Kuu kitengo cha Ardhi na Biashara).

Mheshimiwa Spika, vilevile Kamati inaishauri Serikali kuweka Ibara inayohusu katazo la kutengeneza, kuingiza, kuuza, kusambaza Kemikali Bashirifu (*Precursor Chemicals*) bila kibali kutoka kwa mamlaka husika ili kuzuia Kemikali hizo zisitumike kwa lengo ova la kutengeneza dawa za kulevya.

Mheshimiwa Spika, Kamati baada ya kupitia Sheria ya Dawa za Kulevya ya nchi ya Guyana ilibaini kuwa Sheria hiyo imeweka masharti kuhusu Kemikali Bashirifu (*Precursor Chemicals*). Sheria hiyo inakataza kutengeneza, kumiliki, kusafirisha, kuuza au kusambaza dawa hizo kinyume cha Sheria na kwamba mtu yeyote atakayekiuka masharti ya Sheria hiyo ataadhibiwa kwa mujibu wa Sheria zao. Hivyo, inaona kuwa ipo haja ya Sheria yetu kuweka masharti ya namna hii ili kudhibiti utengenezaji, uingizaji, usambazaji na utumiaji wa Kemikali hizo kinyume cha Sheria.

Mheshimiwa Spika, Ibara ya 64 imetoa mamlaka kwa Serikali kuanzisha vituo vya tiba kwa ajili ya waathirika wa dawa za kulevya. Hata hivyo, hakuna Ibara inayoeleza au kuweka masharti kuhusu rasilimali fedha za kujenga na kuendeshea vituo hivyo. Kufuatia hali hiyo, Kamati inaishauri Serikali kuweka Ibara inahusu kuwepo kwa Mfuko Maalum (*Special Rehabilitation Fund*) utakaotumika kujenga na kuendesha vituo tiba (*Rehabilitation centres*), kununulia madawa na vifaa tiba kwa ajili ya kuwahudumia waathirika wa dawa za kulevya.

Mheshimiwa Spika, Kamati inapenda kutumia mfano mzuri nchi ya Kenya na Guyana ambazo zina Mfuko Maalum kwa ajili ya kuendeshea vituo tiba (*Rehabilitation Centres*).

Mheshimiwa Spika, mwisho kabisa Kamati inaishauri Serikali kufanyia kazi mapungufu yote ya kisarafu, kiuchapaji na kimaudhui katika Muswada kwa kuoanisha maudhui ya Muswada wa Kiswahili na wa Kiingereza) ili kuondoa mkanganyiko uliojitokeza kwenye baadhi ya vifungu.

HITIMISHO

Mheshimiwa Spika, kwa niaba ya Wajumbe wa Kamati napenda kutoa shukrani za pekee kwa Mhe. William Vangimembe Lukuvi (Mb) aliyekuwa Waziri wa Nchi Ofisi ya Waziri Mkuu (Sera, Uratibu na Bunge) kwa namna ambavyo amekuwa akishirikiana na Kamati yangu wakati wote alipokuwa Waziri katika Ofisi ya Waziri Mkuu. Wajumbe wote

Nakala ya Mtandano (Online Document)

wa Kamati wanamtakia kila lakheri katika dhamana mpya aliyopewa ya Waziri wa Ardhi, Nyumba na Maendeleo ya Makazi.

Mheshimiwa Spika, aidha, napenda kumpongeza Mhe. Jenista Joakim Mhagama, (Mb) ambae ameteuliwa hivi karibuni kuwa Waziri wa Nchi Ofisi ya Waziri Mkuu (Sera, Uratibu na Bunge), Kamati yangu ina ahidi kumpa ushirikiano mkubwa katika kutekeleza majukumu yake.

Mheshimiwa Spika, Kamati pia inampongeza Mheshimiwa George M. Masaju, (Mb) kwa kuteuliwa kwake na Mheshimiwa Rais kuwa Mwanasheria Mkuu wa Serikali na tunashukuru kwa ushirikiano wa oofisi yake wakati kuchambua Muswada huu.

Mheshimiwa Spika, naomba pia nichukue fursa hii, kuwashukuru wataalamu wa Ofisi ya Waziri Mkuu na Tume ya Kudhibiti Dawa za kulevya kwa ushikiano wao kwa Kamati yangu wakati wa kuchambua Muswada huu.

Mheshimiwa Spika, kwa namna ya pekee kabisa napenda kuwashukuru wadau wote waliofika mbele ya Kamati na kutoa maoni yao kwa kuongea na kwa maandishi, naomba nikiri wazi kuwa, maoni yao yameisaidia Kamati yangu katika kutoa maoni haya ya Kamati kuhusu Muswada huu.

Mheshimiwa Spika, kipekee kabisa nawashukuru Wajumbe wa Kamati yangu kwa ushirikiano mkubwa walionipa katika kuchambua Muswada na hatimaye kukamilisha na kuandaa maoni haya ya Kamati kuhusu Muswada huu.

Mheshimiwa Spika, kwa heshima na taadhima, naomba kuwatambua Wajumbe hao kwa kuwataja majina kama ifuatavyo:-

1. Mhe. Lediana Mafuru Mng'ong'o, Mb - Mwenyekiti
2. Mhe. Diana Mkumbo Chilolo, Mb – M/Mwenyekiti
3. Mhe. Said Suleiman Said, Mb;
4. Mhe. Ahmed Ali Salum, Mb;
5. Mhe. Maida Hamad Abdallah, Mb;
6. Mhe. Maria Ibeshi Hewa, Mb;
7. Mhe. Chiku Aflah Abwao, Mb;
8. Mhe. Omary Ahmad Badwel, Mb;
9. Mhe. Mbarouk Salim Ali, Mb;
10. Mhe. Rashid Ali Omar, Mb;
11. Mhe. AnaMaryStella John Mallac, Mb;
12. Mhe. Lucy Thomas Mayenga, Mb;
13. Mhe. Mch. Luckson Ndaga Mwanjale, Mb;
14. Mhe. Mwanamrisho Taratibu Abama, Mb;
15. Mhe. Ignus Aloyce Malocha, Mb;
16. Mhe. Seleman Said Bungara, Mb;
17. Mhe. Neema Mgaya Hamid, Mb;
18. Mhe. Sarah Msafiri Ally, Mb;
19. Mhe. Dkt. Engelbert Faustine Ndugulile, Mb; na
20. Mhe. Maulida Anna Valerian Komu, Mb.

Nakala ya Mtandano (Online Document)

Mheshimiwa Spika, napenda pia kukushukuru wewe binafsi, Naibu Spika pamoja na Wenyeviti wa Bunge kwa namna mnavyotuongoza. Aidha, napenda kumshukuru Katibu wa Bunge Dkt. Thomas D. Kashillah, watendaji wa Ofisi ya Bunge pamoja na Katibu wa Kamati Ndg. Abdallah Hancha, Mshauri wa Sheria wa Kamati Ndg. Mossy Lukuvi na Msaidizi wa Kamati Ndg. Jesca Thadei kwa kuratibu vyema shughuli za Kamati hadi kukamilika kwa taarifa hii.

Mheshimiwa Spika, baada ya kusema hayo, naomba kuwasilisha na ninaunga mkono hoja.

Lediana Mafuru Mng'ong'o (Mb)

MWENYEKITI

Kamati ya Kudumuya Bunge ya Masuala ya UKIMWI
Machi, 2015

SPIKA: Sasa nimwite Msemaji kutoka Kambi ya Upinzani! Mheshimiwa Rajabu!

Mambo makubwa haya! *(Makafi/Kicheko)*

MHE. RAJAB MBAROUK MOHAMMED – MSEMAMI MKUU WA UPINZANI KWA OFISI YA WAZIRI MKUU, SERA, URATIBU NA BUNGE: Mheshimiwa Spika, nakushukuru kwa kunipa nafasi hii ili kutoa Maoni ya Kambi Rasmi ya Upinzani Bungeni kuhusu Muswada wa Sheria ya Udhhibiti na Usimamizi wa Dawa za Kulevya ya Mwaka 2014 *(The Drug Control Enforcement Act, 2014)* kama ilivyo chini ya Kanuni ya 86(6) ya Kanuni za Bunge za Kudumu, Toleo la Aprili 2013.

Mheshimiwa Spika, napenda kuchukua nafasi hii kumshukuru sana Mwenyezi Mungu mwingi wa rehema kwa kutujalia sisi sote uhai na afya njema na kutuwezesha kuwepo katika Bunge hili kuwatumikia wananchi. Aidha, napenda kuchukua nafasi hii kumshukuru pia Kiongozi wa Kambi Rasmi ya Upinzani, Mheshimiwa Freeman Aikaeli Mbowe, kwa kuendelea kuniadini katika nafasi hii ninayoitumikia ya Msemaji Mkuu wa Kambi Rasmi ya Upinzani Bungeni katika Ofisi ya Waziri Mkuu, (Sera, Uratibu na Bunge).

Mheshimiwa Spika, aidha, nawapongeza Wenyeviti wa Taifa, Makatibu Wakuu na Kamati Kuu za Vyama vilivyounda Umoja wa Katiba ya Wananchi (UKAWA), yaani vyama vya CUF, NCCR Mageuzi, NLD na CHADEMA kwa kutumia hekima na busara kubwa kukubali kuweka kando tofauti za itikadi za Vyama vyao na kuweka saini makubaliano ya kushirikiana katika shughuli za kisiasa kwa lengo la kuleta mabadiliko ya kweli katika mfumo wa utawala wa nchi ambao umekuwa kikwazo kikubwa kwa maendeleo ya nchi yetu kwa miaka 50 iliyopita.

Mheshimiwa Spika, nawaomba Watanzania wote popote pale walipo wawaombe dua njema Viongozi wetu wa UKAWA ambao kwa sasa wanafanya kazi kubwa ya kuelimisha umma juu ya umuhimu wa kujiandikisha katika Daftari la Kudumu la Wapiga Kura katika mfumo wa BVR.

Natoa wito kwa wananchi wote kutumia fursa ya kujiandikisha katika Daftari la Kudumu la Wapiga Kura pindi daftari litakapopita katika maeneo yao, ili hatimaye kila mwananchi aliyetimiza umri wa kujiandikisha aweze kuandikishwa na hivyo kuwa na sifa ya kuwa Mpiga Kura na kushiriki kikamilifu katika uchaguzi Mkuu wa Rais, Wabunge na Madiwani utakaofanyika Oktoba mwaka huu wa 2015.

Nakala ya Mtandano (Online Document)

Mheshimiwa Spika, baada ya kutoa salamu hizo, naomba sasa nitoe maoni ya Kambi Rasmi ya Upinzani Bungeni kuhusu Muswada wa Sheria ya Kuzuia na Kupambana na Dawa za Kulevya ya Mwaka 2014 kama ifuatavyo:-

Mheshimiwa Spika, Biashara ya Dawa za Kulevya Nchini; biashara haramu ya dawa za kulevya imekuwa kwa kasi sana hapa nchini miaka ya hivi karibuni licha ya kuwa na vyombo lukuki vya ulinzi na usalama na licha ya kuwa na Tume Maalum ya Kudhibiti Madawa ya Kulevya chini ya Ofisi ya Waziri Mkuu.

Mheshimiwa Spika, takwimu za Jeshi la Polisi zinaonesha kuwa, matukio ya kukamatwa kwa dawa za kulevya hapa nchini ni makubwa sana na kiwango kinachokamatwa kinaongezeka mwaka hadi mwaka. Kwa mfano, mwaka 2012 kiasi cha *kilogram* 55,499 za madawea aina ya *heroin*, *cocaine*, *mandrax* na *morphine* zilikamatwa hapa nchini, ikilinganishwa na kiasi cha *kilogram* 17,776 zilizokamatwa mwaka 2011.

Mheshimiwa Spika, ukizungumzia tani hamsini na tano na nusu zilizokamatwa hapa nchini ndani ya miaka mitatu iliyopita siyo jambo dogo, hasa ukizingatia hiki ni kiasi ambacho kimekamatwa na hatujui ni kiasi gani ambacho wafanyabiashara hawa haramu wa dawa za kulevya walifanikiwa kupitisha bila kukamatwa. Pengine kiasi ambacho hakikukamatwa ni kikubwa zaidi kuliko kile kilichokamatwa. Ikumbukwe pia kuwa, kiasi hiki cha dawa za kulevya zilizokamatwa hakijumuishi dawa za kulevya zilizokamatwa kwa mwaka wa 2013 na 2014. Kwa takwimu hizi ni dhahiri kwamba, Taifa letu lipo kwenye hatari kubwa ya kuangamia kutokana na matumizi ya dawa za kulevya.

Mheshimiwa Spika, kwa mujibu wa Taarifa ya Waziri Mkuu Mheshimiwa Mizengo Pinda, iliyosomwa na aliyekuwa Waziri wa Nchi – Ofisi ya Waziri Mkuu, Sera, Uratibu na Bunge, Mheshimiwa William Lukuvi, tarehe 26 Juni, 2013 Siku ya Maadhimisho ya Kitaifa ya Kupiga Vita Dawa za Kulevya hapa Dodoma ni kwamba, katika kipindi cha 2008 hadi 2012 watuhumiwa 10,799 walikamatwa kwa kujihusisha na biashara haramu ya dawa za kulevya hapa nchini. Aidha, Watanzania wapatao 240 walikamatwa na madawa ya kulevya katika nchi za Brazil, Pakistan na Afrika ya Kusini na hivyo kutia doa taswira ya Tanzania katika Jumuiya ya Kimataifa.

Kutokana na kukithiri kwa biashara hii haramu Serikali, kupitia Maadhimisho haya ya Siku ya Kupiga Vita Madawa ya Kulevya Duniani, ilitangaza kuwa biashara ya dawa za kulevya kuwa sasa ni Janga la Taifa.

Mheshimiwa Spika, ili kudhihirisha usahihi wa ile methali isemayo kuwa 'sikio la kufa halisikii dawa' ni kwamba, siku chache tu baada ya Serikali kutangaza kuwa, biashara ya dawa za kulevya ni Janga la Taifa, wasichana wawili wa Tanzania walikamatwa huko Afrika ya Kusini wakiwa na *kilogram* 150 za dawa za kulevya zenye thamani ya zaidi ya Randi milioni 42.6 sawa na zaidi ya shilingi bilioni sita za Kitanzania.

Mheshimiwa Spika, matukio yote haya yametokea katika kipindi cha utawala wa Serikali ya Awamu ya Nne ambapo kuna Viongozi wa Juu Serikalini ambao waliwahi kusema kuwa wanawajua watu wanaojihusisha na biashara haramu ya dawa za kulevya, lakini mpaka sasa hawajawataja wahusika na wala hakuna hatua yoyote iliyochukuliwa dhidi ya wahusika hao.

Mheshimiwa Spika, miongoni mwa Viongozi wa Serikali na Taasisi nyingine waliosema kuwa, wanawafahamu wafanyabiashara wa dawa za kulevya ni kama ifuatavyo:-

Mheshimiwa Rais Jakaya Mrisho Kikwete, Rais alipiga hatua kubwa zaidi na kusema anawajua hata Viongozi wa Dini wanaofanya biashara hiyo. Licha ya Maaskofu na Viongozi

Nakala ya Mtandano (Online Document)

wengine wa Dini kumtaka Rais awataje wahusika hao wa dawa za kulevya ili kuuweka ukweli wazi, Rais hajafanya hivyo hadi sasa. (Makofi)

Mheshimiwa Spika, Kamishna wa Tume ya Kudhibiti Dawa za Kulevya; huyu alisema anayo majina ya Vigogo, kwa maana ya Viongozi wanaojihusisha na biashara ya dawa za kulevya, lakini hajaweka majina hayo hadharani na wala haijulikani kama wahusika hao wamechukuliwa hatua yoyote hadi sasa.

Mheshimiwa Spika, Mbunge wa Mwibara; Mheshimiwa Kangi Lugola alisema katika Bunge la Bajeti 2013/2014, kuwa, Rais na Kamishna wa Tume ya kudhibiti Dawa za Kulevya wanawajua kwa majina watu wanaojihusisha na biashara ya dawa za kulevya na hawataki kuwataja watu hao wala kuwachukulia hatua! Yamkini watu hao ni miongoni mwa Mawaziri ndiyo maana kuna kigugumizi cha kuwataja na kuwachukulia hatua. Tangu Mheshimiwa Kangi Lugola alihusishe Baraza la Mawaziri na kashfa hiyo ya kuhusika na biashara ya dawa za kulevya hakuna hatua yoyote iliyochukuliwa na Serikali kuthibitisha au kubatilisha kauli hiyo.

Mheshimiwa Spika, Mwenyekiti wa Makampuni ya IPP; Bwana Reginald Mengi aliwahi kutoa taarifa ya wazi kuwa kuna kundi la matajiri wanaoshirikiana na Viongozi wa Jeshi la Polisi waliokuwa wanapanga njama za kumwekea mtoto wake dawa za kulevya, ili wambambikizie kesi ya dawa za kulevya na hivyo kuchafua heshima ya bwana Mengi na familia yake. Ndugu Mengi alisisitiza katika taarifa yake kwamba, yuko tayari kutoa ushirikiano kwa Jeshi la Polisi na mamlaka nyingine zitakazohusika ili kubaini njama hizo na kuchukua hatua stahiki kwa wahusika, lakini mpaka leo hii ndugu Mengi hakuhojiwa ili kuthibitisha kauli yake, jambo linaloashiria kwamba, kuna ukweli katika kauli yake.

Mheshimiwa Spika, baada ya matukio hayo na baada ya Serikali kukaa kimya kuhusu matukio hayo, mnamo tarehe 16 Julai, 2013, aliyekuwa Waziri Kivuli wa Mambo ya Ndani ya Nchi, Mheshimiwa Vicent Josephat Nyerere, alizungumza na vyombo vya habari na kutoa tamko kwa niaba ya Kambi Rasmi ya Upinzani Bungeni ya kwamba, Rais Jakaya Mrisho Kikwete awataje na kuwachukulia hatua watu aliosema anawafahamu wanajihusisha na biashara ya dawa za kulevya la sivyo akubali kubeba shutuma kwamba, Serikali yake ndiyo mratibu Mkuu wa biashara ya dawa za kulevya ndio maana anashindwa kuchukua hatua.

Vile vile Kamishna wa Tume ya Kudhibiti Dawa za Kulevya awajibike kwa kutoa maelezo kwa umma juu ya hatua alizochukua dhidi ya wahusika wa biashara ya dawa za kulevya aliosema anawafahamu, la sivyo Kambi Rasmi ya Upinzani Bungeni italazimika kuwashawishi wananchi kuamini kwamba, yumkini na yeye yumo katika mtandao wa wafanyabiashara haramu wa dawa za kulevya ndiyo maana anasita kuwachukulia hatua wahusika hao ambao alishakiri kuwa anawafahamu.

Mheshimiwa Spika, vile vile Mkurugenzi Mkuu wa Mamlaka ya Viwanja vya Ndege awajibike kwa kutoa maelezo kwa umma kuwa, ni tatizo gani linaloikabili Mamlaka yake hadi kufanya viwanja vya ndege vya Tanzania kuwa ndiyo njia rahisi ya kuingiza na kusafirisha dawa za kulevya katika ukanda wa Afrika Mashariki na kwamba, Mkuu wa Jeshi la Polisi nchini na Waziri wa Mambo ya Ndani ya Nchi wawajibike kwa kutoa maelezo kwa umma kuwa ni kazi ipi wanayofanya, ikiwa dawa za kulevya zinaingizwa nchini na kusafirishwa nje ya nchi kwa kasi kubwa zaidi.

Mheshimiwa Spika, napenda kulithibitishia Bunge lako kwamba, Kambi Rasmi ya Upinzani Bungeni bado inasimamia Tamko hilo na kwamba, bado Kambi Rasmi ya Upinzani Bungeni inahitaji maelezo ya kiuwajibikaji juu ya masuala yote tuliyohoji kuhusu kushamiri kwa biashara haramu ya dawa za kulevya hapa nchini.

Nakala ya Mtandano (Online Document)

Mheshimiwa Spika, Kambi Rasmi ya Upinzani inapata tabu kuamini kama Sheria hii inayopendekezwa ya kuzuia na kupambana na dawa za kulevya ya mwaka 2014 inaweza kukomesha mtandao wa biashara ya dawa za kulevya hapa nchini. Hii ni kwa sababu, tumekuwa na Sheria ya Kuzuia Biashara Haramu ya Dawa za Kulevya ya mwaka 1995, tumekuwa na Tume ya Kudhibiti Dawa za Kulevya chini ya Ofisi ya Waziri Mkuu, tumekuwa na Polisi miaka yote, lakini viwango vya uingizaji na usafirishaji wa dawa za kulevya vimekuwa vikiongezeka.

Mheshimiwa Spika, ni vyema kama Taifa tukatambua madhara ya dawa za kulevya kwa vijana wetu ambao ndiyo nguvukazi ya Taifa. Kupuuza na kutochukua hatua kwa wahusika wa dawa za kulevya ni kuangamiza nguvukazi ya Taifa. Nguvukazi ya Taifa ikishaharibiwa na dawa za kulevya hatuna Taifa tena; hivyo Serikali ifahamu kwamba, kuendelea kulifumbia macho jambo hili kwa manufaa ya mafisadi wachache ni kulihujumu Taifa na huo ni usaliti dhidi ya kiapo ilichokula cha kulitumikia Taifa na kusimamia ustawi wa wananchi wa Tanzania. Aidha, Serikali itambue kwamba, kuendelea kukaa kimya bila kuchukua hatua yoyote juu ya jambo hili kunatoa dalili kwamba, yamkini na yenyewe inahusika na biashara hiyo.

Mheshimiwa Spika, uchambuzi wa jumla wa baadhi ya Vifungu vya Muswada wa Sheria inayopendekezwa; Baraza la Taifa la Kudhibiti Dawa za Kulevya; kifungu cha 5(1) na (2) cha Muswada wa Sheria hii kinaanzisha Baraza la Taifa la Kudhibiti Dawa za Kulevya na kutaja Wajumbe 14 wa Baraza hilo ambapo Waziri Mkuu ndiye atakuwa Mwenyekiti wa Baraza hilo. Kwa mujibu wa Orodha ya Wajumbe wa Baraza hilo, Wajumbe wote ni Mawaziri.

Mheshimiwa Spika, Kambi Rasmi ya Upinzani Bungeni inaona ingekuwa Bora zaidi kiutendaji na kiufanisi kama Baraza hili lingekuwa na mchanganyiko wa Wajumbe kutoka Serikalini na katika Sekta Binafsi. Mchanganyiko huu utaleta taswira ya ushirikishwaji wa wadau wengi zaidi katika kupambana na kudhibiti dawa za kulevya kuliko kuiachia Serikali yenyewe kufanya kazi hiyo.

Mheshimiwa Spika, Vigezo vya Ajira ya Watendaji wa Mamlaka ya Kudhibiti Kusimamia Dawa za Kulevya; Kifungu cha 8(2) cha Muswada huu kinasema kwamba:

“Vigezo na masharti ya ajira, mishahara na posho za Maafisa na wafanyakazi wa mamlaka baada ya kupendekezwa na Baraza yatapelekwa kwa Rais kwa ajili ya kupata idhini yake.”

Mheshimiwa Spika, kimsingi Kambi Rasmi ya Upinzani haioni sababu ya kupeleka mapendekezo ya masharti ya ajira, mishahara ya posho za wafanyakazi wa Mamlaka ya Kusimamia na Kudhibiti Dawa za Kulevya kwa Rais ili kupatiwa idhini. Kuna Tume ya Utumishi wa Umma ambayo inaweza kufanya kazi hiyo na waajiriwa wa Mamlaka ya Kudhibiti na Kusimamia Dawa za Kulevya walipwe mishahara na posho kama mamlaka nyingine zinavyofanya. Ni rai ya Kambi Rasmi ya Upinzani kuwatendea watumishi wote haki wa umma kwa usawa na wala kusiwe na ubaguzi kwa kuwalipa wengine zaidi wakati wote ni watumishi wa umma.

Mheshimiwa Spika, adhabu ya makosa mbalimbali chini ya Sheria inayopendekezwa; Muswada huu wa Sheria ya Kuzuia na Kupambana na Dawa za Kulevya umeweka adhabu ya *fine* ya kifungu cha makosa mbalimbali yatakayofanyika kuhusiana na biashara ya dawa za kulevya na shughuli nyingine inayohusiana na dawa hizo. Kwa mfano, kifungu cha 11 kinaweka katazo kwa kilimo cha mimea inayozalisha dawa za kulevya na ikiwa mtu anapatikana na hatia

Nakala ya Mtandano (Online Document)

ya kuendesha kilimo cha mimea ya aina hiyo, atawajibika kulipa faini ya shilingi milioni 20 au kifungo kisichozidi miaka 30 au vyote kwa pamoja.

Mheshimiwa Spika, Kifungu cha 15 kinatoa adhabu ya faini ya shilingi milioni 15 au kifungo cha maisha kwa mtu anayepatikana na hatia ya kumiliki, kusafirisha, kununua na kutengeneza dawa za *narcotic* na *psychotropic*. Kifungu kingine ni Kifungu cha 16 kinachotoa adhabu ya faini ya shilingi milioni 200 au kifungo kisichopungua miaka 20 na kisichozidi miaka 40 au vyote kwa pamoja kwa mtu anayepatikana na hatia ya kumiliki mashine, mitambo na maabara za kutengeneza dawa za *narcotic* na *psychotropic*. Kifungu cha 17 halikadhalika kinatoa adhabu ya shilingi zisizozidi milioni 10 na kifungo kisichozidi miaka mitano au vyote kwa pamoja kwa mtu anayepatikana na hatia ya kumiliki kiasi kidogo cha dawa za kulevya ambacho si kwa matumizi binafsi.

Mheshimiwa Spika, vifungu vingine ni pamoja na Kifungu cha 19 ambacho kinatoa adhabu ya faini ya shilingi milioni moja au kifungo cha miaka 10 au vyote kwa pamoja kwa mtu aliyepatikana na hatia ya kuvuta, kunusa au kutumia dawa za *narcotic*. Aidha, Kifungu cha 20 kinatoa adhabu ya shilingi milioni tano na kifungo cha miaka tatu au vyote kwa pamoja kwa mtu anayepatikana na hatia ya kumiliki jengo, kiwanja au chombo cha usafirishaji kinachotumiwa kutayarisha au kusafirisha dawa za kulevya.

Mheshimiwa Spika, kwa ujumla, Vifungu vya 21, 22, 23, 24, 25, 27, 28, 35, 40 na 43 na vinginevyo vinatoa adhabu ya faini kati ya shilingi milioni tano hadi 500 na kifungo cha kati ya miaka au miezi sita hadi kifungo cha maisha kwa mtu aliyepatikana na makosa kuhusiana na dawa za kulevya chini ya masharti ya vifungu hivyo.

Mheshimiwa Spika, Kambi Rasmi ya Upinzani Bungeni haina mgogoro na vifungu hivyo vya adhabu, kama kusudio la adhabu hizo ni kukomesha kabisa biashara ya dawa za kulevya hapa nchini. Ila Kambi Rasmi ya Upinzani Bungeni ina wasiwasi kwamba, Vifungu hivyo vinaweza kutumika vibaya na kusababisha makosa mengine ya kijinai kama ifuatavyo:-

Adhabu kali sana zinazotajwa katika Muswada huu zinaweza kuvutia mazingira ya rushwa, hususan katika vyombo vinavyopewa mamlaka ya upekuzi na ukamataji wa watuhumiwa wa dawa za kulevya na pia katika Mahakama zetu.

Mheshimiwa Spika, ni vyema kutambua kwamba, biashara hii ya dawa za kulevya ni biashara ya fedha nyingi na mara nyingi wahusika ni matajiri wakubwa. Hivyo, ikiwa mtuhumiwa amekamatwa na kwa mujibu wa makosa yake anajua kwamba, anakabiliwa na kifungo cha miaka 30 gerezani au faini ya shilingi milioni 200, yuko radhi kutoa hata milioni 50 kwa Afisa aliyemkamata ili asimfikishe kwenye vyombo vya Sheria. Kwa jinsi hali ya maisha ya Watumishi wa Umma ilivyo duni ni jaribu kubwa sana kwa Afisa Mkamataji kukataa shilingi milioni 50 aliyopewa kama rushwa ili asimfikishe mtuhumiwa huyo Mahakamani.

Mheshimiwa Spika, katika mazingira ya rushwa vile vile Mahakimu wanaweza kutoa adhabu ya faini pekee bila kifungo kwa watuhumiwa wa dawa za kulevya watakaopatikana na hatia hii chini ya masharti ya sheria inayopendekezwa. Jambo ambalo linaweza kusababisha biashara ya dawa kulevya kuendelea kushamiri na kukomaa hapa nchini. Hii ni kwa sababu wafanyabiashara za dawa za kulevya wana uwezo wa kifedha wa kulipa faini hizo bila ugumu wowote.

Mheshimiwa Spika, kuendelea kutoza faini kwa mtu aliyepatikana na hatia ya kujihusisha na dawa za kulevya ni sawa na kuhalalisha biashara hiyo kwani ni sawa na mfanyabiashara kulipia kodi au ushuru wa biashara yake. Serikali kukubali kupokea faini na kumwachia mtu

Nakala ya Mtandano (Online Document)

aliyepatikana na hatia ya kujishughulisha na biashara ya dawa za kulevya haina tofauti na kupokea rushwa iliyogeuzwa jina na kuitwa faini. Ili kumwachia mfanyabiashara wa dawa za kulevya kuendelea kuangamiza kizazi cha Taifa hili. *(Makofi)*

Mheshimiwa Spika, Kambi Rasmi ya Upinzani inapendekeza kufuta masharti yote yaliyotoa nafasi ya kulipa faini kwa mtu aliyepatikana na hatia ya kujishughulisha na biashara ya dawa za kulevya na badala yake kuacha masharti ya adhabu ya kifungo pekee hii itasaidia sana kukomesha biashara hii haramu ambayo inaangamiza nguvu kazi ya Taifa letu. *(Makofi)*

Mheshimiwa Spika, utaratibu wa kukamata dawa za kulevya bila kutafisha, kifungu cha 34 kinaeleza kwamba pale ambapo haiwezekani kushikiria vitu vikiwemo mazao yaliyopo ambayo yanastahili kufilisiwa. Afisa yeyote aliyeidhinishwa chini ya kifungu cha 33 anayeweza kumpatia miliki ya mtu mwenye kumiliki vitu hivyo na kuamuru kwamba hataondoa au kuachana na vitu hivyo au vinginevyo kujihusisha na vitu hivyo isipokuwa kwa ruhusa ya Afisa huyo.

Mheshimiwa Spika, huu ni udhaifu mkubwa sana wa sheria inayopendekezwa, inawezekanaje kumkamata mhalifu wa madawa ya kulevya au vifaa vya kutengenezea dawa hizo na kumwachia mhalifu huyo aendelee kutunza dawa hizo au vifaa hivyo kwa sababu tu mamlaka ya ukamataji imekosa uwezo wa kuvishikilia vitu hivyo. Kutakuwa na uhakika gani kwamba mhalifu huyo ataendelea kutumia au kuharibu dawa hizo au vifaa hivyo ili kupoteza ushahidi.

Mheshimiwa Spika, Kambi ya Upinzani Bungeni inapendekeza masharti hayo yafutwe na ikiwa mhalifu amekutwa na vitu vilivyotakiwa kushirikiwa basi jukumu hilo lisiachiwe kwa mhalifu mwenyewe. Aidha, Kambi Rasmi ya Upinzani inapendekeza kifungu hiki kifutwe kwa kuwa kinapingana kimantiki na kimaudhui na kifungu cha 36 ambacho kinaeleza kwamba: "Afisa yeyote mwenye mamlaka chini ya sheria hii anaweza kuamuru kushikiliwa kwa mazao ya mimea Baruti Afyuni, mimea ya Bangi, Mirungi, mimea jamii ya Koka au mimea mingine ya dawa za kulevya ambayo inaamini kuwa imelimwa isivyo halali na anaweza kutoa amri hiyo na ikiwemo amri ya kuharibu mimea hiyo kama atakavyoona inafaa."

Mheshimiwa Spika, taarifa ya ukamataji na utaifishaji; kifungu cha 42, cha Muswada huu kinasema kwamba endapo mtu yeyote amekamata hawa watuhumiwa au vitu chini sheria hii anatakiwa ndani ya masaa 48 baada ya kukamata au kushikilia vitu hivyo, kutoa taarifa kamili ya maelezo kukamatwa huko au kushikilia huko wa Afisa wa juu anayemfuatia.

Mheshimiwa Spika, Kambi Rasmi ya Upinzani Bungeni haina mgogoro na utoaji wa taarifa za ukamataji kwa Afisa wa ngazi ya juu ndani ya masaa 48. Ila upungufu wa kifungu hiki ni kwamba hakitoi mwongozo kwamba watuhumiwa waliokamatwa au vitu vilivyokamatwa au kushikiliwa vinapelekwa wapi. Hivyo Kambi Rasmi Bungeni inapendekeza kuwa hatua zitakazofuata kuhusu watuhumiwa waliokamatwa au vitu vitakavyokamatwa au kushikiliwa zitajwe katika sheria hii.

Mheshimiwa Spika, Mfuko wa Kupambana na Dawa za Kulevya; kifungu cha 57 kinaanzisha Mfuko wa Kupambana na Dawa za Kulevya; vyanzo vya mapato vya Mfuko huu vimeorodheshwa katika kifungu cha 58. Kambi Rasmi ya Upinzani haina mgogoro na vyanzo vya mapato vilivyoorodheshwa katika kifungu hicho isipokuwa kifungu kidogo cha (b) ambacho kinataja kiasi cha fedha zilizopatikana kwa kuuza mali iliyofilisiwa chini ya sheria hii kuwa mojawapo ya vyanzo vya mapato ya Mfuko kwa Kupambana na Dawa za Kulevya.

Nakala ya Mtandano (Online Document)

Mheshimiwa Spika, Kambi Rasmi Upinzani Bungeni haiungi mkono kutumia fedha zilizopatikana kwa kuuza mali iliyofilisiwa chini ya sheria hii kuwa sehemu ya mapato ya Mfuko wa Kupambana na Dawa za Kulevya. Hii ni kwa sababu fedha iliyopatikana kwa kuuza mali hiyo ni fedha haramu na kwa kuwa imepatikana kwa njia ya haramu, ya mali haramu iliyopatikana kutokana na biashara ya haramu. Aidha, Kambi Rasmi ya Upinzani inataka kujua ikiwa mali iliyofilisiwa ni mtambo wa kutengenezea dawa za kulevya, je, mtambo huo itamuuzia nani na kwa matumizi gani. *(Makofi)*

Mheshimiwa Spika, kinga ya kutoshtakiwa kwa Maafisa wa Mamlaka ya Kudhibiti na Kusimamia Dawa za Kulevya; kifungu cha 62 cha Muswada kinatoa kinga ya kutokushtakiwa au kuchukuliwa hatua zozote za kisheria dhidi ya mamlaka au Afisa yeyote wa Serikali au mtu yeyote anayetumia mamlaka yake chini ya sheria hii kwa jambo lolote alilolifanya kwa nia njema wakati akitimiza majukumu yake chini ya sheria hii.

Mheshimiwa Spika, Kambi Rasmi ya Upinzani Bungeni inapendekeza kinga hii ifutwe na badala yake watu wote wanaokuwa wanatekeleza majukumu yao chini ya sheria hii wafuate taratibu kanuni na sheria za nchi. Hii ni kuondoa uwezekano wa watendaji wenye nia ovu, kutumia fursa hii kutekeleza nia zao ovu za kutengeneza mazingira ya rushwa au kufanya uonevu kwa raia wema.

Mheshimiwa Spika, Kambi Rasmi ya Upinzani Bungeni imeshtushwa na kifungu na 65 cha Muswada huu ambacho kinaweka katazo kwa Mahakama ya madai kushughulikia kesi au mwenendo dhidi ya uamuzi wowote unaofanywa au amri inayotolewa na Afisa yeyote au mamlaka chini ya sheria hii katika masuala ya leseni ya ulimaji, upimaji wa ubora na utafishaji wa mibaruti, afyuni na kasumba.

Mheshimiwa Spika, Kambi Rasmi ya Upinzani Bungeni ina mtazamo kwamba, kuipa Mamlaka ya Kudhibiti na Kusimamia Dawa za Kulevya mamlaka makubwa dhidi ya Mahakama ya madai ni kudhalilisha mhimili wa mahakama ambacho ndiyo chombo kilichopewa mamlaka ya juu kabisa na Katiba ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania katika kusimamia na kutoa haki inayodhulumiwa.

Mheshimiwa Spika, aidha, Kambi Rasmi ya Upinzani Bungeni inaona kwamba kitendo cha sheria inayopendekezwa kutoweka chombo kingine cha rufaa ikiwa mtu hataridhika na uamuzi wa mamlaka ya kudhibiti na kusimamia dawa za kulevya ni ukiukwaji wa haki ya msingi ya utawala wa sheria na ni ishara kuwa sheria hii inayopendekezwa ni kandamizi ndiyo maana haitoi fursa ya kukata rufaa.

Mheshimiwa Spika, Kambi Rasmi ya Upinzani Bungeni imeonesha jinsi ambavyo biashara haramu ya dawa za kulevya imeshamiri hapa nchini licha ya kuwa na Sheria ya Kudhibiti Biashara hiyo, Tume Maalum ya Kudhibiti Dawa za Kulevya na vyombo mbalimbali vya ulinzi na usalama ambavyo navyo vina jukumu la kuzuia biashara hiyo.

Mheshimiwa Spika, aidha, Kambi Rasmi ya Upinzani imefanya marejeo ya kauli ya viongozi mbalimbali wa Serikali ambao waliwahi kusema kuwa wanawafahamu wafanyabiashara wa dawa za kulevya, lakini hawakuwataja na hawakuwachukulia hatua jambo hilo ambalo linawashawishi watu kuamini kuwa pengine Serikali inahusika na biashara hiyo ndiyo maana haichukui hatua.

Mheshimiwa Spika, Kambi Rasmi ya Upinzani Bungeni imeendelea kushikilia msimamo wake kwa kuwataka viongozi wanaohusika na udhibiti wa dawa za kulevya wawajibike kwa kuelezea umma hatua walizochukua katika kudhibiti dawa za kulevya. Kambi Rasmi ya Upinzani

Nakala ya Mtandano (Online Document)

Bungeni imepitia Muswada huu kifungu kwa kifungu na kubainisha upungufu mwingi na kutoa mapendekezo na ushauri ili kufanya sheria inayopendekezwa kuwa bora zaidi. Aidha, Kambi Rasmi ya Upinzani itawasilisha jedwali la marekebisho wakati wa Kamati ya Bunge Zima.

Mheshimiwa Spika, Kambi Rasmi ya Upinzani inaendelea kuitaka kwa msisitizo, Serikali kulichukua suala hili la dawa za kulevya kwa uzito mkubwa, kupuuzia na kutochukua hatua kwa wahusika wa dawa za kulevya ni kuangamiza nguvu kazi ya Taifa. Nguvukazi ya Taifa ikishaharibiwa na dawa za kulevya hatuna Taifa tena. Serikali hii ya CCM ifahamu kwamba kuendelea kulifumbia macho jambo hili kwa manufaa ya mafisadi wachache ni kulihujumu Taifa na kunaondoa uhalali wa Serikali hiyo kuendelea kutawala. *(Makofi)*

Mheshimiwa Spika, napenda kuchukua fursa hii kwa niaba ya Kambi Rasmi ya Upinzani Bungeni, kuvipongeza sana vyombo vya habari nchini katika kuuhabarisha umma juu ya madhara ya dawa za kulevya. Aidha, nawapongeza waigizaji wa filamu hapa nchini ambao nao hutoa maagizo yao juu ya madhara ya matumizi ya madawa hayo. Tanzania Bila ya Dawu za Kulevya inawezakana tutimize wajibu wetu.

Mheshimiwa Spika, baada ya kusema hayo, kwa niaba ya Kambi Rasmi Bungeni, naomba kuwasilisha. *(Makofi)*

SPIKA: Waheshimiwa Wabunge, kama mlivyoona *order paper* hii Miswada leo iko miwili, kwa hiyo kuna wale ambao walikuwa wameongea, watakuwa na nafasi finyu kabisa kuongea.

Halafu naomba, huu ni utaratibu, kwa wale watakaokuwa wanaotaka kuleta marekebisho kwenye Muswada wasitu-*ambush* hapa, wanatakiwa wapeleke ofisini kwangu, ofisini kwangu watapeleka kwa wenye Miswada yao na watajadiliana na uzuri ingependeza kama watu mnapoleta *amendments* mngokuwa mmeshauriana na wengine, lakini inakuwa mmoja dhidi ya Muswada.

Hiyo siyo, *networking* haifanyiki hivyo katika uandikaji wa sheria, haiwi sheria ya mtu mmoja, inakuwa watu wengi mmeshauriana na mmeshauriana kwa mantiki jamani acheni kushauriana kwa mujibu wa vyama, hizi ni sheria za nchi. Mnashauriana kwa mujibu wa vyama hizi ni sheria, hakuna tatizo kama hoja imetoka Upinzani ikashauriana na huku, hakuna tatizo mradi ina mantiki au *the other way round*, tunafanya siasa hata katika kutunga sheria, hii haifai kabisa.

Kwa hiyo, wale watakaoleta *amendments* ni vizuri wapeleke kwa Katibu wa Bunge mapema, wakichelewa kwa muda fulani sipokei humu ndani. Kwa hiyo, nitaanza kwa kuwaita wafuatao: Mheshimiwa Kangi Lugola, Mheshimiwa David Silinde, Mheshimiwa Mchungaji Mwanjale, halafu Sara Msafiri.

Mheshimiwa Kangi Lugola!

KUHUSU UTARATIBU

SPIKA: Utaratibu gani, nani, unanipiga mimi utaratibu?

MHE. JOHN J. MNYIKA: Mheshimiwa Spika, ningepomba tu suala la utaratibu ili tusitumie muda mrefu kwenye majadiliano kwa mambo ambayo pengine Serikali imekwishakubali maoni ya Kamati na kwa dhamira ile ile ya kufanya mabadiliko ya Wabunge yasiwe mengi na kuwe na maridhiano kama ambavyo nashauri. Mpaka sasa tunavyozungumza hotuba ya Waziri ambayo

Nakala ya Mtandano (Online Document)

kimsingi ingetuongoza maeneo ambayo Serikali imekwishayakubali na jedwali la Serikali ama kama hotuba haina maelezo, basi jedwali la Serikali, mpaka sasa hivi hatujapewa.

Kwa hiyo hatujui maeneo yapi ambayo Kamati imependekeza Serikali imeyakubali, haiwezekani hatuyafahamu, wala hatuelewi maeneo gani mapya ambayo Serikali ambayo imeongoza. Kwa hiyo, naomba Mwongozo wako ili tupate nakala ya hotuba ya Waziri na kama hotuba ya Waziri haijaonyesha maeneo yapi ambayo wamekubaliana na Kamati, basi jedwali la Serikali tulipate ili tusirudie mambo yale yale ambayo tayari Serikali imeshayakubali kwenye jedwali lake.

SPIKA: Sawa. Ambao wameleta hotuba zao ni Kamati tunazo hapa na wengine hata Kambi ya Upinzani hamnayo, taarifa iko wapi, imegawiwa wakati unasoma mimi nilikuwa sina.

Sasa majedwali ni lazima yawepo hasa ya Serikali lazima yawepo hapa, ya Serikali lazima yawepo mapema na nyie wengine msije mkaniletea dakika za mwisho. Niliowataja Mheshimiwa Kangi Lugola!

MHE. ALPHAXARD K. N. LUGOLA: Mheshimiwa Spika, nakushukuru sana kwa kunipa nafasi ya kwanza kabisa ili niweze kuchangia hoja hii ya Sheria ya Udhubiti na Usimamizi wa Dawaa za Kulevya hapa nchini.

Mheshimiwa Spika, imekuwa ni kawaida sana tunapokuwa na changamoto zenye uzito kama huu wa dawaa za kulevya ambazo zinaharibu uchumi wetu, ambazo zinaharibu Taifa la kesho, vijana wetu na kushamilisha pia makosa ya jinai yakiwemo ya robbery na ubakaji, tumekuwa na kawaida ya kudhani kwamba vyombo tulivyonavyo haviwezi vikafanya kazi hii, tukibadilisha vyombo ndivyo vinaweza vikatuondoa mahali tulipo. Tumekuwa na dhana ambayo kwangu mimi ni dhana potofu.

Mheshimiwa Spika, tuna Jeshi la Polisi wana Kitengo kikubwa kabisa cha kushughulika na jambo hili na pia tuna Tume inayoshughulikia Madawa ya Kulevya. Kwangu suala siyo kuanzisha mamlaka, huko tunakokimbilia tunaacha matatizo ya msingi. Tatizo kubwa la kwanza kabisa Waheshimiwa Wabunge, ni tabia ya kulindana, kuwalinda wafanyabiashara ambao ndiyo wanafanya biashara za madawa ya kulevya.

Mheshimiwa Spika, ni kweli wanafahamika kwa majina na mahali wanapoishi, lakini kwa sababu tumeamua kuwalinda kwa sababu na sisi tunanufaika hata tukileta mamlaka wakati bado tabia hii ya kulindana bado tunayo tatizo la madawa ya kulevya halitaondoka katika nchi yetu. Kwa hiyo, Jeshi la Polisi pale wakimkamata mfanyabiashara wa madawa ya kulevya, simu za wakubwa zinapigwa wanawaacha, akipelekwa Mahakamani, kumejaa rushwa kesi haziendi, wanamuachia. Kwa hiyo, sikubaliani na hili la kuanzisha mamlaka kwa sababu si tatizo, tatizo ni kulindana.

Mheshimiwa Spika, la pili, ni kwenye adhabu ndiyo changamoto kubwa. Vyombo tulivyonavyo, tubadilisha adhabu, haya mambo ya faini na hao watu wana fedha nyingi hatuwezi tukashughulika na madawa ya kulevya. Napendekeza kabisa na nitakuja niunge mkono mambo ya faini zote kwenye makosa yote kwenye madawa ya kulevya tuondokane nazo. *(Makofi)*

Mheshimiwa Spika, tuwe na adhabu zifuatazo:-

Kwanza, kwa kuangalia ukubwa wa thamani ya madawa, adhabu ya kwanza iwe ni kifungo cha maisha hiyo ndiyo ndogo hiyo.

Nakala ya Mtandano (Online Document)

Adhabu ya pili, kulingana na thamani ya yale madawa ni kunyongwa hadi kufa.

Adhabu ya tatu ambayo ndiyo kubwa kabisa pamoja na kwamba na yenyewe inahusu kifo, ni kuwapanga mstari wale wote ambao wametiwa hatiani kwa madawa ya kulevya na kuwapiga risasi hadharani. Bila kufanya hivyo Waheshimiwa Wabunge tutakuwa tunakuja hapa tunabadilisha tu chupa, lakini mvinyo ni ule ule. *(Makofi)*

Mheshimiwa Spika, nakubaliana na suala la kuanzisha Mfuko Maalum kwa sababu tusipowekeza fedha ili tuwe na vyombo hivi vyenye weledi vyombo ambavyo upelelezi ni wa kisasa na vifaa vya kisasa kwenye maeneo yote ambayo yanahusika na kupitisha madawa ya kulevya, ni kweli kabisa hatutaweza kupambana na madawa ya kulevya. Kwa hiyo, naunga mkono kabisa suala la kuanzisha Mfuko Maalum.

Mheshimiwa Spika, nikubaliane na Mheshimiwa Mbarouk kwamba, suala la madawa ya kulevya katika nchi yetu ni janga la Kitaifa. Sasa katika hali ambayo ni janga la Kitaifa madawa ya kulevya, suala hili linatakiwa katika sheria hii ambayo tunakwenda kubadilisha katika hali ambayo ni janga la Kitaifa, hainiingii akilini tulipoona kwamba ujangili wa tembo kwenye hifadhi imekuwa ni janga la Kitaifa tukaanzisha Operesheni Tokomeza Ujangili tulikopeleka majeshi, tukapeleka Mahakama zinazotembea, tukapeleka Waendesha Mashtaka wanaotembea na tukaenda kuwakamata na kusikiliza kesi papo kwa papo kwa wanyonge hawa Watanzania na kuwatia hatiani pale pale.

Mheshimiwa Spika, sasa kama tumefikia hatua ya namna hiyo, hainiingii akilini kwa nini tusiweke kipengele kwenye Sheria hii ya Madawa ya Kulevya wanapopatikana pale pale, hapo hapo wanapopatikana, Mahakama Maalum ya Madawa ya Kulevya ambayo ningependekeza ianzishwe, mtu huyo bila kumpa nafasi ya kwenda kokote wanachukua mizigo yake ya madawa, wanampeleka kwa Hakimu hapo hapo, anafika hapo hapo, anatoa maelezo na kila kitu anacho anahukumiwa pale pale. Vinginevyo Waheshimiwa Wabunge, mtachukua madawa kulevya mtaenda kuhifadhi kama vielelezo, baada ya mwezi mmoja mnaambiwa ni unga wa ngano hayakuwa madawa ya kulevya, tunakwenda wapi Waheshimiwa Wabunge? Tufike pahali tuwe *serious* na jambo hili. *(Makofi)*

Mheshimiwa Spika, tunaelekea kwenye uchaguzi mkuu, wako wenzetu ambao wameanza kujitokeza kuwa wagombea kwenye Urais, kwangu hii ndiyo ingekuwa *agenda* ya kwanza Waheshimiwa Wabunge na Watanzania mnaonisikiliza tuwatazame usoni hawa wanaogombea, je, *agenda* yao, mtazamo wao, wanalionaje tatizo la madawa ya kulevya? Wana *agenda* gani ya kudhibiti madawa ya kulevya.

Kwa hiyo, tutakapowatazama usoni tukaona, huyu inawezekana hata hela ya kugombea ndiyo anapata huko kwenye madawa, tunamweka pembeni. Kwa hiyo, Waheshimiwa Wabunge, naishauri Serikali, hili wazo la kukimbilia kuanzisha mamlaka ya kudhibiti madawa si *agenda*, tuachane nalo, tuhakikishe kwamba vyombo hivi viwili vilivyopo vya Tume na Jeshi la Polisi ni kuhakikisha tunawekeza kupitia huu Mfuko Maalum ambao ni jambo jema ambalo mmelileta hapa.

Mheshimiwa Spika, wakati naelekea kukaa, Mheshimiwa Mbarouk katika hotuba yake alinigusa, akasema niliwahi kusema hapa Bungeni kwamba nawafahamu wafanyabiashara wa madawa ya kulevya na siyo kuwafahamu tu ni pamoja na kuwa na orodha ya majina yao, ni pamoja na kuwa hata na namba za nyumba za makazi yao wanakoishi.

WABUNGE FULANI: Wataje.

Nakala ya Mtandano (Online Document)

MHE. ALPHAXARD K. N. LUGOLA: Sasa ndiyo nikwambie Mheshimiwa Mbarouk katika mazingira ambayo tumefika na ambayo nimeyasema haya ya kulindana, unafika mahali hata leo nitakapokutamka kwamba Fulani, ndiyo haya ninayoyasema kwamba hayatusaidii lolote, lazima tuwe *serious* kuhakikisha kwamba, suala la kulindana tunapokuwa tumewakamata au tumewataja....

(Hapa Mheshimiwa David E. Silinde alikuwa akiongea ongea na mchangiaji pasipo rasmi)

MHE. ALPHAXARD K. N. LUGOLA: Nisikilize Mheshimiwa Silinde, nakuheshimu, huwa napita kwako nakwenda ukweni kwangu Sumbawanga.

SPIKA: Vipi mbona mnaongea sielewi?

MHE. ALPHAXARD K. N. LUGOLA: Mheshimiwa Spika, niseme tu kwamba, nimefanya kazi Jeshi la Polisi, ambako naamini watu wanaotolewa taarifa zao kwa ajili ya kupepeleza au kuchunguzwa tumepoteza maadili, watu wanaoleta taarifa wanatamkwa kwa wale ambao taarifa zao...

(Hapa kengele ililia kuashiria kwisha kwa muda wa mzungumzaji)

SPIKA: Kengele ya pili, ahsante.

MHE. ALPHAXARD K. N. LUGOLA: Mheshimiwa Spika, naunga mkono hoja hii, lakini sikubaliani na kipengele cha kuanzisha haya mamlaka hayo. Ahsante.

SPIKA: Tumeelewa. Mheshimiwa David Silinde atafuatiwa na Mheshimiwa Mwanjale.

MHE. DAVID E. SILINDE: Mheshimiwa Spika, ahsante sana kwa kunipatia nami fursa ya kuchangia Muswada ya Sheria ya kuanzisha mamlaka ya udhibiti wa masuala ya madawa ya kulevya. Mheshimiwa Kangi Lugola ameanza vizuri sana, Mheshimiwa Kangi ameanza vizuri ila kwenye kumaliza ametuangusha kwa sababu ana majina, ana nyumba, bahati mbaya hajataja na mimi ni ndugu yangu sana na ndiyo maana nilikuwa namwambia ataje humu ili tuondoe ile dhana ya kuogopana na kufichana. *(Makofi)*

Mheshimiwa Spika, kuna mambo makubwa mawili Serikali ya Chama cha Mapinduzi inashindwa kuyadhibiti kabisa, jambo la kwanza ni biashara ya madawa ya kulevya na jambo la pili ni mauaji ya *Albino* na la tatu ambalo ni dogo ni ufisadi, hilo linawezekana kidogo.

Mheshimiwa Spika, haya mambo makubwa mawili ndiyo umekuwa wimbo wa Taifa wa kila siku, nini sababu? Wanaofanya biashara ya madawa ya kulevya siyo wauza ndizi, wala siyo mtu mwenye mtaji wa milioni tano wala kumi ni watu wenye hela nyingi. Ndiyo maana hapa kila mmoja anasema ana majina halafu anatetemeka kuwataja kwa sababu anajua akitoka tu hapa kichwa chake ni halali yao, hivyo ndiyo ilivyo.

Mheshimiwa Spika, alipokuwa anamalizia Mheshimiwa Kangi Lugola akawa anasema anaweza kuwataja hao watu, ila hofu yake ni nini kwamba kuna watu kule kule ndani anakotaja wanatoa siri kwamba aliyetuletea haya majina ni Mheshimiwa Kangi Lugola. Kwa hiyo, ndiyo hofu iliyopo maana yake ni kwamba, Serikali inashindwa kuwalinda wale wanaoleta siri hizo na kwenye sheria hilo jambo halipo kabisa, kwamba wale wote watakotaja majina ndiyo watakaolindwa sheria nzima haijaandika mahali popote. Kwa hiyo, hili ningependa liangaliwe mara mbili.

Nakala ya Mtandano (Online Document)

Mheshimiwa Spika, sasa tumekwenda sheria nzima imeelekeza zaidi kwenye adhabu, lakini kuna mambo tumeyaacha, maeneo ambayo madawa ya kulevya yanapita, kila siku ukimsikiliza Waziri hapa, Waziri wa Mambo ya Ndani, Waziri wa Ulinzi, atakwambia tu mipaka yetu ya nchi iko salama. Anakwambia salama maana yake ameangalia mpaka wa Tunduma, mpaka wa Namanga, mpaka wa Sirari yaani anaangalia zile *central point* kwa ajili ya ukaguzi tu.

Mheshimiwa Spika, kihali halisi madawa ya kulevya hayapiti kwenye mpaka wa Tunduma, hayapiti Namanga, wala madawa ya kulevya hayawezi kupita Sirari, mpaka wa Tanzania ni mkubwa kuliko tunavyofikiria. Kwa hiyo, maeneo yanapita kila eneo, sasa hatujaelezwa hapa namna gani Serikali na kwenye sheria haijaandikwa humu ndani inaweza kudhibiti maeneo ambayo siyo yale ambayo *Immigration*, pale watu wanakopita kila wakati na kila dakika, kuna maeneo.

Mheshimiwa Spika, ukitoka tu Tunduma kwa mfano unakwenda kwenye Kata ya **Nkangamo**, karibu kilomita tano tu kutoka Tunduma, unavuka kwenda Zambia hakuna *Immigration* hakuna mtu yeyote. Sasa ukitoka Kijiji cha Nkangamo mpaka unakwenda Kijiji cha mwisho Kapele mpaka wote wa Zambia uko Jimboni kwangu pale, kilomita 128, huwezi kukuta Askari, huwezi kukuta Afisa yeyote wa Uhamiaji, unavuka tu vile unavyojitakia unafanya mambo yako na unarudi na hakuna mtu yeyote anayeweza kufanya jambo lolote. Sasa sheria hapa haija-**state up** tunajua tu ni *Airport*, basi tu ni mipakani, huo ndiyo mwisho.

Mheshimiwa Spika, sasa hii inaonesha namna gani ambavyo bado tunaendelea kulindana. Sasa nini yawe mapendekezo, Mheshimiwa Kangi amekwenda mbali tunasema moja ya mapendekezo madogo yawe ni kifungo cha maisha. La pili, iwe ni kunyonga, lakini tunauuliza tu *Albino* kila siku wanauawa na Majaji wananyanyuka, wanatoa hukumu ya watu kunyongwa Rais hajawahi kunyonga mtu yeyote, Serikali tunashindwa kulikemea tunasema tu tunawaelimisha watu kuhusu mauaji ya *Albino*, tunawaelimisha watu kuhusu madawa ya kulevya, kutekeleza sheria ambayo tayari Hakimku ameshatoa *ruling*, tunashindwa kutekeleza, unategemea hata leo tukisema kwamba watu wanaouza madawa ya kulevya nchini wanyongwe nani atawanyonga nchi hii, nani ana ubavu, wakati yaani vitu vingine ni uzembe wa kwetu sisi wenyewe, sisi ndiyo wa kwanza kutekeleza haya majukumu.

Mheshimiwa Spika, kwa hiyo, sisi ndiyo tunaoendeleza haya mambo. Rais kesho akisema wale wote waliohukumiwa kunyongwa kwa makosa ya kuua *albino*, kesho nina uhakika mwaka huu mwaka unaofuatia watapunguza watu kuua ama kuchukua viungo vya watu, lakini Rais hatekelezi anasema imani yangu. Sasa kama imani yako uliamuaje kuwa Rais kama huwezi kutekeleza hilo jambo, kwa sababu anayeu pale siyo Rais ni mamlaka ya Rais ni taasisi ya Urais, Waziri Mkuu alishawahi kusema pale watu na wenyewe wauawe, *of course* tulimlaumu kwa wakati mwingine, lakini kuna hoja.

Mheshimiwa Spika, sasa hili jambo litekelezeke na mmwambie Mheshimiwa Rais atekeleze kabla hajaondoka madaraka, hawa watu tumechoka wanavyokufa na hili linapokwenda liende moja kwa moja mpaka kwenye madawa ya kulevya. Tumechoka kusikia watu wanakatwa viungo, tumechoka kusikia haya madawa ya kulevya kila siku. Kwa sababu inaharibu wananchi wetu ambao sisi tumekuwa tukiwaongoza.

Mheshimiwa Spika, kwa hiyo, ningependa hilo muendeleo kulifanya na kulitekeleza. Sasa tunataka tuwe na Mahakama Maalum juu ya dawa za kulevya, Sasa swali likoje, watu mnaowaweka kwenye Mahakama hizo ni hawa hawa ambao kila siku tunao, ndiyo Majaji wengine wako kwenye kesi za ufisadi, ndiyo hao hao ndiyo mtakaowahamisha kule yaani the *system* iko *too corrupt* na sisi wote ni mashahidi wa hilo.

Nakala ya Mtandano (Online Document)

Sasa unajiuliza, unampeleka mtu unayeweza kumlipa milioni mbili, mtu aliyekamatwa ana kesi ya bilioni tatu au tano, analetewa rushwa ya milioni 300 nani ana uwezo wa kukataa tumekuwa tukiwauliza kila siku nani ana uwezo wa kukataa rushwa ya milioni 300 kwa sababu hata kiinua mgogo chake hakiwezi kufika hata milioni 50 mwisho wa mwaka. Kwa hiyo, mwisho wa siku unakuja kugundua tu kabisa mambo yanayoendelea ni yale yale na uhuni unaoendelea ni ule ule wa kila siku.

Mheshimiwa Spika, sasa tunapokuwa tunapendekeza, nafikiri sasa kuna haja, Bunge ndiyo liwe linatekeleza hizo adhabu, yaani tuingize kwenye sheria humu ndani kwamba Hakimu akishatoa tuweke na *deadline* kwamba Jaji akisema huyu mtu ananyongwa, Bunge liandike sheria nyingine utekelezaji wa adhabu ya kunyongwa ufanyike ndani ya wiki mbili baada ya hiyo hukumu kutoka, iingie ndani ya sheria ili kama Rais anajitoe, ajitoe na ninyi Wabunge msememe ni sheria ndiyo inayohukumu, kwa sababu mkishaweka pamoja na kuna mtu ananyongwa pawepo na mtu anayeidhinisha hilo jambo halitaweza kutekeleza kamwe.

Mheshimiwa Spika, tukifanya hivyo inawezekana na tuwataje na tuwakamate wale watu wote wanaohusika, hao mnaokamata, mbona China wanaweza! Watanzania zaidi ya 240 tuna uhakika karibu wote watanyongwa na kila mmoja anajua. Tunanyongwa sisi tumekaa kimya. Marekani inatetea watu wake wakinyongwa, sisi wa kwetu wakinyongwa tunakaa kimya kwa sababu ni wanyonge sasa na sisi vile vile tuwanyonge watu wao wakija humu ndani pamoja na Watanzania wote wanaohusika na kesi...

(Hapa kengele ililia kuashiria kwisha kwa muda wa mzungumzaji)

SPIKA: Ahsante sasa nimwite Mheshimiwa Mchungaji Mwanjale, Mheshimiwa Sara Msafiri, Mheshimiwa Yusufu Salim Hussein pia!

MHE. MCH. LUCKSON N. MWANJALE: Mheshimiwa Spika, nichukue nafasi hii kukushukuru kwa kunipa nafasi niweze kutoa mchango wangu katika hoja hii ambayo imewasilishwa na Waziri.

Mheshimiwa Spika, tatizo la madawa ya kulevya ni kubwa sana nchini, limekuwa ni kubwa kiasi ambacho pengine jamii wakati mwingine hatuko *aware* sana, najua itakuwa kama UKIMWI, wakati UKIMWI unaanza nchini miaka 1980 ulianza kidogo sana, lakini baadaye umekwenda na sasa hivi umehusisha jamii zetu zote, hakuna mtu ambaye hakuwahi kulia ndugu yake amefariki.

Mheshimiwa Spika, sasa suala hili la madawa la kulevya nalo linakuja hivi hivi, limeanza pole pole, miaka ya nyuma hatukuwa nalo tulikuwa tunasikia tu Ulaya huko wanakula dawa, hapa tulikuwa tunasikia bangi, lakini limekwenda sasa hivi linakwenda, kwa hiyo, linachukua sehemu kubwa ya jamii yetu tuliyonayo. Nafikiria kwamba ni muhimu kabisa kwamba kwa kweli Muswada huu umekuja wakati wake kabisa na nauunga mkono kwa sababu ni Muswada muhimu kweli kweli hasa kwa wakati huu tunakabiliwa kabisa na tatizo la vijana wetu kula dawa hizi za kulevya.

Mheshimiwa Spika, katika Muswada huu vimetajwa vituo, kuna vituo vinaendeshwa na watu binafsi, vituo vya tiba, lakini naomba kuishauri Serikali vituo hivi visiwe tu vinaendeshwa na watu binafsi ambao nao wana kazi kubwa sana ya kuendesha. Tumetembelea, bahati nzuri niko kwenye Kamati hii, tumetembelea katika vituo lakini ukiongea na wale wanaoendesha vituo hivyo, kwa kweli wana kazi kubwa na wanalalamika kweli kweli hawapati msaada mkubwa wa kufanya vituo vyao viweze kwenda vizuri.

Nakala ya Mtandano (Online Document)

Mheshimiwa Spika, kwa hiyo, nafikiri kwamba ingekuwa ni vyema Serikali na yenyewe ingefungua vituo kwa kila Mkoa maana vitu hivyo sasa hivi tunazungumzia viko Dar es Salaam, lakini unakwenda Mbeya, unakwenda Arusha hakuna, Mwanza hakuna, sasa ni vizuri Serikali ikafikiria kuanzisha vituo hivi katika maeneo ambayo kwa kweli madawa ya kulevya yamekuwa ni tatizo kubwa hasa kwa mikoa ambayo nimesema.

Mheshimiwa Mwenyekiti, hii ingelikuwa ni muhimu sana, ili hawa watu wapate tiba, Serikali iwaangalie, maana sasa hivi watu binafsi wanasita hata kuvianzisha kwa sababu ya ugumu wa kuviendesha vituo hivi. Kwa hiyo, tukitegemea hao tu kwamba wanaweza kusaidia mzigo huu ambao Serikali inao, itakuwa ni vigumu sana. Kwa hiyo, ni vyema Serikali pamoja na sheria hii ambayo imekuja, ikafikiria kuanzisha vituo ambavyo vitasaidia kuweka tiba kwa vijana wetu. Maana kila mahali hospitali zipo, kwa hiyo ni vizuri tuweke kwa kila mkoa hasa mikoa ile ambayo iko mahali pabaya sana katika suala hili la madawa ya kulevya.

Mheshimiwa Spika, lingine ambalo nafikiri ningeweza kulisema na kuishauri Serikali, suala hili la madawa ya kulevya ni suala gumu na ni kubwa, ingekuwa ni vizuri sasa Serikali iandae mpango wa kuwaelimisha watu, isiwe kama siri. Mpango huu elimu hii ianze kufundishwa kutoka kwenye mashule msingi mpaka sekondari na vyuo vikuu ili watu wote kwa ujumla wake wawe aware wanajua nini madhara ya madawa ya kulevya, lakini tukiacha tu hivi hivi watu wanakuja kupata huko huko uraiani hapana, lazima tuweke mkakati mzuri, mpango mzuri wa kuhakikisha kwamba kwa kweli elimu kwa vijana wetu inatolewa.

Mheshimiwa Spika, lingine ambalo naomba niishauri Serikali, tuna Mikataba ya Kimataifa, inayozungumzia mambo haya ya madawa ya kulevya. Hii mikataba kila nchi inafanya peke yake, kila nchi inafanya peke yake, hapa kwetu Tanzania tunapakana na nchi na uzuri wake tuna umoja na nchi, Kenya, Uganda, Tanzania. Nchi zingine tumezungumzia habari mirungi hapa na bangi, lakini nchi zingine hizi mirungi wanalima, ni haki yao, wanauza ni biashara. Sasa ingekuwa ni vizuri Serikali iwe na mkakati wa kuweka mahusiano mazuri na kuzungumza na nchi ambazo tunashirikiana nazo katika mikataba mbalimbali.

Mheshimiwa Spika, nchi kama Kenya, ambako najua mirungi wao wanalima wala siyo dhambi, wala siyo shida, wala siyo jinai kwao. Kwa hiyo, nchi kama hiyo ni vizuri tungeweza kuongea nayo, nchi kama Uganda tuongee nao ili tunapotekeleza hii Mikataba ya Kimataifa ambayo imeanza muda mrefu sana, nchi hizi nazo tuone wao wanatekeleza vipi masuala haya ya madawa ya kulevya. La sivyo tutadhibiti sisi hapa Tanzania, lakini wenzetu huko watakuwa wanaendelea kulima na wataleta hapa kwetu, wataleta madhara makubwa sana.

Mheshimiwa Spika, la mwisho ambalo nataka niombe niichangie; wanaokamatwa na madawa haya ni watu wadogo sana, hawa wanaoshughulika wenyewe, tutakaowafunga na sheria hii itawakumba zaidi ni wale ambao mtawakamata wanakula dawa hizo, pengine ni watu wadogo ambao wanahusika, yaani ni watu wa mwisho, lakini wale wa mwanzo ambao ndiyo wanatengeneza mipango hii yote ya madawa ya kulevya, hawako kwenye sheria.

Mheshimiwa Spika, naomba Serikali ijaribu kuangalia namna gani hawa watu wakubwa ambao wanashughulika na dawa za kulevya watakatwa. La sivyo, tutaishia kuwanyonga hao vijana, tutaishia kuwanyonga mabinti wadogo, vijana wadogo ambao kwa kweli sawa utamkamata amepatikana na dawa za kulevya, lakini siyo ya kwake na pengine wakati mwingine akithubutu kutaja anauawa.

Mheshimiwa Spika, kwa hiyo, tunaomba sheria na Serikali iangalie kwa umakini sana namna gani itaweza kuwalinda watu ambao watakuwa tayari kutaja na pengine kuweza

Nakala ya Mtandano (Online Document)

kupata ushahidi ambao utasababisha kwamba Serikali iweze kuwakamata watu ambao ni wakubwa sana katika suala hili.

Mheshimiwa Spika, baada ya kusema hayo, naunga mkono hoja hii, ahsante sana. (Makofi)

MHE. SARA M. ALLY: Mheshimiwa Spika, ahsante sana kwa kunipa nafasi ili niweze kuchangia hii Miswada miwili iliyokuwa mbele yetu Muswada wa ...

SPIKA: Huu tu ni wa Madawa ya Kulevya.

MHE. SARA M. ALLY: Muswada wa Madawa ya Kulevya. Naomba niseme tu kwamba, mimi ni Mjumbe wa Kamati hii ya masuala inayoshughulikia madawa ya kulevya, nataka niwaambie Wabunge wenzangu, kwamba suala ya madawa ya kulevya ukiliangalia kwa juu tu, mapambano ya madawa ya kulevya unaweza kusema ni kazi rahisi.

Mheshimiwa Spika, lakini hii kazi ni ngumu sana, sisi Wajumbe wa Kamati tumeona na ni vita ambayo inapita mipaka ya nchi, kwamba kuna watu wanaishi nje, watu wengine wanakamatwa hapa ni watu wadogo, lakini kwa ajili ya utawala wa sheria huwezi ukamshika mtu kwa kutajwa tu na mtu aliyebeba, lazima kuwe na ushahidi wa kutosha, ndiyo umkamate huyo mtu aliyemtuma huyo kijana, kwa hiyo ni suala gumu. (Makofi)

Mheshimiwa spika, nataka niseme tu, waathirika wakubwa wa madawa ya kulevya ni vijana na hili suala lina mahusiano makubwa sana na maambukizi ya UKIMWI. Ukienda kwa vijana walioathirika na madawa ya kulevya utakuta kwa kiasi kikubwa pia wameathirika na maambukizi ya UKIMWI. Kwa hiyo, ni jambo ambalo kwanza linaathiri afya za vijana na watumiaji. Pili, linapoteza nguvu kazi ya Taifa, kwa hiyo, tusifikirie tunajadili jambo kwa ndani tu ya nchi, linapita mipaka.

Mheshimiwa Spika, niishukuru Serikali kwa kuleta huu Muswada, huu Muswada ni mzuri na naunga na maoni ya Kamati na naunga Muswada mzima ulioletwa na Serikali na naamini kabisa kwamba ukipita huu Muswada, tukiweza kuwa na mamlaka kamili ya kudhibiti na kupambana na madawa ya kulevya, mabadiliko yatakuwa makubwa. (Makofi)

Mheshimiwa Spika, nasema hivyo kwa sababu gani, ukiangalia kabla ya kuundwa kikosi kazi ambacho leo tunakisifia kwamba kuna idadi kubwa ya madawa yamekamatwa na kuna watuhumiwa wengi wamefikishwa Mahakamani ambayo ni matokeo ya kikosi kazi kilichoundwa na Mheshimiwa Rais, Dkt. Jakaya Mrisho Kikwete. Kikosi kazi hiki kiliundwa mwaka 2006 lakini mpaka sasa mwaka 2014 wameweza kukamata, kila mwaka wanakamata siyo chini ya kilo 100 za madawa ya kulevya.

Mheshimiwa Spika, kabla ya kuundwa kikosi kazi hiki tulikuwa na Tume hii ya Madawa ya Kulevya, lakini walikuwa wanakamata kilo moja kwa mwaka au kilo mbili na mara nyingi walikuwa wanakamata *Airport*, ambao wanakamata wale wadogo ambao wanatumwa, mwingine sijui amemeza mwingine kabeba kwenye mfuko nusu kilo ndiyo anakamatwa. (Makofi)

Mheshimiwa Spika, lakini kutokana na kikosi kazi hiki, leo tunajivunia kwamba ukamataji umeongezeka na watuhumiwa hata watuhumiwa wakubwa tumeona wanafikishwa Mahakamani. Kwa hiyo, nataka kusema, hatuwezi kufanya kazi kubwa kama hii ya kupambana na madawa ya kulevya kwa kutumia kikosi kazi. Kikosi kazi ni nini? Lazima kiundwe chombo kiwe na mamlaka kamili, kiweze kuchunguza, kiweze kuwa na *search warrant* kwenda mpaka

Nakala ya Mtandano (Online Document)

kwenye nyumba za watu hata kuvunja milango, ikiwezekana kifikishe hata watuhumiwa Mahakamani, kwa sababu hii vita ni kubwa.

Mheshimiwa Spika, pamoja na yote hayo nataka niwaambie Watanzania kwamba kazi kubwa inafanyika sana, lazima tukiongezee meno hiki chombo kiwe chombo kamili kiwe mamlaka kamili. *(Makofi)*

Mheshimiwa Spika, ukienda kwenye Muswada Ibara ya (5) kuna Baraza la Kudhibiti Dawa za Kulevya. Tumeona pale Wajumbe wengi ni Mawaziri. Mimi nataka niwatoe hofu Waheshimiwa Wabunge; hawa Mawaziri tumewaweka, kwanza kiongozi wa Baraza lile ni Waziri Mkuu, lakini jukumu kubwa la Baraza hili ni kusimamia utekelezaji wa Sera ya Taifa ya Udhhibiti wa Madawa ya Kulevya.

Mheshimiwa Spika, wanaosimamia utekelezaji wa Sera ni Mawaziri ndio viongozi, sisi Waheshimiwa Wabunge tunatoa maelezo, wao ndio wanaenda kutekeleza. Kwa hiyo, haiwezekani mdau ambaye yuko nje kabisa ya Serikali aingie kwenye Baraza. Yeye hasimamii utekelezaji wa Sera. Kwa hiyo, nataka niwatoe hofu Wabunge na Watanzania kwamba tuache hiki chombo kiundwe na Mawaziri wote wale ambao wanahusika kwa karibu sana na mapambano ya madawa ya kulevya waingie na Waziri Mkuu awe msimamizi wao mkubwa.

Mheshimiwa Spika, pamoja na yote, Ibara ya (9) kuna Kamati ya Ushauri. Kwenye Kamati ya Ushauri ukisoma pale Ibara ya 9 (3), namba (3) inasema Kamati itakuwa na Wajumbe wasiopungua tisa kutoka Wizara, Taasisi mbalimbali za Serikali, vyombo vya dola, asasi za kiraia na inaendelea. Ibara ya (4) inasema Waziri ndio atateua watu wenye ujuzi na uzoefu katika masuala hayo.

Mheshimiwa Spika, nilikuwa naomba kufanyike marekebisho kwa sababu hivi ni vyombo vya dola, wanateuliwa watu mbalimbali kutoka kila taasisi. Naona uwezo wa Mheshimiwa Waziri ni mdogo sana kuweza kuchunguza kila taasisi au kila chombo cha dola kuteua mtu mmoja. Ningependa Mheshimiwa Rais ndio apewe jukumu la kuteua hao Wajumbe kwenye Baraza la Ushauri na Kamishna Mkuu abaki kuwa Mwenyekiti, kwa sababu yeye ana vyanzo vingi vya taarifa, ataweza kuwapata watu wenye uzoefu na uzalendo katika mapambano ya dawa za kulevya.

Mheshimiwa Spika, mwisho, ni kuanzisha vituo vya tiba. Mapambano ya madawa ya kulevya kimsingi yamegawanyika sehemu mbili; kwenye tiba na kwenye ukamataji. Kwa hiyo, vijana wale walioathirika tumeona Serikali imepewa mamlaka ya kuanzisha vituo vya tiba, lakini kuna umuhimu wa kuanzisha mfuko sasa, kuwe na fedha za kujenga vituo vya tiba, vya kununulia madawa na kuwajengea uwezo na elimu wale walioathirika kuandaa kurudi katika jamii wakishapona. *(Makofi)*

Kwa hiyo, naunga mkono Serikali wapewe mamalaka ya kujenga vituo lakini kuanzishwe mfuko maalum ili kuwe na fedha ili na Mikoa ile ambayo kuna waathirika wa madawa ya kulevya waweze kufikiwa.

Mheshimiwa Spika, mwisho kabisa, napenda kumpongeza Mheshimiwa Rais Dkt. Jakaya Mrisho Kikwete kwa kazi nzuri aliyofanya. Mwaka 2006 aliunda Kikosi Kazi cha Kupambana Madawa ya Kulevya na tumeona watu wakubwa wanakamatwa, wengine wanaishi nje ya nchi, wanakamatwa. Ninaamini kabisa kwamba kwa kazi nzuri aliyofanya Mheshimiwa Rais, hiki chombo kikiundwa kitaleta mafanikio makubwa sana. *(Makofi)*

Mheshimiwa Spika, ahsante sana. *(Makofi)*

Nakala ya Mtandano (Online Document)

SPIKA: Ahsante sana. Mheshimiwa Yussuf Salum Hussein, atafuatiwa na Mheshimiwa Livingstone Lusinde na Dkt. Christine Ishengoma.

MHE. YUSSUF SALIM HUSSEIN: Mheshimiwa Spika, nashukuru nami kwa kupata nafasi mchana huu kuchangia hoja iliyo mbele yetu.

Mheshimiwa Spika, kwa masikitiko makubwa, nisikitike tu na suala hili la namna Serikali inavyoshughulikia suala la madawa ya kulevywa. Nisikitike kwa kumwangukia mwathirika wa madawa ya kulevywa.

Mheshimiwa Spika, unapomkuta kijana ameathirika na madawa ya kulevywa mwanadamu ambaye akili yako fimamu na uanadamu unao ndani ya nafasi yako, utaona hasa namna gani vijana wetu wanaathirika, kwa sababu moja kwa moja yule kijana anakuwa ni mwendawazimu. Hakuna udhalili wa mwisho ambao mwanadamu anadhalilika katika dunia kama mwanadamu kuwa mwendawazimu. Ni udhalili wa mwisho ambao mwanadamu anaupata.

Sasa tukimuangalia huyu mtu namna anavyodhalilika kwa sababu tu ya tamaa ya mtu mwingine ni kitu ambacho kinasikitisha sana.

Mheshimiwa Spika, angalia tena sasa familia ya yule kijana ambaye anatumia madawa ya kulevywa namna ambavyo imeathirika kiuchumi, imefilisika, kwa sababu vijana wale wanaathiri familia zao, wanaharibu kila kitu ndani ya familia zao. Wakati mwingine wanaiba mpaka vikombe ili auze apate hela. Familia ile inaathirika kiuchumi.

Sasa tukiangalia hiyo athari ambayo mtu mwenyewe anapata, athari ambayo familia ya kijana yule mla unga anayoipata kwa sababu tu ya tamaa ya mtu mmoja au wawili, halafu Serikali inawafumbia macho watu hawa, kwa kweli ni kitu ambacho kinasikitisha sana.

Mheshimiwa Spika, kwa hiyo, nakubaliana na kuundwa kwa Baraza hili lakini liwe na meno kweli kweli, lisiwe na huruma. Nami niseme kwamba nakubaliana kwamba Serikali nayo inashiriki. Kwa vipi? Msafirishaji wa madawa yale anapoenda kusafirisha, akienda mara ya pili anatumia *passport* nyingine hatumii ile aliyounda nayo mwanzo. Anaipata wapi? Wakati mtu wa kawaida anataka *passport*, ana safari, inamchukua zaidi ya miezi miwili, mitatu, sita hapati *passport*, lakini hawa wa madawa ya kulevywa akirudi tu akitaka kuondoka *passport* inatoka. Kwa namna hii, Serikali itakuwa inashiriki. Kwa hiyo, hili Baraza liwe na meno kweli kweli katika kudhibiti vitendo vya namna hii.

Mheshimiwa Spika, anapokamatwa mtu wa madawa ya kulevywa inatajwa ile thamani tu kwamba amekamatwa na madawa thamani hii, lakini haitajwi ile athari ambayo madawa yale yanaweza kuathiri watu wangapi au vijana wangapi na familia ngapi zitaathirika. Kwa hiyo, inawa-*entertain* wale vijana wengine kuingia katika madawa au katika biashara hii.

Mheshimiwa Spika, naungana na Mheshimiwa Kangi Lugola na wengine waliochangia kwamba adhabu iwe kubwa zaidi.

Mheshimiwa Spika, hata hiyo adhabu ya kifungo mimi sioni kama ni adhabu. Hawa watu moja kwa moja ni kunyongwa na kupigwa risasi hadharani. Kwa nini? Utalisema hili utaambiwa hapa, *aah* tunalinda haki za binadamu. Hivi unalinda hali ya binadamu kwa kumpiga risasi au kumnyonga mtu aliyehatarisha, aliyemfanya mwenzake awe chizi! Huyu aliyefanywa kuwa chizi haki yake hailindwi? Inalindwa ya huyu aliyeingiza madawa tu?

Nakala ya Mtandano (Online Document)

Kwa hiyo, yule aliyeingiza madawa ndio amemfanya yule awe chizi, apoteze thamani yake ya utu na ubinadamu. Kwa hiyo, yeye analindwa, lakini huyu halindwi kwa sababu gani? Kwa hiyo, adhabu moja kwa moja iwe ni ya kunyongwa au ni risasi pale pale.

Mheshimiwa Spika, lingine katika hili, ili kukomesha haya, kama mtu anaingiza madawa, amekamatwa pale, anayo madawa tumboni, sasa hapo panasubiriwa Mahakama tena? Ni pale pale tu! Madawa yamo tumboni, amejifunga madawa kwenye mwili wake, anayo, pale pale hukumu itumike pale pale ili tuone kama na mwingine atafanya.

Sasa Serikali inasababisha haya kwa sababu inalea kwa kulinda haki za binadamu. Huyu mletaji wa madawa ya kulevya, yeye mwenyewe ndiyo ameanza kuvunja haki za binadamu na hakuna sababu ya yeye kulindwa.

Mheshimiwa Spika, suala linapotajwa kwamba Serikali inahusika, nitatoa mfano na nitataja jina kwa sababu siogopi kutaja jina. Kuna kijana kama miaka mitano iliyopita anaitwa Rashidi Chondoma, nadhani yuko Gereza la Tanga. Kakamatwa, yeye ni dereva tu anapewa magari kupeleka nje ya nchi, yuko ndani hado leo, zaidi ya miaka mitano. Kapewa gari nipelekee Mombasa. Gari linafika, linakamatwa, lina madawa ya kulevya. Yako wapi? Hayaonekani, lakini vipimo vinaonyesha hivyo. Aliyekwenda kulichomea lile gari, limechomewa kwenye boot, ndiye aliyekwenda kusema madawa yako hapa.

Tajiri wa gari kaenda kasema mimi ndiyo gari langu na mzigo ni wa kwake, yuko nje anapeta, yule kijana dereva tu kapewa aendeshe, Rashidi Chondoma, yuko ndani hadi leo. Dewji ni nani? Kama sio Dewji ni nani? Ndiyo alitajwa kuwa ni Dewji. Kwa hiyo, mimi nataja moja kwa moja, kwamba hilo gari lilikuwa la Dewji. Dewji gani, sijui! Sawa! Sasa ndiyo sijui, limetajwa kwa jina la Dewji, yuko nje, gari liko pale Tanga. *(Makofi)*

Mheshimiwa Spika, mambo ya namna hii, kwa sababu huyu ni masikini, kazi yake ni kuendesha gari, lakini mtu tajiri kwa sababu gari ni lake, anaachiwa. Vitu vya namna hiyo ndiyo vinaleta matatizo katika nchi hii.

Mheshimiwa Spika, niende kwenye hiki Kifungu cha (5). Mimi nakubaliana kwamba Baraza la Mawaziri, Waziri Mkuu ndio asimamie, lakini hili iwe na meno kweli kweli ili iweze kufanya hii kazi bila kumwonea huruma kwamba huyu ni kiongozi, huyu ni tajiri, huyu ni masikini, huyu ni nani. Itajwe wazi wazi na iwe na meno.

Mheshimiwa Spika, aidha, kifungu kile cha (8) Sehemu ya Pili. Pale ambapo watu watapewa ajira, ambao watapendekezwa kuwa ni ajira; suala la ajira liangaliwe wasitoke watu katika upande mmoja. Watu watoke katika taasisi tofauti. Kwa nini? Kwa sababu huko chini kwenye jamii huko, ndiyo ambako wanajulikana hawa, ndiyo ambako wanajificha. Sasa ukisema uchukue watu wa Serikalini tu, watu ambao wako Mitaani ambao ndio wanajua wauzaji na wasambazaji wa madawa ya kulevya, hizi taarifa zitakosekana. Kwa hiyo, wakati wa kupendekeza watu wa kuajiriwa pale, wachukuliwe watu kutoka sehemu tofauti ili taarifa kamili ziweze kupatikana.

Mheshimiwa Spika, mwisho, nimalizie kwa kusema kwamba, suala la adhabu ya kifungo mimi sikubaliani kwamba hii itakuwa ni adhabu ya kukomesha madawa ya kulevya. Adhabu ya kifo, tena pale pale mhusika anapokamatwa *red handed* ifanyike pale pale ndiyo adhabu ambayo itakomesha madawa haya.

Serikali iangalie ni hasara kiasi gani inapata kufuatilia hizo kesi kufanya upelelezi? Ni hasara kiasi gani inapata, unapoyakamata haya madawa kuyalinda na kadhalika? Ni hasara

Nakala ya Mtandano (Online Document)

kiasi gani Serikali inapata kuwaweka ndani hawa watuhumiwa wa madawa wakati mhusika anajulikana. Kwa hiyo, adhabu ikitumika pale pale ni pale suala...

(Hapa kengele ililia kuashiria kwisha kwa muda wa Mzungumzaji)

MHE. YUSSUF SALUM HUSSIEN: Mheshimiwa Spika, nakushukuru kwa kunipa nafasi hii, naunga mkono hoja hii kwa asilimia mia moja.

SPIKA: Ahsante sana. Mheshimiwa Lusinde atafuatiwa na Dkt. Christine Ishengoma.

MHE. LIVINGSTONE J. LUSINDE: Mheshimiwa Spika, kwanza namshukuru Mungu kwa kutupa nafasi leo kuingia kwenye nyumba hii kwa ajili ya kuzungumzia kitu kinachotuumiza sana, Muswada wa Marekebisho ya Sheria ya Kupambana na Madawa ya Kulevya.

Mheshimiwa Spika, kabla sijasema, nimkumbuke Mbunge mmoja shujaa wa kupambana na madawa ya kulevya, Marehemu Amina Chifupa, huko aliko Mwenyezi Mungu amuweke mahali panapomstahili kwa kufanya kazi nzuri.

Mheshimiwa Spika, leo Waheshimiwa Wabunge tunataka kumchomekea Mheshimiwa Kangi ataje, wakati hata waliowahi kutaja na kupambana na watu hawa hata walipopoteza maisha hawakumbukwi. Mheshimiwa Kangi Lugola tunampenda, hatumpendi jamani?

Mheshimiwa Spika, ni vitu vya ajabu sana! Nchi yetu wakati mwingine tunajadili vitu ambavyo uwezo wetu wa kukabiliana navyo unaonekana dhahiri ni mdogo. Tunapozungumzia madawa ya kulevya, tunazungumzia sehemu ya watu wenye nguvu, watu wenye fedha, watu wenye uwezo wa kumfanyia mtu kitu chochote na wasifanywe chochote. Mwezi mmoja uliopita hapa, Magazeti yaliandika utafikiri habari ya kuchekesha. Mtanzania, Juma Tevezi ametekwa *South Africa*, ameteswa, amepigwa, hakuna Serekali wala mtu yeyote aliyetolea tamko jambo hilo, wala ufuatiliaji wake. Ni kama kitu cha kawaida hivi! Kama michezo ya kuigiza!

Mheshimiwa Spika, hivi Afrika Kusini na sisi, kuna umbali gani? Tumesaidiana mangapi tushindwe kusaidiana kuwatafuta Watanzania waliotekwa, wamefichwa mahali na magazeti yanawaonyesha mpaka picha, wakiteswa na kufanyiwa vitendo vya ajabu? Inaandikwa kwamba biashara yenyewe aliyozulumu ni unga. Sasa leo hii vitu kama hivyo vinaandikwa, Serikali haichukui hatua.

Mheshimiwa Spika, nafikiri tukubaliane, kama tunataka kuitunga hii sheria, tukubaliane Mahakama zetu hapa zilipo zinapata lawama. Wapo Mahakimu wazuri na wapo Mahakimu wanaopokea rushwa, unaposema au vyote kwa pamoja au kimojawapo kati ya fedha na kifungo, unaruhusu hapo Hakimu ahongwe. Unaruhusu Hakimu ahongwe! Kwa sababu haiwezekani wauza unga wakubali mwenzao aende jela kwa kosa la unga.

Mheshimiwa Spika, juzi hapa kuna Mwanamziki, imeandikwa kwenye magazeti hapa "Laki Tisa Zamwoko Kwenda Jela kwa Madawa ya Kulevya." Ni vichekesho! Kama mtu anaweza kutoa Shilingi laki tisa akaachiwa, akarudi nyumbani kwake akaendelea na maisha, kwanini asione hiyo kazi ni nzuri sana kuendela kuifanya? Kwa hiyo, kama tunataka kuweka meno, tuweke sheria ambayo haitoi nafasi na mwanya wa mtu kuhongwa; na tuwe *serious* katika jambo hilo.

Mheshimiwa Spika, imezungumzwa hapa Tume ya Kudhibiti Madawa. Vyombo vya habari; ushauri wangu ni kwamba visingetaja thamani ya madawa. Ukitaja mtu fulani

Nakala ya Mtandano (Online Document)

amekamatwa na madawa yenye thamani ya Shilingi milioni 50, kete 40, unamshawishi zaidi mtu aliyeko hana kazi, watoto wake wanateseka, kwenda kuifanya hiyo kazi. Ni bora vingetaja athari kama alivyosema Mheshimiwa Mbunge, lakini vikataja na adhabu anayotakiwa kupewa. *(Makofi)*

Mheshimiwa Spika, ukitangaza ile adhabu kwamba madawa aliyokutwa nayo adhabu yake ni kunyongwa mpaka kufa. Wote watakayoiona hiyo taarifa halafu wakaona asubuhi kanyongwa, nakwambia hivi, watu wataogopa. Lakini tukiendelea kufanya hizi mbwembwe!

Mheshimiwa Spika, hivi Ofisi ya Waziri Mkuu, kazi nyingi alizonazo Waziri Mkuu tunampelekea hili na tunasema tunaamini atafanya? Maana TAMISEMI iko huko, kila kitu kiko huko. Kama tunataka tena tutengeneze njia ya kumlaumu tena Waziri Mkuu, tutengeneze. Lakini siamini kwamba hili jambo tukilipeleka eti kwenye Ofisi ya Waziri Mkuu, ndiyo litakuwa na nguvu ya kufanyiwa kazi. Mimi siamini.

Waziri mwenyewe angeweza tukimtungia sheria nzuri, tukaweka mamlaka zinazotakiwa kufanya kazi, adhabu ikawa kali, hata chini ya Waziri hilo jambo linawezekana, kuliko kulipeleka kwenye Ofisi ya Waziri Mkuu tunamwongezea majukumu mengine makubwa ambayo tena yatampa matatizo makubwa katika uendeshaji wake.

Mheshimiwa Spika, kuhusu ushirikiano wa Mataifa. Hatupati hata taarifa ni Watanzania wangapi wamekamatwa China na wapi! Bunge halina taarifa za pamoja kwamba tunapozungumza leo kuhusu sheria hii, Watanzania kadhaa wamekamatwa nchi za nje wakiwa na madawa na waliochukuliwa adhabu kadhaa. Leo hii mpaka urafiki wetu na China unaingia doa kwa sababu kila mwezi wanakamatwa Watanzania kibao Hong Kong wakiwa na madawa ya kulevya. Wachina wametuvumilia mpaka sasa wanachoka. Tunaanza kuwaharibu hata wale vijana wanaofanya biashara nzuri wanakuwa hawaaminiki kwenda China.

Mheshimiwa Spika, kwa hiyo, ni vyema Serikali ikatuletea taarifa, hili janga lina ukubwa kiasi gani? Sasa hebu angalia, hii sheria ya mwaka 1995 tunayotaka kuifuta leo. Miaka 15 imetuchukua kubadili sheria, wenzetu wauzaji wa madawa wameshatengeneza utaratibu wa kupata wateja bila usumbufu ambao ni kuwalisha wanafunzi wakiwa shule. Hebu angalia!

Mheshimiwa Spika, sisi tunajadili sheria, wenzetu wako mbele zaidi kwamba unajitengenezea wateja ambao watakuja wenyewe bila usumbufu. Hao watoto wa shule wanaolengwa, siyo watoto wa matajiri, ni watoto wa masikini. Kwa sababu mtoto wa tajiri gani shule yake wataruhusu hizo dawa ziingizwe kwenye chakula? Zinapita geti gani? *(Makofi)*

Mheshimiwa Spika, kwa hiyo, tunazungumzia masikini, tunazidi kuzalisha ongezeko la umasikini siku hadi siku na ugonjwa wa Ukimwi ambao unaambatana na haya madawa, utamaliza nchi hii. Nguvu kazi ya vijana itateketea, maana vijana ndiyo wahanga wakubwa. *(Makofi)*

Mheshimiwa Spika, hivi mtu anayechukua madawa ya kulevya anaweka kwenye chakula cha mtoto ili yule mtoto akikua na kuzoea akawe mteja, huyu mtu kwa nini asiuwawe? Yeye anaua watoto wangapi? Anatia hasara familia ngapi? Halafu tunasema haki za binadamu! Haki za binadamu zipi?

Mheshimiwa Spika, kwa hiyo, tukubaliane, kama tunataka, tuweke sheria moja tu! Mtu kakutwa na madawa ya kulevya tumboni kwake, unasema uchunguzi unaendelea, upi na yako tumboni? Hivi ni uchunguzi gani hapa? Unasema eti upelelezi bado unaendelea; siyo upelelezi, ule ni usaka pesa bado unaendelea. Upelelezi wa nini wakati madawa yamefahamika? Yako

Nakala ya Mtandano (Online Document)

kwenye tumbo la mtu, wewe unasema tunapeleleza! Unapeleleza kitu gani? Pale ni kwamba unaruhusu Maofisa wanaosimamia jambo lile wakatafute chochote. Wanasema bwana yako tumboni kwako, lakini wenzako kama hawatuletei, itakula kwako; ili wapate pesa.

Mheshimiwa Spika, tuwe *serious* kwenye jambo hili. Tukubaliane kwamba hili jambo linaua Taifa, linaumiza nchi, linatuondolea watu wazuri ambao wangeweza kuisimamia nchi yetu vizuri siku za usoni. Waheshimiwa Wabunge tuwe wakali tunapopitisha sheria hii. Tuipe meno ya kutosha kukabiliana na jambo hili na watu waogope.

Mheshimiwa Spika, nyumba za viongozi zinalindwa na umeme pamoja na kwamba kuna Polisi, kuna bunduki, lakini bado kuna umeme unazunguka. Kwenye madawa ya kulevya kwa nini tunaweka vitu vya mchezo kama hivyo? Tuweke sheria kali kwamba ukikutwa na madawa ya kulevya unauawa. Hata hizo nchi za nje wataogopa watu wao kuleta madawa hapa.

Mheshimiwa Spika, naunga mkono hoja. *(Makofi)*

SPIKA: Ahsante. Mheshimiwa Dkt. Christine Ishengoma!

MHE. DKT. CHRISTINA G. ISHENGOMA: Mheshimiwa Spika, ahsante kwa kunipatia nafasi hii ya kuchangia hoja ya Sheria ya Udhhibiti wa Madawa ya Kulevya. Kwanza kabisa, natoa pongezi kubwa kwa Serikali kwa kuleta Muswada huu wakati huu. Dawa za kulevya tunafahamu wote kuwa ni tatizo kubwa sana hapa nchini na hasa kwa vijana wetu. Naamini kila mmoja kama sio wote mmewahi kuwaona watumiaji wa madawa ya kulevya.

Mheshimiwa Spika, utasikitika sana ukimwona mtoto wako au wa mwenzio ametumia madawa ya kulevya anakuwa kama zezeta, punguani, hawezi kufanya kitu chochote cha kuleta maendeleo ya Taifa letu. Kwa hiyo, Muswada huu umeletwa wakati muafaka. Naomba Waheshimiwa Wabunge tuufanyie kazi na tuweze kuipitisha.

Mheshimiwa Spika, tatizo kubwa hasa ni hawa wafanyabiashara. Ni kweli tunawakamata vijana wanaosafirisha madawa ya kulevya, wanaovuta madawa ya kulevya, lakini kiini ni nani? Naomba sana tupeleleze kuona kiini. Hii ni sawa sawa na meno ya tembo yanavyokuwa. Tunawakamata wadogo, lakini kumbe kuna wakubwa.

Mheshimiwa Spika na Waheshimiwa Wabunge, naomba sana upelelezi ufanyike wa hawa wakubwa ambao ndio kiini hasa cha haya madawa ya kulevya na wenyewe waweze kuchukuliwa hatua, siyo kuwakamata hawa wadogo na kuwaacha hawa watu wakubwa wanaofanya mambo kama hayo. Naunga mkono Kamati kwa mambo mengi waliyoyasema na mengine hasa ni kuhusu adhabu inayotolewa. Adhabu inayotolewa kwa mfano, wamesema Shilingi milioni 20. Kwangu kwa kweli naona ni kidogo. Sasa adhabu kubwa iwe ni kifungo cha maisha, lakini kama tatizo ni kubwa sana, kifo pia kiwe ndiyo hasa uamuzi huo huo. *(Makofi)*

Mheshimiwa Spika, nasikitika sana kwa hao ambao wanawatumia watoto wetu wadogo kuwawekea unga huo kwenye chakula na kwenye chumvi kama tulivyoambiwa na Kamati. Kama inadhihirika kuwa kuna mtu amefanya hivyo, anyongwe mara moja kwa sababu kama unavyomwadhibu mtoto wa mwenzio, fikiria ungekuwa unafanya mtoto wako hivyo?

Kwa hiyo, nashauri kuwa ikibainika hivyo mtu anyongwe mara moja. *(Makofi)*

Mheshimiwa Spika, napenda pia kuwapa pongezi Polisi. Polisi wanafanya kazi nzuri, wanakamata bangi, lakini wanapopeleka Mahakamani, hakuna lolote linalotendeka; hata uamuzi ukifanyika, hakuna jambo linalofanyika. Kwa hiyo, naomba hii Mahakama ya Uamuzi

Nakala ya Mtandano (Online Document)

tuliyoisema, mara moja ianzishwe. Lakini mara moja unapopatikana na haya madawa ya kulevyaa, isichukue muda mrefu sijui kushitaki, sijui kuna upelelezi, hapana. Uamuzi ufanyike mara moja hapo hapo.

Mheshimiwa Spika, kwa mfano, umekamatwa na bangi, unapeleleza nini na wewe tayari umekamatwa na hiyo bangi? Naunga mkono wale wanaosema kuwa kifo ndiyo uamuzi, kwa sababu kifo ndicho kitamfanya mtu aogope kuwa na bangi, kusafirisha bangi, kufanya biashara ya bangi, hata kuvuta bangi.

Kwa hao vijana wetu ambao wanavuta bangi au *cocaine*, kuna vituo sasa hivi vipo, kwa mfano, Tanga kuna kituo, hata Dar es Salaam vipo Vituo vya Tiba ya hawa watoto ambao wanatumia bangi. Ndugu zangu narudia tena kusema kuwa uombe mtoto wako asivute bangi.

Mheshimiwa Spika, vijana wengi wanavuta bangi, kwa hiyo, naomba hivi vyuo ambavyo vinatumika kama tiba Serikali iviangalie, iweze kuvi-*support* kusudi hawa watoto wetu ambao wanavuta bangi ama madawa waweze kutibiwa. Ninaamini, mimi nina uthibitisho mkubwa, nimeona kuwa watoto wakienda huko wakikaa kwa muda mrefu angalau akili zao zinarudi. Kwa hiyo, ningepomba tuweze kuviangalia hivyo Vituo vya Tiba.

Mheshimiwa Spika, Muswada huu ni mzuri sana, naomba uweze kupitishwa.

Mheshimiwa Spika, kuhusu Baraza la Taifa kuundwa, na-*support* na ninakubaliana nalo liweze kuundwa kusudi liweze kutoa ushauri na usimamizi wa udhibiti wa madawa ya kulevyaa. Madawa ya kulevyaa ni janga kweli kwa Taifa letu. Jambo kubwa sana naomba Serikali yetu iendelee kutoa kipaumbele kudhibiti madawa ya kulevyaa, kwa sababu tunapoteza Taifa letu. Huwezi kuwa na watu wanaovuta madawa ya kulevyaa ukafikiria kuwa watafanya mambo ya maana ya maendeleo kwenye Taifa letu.

Kwa hiyo, naomba sana elimu izidi kutolewa. Itatolewaje? Naomba kwenye bajeti ambayo itatolewa hivi karibuni ambayo tutaipitisha, tuweze kupitisha bajeti ambayo itaweza kutumika kwenye mambo ya udhibiti wa madawa ya kulevyaa, hasa kwenye kutoa elimu. Elimu nayo iambatane siyo nadharia tu, iweze kuonyesha hata picha za hao vijana ambao wameathirika, ukiwaona utasikitika kweli!

Mheshimiwa Spika, nilikuwa na machache, lakini naomba sana, tena sana, Serikali iweze kuipa kipaumbele, pamoja na huu Muswada uweze kupitishwa. Waheshimiwa Wabunge naomba wote kwa pamoja tuweze kuipitisha, lakini hasa adhabu kubwa iwe ni kifungo, hasa adhabu kubwa pia iwe ni kifo, kunyongwa mpaka kufa. (*Kicheko/Makofi*)

Mheshimiwa Mwenyekiti, tuko kwenye Kwaresma, lakini siyo mbaya kupitisha adhabu ya kifo kwa wale ambao wanashughulika na madawa ya kulevyaa iweze kuwa ndiyo adhabu kubwa kusudi wale wanaofanya haya mambo waweze kuona hawawezi kufanya mambo haya.

Mheshimiwa Spika, nakushukuru, ahsante sana kwa kunipatia nafasi. Naunga mkono hoja, ahsante. (*Makofi*)

SPIKA: Msemaji wetu wa mwisho, Mheshimiwa Bura.

MHE. FELISTER A. BURA: Mheshimiwa Spika, namshukuru Mwenyekiti Mungu kwa siku ya leo, lakini pia nakushukuru wewe binafsi kwa kunipa nafasi ya kuchangia.

Nakala ya Mtandano (Online Document)

Mheshimiwa Spika, naipongeza Serikali kwa Muswada huu mzuri ambao utawasaidia vijana wetu sasa kufanya kazi za Kitaifa.

Mheshimiwa Spika, wazazi ambao watoto wao wanatumia madawa ya kulevya wanalia, ndugu zao wanalia kwa sababu wale watoto hawawezi kufanya kazi yoyote ya ujenzi wa Taifa. Kwa hiyo, ni janga kwa wazazi, kwa Taifa na kwa ndugu. Kwa hiyo, kama Serikali na mamlaka hii itakayoundwa kama itafanya kazi ipasavyo, naamini kabisa kwamba wale ambao wanaleta madawa haya na kuwafanya vijana wetu kuwa walemavu na kuwafanya vijana wetu kuwa ombaomba na kuwafanya vijana wetu kutowajibika ipasavyo kwa jamii na kwa Taifa watakatwa sasa.

Mheshimiwa Spika, nashangaa kwamba kesi za madawa ya kulevya hazitangazwi hata siku moja. Kesi za wizi wa kuku utakuta wameandika magazetini, kesi ya mtu aliyeiba nguo, viatu watatanga magazetini, lakini kesi za madawa ya kulevya hazitangazwi! Sielewi kwa nini? Sijui wale wenye mali wanawahonga Waandishi wa Habari, sijui wale wenye mali wanawahonga Mahakimu! Sielewi! Lakini unaweza kusoma gazeti tarehe 1 - 30 mwisho wa mwezi usione kesi inayohusu madawa ya kulevya. Hili tatizo sasa liondoke.

Mheshimiwa Spika, suala la kusema kwamba yule mbebaji wa dawa ya kulevya amekutwa na madawa na akaenda chooni akayatoa, Polisi unafanya upelelezi wa nini? Fanya upelelezi wa jambazi ambaye unahisi kwamba kauli lakini hakukamatwa akiua. Yule amezitoa kete chooni. Wengine wanatoa kete 200 halafu unasema upelelezi unafanyika. Upelelezi wa nini? Hebu Polisi atuambie, upelelezi ni wa nini? Hata Mahakama watuambie, wanapeleleza kitu gani?

Mheshimiwa Spika, kama wanampeleleza yule aliyekamatwa ili amseme yule aliyempa, tajiri wake, apelelezwe wakiwa Gereza. Wapo watu waliokamatwa miaka mine, mitano au saba iliyopita, wako rumande mpaka leo, kesi zinapelelezwa. Lakini wamekamatwa na madawa mikononi, kwenye mabegi yao, wametoa chooni.

Mheshimiwa Spika hili suala sasa lifikie mwisho. Suala la upelelezi, mtu kakamatwa na madawa ya kulevya, lifikie mwisho kwa sababu hao matajiri watoto wao wanapeta, wanabadilisha magari, wanajenga maghorofa lakini watoto wetu wanapata shida. Wakishakamatwa, tajiri hutamwona; watoto wake wanabadilisha magari wala humwoni, wala kusogea kwenye kesi. Lakini watoto wanaopata shida, ni watoto wa masikini wanaotaka utajiri kwa haraka kwa sababu ya kubeba hayo madawa ya kulevya. *(Makofi)*

Mheshimiwa Spika, nimeona katika Ibara ya (1), sidhani kama suala la madawa ya kulevya ni suala la Muungano. Kwa hiyo, kama siyo suala la Muungano, popote pale alipotajwa Waziri kutoka Zanzibar, naomba marekebisho yafanyike ili wabaki Mawaziri wale wa Bara ambao suala hili linawahusu.

Mheshimiwa Spika, pia kifungu cha 9(3), Wajumbe tisa wanateuliwa na Waziri; Wajumbe wa Kamati ya Ushauri. Lakini Wajumbe hawa muda wao haukutajwa kwamba watahudumu katika Kamati ile kwa muda gani.

Nadhani vizuri muda wa wale Wajumbe ukatajwa ili kazi ionekane inafanyika kwa ufanisi. Lakini pia kifungu cha 9(1) wamesema, Kamati ya Ushauri itakuwa inamshauri Kamishna Mkuu, lakini hakutajwa Mwenyekiti wa Kamati ile. Kama Waziri atamteua Mwenyekiti wa Kamati ile ya ushauri, basi sheria iseme kwamba Waziri atawajibika kumteua Mwenyekiti wa Kamati ya Ushauri.

Nakala ya Mtandano (Online Document)

Mheshimiwa Spika, hata huyu Kamishna nilidhani kwamba ili afanye kazi yake kwa ufanisi, Kamishna huyu apewe muda wa kazi. Kama ni miaka mitano kwa sababu kwenye TACAIDS, kwenye Ukimwi yule Kamishna au Mkurugenzi Mkuu, muda wake wa utumishi pale umetajwa; kwa nini huyu Kamishna Mkuu wa Kudhibiti Madawa ya Kulevya muda wake wa Utumishi usitajwe? Muda wake utajwe ili akifanya kazi kwa kuzembea, basi Waziri au Rais awe na mamlaka ya kumtoa hata kama muda wake wa miaka mitano haujafika kwa sababu hakufanya kazi yake inavyotakiwa.

Mheshimiwa Spika, naungana na Waheshimiwa Wabunge waliosema kwamba adhabu ambayo imependekeza katika Muswada hautoshi. Mimi napendekeza kwamba hawa watu wafungwe kifungo cha maisha. Kama watawataja wale ambao ni matajiri wao, basi matajiri wao nao wafungwe. Lakini tukisema atoe Shilingi milioni 50; Shilingi milioni 50 ni kitu gani kwa muuzaji wa madawa ya kulevya? Ni kama kutoa Shilingi 20, au Shilingi elfu 10. Kwa hiyo, hawa wanaofanya biashara ya madawa ya kulevya wafungwe maisha, wasione raha tena ya dunia hii kwa sababu wamewaharibu watoto wetu na wameharibu Taifa hili katika masuala ya madawa ya kulevya.

Pia usiwepo usiri. Usiri umejaa sana katika suala la madawa ya kulevya. Nimesikia Wanakamati wamesema kwamba hakuna usiri sana, lakini kuna usiri. Wanaokamatwa Dar es Salaam ndiyo unasikia; wanaokamatwa kwenye viwanja vya ndege, lakini kuna maeneo mengi ambayo vijana wanatumia madawa ya kulevya hata maeneo ya vijijini, lakini hatujawahi kusikia kwamba kijiji fulani wamekatwa. Ni wale wanaokamatwa wakilima mashamba, wakiwa wana mashamba ya bangi. Lakini watumiaji wa eneo lile wako wengi! Polisi wakifanya kazi yao vizuri wanaweza wakawapata wale watu.

Mheshimiwa Spika, suala lingine, Kamati ile ya Ushauri, Baraza lile lina mawaziri tu. Mimi nilikuwa naomba au napendekeza kwamba Baraza lile wawe mchanganyiko. Waziri Mkuu ana kazi nyingi, wawe mchanganyiko, wadau kutoka maeneo mbalimbali, asasi za kiraia kama inawezekana au watumishi tu kutoka maeneo ya Ofisi zetu ili kuleta nguvu katika Baraza lile.

Mheshimiwa Spika, suala hili ni muhimu kwa Taifa letu, lakini niseme jambo moja la mwisho, kwamba rasilimali fedha katika Vituo vya Tiba ni jambo muhimu. Vijana wako wengi, wanaotuma madawa ya kulevya, lakini Muswada unasema, "kutakuwa na Vituo vya Tiba," vimeshaanzishwa? Muswada utapita leo, vituo hivyo vipo? Je, tuna fedha kwa ajili ya kuwahudumia wale vijana? Kama tuna fedha: Je, tuna watu wa kuwahudumia wale vijana katika hivyo vituo? Ni jambo la muhimu na jambo la kuzingatia katika kuhakikisha kwamba vituo vyetu vinawahudumu, vina fedha, vituo vyetu vina walimu wa kuwasaidia hawa vijana ambao wameathirika.

Mheshimiwa Spika, nakushukuru kwa kunipa muda na ninaunga mkono hoja. (Makofi)

SPIKA: Ahsante. Mwenyekiti wa Kamati ya Maendeleo ya Jamii, Mheshimiwa Saidi Mohamed Mtanda anaomba niwatangazie Wajumbe wa Kamati yake kwamba saa 7.00 hii watakuwa na kikao chao katika ukumbi wa msekwa. Nadhani wanashughulikia Miswada ile ya vijana.

Waheshimiwa Wabunge, tutakaporudi, kwa sababu leo tuna Miswada miwili, hatuna namna. Itabidi mtoa hoja ajiandae. Kwa hiyo, naomba, Waheshimiwa Wabunge, tuko kazini, kuna watu wanakuja hapa, tunaanza kikao tuna watu wawili. Kumbukeni wote mko kazini. Hiyo habari ya kujipa *holiday* isiyokuwa na sababu, hakuna sababu. Mko kazini wote.

Kwa hiyo, nasitisha shughuli za Bunge mpaka saa kumi na moja.

Nakala ya Mtandano (Online Document)

(Saa 7.00 mchana Bunge lilisitishwa hadi Saa 11.00 jioni)

(Saa 11.00 jioni Bunge lilirudia)

SPIKA: Mtoa hoja!

WAZIRI WA NCHI, OFISI YA WAZIRI MKUU, SERA, URATIBU NA BUNGE: Mheshimiwa Spika, naomba nianze kwa kukushukuru sana wewe lakini vilevile uongozi mzima wa Bunge letu la Jamhuri ya Muungano wa Tanzania kwa maana ya Mheshimiwa Naibu Spika na Wenyeviti wetu wa Bunge lakini na viongozi wengine wa Bunge na Waheshimiwa Wabunge kwa ujumla kwa michango yao mizuri sana, imetusaidia sana katika kuboresha Muswada huu na hata jedwali letu la marekebisho ambalo tumekuja nalo.

Mheshimiwa Spika, nirudie tena kumshukuru Mwenyekiti wa Kamati hii, Dada yetu Mheshimiwa Ledian Mng'ong'o ambaye ni Mbunge wa Viti Maalum, akisaidiwa na Mheshimiwa Diana Chilolo.

Vilevile nawashukuru Wajumbe wote wa Kamati kwa maoni yao na ushauri walioutoa toka tumeanza huu Muswada na hata leo unaona Wajumbe wa Kamati yetu wametusaidia sana kuuboresha, kuchangia na kuwahabarisha Watanzania, vilevile hata Waheshimiwa Wabunge wamepata nafasi ya kuelewa vizuri huu Muswada kwa sababu ya mchango mzuri uliotolewa na Kamati. Tumeona hapa Mheshimiwa Neema Mgaya Hamid amejitahidi sana kuwasilisha taarifa ya Kamati mbele ya Bunge hili na kuonyesha ni kwa kiasi gani Kamati imefanya kazi ya kutosha.

Mheshimiwa Spika, nachukua nafasi hii pia kumshukuru Msemaji Mkuu wa Kambi ya Upinzani, Ndugu yangu Mheshimiwa Rajab, amesema mambo mengi. Kimsingi unaona kabisa kwamba ameboresha huu Muswada, na kuboresha Muswada kunaashiria kwamba huu Muswada ni sheria muhimu katika nchi yetu na amefanya kazi nzuri ya kuuboresha. Kwa hiyo, namshukuru sana Mheshimiwa Rajab, lakini yale mengine aliyoanzanayo yalikuwa ni siasa. Lakini hasa pale alipoanza kushughulika na huu Muswada unaona kabisa kwamba alitumia muda wa kuona anasema nini kuhusu tatizo hili la madawa ya kulevya katika nchi yetu na biashara hii haramu ya dawa za kulevya.

Mheshimiwa Spika, kwa kweli kwa jinsi alivyomaliza kwa kutoa ushauri, hapo nampongeza, lakini yale mengine ya siasa namwachia abaki nayo yeye mwenyewe na siasa zake. Lakini yale yaliyoiboresha Muswada, Kaka Rajab nakushukuru sana, umetusaidia na hiyo ni *spirit* nzuri. Tatizo hili ni la nchi yetu kwa ujumla. Wanaopata shida ya kuathirika na tatizo hili sio mtoto labda wa kiongozi wa Chama fulani, ni watoto wa nchi nzima. Taifa hili likipatwa na hii shida, ni shida ya kitaifa na siyo shida ya mtu.

Mheshimiwa Spika, siamini kama nafsi yangu itaridhia kuendelea kumaliza maneno ya shukrani bila kumshukuru Mheshimiwa Ester Bulaya.

Mheshimiwa Ester Bulaya alijipambanua mapema kuiomba Serikali ione umuhimu wa kuleta Muswada huu haraka iwezekanavyo. Sasa kama Kiongozi ndani ya Serikali Mbunge anapoamua kuwa na dhamira ya dhati, sisemi kwamba Wabunge wengine hawana, hapana, lakini Mheshimiwa Ester Bulaya alijipambanua na ninakumbuka alileta Maelezo, kama siyo Hoja Binafsi ndani ya Bunge hili.

Mheshimiwa Spika, naomba nimshukuru Mheshimiwa Ester Bulaya na ni *spirit* nzuri na niseme tu hata katika mijadala ya Kamati, Mheshimiwa Ester Bulaya alikuja kushirikiana na

Nakala ya Mtandano (Online Document)

Mwenyekiti wa Kamati na Wajumbe wa Kamati kuhakikisha kwamba yale ambayo aliyaleta ndani ya Bunge: Je, yanaingia namna gani kwenye huu Muswada ambapo yeye ilikuwa ni sheria aliyokuwa anaipigania kwa muda mrefu.

Mheshimiwa Spika, namshukuru sana Mheshimiwa Esther Bulaya. *(Makofi)*

Mheshimiwa Spika, kwa ujumla Waheshimiwa Wabunge waliochangia Muswada huu ikiwemo Kamati kama alivyosema Msemaji Mkuu wa Kambi Rasmi ya Upinzani, walikuwa ni Waheshimiwa Wabunge 10 na saba wamechangia kwa maandishi. Kama nilivyosema wakati nawasilisha Muswada huu asubuhi, nimesema kwamba kwa kweli Serikali iliona kuna sababu ya dhati na nia ya dhati kabisa ya kutungwa kwa sheria hii kwa kipindi hiki tulichonacho sasa.

Mheshimiwa Spika, kwa ujumla tatizo hili la Watanzania kujiingiza kwenye matumizi dawa za kulevya, ni kubwa sana. Labda leo nichukue nafasi hii kuwaomba Watanzania wote kwa kweli isiwe ni agenda ya kunyoosheana vidole ama kunyooshea Serikali vidole peke yake, hebu tusaidiane katika suala hili ili tuweze kufanikiwa katika mapambano dhidi ya tabia hii ya matumizi ya madawa ya kulevya nchini. *(Makofi)*

Mheshimiwa Spika, naomba sana wazazi wenzangu, wapo wazazi ambao watoto wao wameathirika kwa kiasi kikubwa sana na tatizo hili la madawa za kulevya, lakini bado elimu na mwamko wa wazazi kuwasaidia watoto wao ili waweze kuondokana na balaa hilo lililowakumba, ni mdogo. Wapo baadhi ya wazazi wameendelea kuwaona watoto hawa ambao masikini kwa namna moja ama nyingine wamejikuta wameingia kwenye janga hili la biashara ya madawa ya kulevya kama vile ni wahalifu wakubwa. Ni kweli wakati mwingine wanafanya shughuli hizo za kiuhalifu, lakini kimsingi ni lazima tuchukue jukumu la kusaidiana na Serikali na vyombo mbalimbali.

Mheshimiwa Spika, Waheshimiwa Wabunge leo wamezungumza sana kuhusu vituo vya ukarabati vya kuwafanyia *rehabilitation*, vya kuwarudisha watumiaji wa dawa za kulevya, wawe vijana au watu wazima. Pia watu kuna wazima wengi ambao wapo *addicted* wanatumia madawa haya na familia zao zimesambaratika kabisa.

Mheshimiwa Spika, natoa wito kwa Watanzania, kwa kuwa, tayari vituo vimeshaanzishwa, kwa hiyo, tunapona katika familia tatizo hili limeanza kujitokeza ama limeshajitokeza kwa kiasi kikubwa, basi tupeane taarifa. Mifumo ya Serikali tuliyonayo, tutafute namna njema ya kuwasaidia na kuwarudisha watumiaji wa madawa ya kulevya katika hali za mwanzo.

Mheshimiwa Spika, huo ulikuwa ni wito wangu. Lakini sisi Serikali tunaamini kwamba kama sheria hii Waheshimiwa Wabunge tutaipitisha kwa umoja wetu, tutasaidiana sana kuhakikisha kwamba suala la kupeleka vidhibiti vya dawa za kulevya Mahakamani na uendeshaji wa kesi ambapo ilikuwa ni kikwazo kikubwa sana litaondoka. Tumesema kwamba tumetengeneza mifumo katika sheria hii ambayo itachukua ushahidi wa matendo na matukio ya biashara hii haramu ya madawa ya kulevya hapo hapo mahali ambapo mtuhumiwa amekamatwa.

Mheshimiwa Spika, zamani mambo haya yalikuwa hayafanyiki. Ukiangalia kwenye sheria yetu, tumeonyesha fomu maalum ambayo tutaitumia. Sasa uone hiyo ni nia njema ya kuondoa hasa ile milolongo; ushahidi na mambo mengine mengi. Kwa hiyo, naomba sana Waheshimiwa Wabunge waone kwa kweli wakati umefika tuiptishe hii sheria ili tuliokoe Taifa hili kutoka katika maangamizi makubwa yanayokuja mbele yetu. *(Makofi)*

Nakala ya Mtandano (Online Document)

Mheshimiwa Spika, sheria hii pia itapunguza kwa kiasi kikubwa ule mfumo uliokuwa unatumika wa kuhifadhi dawa za kulevya kwa muda mrefu na wakati mwingine dawa hizo zinapohifadhiwa ili ziendeleo kupelekwa leo Mahakamani, kesho zinarudishwa, zinahifadhiwa huku kwa ajili ya ushahidi; wakati mwingine unakuta kwa sababu ya mlolongo ambao ulikuwa unatumika kwa kipindi cha nyuma na sheria ya nyuma, dawa hizo zinafikia wakati zinapoteza uasilia wake. Kwa sababu kuna utaratibu wa kitu chochote kikishatengenezwa baada ya muda kina-expire ama kinapoteza ule uasilia.

Mheshimiwa Spika, sheria hii inataka kutibu tatizo hilo na kuondoa uchochezi wa rushwa. Maana kila siku mtu unabeba dawa, unazipeleka Mahakamani, unarudisha; unahamisha stoo hii, unapeleka stoo hii; kesho utaanza kutamani uonje, utaanza kutamani ninapopeleka Mahakamani niuze mbili; utaanza kutamani labda hii kuna mtoto wangu mmoja ananisumbua labda nikimlaza usingizi atapunguza kunisumbua. *(Makofi)*

Kwa hiyo, unaona sheria hii inakwenda kuondoa hiyo mianya ambayo ingeweza kuongeza matatizo katika tatizo hili kubwa na kuwafanya watu wengine ambao walikuwa hawana nia ya kushiriki kwenye hii biashara wakaanza kushiriki.

Mheshimiwa Spika, baada ya kutambua umuhimu wa kuleta sheria hii mpya, naomba niwakumbushe Waheshimiwa Wabunge, matokeo mengine chanya zaidi yanayoweza kupatikana kwa kutungwa kwa sheria hii.

Mheshimiwa Spika, sheria hii itatanzishia chombo kipya na kitakuwa na nguvu. Tumezungumza hapa asubuhi kwamba Mheshimiwa Rais amefanya juhudi kubwa sana, nami naomba niwaombe sana Waheshimiwa Wabunge, kikosi kile kimefanya kazi lakini Tume ya Kudhibiti Madawa ya Kulevya imefanya kazi kubwa sana! Leo hii kama Waheshimiwa Wabunge hatutawapongeza wote waliofanya kazi kubwa ya kupambana na biashara ya haramu ya dawa za kulevya mpaka tulipofikia, hatutakuwa tumewatendea haki.

Mheshimiwa Spika, wapo watu wame-risk maisha yao kabisa kwa ajili ya kwenda kupambana na watu wanaofanya biashara hii haramu. Leo ndani ya Bunge tukiona eti juhudi zile zote hazifai, hakuna mtu aliyefanya kitu, hatuwatendei haki. Tuwape moyo! Kwa ule upungufu tuuzungumze, lakini kwa kazi kubwa ambayo imekwishafanywa, kwa kweli Bunge hili lina haki na haja kabisa ya kuwashukuru Makamanda wote walioongoza mapambano kwa kipindi kile ambacho sheria hii mpya hatukuwa nayo.

Mheshimiwa Spika, pia sheria hii inaingiza suala la udhibiti wa mbegu za mimea ya dawa za kulevya. Kwenye sheria ya zamani, mbegu hizi za mimea ya dawa za kulevya, zilikuwa hazitambuliki umiliki wake kukutwa nazo kama ni kosa, kwa mfano mbegu za Bangi. Leo asubuhi nilisema, Arusha, Iringa na hata Tarime wanalima sana. Sasa nasema pamoja na kwamba wakulima wengi wamejipambanua kulima zao hili ambalo ni haramu na sheria ya zamani ilikuwa haijaweka umiliki wa mbegu au kuwa na mbegu kama ni kosa lakini sheria hii imetambua.

Mheshimiwa Spika, sheria hii pia imeongeza viwango vya faini. Sasa tutajadiliana mwenendo mzima juu ya nini cha kufanya. Lakini ukiangalia, sheria hii tunayoileta leo, vifungu vya adhabu kwa kweli vimeongezeka kweli kweli! Kwa mfano, wale ambao walikuwa wanajihusisha na kilimo cha mimea kama bangi na mirungi, katika sheria ya zamani faini yao wakikamatwa na kosa hilo ilikuwa ni kulipa Shilingi milioni moja au kifungo kisichozi miaka 20. Ni Kifungu Na. 12 cha sheria ya zamani. Sasa mtu analima magunia kwa magunia ya bangi na biashara ilivyokua, unamwambia atoe faini ya Shilingi milioni moja, ataitoa.

Nakala ya Mtandano (Online Document)

Mheshimiwa Spika, kwenye sheria hii tumesema, sasa kwa mtu atakayekamatwa na kosa hilo, ni faini isiyopungua Shilingi milioni 20 au kifungo kisichopungua miaka 30. Kwa mkulima iwe umelima robo eka au tuta moja, yaani ukamatwe tu katika hali hii tunayoisema ya wakulima waliojipambanua kwa kufanya kilimo hicho haramu katika Mikoa niliyoisema, unaona kwamba sheria hii adhabu imeiongeza.

Mheshimiwa Spika, ukitaka kufadhili biashara ya dawa za kulevya, sheria ya zamani kifungu cha 21 faini ilikuwa Shilingi milioni 10 ama kifungo cha maisha sasa unafadhili biashara hii halafu unaambiwa faini ni Shilingi milioni 10, unailipa tu kwa dakika moja. Lakini sheria hii ya sasa tumesema ni faini isiyopungua Shilingi bilioni moja na kifungo kisichopungua miaka 30. Sasa sisi tumeona kwamba ni lazima turekebishe hizi faini na kuona kwamba adhabu zinakuwa kubwa.

Mheshimiwa Spika, ama ukikamatwa na matayarisho au jaribio la kufanya makosa haya, zamani kifungu cha 23 adhabu iliyokuwa inazungumzwa ilikuwa ni adhabu ambayo haifanani na uzito wa kosa ambalo lilikuwa linaelezwa hapo, lakini ukiangalia kifungu cha 26 adhabu hiyo sasa imeelezwa vizuri katika jedwali la marekebisho tuliloleta.

Mheshimiwa Spika, utaona kuhusu mtu kutumia dawa za kulevya, lakini utaona pia masuala ya watoto, kwa hiyo, karibu adhabu nyingi sana tumezifanyia kazi ya kutosha kuziongeza; ingawa tunasema wakati mwingine ni kweli kabisa baadhi ya Wabunge wamesema, adhabu peke yake wala haiwezi kuchangia kumaliza tatizo hili. Ni lazima tuendelee kuelimishana ili kubadilisha tabia na mienendo yetu sisi kwanza ya utendaji wa kazi lakini vilevile mienendo yetu sisi kama jamii ya Watanzania katika kupambana na tatizo hili la dawa za kulevya.

Mheshimiwa Spika, lakini sheria itaweka mfumo wa kutumia kiwango cha dawa za kulevya kwa ushahidi badala ya kutumia thamani.

Zamani thamani ya dawa zinazokamatwa ilikuwa inatumika kama ndiyo kiwango cha ushahidi katika Mahakama. Sasa ukitumia thamani kwenye Mahakama na ukatangaza kwamba dawa hizi labda kikombe kimoja cha chai cha dawa hizi kina thamani ya Shilingi milioni 20, huwasaidii Watanzania kuona kama hiyo biashara siyo njema kwao, zaidi unawatamanisha wajaribu na wao kufanya biashara hiyo.

Mheshimiwa Spika, katika sheria hiyo tumebadilisha kabisa na tumesema kwamba badala ya kutumia thamani, sasa tutatumia kiwango cha madawa kama ushahidi katika kesi zinazoendelea. Thamani itaendelea kubaki kuwa siri yetu, lakini kiwango cha ukubwa wa dawa ulichokamatwa nacho ndicho kitakuwa ni ushahidi. Sheria hii mpya itatoa adhabu kwa wamiliki wa maeneo ambayo hawatatoa taarifa maeneo yao kutumika kwa shughuli yoyote inayohusiana na dawa za kulevya.

Mheshimiwa Spika, tatizo hili ni kubwa, watu wanamiliki maeneo, wanatengeneza mitambo ya kuzalisha dawa hizo, nyumba nyingine watu wamekodisha rasmi kwa ajili ya kazi hizo.

Kwa hiyo, sheria hii imetoa tafsiri hiyo vizuri. Sheria hii itawezesha pia cheti cha Mkemia Mkuu wa Serikali kinachothibitisha dawa za kulevya kitumike kama ushahidi wa kosa Mahakamani, badala ya kupeleka dawa kama ushahidi. Cheti cha Mkemia, pia yeye akishathibitisha kwamba hizo ni dawa za kulevya kitapelekwa Mahakamani na itakuwa ushahidi. Sheria hii mpya itatoa adhabu kutokana na uzito wa kosa kama nilivyosema mwanzo, itawalinda watoto na italinda pia watoa taarifa kwa namna moja ama nyingine.

Nakala ya Mtandano (Online Document)

Mheshimiwa Spika, unaweza ukakuta mambo mengi yaliyopo hapa labda kuna baadhi ya mambo hayajajitokeza wazi, lakini tumesema kwamba kanuni zitakazotungwa zitatusaidia sana kufanya sheria hii itekelezeke kwa urahisi.

Mheshimiwa Spika, nimthibitishie Mheshimiwa Rajabu kwamba kanuni hizo zitatungwa haraka kwa sababu mapambano dhidi ya biashara ya madawa ya kulevya siyo suala la lelemama. Kama ingekuwa ni mazoezi ya kivita, ilitakiwa sisi wote tuongoze vita hiyo na tuvae magwanda hapa na tukapambane. Kwa hiyo, kuna umuhimu wa kuhakikisha kwamba Kanuni hizi zinaendana na yale ambayo yameelezwa na kupitishwa katika sheria.

Mheshimiwa Spika, kutokana na tatizo hili la dawa za kulevya, wapo baadhi ya Watanzania ambao wamefungwa katika Magezera nchi mbalimbali Ulimwenguni. Wote tuna taarifa hizo kwa namna moja ama nyingine na hasa baada ya kupatikana na hatia ya kujishughulisha na biashara haramu hii ya dawa za kulevya.

Mheshimiwa Spika, sisi kama Serikali katika jitihada ya kuhakikisha Watanzania hao wanarudishwa nchini kwetu, tuwatambue na kujibu mashitaka yanayowakabili kwa kuzingatia pia sheria ya nchi yetu. Ama vilevile watuhumiwa ambao ni raia wa kigeni kurudishwa na wao katika nchi zao na Serikali zao ziwatambue na kuwachukulia hatua kwa mujibu wa sheria za nchi zao.

Mheshimiwa Spika, Serikali sasa hivi imekuwa ikifanya mashauriano na makubaliano na nchi mbalimbali kutekeleza azma hii. Tutabadilishana wahalifu, huko mbele tukiweza tutabadilishana wafungwa, lakini hii itakuwa na faida sana kwetu.

Wale waliohukumiwa huko kwingine wakija huku kwetu, watatusaidia pia kujua vyanzo vya matatizo haya viko wapi? Kama ni Watanzania wenzao ama ni watu kutoka nje ambao wamekuwa wakiingia katika Taifa letu na kutusababishia matatizo makubwa. Serikali pia inalifanyia kazi suala hili kuona tunafanya nini.

Mheshimiwa Spika, Wabunge wengi waliochangia katika Muswada huu wamependekeza kuwa Serikali iweke adhabu ya kifo badala adhabu ya kifungo au faini. Niseme mambo yafuatayo katika jambo hili. Wakati naingia humu ndani, Mheshimiwa Grace aliniuliza, kifo kipo ama hakipo? Sasa nadhani nitapata nafasi nzuri ya kulieleza hili.

Mheshimiwa Spika, Jamhuri ya Muungano ni miongoni mwa nchi ambazo bado zina adhabu ya kifo. Lakini suala la kunyonga katika sera ya nchi yetu ndani ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania, adhabu hii iko katika makosa mawili tu mpaka sasa. Kosa la kwanza ni la uhaini na kosa la pili ni kama mtu anapatikana na hatia ya mauaji. Makosa hayo mawili ndiyo yaliyotafsiriwa mpaka sasa kwenye sera na sheria kama adhabu ya kifo, kunyongwa mpaka kufa. Ni hayo makosa mawili

Mheshimiwa Spika, mpaka sasa sisi kama Tanzania bado hatujafanya mchakato wa kuongeza makosa mengine ya adhabu ya kunyonga zaidi ya makosa hayo mawili tuliyonayo mpaka sasa.

Mheshimiwa Spika, sasa hivi wote pia tunasikia, hata ndani ya nchi yetu, bado iko mijadala inayoendelea kwa adhabu hii ya kunyonga kama ni stahili, halisi ama sivyo. Bado mijadala mikubwa inaendelea katika nchi yetu. Sasa leo itakuwa ni ngumu kwangu mimi Waziri kukubali hiyo adhabu ya kunyonga bila michakato hiyo; sera, taratibu na sheria za nchi yetu, lakini na makubaliano mengine ya Kimataifa kuongeza adhabu hii katika zile tafsiri mbili za kisheria tulizonazo; kunyonga kwa kesi ya mauaji na uhaini.

Nakala ya Mtandano (Online Document)

Mheshimiwa Spika, pia tuna uwezo wa kupima hii adhabu ya kifungo cha maisha. Kumfunga mtu kifungo cha maisha, kwa kweli unaambiwa unakaa Gerezani maisha yako yote! Sasa Mheshimiwa Grace baadaye atanisaidia kupima haya maneno ninayoyasema.

Waheshimiwa Wabunge, nadhani nieleze hivyo. Nafikiri kama tunabadilisha hii sheria kuongeza adhabu hizo mpaka kifungo cha maisha, tunaweza kujipa muda pia wa kufanya marekebisho ya sera na sheria zetu mbalimbali, lakini kwa kweli ni lazima tuwe wakali kuhakikisha kwamba tabia hii inakomeshwa.

Mheshimiwa Spika, tunaamini kuwa jedwali la marekebisho tulilolileta, Serikali limeboresha kwa kiasi kikubwa adhabu zitakazotolewa chini ya sheria hii. Kama Waheshimiwa Wabunge watakuwa wamepata jedwali letu, tumejitahidi sana kuziboresha na tunaziboresha ili kuzifanya ziwe ni moja ya hatua zitakazokomesha, ingawa bado tunatakiwa kujenga umoja wa dhati katika nchi yetu kuhakikisha kwamba tunafanya kazi hii kwa pamoja kama timu na tunaondoa kama siyo kumaliza tatizo hili.

Mheshimiwa Spika, Muswada huu una *provisions* zinazohusu kueleza mamlaka husika kutoa tiba ama kufanya urekebishaji wa waathirika wa dawa za kulevyo. Muswada huu unatoa fursa kwa watumiaji wa dawa za kulevyo endapo atakubali kupelekwa katika tiba za urekebishaji.

Mheshimiwa Spika, Wabunge wengi walisema kwamba Muswada huu umejikita kwenye sheria tu, lakini tiba kwa waathirika haionekani. Tiba kwa waathirika imewekwa katika kifungo cha 31 cha Muswada. Vilevile tunaruhusu majengo na vituo kutumika kuwasaidia hawa waathirika. Serikali imeishaanzisha vituo vya kuwatibu waathirika wa dawa za kulevyo katika maeneo kadhaa ya nchi yetu ya Tanzania.

Mheshimiwa Spika, kufikia Februari 28, mwaka 2015 kulikuwa na watumiaji zaidi ya 2,223 wakipatiwa tiba ya *methadone* katika vituo vya hospitali ya Taifa Muhimbili. Kwa hiyo, utaona kwamba tuliishaanza kufanya hivyo, ingawa tumeanza Muhimbili, lakini pia pale Temeke napo tumeanza.

Mheshimiwa Spika, mfano mzuri wa mwathirika wa dawa hizi aliyeweza kutibiwa, wote tunakumbuka ni Binti yetu, Msanii wetu maafuru wa muziki wa kizazi kipya, Rehema Chalamila. Wote tunafahamu historia ya Rehema Chalamila, aliishafikia hatua mbaya. Lakini kwa nafasi hii namshukuru na nampongeza sana Mheshimiwa Rais wetu Dkt. Jakaya Mrisho Kikwete, alisaidia sana. Mheshimiwa Rais alikuwa anataka tu kuonesha mfano kwa Watanzania wengine.

Mheshimiwa Spika, kama nilivyosema mwanzo, sisi Watanzania wote tuguswe na tatizo hili na kama kuna mtu ataona kwamba mahali popote kuna tatizo la namna hiyo na mtoto yeyote ameathirika, vituo hivi vimeanzishwa na sasa hivi tunao wagonjwa ambao wanaenda kukarabatiwa, wako kwenye *rehabilitation* kama 2,223. Kwa sasa asilimia kubwa ya fedha zinazotumika kuwatibu waathirika wa dawa za kulevyo, pamoja na kwamba zinatoka kwa Wafadhili, lakini na Serikali imekuwa ikiratibu na kufanya kazi hiyo kuhakikisha tunawasaidia Watanzania.

Mheshimiwa Spika, aidha, Muswada huu unaanzisha mfuko. Namshukuru sana kaka yangu Mheshimiwa Kangi Lugola, amesema mfuko huu miongoni mwa dhamira zake iwe ni kusaidia kuwatibu hawa Watanzania walioathirika. Serikali inasema ni kweli na dhamira hiyo ndiyo iliyopo, na kwa kweli tunahitaji kuwasaidia Watanzania hawa kuwarudisha katika maisha yao ya zamani.

Nakala ya Mtandano (Online Document)

Mheshimiwa Spika, baada ya maelezo hayo ya utangulizi nitaomba nijibu baadhi ya hoja za Waheshimiwa Wabunge na nitaomba kama kuna hoja za Kamati, Waheshimiwa Wabunge na za Kambi ya Upinzani ambazo sitapata muda wa kuzijibu, tutawasilisha majibu kwa maandishi kwenye ofisi yako ili Waheshimiwa Wabunge waje kuzisoma na kuona ni namna gani tumezifanyia kazi.

Mheshimiwa Spika, wakati Kamati inawasilisha hoja zake ndani ya Bunge na hata tulipokuwa kwenye mjadala wa Kamati, ilitoa mapendekezo kwamba, Ibara ya (1) ifanyiwe marekebisho ili kuondoa sharti la matumizi ya sheria hii kuwa Tanzania Visiwani kwa maana ya Zanzibar. Hoja hiyo tumeikubali na tumeileta katika jedwali la marekebisho 'B' Kifungu cha (1) na tumesisitiza sheria hii itatumika ndani ya Tanzania Bara peke yake. Wenzetu wa Zanzibar nao wana sheria yao wameshaitunga.

Mheshimiwa Spika, Kamati iliendelea kutusisitiza kwamba, jambo hili siyo la Muungano na tunakubaliana hivyo, ingawa kwenye jedwali letu la marekebisho mmeona kabisa kwamba tumepanua uwanda wa kisheria wa kukamata madawa haya mpaka kwenye bahari kuu "*international water bodies*." Tumepanua na sheria hii sasa inatupeleka mpaka huko. (*Makofi*)

Mheshimiwa Spika, kiko Kifungu cha (4) ambacho kinaeleza kabisa ni kwa jinsi gani sheria hii itajihusisha na sheria nyingine na mahusiano mengine ya kikanda na kadha wa kadha. Kwa hiyo, nadhani Mheshimiwa Ester Bulaya, wakati anatoa hoja yake alilisema sana jambo hili, kwa hiyo, tumelizingatia.

Mheshimiwa Spika, pia Kamati ilitaka Ibara ya (2) ifanyiwe marekebisho kwa kutoa tafsiri ya neno "*user*" kwa sababu kwenye Muswada halikuonekana. Tumekubali na tumeweka tafsiri ya neno "*mtumiaji*."

Mheshimiwa Spika, kuna shida kidogo ya kumtofautisha mtumiaji na yule mtumiaji aliyepata uraibu. Hili neno la Kiswahili Mheshimiwa Muhammed Seif Khatib angekuwepo hapa angeeleza vizuri. Uraibu ni hali ile ya kuwa *addicted*. Kwa sababu unaweza ukawa mtumiaji lakini hujawa *addicted*, hujaingia kwenye kundi la kuwa mraibu. Lakini ukiishakuwa *addicted* unakuwa mraibu; huwezi kula, huwezi kulala, huwezi kufikiria, huwezi kuoga au kufanya nini mpaka kwanza umekula kidogo.

Mheshimiwa Spika, kwa hiyo, tumetoa hiyo tafsiri, tumetofautisha kati ya *user* na huyo *addict* ambaye amekuwa *addicted*. Kwa hiyo, tumekubaliana na Kamati. Waheshimiwa Wabunge wengine pia walichangia jambo hili kwa maandishi, kwa hiyo, tumeweka kwenye jedwali.

Mheshimiwa Spika, Ibara ya 5(2) tumesema ifanyiwe marekebisho na kuwaondoa Wajumbe ambao walikuwa ni Mawaziri wanaotoka Serikali ya Mapinduzi ya Zanzibar kwenye Baraza la Taifa. Hoja hii pia imezungumzwa na Mheshimiwa Felister Bura, nasi tumezingatia. Tumewaondoa hao, tumempa Mwenyekiti mamlaka ya kuwaalika watu wengine atakapoona jambo linalojadiliwa katika kikao hicho labda litahitaji kupata nguvu ya ziada. Kwa hiyo, kama tunataka kufanya mahusiano, tutaalikana, lakini Wajumbe wa kudumu tumewaondoa, tutabakiwa na Wajumbe walioelezwa kwenye sheria.

Mheshimiwa Spika, Kamati pia iliomba Ibara ya (9) irekebishwe ili kuongeza kipengele kitakachompa Mwenyekiti wa Kamati ya Ushauri uwezo wa kumwalika mtu. Aah, hicho nimeishakisema kwamba, tumekubaliana na Kamati na Serikali imetoa *provision* kwamba Mwenyekiti anaweza kumwalika mtu mwingine.

Nakala ya Mtandano (Online Document)

Mheshimiwa Spika, Ibara ya 11 Kamati iliomba irekebishwe na kuongeza faini kwa kuondoa dhana ya faini kuwa mbadala na kuweka kifungu kingine kitakachoonisha adhabu hiyo.

Waheshimiwa Wabunge, hapa walizungumza sana. Mheshimiwa Kangi Lugola alizungumza sana, naye ndiye aliyeweka ile adhabu ya kifo, Mheshimiwa David Silinde naye akapiga msumari huo huo wa kifo, Mheshimiwa Yusuf Salim naye kifo na Mheshimiwa Job Lusinde naye kifo.

Mheshimiwa Spika, nadhani nimeshatoa maelezo ya adhabu hiyo ya kifo, lakini nimeonesha kwenye Jedwali la Marekebisho jinsi tulivyozibadilisha hizo adhabu na kuzifanya kuwa kubwa zinavyoweza kukidhi matakwa ambayo yamejionisha na kiu ya Waheshimiwa Wabunge katika kushughulikia adhabu za makosa haya haya...

SPIKA: Nimesikia umemtaja Mheshimiwa Job Lusinde, nafikiri ni Livingstone. (Kicheko)

WAZIRI WA NCHI, OFISI YA WAZIRI MKUU, SERA, URATIBU NA BUNGE: Mheshimiwa Spika, aah, ni Livingstone Lusinde. Nakushukuru sana, ahsante.

Mheshimiwa Spika, Wabunge wengi wameonesha azma na nia ya dhati ya kuwatetea watoto dhidi ya biashara hii haramu ya dawa za kulevya. Mheshimiwa Christine Ishengoma amesema sana, lakini pia Kamati ilizungumza sana tulipokuwa kwenye Kamati. Hoja iliyoletwa na Mheshimiwa Ester Bulaya wakati huo, alisema na kusisitiza sana suala hili na ni kweli.

Mheshimiwa Spika, kuna tafsiri ilitolewa hapa kwamba watoto wanaoathirika na vyakula katika shule zetu ambavyo ama vimewekwa dawa hizo za kulevya kwa lengo la kuwaandaa watoto hao kuwa mateja kwamba ni watoto wa maskini tu. Hapana!

Utafiti unaoonekana ni kwamba, kuna baadhi ya vyakula hata vinavyoliwa na watoto kwenye shule nyingine ambazo wakati mwingine ni *international schools*, kuna aina za utafiti ambazo bado tunazo ndani ya kabati zetu zinaonesha tatizo hili lina-cut across katika levels zote za elimu, watoto wa maskini, watoto wa matajiri, Vyuho Vikuu, Shule za Sekondari na maeneo yote. (Makofi)

Mheshimiwa Spika, sheria ya zamani haikuwa na kifungu cha adhabu kwa watu wanaosababisha kosa hili. Katika sheria hii mpya tumeweka adhabu na mtu akikamatika tu, awe ni Mama Ntilie, awe ni nani, bila kujali aina ya huyo mtu anayefanya kosa hili atafungwa kifungu kisichopungua miaka thelathini na hapo hakuna faini yoyote ile. (Makofi)

Mheshimiwa Spika, vilevile katika sheria hii Kamati ilitaka kujua kama watumishi au wafanyakazi wa namna yoyote ile kama wako kwenye Tume, ama wafanyakazi wote wa Serikali na taasisi nyingine za Serikali watakojiingiza kwenye makosa haya watafanywa nini? Kifungu cha 62 na kifungu cha 44 cha Muswada huu kimeeleza.

Sasa hivi hata ukiwa unashughulika kwa mujibu wa sheria za nchi na mapambano dhidi ya biashara hii haramu, basi ujue na wewe ukileta shida, basi sheria mbalimbali za nchi zitatafsiriwa na lazima utachukuliwa hatua kwa mujibu wa sheria.

Mheshimiwa Spika, Kamati ilishauri iwekwe ibara katika sheria itakayoweka masharti kuhusu makosa ya ukamataji wahalifu katika bahari kuu. Hiyo, nilishaisema. Lingine lilikuwa kwamba, sheria ieleze ni namna gani inavyoweza kuanzisha Mahakama Maalum za Dawa za

Nakala ya Mtandano (Online Document)

Kulevya hapa nchini katika Mahakama zote kama zilivyo Mahakama za ardhi na kadha wa kadha.

Hoja hii Serikali imeishaanza kuifanyia kazi, tunaendelea kuishughulikia ili kuona tunaweza tukafanyaje kazi. Hapa tunatakiwa kuangalia sana tusije tukafikia mwisho wa siku, kila kosa katika nchi yetu ya Tanzania likawa na Mahakama yake.

Cha msingi ni kuona mfumo mzuri wa Kimahakama wa kuyashughulikia makosa haya na kutoa adhabu kwa haraka kadri inavyowezekana. Kwa hiyo, sisi kama Serikali majadiliano haya yameanza na tutaendelea kuyafanyia kazi.

Mheshimiwa Spika, Mheshimiwa Luckson Mwanjale, Mheshimiwa Sarah Msafiri na Mheshimiwa Dkt. Ishengoma, walisema kabisa kwamba mfuko huu unaoanzishwa ushughulikie kwa kiasi kikubwa suala zima la kuanzisha vituo vya kuwatengeneza hawa na kuwarudisha katika maisha yao wote walioathirika na madawa ya kulevya.

Sisi tumesema katika kifungu cha 58(2), kwamba matumizi makubwa ya fedha hiyo ambayo itakuwa imepatikana kwenye huo mfuko, yatatumika kwa kiasi kikubwa katika kuhakikisha tunawatibu Watanzania ambao wameshaathirika na madawa haya.

Mheshimiwa Spika, pia Kamati iliomba zile kemikali bashirifu, mtu akikamatwa nazo kwa lengo ovu la kutengeneza dawa za kulevya, basi achukuliwe hatua. Katika sheria ya zamani hakukuwa na adhabu kwa kosa hilo, lakini kwenye hii sheria mpya tumeweka; na ziko sheria nyingine za nchi ambazo tumesema tutazi-*harmonize*, zitakwenda sambamba na sheria hii ili tatizo hili liweze kushughulikiwa.

Mheshimiwa Spika, matumizi ya kemikali hizi sasa hivi yameonesha kuongeza aina nyingine ya tatizo la matumizi na biashara ya dawa hizi katika nchi yetu ya Tanzania. Kwa hiyo, sheria hii inataka kuanza kuchukua tahadhari ili kuweza kuona ni namna gani tunashughulika na tatizo la kemikali bashirifu mapema kabla halijawa sugu.

Mheshimiwa Spika, Mheshimiwa Rajab alisema, hivi hawa watu kila siku wanatajwa wanatajwa wanatajwa, kauli zinasemwa zinasemwa zinasemwa, mbona hatuoni tatizo lolote!

Mheshimiwa Spika, orodha hii ipo na imekwisha kukabidhiwa kwenye vyombo vya dola. Lakini nchi yetu kwa kuzingatia taratibu za kisheria, inaendelea kufanya kazi na baadhi mmeona wamekuwa wakishitakiwa na kuhukumiwa. Na orodha hiyo haitaweza kuachwa, itaendelea kufanywa kazi.

Mheshimiwa Spika, lakini kwa mujibu wa Katiba ya nchi na Serikali yetu, vilevile kama kuna raia yeyote yule anayejua kuwa kuna uovu unaendelea mahali, na yeye anatakiwa kwenda kutoa taarifa haraka bila ya kusita.

Kwa hiyo, hata sisi Waheshimiwa Wabunge ambao tunasema tunayo hiyo orodha, tunapoacha kupeleka orodha hii katika vyombo husika kuchukua hatua, na sisi kwa namna moja ama nyingine tunafanya makosa.

Mheshimiwa Spika, nimesema suala la mapambano dhidi ya biashara ya biashara ya dawa haramu za kulevya ni la kwetu sisi sote. Kwa hiyo, tushirikiane na tupambane kwa pamoja ili Taifa letu liweze kuondokana na tatizo hili kubwa.

Nakala ya Mtandano (Online Document)

Mheshimiwa Spika, Kambi Rasmi ya Upinzani imesema kuwa kifungu cha 8(2) kuhusu vigezo vya ajira kwa watendaji wa Mamlaka ya Kudhibiti na Kusimamia Dawa za Kulevya kirekebishwe ili mapendekezo ya masharti ya ajira, mishahara na posho za wafanyakazi wa mamlaka yapelekwe Tume ya Utumishi wa Umma badala ya kupelekwa kwa Rais.

Mheshimiwa Spika, nataka nisaidiane na Mheshimiwa Rajab, tunaposema kupelekwa kwa Rais, tunajua Rais ni Taasisi, kwa sababu hata hiyo Tume ya Utumishi wa Umma ipo chini ya Ofisi ya Rais - Menejimenti ya Utumishi wa Umma. Kwa hiyo, ni sawa na utaratibu uleule wa kutoa mfuko wa kushoto na kuingiza mfuko wa kulia, kuhamisha kulia na kuingiza mfuko wa kushoto.

Kwa hiyo, sisi tunaelewa kwamba kwa sababu Rais ni Taasisi, kwa hiyo anapotajwa hapa, yeye kwa kutumia taasisi yake atafanya hiyo kazi nzuri kwenye Tume yetu na hatimaye tutapata watendaji ambao wana weledi katika nchi yetu ya Tanzania.

Mheshimiwa Spika, Kambi ya Upinzani lizungumzia pia masuala ya adhabu. Lakini nayo yameshughulikiwa kama nilivyosema na kutoa tafsiri kwenye vifungu ambavyo vimetangulia.

Kifungu cha 42 kiboreshwe kwa kuweka mwongozo wa namna gani watuhumiwa waliokamatwa au kushikiliwa na mahali watakapopelekwa. Kifungu hiki kiainishe kuhusu hatua zitakazofuata kuhusu watuhumiwa waliokamatwa. Huu pia ulikuwa ni ushauri wa Kambi ya Upinzani.

Mheshimiwa Spika, ushauri huu tumeupokea kama Serikali na tunasema hapa tunakwenda sambamba. Hili ni tatizo letu sisi wote, ni ushauri mzuri, hivyo hatua zinazofuata kuhusu watuhumiwa waliokamatwa na vitu vilivyokamatwa kushikiliwa, vitawekwa bayana kwenye kanuni kuondoa dhana ile ya kuvipoteza bila ya sababu na kupoteza ushahidi na kuona kwamba kesi zile kama nilivyosema mwanzo kwa sababu zitaanza na utaratibu mpya wa ushahidi wa kujaziwa *form* pao kwa papo, basi zitakuwa zinasimamiwa vizuri na ushahidi ule ni lazima utatunzwa katika mazingira ambayo mtu hawezi kusema dawa zime-expire au kitu gani kimekwenda huku na kule.

Mheshimiwa Spika, kifungu cha 58(b) kifutwe ili mapato yanayotokana na mapambano dhidi ya dawa za kulevya yasiingizwe katika mfuko. Tumesema kwamba kifungu hiki kitafanyiwa kazi pamoja na Sheria ya Mazalila ya Uhalifu. Tunayo Sheria ya *The Proceeds of Crime Act* ambayo imeweka utaratibu mzima wa kushughulikia mali zinazohusishwa na uhalifu na imekuwa ikifanyika hivyo muda wote Sheria hii ipo na ndiyo inayosimamia mali zote ambazo siyo halali na zimetokana na uhalifu. Kwa hiyo, tunasema labda kwa mujibu wa kufanya ile *harmonization* ya sheria mbalimbali, basi sisi sasa twende tukatafsiri pia kwa pamoja na ile Sheria ya *The Proceeds of Crime Act* ili kusudi kuondoa utata huo na mchanganyiko.

Mheshimiwa Spika, kifungu cha 65 kinadhalilisha mhimili wa Mahakama ambacho ndicho chombo kilichopewa mamlaka ya juu kabisa ya Katiba ya Jamhuri ya Muungano wa Tanzania katika kusimamia na kutoa haki sheria mtu anapodhumiwa na sheria.

Mheshimiwa Spika, hii ni hoja pia ya Kambi ya Upinzani, lakini sisi tunasema, katazo tuliloliweka kwenye 65 tunataka kulinda kazi zitakazokuwa zimefanywa na Tume. Tume wameishafanya *procedure* yote ya kufanya *investigation*, wameisha-*find out* kila kitu na kuthibitisha zile ni dawa na nini. Ukitoa ruhusa sasa mtu aende akakate rufaa tena Mahakamani kule akakatae kuwa siyo kweli dawa hizi nilizomatwa nazo siyo dawa.

Nakala ya Mtandano (Online Document)

Mheshimiwa Spika, kazi hii haitafanyika! Kila utakayemkamata atakwenda kukata Rufaa Mahakamani, atasema nimeonewa na Tume, zile fomu walizojaza na dawa nilizokamatwa nazo siyo dawa za kweli, naomba Mahakama initeendee haki. Mheshimiwa Spika, tutakesha kutafuta kutenda haki badala ya kumaliza kesi hizi na kuwahukumu watu kwa muda unaotakiwa. *(Makofi)*

Mheshimiwa Spika, Mheshimiwa Rajab nitaomba akubaliane na mimi, katika hili hakuna mjadala. Umekamatwa, tumesema hapa hivi, Mheshimiwa Rajab hebu fikiria, nakukamata *Airport* wewe mtu ukiwa na mzigo *(red-handed)*, kwenye sheria tumeweka zile *forms*, anayekukamata anakujazia pale na wewe mwenyewe una-*sign* unathibitisha kuwa kweli ni mimi. Halafu kesho tunakupa tena nafasi uende ukakate rufaa Mahakamani, ukakatae kwamba siyo kweli, ule mzigo haukuwa wa kwangu, tutakuwa hatuendi mbele.

Kwa hiyo, sisi tunasema kwamba kama mtu ameishathibitishwa kwa mujibu wa utaratibu ambao tumeishaweka, Mkemia Mkuu wa Serikali ameishathibisha, kila kitu kimeishathibitishwa, hebu hiki kifungu cha 65, hicho kidogo tu ambacho kinalinda hizo *procedures* za Tume, kibaki kisiingiliane tena kumpa nafasi mtu kama Mheshimiwa Rajab alivyopendekeza kwenye hotuba yake, tulikuwa tunafikiri kwamba tuendeleo kama hivi tulivyo.

Mheshimiwa Spika, Waheshimiwa Wabunge wamechangia sana Muswada huu, lakini sisi kama Serikali tulichojifunza leo kwa ujumla, Waheshimiwa Wabunge wanakerwa na mwenendo wa kusuasua wa mashitaka katika nchi yetu yanayohusiana na na dawa hizi za kulevya. Naomba niwathibitishie, tumeamua kwa dhati, tunaomba sheria hii tuiptishe ili tulikomboa Taifa letu na biashara hii haramu ya dawa za kulevya. *(Makofi)*

Kama nilivyosema mwanzo, hoja ambazo hazijajibiwa, tunaomba tuziandike na tutatoa majibu yetu kwa maandishi ili kila swali liloulizwa kama ni la Kambi ya Upinzani, kama ni la Kamati na kama ni la nani, angalau majibu hayo yaweze kupatikana.

Mheshimiwa Spika, baada ya kusema haya, basi naomba kutoa hoja ili Muswada huu sasa uweze kuingia katika hatua nyingine inayofuata.

Mheshimiwa Spika, naomba kutoa hoja!

(Hoja iliamuliwa na Kuafikiwa)
(Muswada wa Sheria ya Serikali Ulisomwa mara ya Pili)

SPIKA: Hoja hii imeungwa mkono. Katibu, hatua inayofuata!

KAMATI YA BUNGE ZIMA

Muswada wa Sheria wa Kudhibiti Dawa za Kulevya, 2014 (The Drug Control and Enforcement Bill, 2014)

Jina refu la Muswada

(Jina refu la Muswada lilipitishwa na Kamati ya Bunge zima pamoja na marekebisho yake)

Ibara ya 1
Ibara ya 2

(Ibara zilizotajwa hapo juu zilipitishwa na Kamati ya Bunge Zima pamoja na marekebisho yake)

Nakala ya Mtandano (Online Document)

Jina la Sehemu ya Pili

(Jina la Sehemu ya Pili ya Muswada lilipitishwa na Kamati ya Bunge zima pamoja na marekebisho yake)

Ibara ya 3

MWENYEKITI: Mheshimiwa Wenje! Nadhani haya marekebisho ambayo Wabunge wamesambaza, mnayo ee!

MHE. EZEKIAH D. WENJE: Mheshimiwa Mwenyekiti, nilikuwa nina marekebisho katika Ibara ya 3 ambayo nilikuwa nimeangalia pale kutafuta *Members of the Authority*, wale Wajumbe watakuwa ni akina nani na watakuwa *appointed* vipi, lakini baada ya kusoma huu Muswada tena nimegundua kwamba marekebisho niliyokuwa nataka kuleta yamekuwa *taken care of* katika *section 6 and section 8*, kwa hiyo, naomba kuondoa yote.

(Ibara iliyotajwa hapo juu ilipitishwa na Kamati ya Bunge Zima bila mabadiliko yoyote)

Ibara ya 4

MHE. EZEKIAH D. WENJE: Mheshimiwa Mwenyekiti, inahusu *section* yote hiyo, kwa hiyo yote nimeondoa.

(Ibara iliyotajwa hapo juu ilipitishwa na Kamati ya Bunge Zima pamoja na marekebisho yake)

Ibara ya 5

MHE. DKT. FAUSTINE E. NDUGULILE: Mheshimiwa Mwenyekiti, nakushukuru kunipa nafasi.

Hii sheria tunayotaka kutunga hapa itakuwa inatumika Tanzania Bara. Sasa ukiangalia katika kifungu cha 5 pale tulikuwa tumeweka wajumbe kutoka Zanzibar. Kwa kuwa nao watakuwa na utaratibu wao, nilikuwa napendekeza kwamba wale wajumbe ambao wako katika kifungu kile kuanzia cha 11 mpaka cha 13, *sub clause 5(2) 11, 12 na 13* kiondolewe ili sasa sheria hii iwe na sura ambayo imekusudiwa kuwa itakuwa inatumika Tanzania Bara.

WAZIRI WA NCHI, OFISI YA WAZIRI MKUU, SERA, URATIBU NA BUNGE: Mheshimiwa Mwenyekiti, wakati nikijibu hoja za Wabunge hapa, nimeishatoa maelezo kwamba wale wajumbe ambao wanatoka Serikali ya Mapinduzi ya Zanzibar, baada ya kufanya marekebisho ya Muswada kwa kuondoa Zanzibar kama eneo lingine ambalo litafanyiwa kazi na Muswada huu, wajumbe wale tulishawaondoa kwenye *amendment* yetu.

Kwa hiyo, ni kitu hicho hicho anachokisema, ni (f) katika *Schedule of Amendment* iliyoletwa na Serikali.

(Ibara iliyotajwa hapo juu ilipitishwa na Kamati ya Bunge Zima pamoja na marekebisho yake)

Ibara ya 6

Nakala ya Mtandano (Online Document)

MHE. JOHN J. MNYIKA: Mheshimiwa Mwenyekiti, nashukuru. Kwenye kifungu cha 6, nitatumia sehemu ya Kiswahili. 6(1) juu ya uteuzi wa Kamishina. Kutakuwa na Kamishina Mkuu wa Mamlaka ambaye atateuliwa na Rais kutoka miongoni mwa watumishi wa umma wenye sifa zinazofaa.

Mheshimiwa Mwenyekiti, nimeleta mapendekezo ya marekebisho kwamba yale maneno “watumishi wa umma” yaondolewe na badala yake yaingizwe “waombaji” na baada ya maneno sifa zinazofaa kuongezwe maneno “baada ya kupokea mapendekezo ya Kamati ya Uteuzi.”

Mheshimiwa Mwenyekiti, Kamishina Mkuu wa chombo hiki/Mamlaka hii Inayohusika na Udhibiti na Mapambano Dhidi ya Dawa za Kulevya, kimsingi ndiyo *engine* ya kufanikisha mapambano haya, ukiondoa vyombo vingine.

Mheshimiwa Mwenyekiti, kumejengeka utamaduni wa kufikiri kwamba, watumishi, Makamishina wa vyombo kama hivi ni lazima wawe ni watumishi wa umma, wakati ambapo upo uwezekano wa nje ya Utumishi wa Umma kuwepo watu wenye uadilifu na uwezo wenye kufanya kazi kama hii. Kuweka watumishi wa umma peke yake ni kufunga wigo mpana katika mchakato wa uteuzi wa kupata Watanzania bora wa kufanya kazi hii.

Mheshimiwa Mwenyekiti, utamaduni wa kuteua tu bila ya mchakato wa watu kuomba na kuchuja na hatimaye Mheshimiwa Rais kupelekewa majina ya uteuzi baada ya mchakato ulio thabiti, unasababisha wakati mwingine teuzi zinakuwa hazizingatii kikamilifu uwezo na uadilifu wa kuweza kutekeleza majukumu hayo.

Mheshimiwa Mwenyekiti, ili kuendana na misingi ya utawala bora, napendekeza kwamba marekebisho hayo yafanyike na Serikali ikubali kwamba Kamishina Mkuu ateuuliwe miongoni mwa waombaji badala ya kufunga wigo kwamba uteuzi ni lazima utoke miongoni mwa watumishi wa umma peke yao.

WAZIRI WA NCHI, OFISI YA WAZIRI MKUU, SERA, URATIBU NA BUNGE: Mheshimiwa Mwenyekiti, nimemsikiliza sana Mheshimiwa Mnyika, na dhamira ya yake ni kuona tu anapatikana mtu muadilifu anayeweza kufanya kazi hii.

Mheshimiwa Mwenyekiti, hapa tumemuweka Mheshimiwa Rais kwa sababu, kwanza tumeweka awe ni miongoni mwa watumishi wa umma, tunaposema watumishi wa umma, kwa njia ambazo Serikali imekuwa ikifanya, inaweza kuwa imefanya kazi za kutosha ya kuandaa mtu anayeweza kutusaidia katika Taifa letu kufanya kazi hiyo nyeti kwenye nchi yetu ya Tanzania.

Mheshimiwa Mwenyekiti, ukisema unapofika uteuzi wa Kamishina, utoe tangazo kila mtu aombe, utaratibu wa upekuzi kwa mtu anayetoka nje na mtu aliyejengwa ndani ya utaratibu unaotakiwa kwa kupewa kazi ya kimaadili kubwa kama hii, unaweza kuwa ni mgumu kidogo.

Namuomba Mheshimiwa Mnyika, ajue unyeti wa nafasi hii na kazi atakayopewa Rais ya kuifanya kazi hii na jinsi ambavyo *system* nzima itakavyotumika kumuandaa mtu huyu ili aweze kupewa miongoni mwa wale watakaofikiriwa kupewa. Hii ni sehemu nyeti, mimi siamini suala la kutangaza tu kila mtu ambaye atakayeona tangazo akijisikia aombe, nafikiri kwenye eneo hili la uteuzi tumuachie Rais.

Mheshimiwa Mwenyekiti, tukisema hivi inaweza ikafikia hatua sasa kwamba *IGP* tutangaze, itafikia hatua kwamba Kamishina wa TAKUKURU tutangaze. Hizi ni sehemu nyeti sana,

Nakala ya Mtandano (Online Document)

naomba kwa kweli tubakize hivi, Rais abakiwe na kazi yake na utaratibu huu ni mzuri, nadhani kuliko wa kutangaza kwenye nafasi hii kubwa.

MHE. JOHN J. MNYIKA: Mheshimiwa Mwenyekiti, Mheshimiwa Waziri amezungumzia kwamba nafasi nyeti kama hizi watu wanaandaliwa kutoka ndani ya Utumishi wa Umma, lakini ni katika Utumishi huu wa Umma tumekuta nafasi nyeti vilevile zimeshikwa na watu ambao baadae wamekuja kubainika kwamba hawana uwezo, hawana uadilifu na kimsingi hawajaandaliwa na wamewajibika kufukuzwa, kujiuzuru au kuchukuliwa hatua nyingine.

Kusema kwamba hakuna Watanzani nje ya Utumishi wa Umma wenye sifa na vigezo vya kuweza kusimamia misingi ya uadilifu ni kuziba wigo wa Rais kuweza kuteua miongoni mwa Watanzania.

Mheshimiwa Mwenyekiti, tuliona kwa mfano, ndani ya Ofisi ya Rais, Ikulu yenyewe, wakati wa kuunda *Presidential Delivery Bureau*, Rais alitoa mtumishi kutoka nje kabisa ya Utumishi wa Umma kwa wakati huo, akamuweka Ikulu kwa ajili ya kumsaidia kusimamia mpango mzima wa Matokeo Makubwa na kumejitokeza katika maeneo mbalimbali.

Ninashangaa katika hili la mapambano ya kudhibiti dawa za kulevya, ni kwa nini tuendeleo ku-*recycle* watu ambao kama unasema anaandaliwa muda mrefu katika mfumo ambao kuna tuhuma ya kulindana, anaweza akaingia akaona aibu ya watawala, kwa sababu wamemwandaa, wamemuweka na wamempa ukamishina na hivyo mapambano haya yakashindwa kuendelezwa.

Mheshimiwa Mwenyekiti, mimi naamini, jambo kama hili na Waziri anasema kwamba mambo kama haya hayawezekani, nchi za wenzetu zenye *best practice* za utawala bora na zenye Katiba ambazo zina michakato yenye kuruhusu teuzi zenye udhibiti, watu wanaruhusiwa kuomba, wanachujwa na hatimaye wanateuliwa baada ya kuonekana wana sifa na vigezo, badala ya kuzungusha tu humo humo ndani ya Utumishi wa Umma na kuzungusha ama ufisadi au udhaifu ndani ya mfumo.

Mheshimiwa Mwenyekiti, kwa hiyo, naomba Mheshimiwa Waziri akubaliane tu na pendekezo hili tuanze mabadiliko katika uteuzi wa Kamishna huyu wa chombo hiki.

MWANASHERIA MKUU WA SERIKALI: Mheshimiwa Mwenyekiti, kama kingekuwa chombo kingine, nakubaliana na ushauri wa Mheshimiwa Mnyika. Lakini hili ukiliangalia ni kama Jeshi. Ibara ya 33 ya Katiba inamtambua Rais wa Jamhuri ya Tanzania kama sio Mkuu wa Nchi tu, bali pia ni Kiongozi wa Serikali na Amiri Jeshi Mkuu. Kama ni kuomba angeomba katika *level* ya kwanza ya kuwa askari, lakini kwenye *level* hii ya uongozi, nilikuwa nashauri kwamba hiyo itokanaye na watu ambao wapo kwenye Utumishi wa Umma. Na niseme tu kwamba Utumishi wa Umma Tanzania haujawahi kuwa na uhaba wa watu ambao ni waadilifu.

Serikali hii sasa imedumu kwa takribani miaka 52 na Ibara ya 35 ya Katiba ya Jamhuri inasema shughuli zote za utendaji za Serikali ya Jamhuri ya Muungano zitatekelezwa na watumishi wa Serikali kwa niaba ya Rais. Ni watumishi hawa waadilifu ndiyo wamekuwa wakifanya haya. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, lakini pili ni kwamba, ukiangalia *scheme* nzima ya Muswada huu hakuna hata sehemu moja tunapotaja Kamati ya Uteuzi na hii ni *proposal* mpya, itabidi turudi kwenye *square one*. Katika kuwepo kwa sheria zote hizi ni Tume tu ya Haki za Binadamu na Utawala Bora ndiyo imejengewa mfumo wa kuwepo kwa Kamati ya Uteuzi tunapowatafuta

Nakala ya Mtandano (Online Document)

Makamishina na baadaye sasa kwenye Katiba Inayopendekezwa itakuwa imeongezwa pia na Wajumbe wa Tume Huru ya Uchaguzi nao watatafutwa kwa utaratibu huu.

Mheshimiwa Mwenyekiti, *so long as* hili siyo suala la kikatiba kwa sasa, ningepomba kushauri tu Mheshimiwa Mnyika akubaliane na mapendekezo ya Serikali kwamba huyu *Commissioner General* kwanza, anapaswa kuwa na uzoefu na uzoefu wenyewe huwa anapaswa awe ameupata Serikalini tu, anaweza kuwa Askari Jeshi, Askari Polisi au mtumishi mwingine yeyote tu wa Umma au Mwanasheria wa Serikali kama nilivyo mimi.

Mheshimiwa Mwenyekiti, kwa hiyo ibaki tu hivi, nilikuwa naomba kushauri. *(Makofi)*

MWENYEKITI: Mheshimiwa Halima Mdee!

MHE. HALIMA J. MDEE: Mheshimiwa Mwenyekiti, nashukuru. Kwanza, Mwanasheria Mkuu wa Serikali asitumie Katiba kutupotosha na wala hakuna sehemu yeyote kwenye sheria hii...

MWENYEKITI: Naomba uondoe maneno hayo Halima uweke pointi yako.

MHE. HALIMA J. MDEE: Mheshimiwa Mwenyekiti, nasema hivyo kwa sababu...

MWENYEKITI: Sema unachotaka kusema

MHE. HALIMA J. MDEE: Mheshimiwa Mwenyekiti, nasema hivi kwa sababu, ametumia rejea ya Katiba kuelekeza kama vile Kamishina lazima awe Askari Polisi. Hii sheria haijalekeza popote sifa za Kamishina kama Askari Polisi, ndiyo maana Mheshimiwa Mnyika amesema, hoja nzuri sana na ni nyepesi sana kwamba ili kutoa wigo kwa Watanzania wenye uwezo pasipo kujiaminisha kwamba ni kwenye Serikali tu kwa watumishi wa umma tu ndiyo watu wenye sifa na vigezo vya kuweza kushika hii nafasi na kumudu vizuri, tuweke wazi, mtu yeyote aweze kuomba. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, kama tatizo ni la Kamati ya Uteuzi, ndiyo maana ametoa pendekezo ili kile kilichokuwa kwenye hiyo sheria ambayo Mwanasheria Mkuu anasema, tukiboreshe tukiingize hapa ili Rais akifanya uteuzi awe amepata wigo mpana.

Mheshimiwa Mwenyekiti, nchi hii tunateua Majaji ambao wanatoka kwenye *private law firm*, *as long as* wametimiza vile vigezo. Sasa kuna nafasi gani nzito kama mhimili mmoja wa nchi tunatoa kutoka kwenye *private*.

Mheshimiwa Mwenyekiti, Shirika la Nyumba la Taifa lilikuwa linaongozwa na watumishi wa umma lilikuwa limeoza, tumempata kijana kutoka *private sector* ame-reform. Kwa hiyo, hoja hapa ni tusijifungie ndani ya *box*, tupanue wigo, Rais aweze kupata nafasi ya kuteua. Hatujasema tunapoka mamlaka ya Rais. Mheshimiwa Waziri anapotosha, hatujasema tunapoka mamlaka yake, tunasema apate nafasi ya kuteua watu *credible* watakaosaidia nchi.

MWENYEKITI: Haya, ahsante. Mheshimiwa Ole Medeye.

MHE. GOODLUCK J. OLE-MEDEYE: Mheshimiwa Mwenyekiti, nakushukuru sana.

Mheshimiwa Mwenyekiti, nimesikiliza hoja za Mheshimiwa Mnyika na Wajumbe wengine pamoja na hoja za Serikali. Kuna hoja zilizotolewa kwa mfano, Serikali inasema kwamba kuna suala la *vetting*, Mawaziri wanapoteuliwa wanateuliwa kutokana na Wabunge, anaweza kuwa

Nakala ya Mtandano (Online Document)

alikuwa mkulima, au alikuwa ni fundi seremala amechaguliwa kuwa Mbunge, Rais amemuona kwamba anafaa kuwa Mbunge, anafanyiwa *vetting*, anateuliwa.

Mheshimiwa Mwenyekiti, lipo tatizo moja, kuna tatizo ambalo limejitokeza hivi karibuni la watumishi wa umma kujiwekea uzio kwamba nafasi zinazojitokeza wapewe wao tu watu wasitoke nje. Sasa mimi nakubaliana kabisa na hoja ya Mheshimiwa Mnyika kwamba tufungue wigo, nafasi hii ya *Commissioner General* itangazwe, watu weye sifa waombe. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, nashukuru.

MHE. SARA M. ALLY: Mheshimiwa Mwenyekiti, ahsante sana kwa kunipa nafasi.

Mheshimiwa Mwenyekiti, mimi naungana na Mwanasheria Mkuu na Mheshimiwa Waziri alivyosema. Nasema hivyo kwa sababu hapa hatuzungumzii kukuza uchumi wa nchi wala kujenga nyumba, tunazungumza masuala ya uchunguzi, hii ni *pure investigation approach*, kwa hiyo lazima tuagalie watu wanaotakiwa kwenda hapa kufanya kazi ni lazima wachunguze, ni lazima wakamate na ni lazima wafikishe Mahakamani. Hatuwezi tukatangaza hii nafasi kwa mtu kutoka nje, na duniani kote masuala ya *investigation* yanafanywa na Serikali, hakuna *investigation* inayotoka nje. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, hatufanyi *investigation* ya uchumi wala ya kujenga nyumba, tunaenda kuangalia masuala ya kiuchunguzi ya kipolisi. Kwa hiyo, hatuwezi kutangaza. Taasisi zingine zitangazwe, lakini siyo hii ya *investigation*.

MWENYEKITI: Hatuwezi kuendelea kujadiliana! Mheshimiwa Dokta Kigwangallah!

MHE. DKT. HAMISI A. KIGWANGALLAH: Mheshimiwa Mwenyekiti, ahsante. Mimi naomba niunge mkono hoja ya Mheshimiwa Mnyika kama ifuatavyo:-

Mheshimiwa Mwenyekiti, huu mfumo wa *u-dogma* wa kuamini kwamba walio wazalendo ama wanaoweza kufanya mambo ya uchunguzi ama mambo fulani ni ya Kiserikali Serikali tu, hayawezi kufanywa na watu ambao hawamo kwenye mfumo wa Kiserikali, siyo sahihi sana. Tunajifumba bila sababu za msingi. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, kwa sababu Watanzania wengine leo hii siyo Wabunge, lakini ni wazalendo pengine kuliko hata walio Wabunge. Leo hii kuna watu wengine ni Polisi ni Majaji na siyo wazalendo sana kuliko wale ambao siyo. Kikubwa ni kwamba wafanyiwe *vetting*, waonekane kama wana sifa za kutosha kushika hiyo nafasi, wapewe madaraka. Kwa sababu sisi sote ni Watanzania, tusijipe haki sisi tuliopo kwenye mfumo wa Utumishi wa Umma kwamba ndiyo tunafaa zaidi kuliko wale ambao hawapo kwenye mfumo wa Utumishi wa Umma. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, sisi sote ni Watanzania na tunajenga nchi moja, hivyo naomba kuunga mkono hoja ya Mheshimiwa Mnyika. *(Makofi)*

MWENYEKITI: Jamani, naomba tuwe tunakwenda zaidi, hili suala mnasema ni vita, mnamtafuta Jenerali popote unapomtaka aongoze Jeshi? Hili ni Jeshi wala siyo mambo ya kawaida haya! Hili ni Jeshi, kwa hiyo naomba sana mfikirie kwa undani sana. *Just imagine!* Siyo kwa sababu Mnyika kasema basi na mwingine Mnyika kasema, hapana bwana, tu-reason. Mheshimiwa Chiligati! *(Makofi)*

MHE. KAPT. JOHN Z. CHILIGATI: Mheshimiwa Mwenyekiti, suala la kuteua watendaji kutoka nje ya Serikali sio baya, ila inategemea na aina ya shughuli anayotumwa. Kwa hii shughuli ya leo ni ya kimapambano, kupambana na watu wanaoshughulika na dawa za kulevya, mafia. Sasa shughuli kama hii huwezi kuitangaza tu, huwezi kuitangaza! Katika uzoefu ambao tumeupata kwa miaka tangu tunaunda kikosi ambacho sasa hivi tunakibadilisha, shughuli hiyo imekuwa inaongozwa na askari, kwa uzoefu tu kwa miaka hii, na hata huko mbele tunakokwenda ndivyo tutakavyokuwa, ni mapambano. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, kwa hiyo, naomba tu tukubaliane kwamba aina ya hii kazi ya leo hii, ya kivita vita hii, isitangazwe. Shughuli zingine kama zile za nyumba, barabara za nini, ni sawa kule watangaze tu, lakini hii ya leo ndugu zangu hii ni ya mapambano. Huyu ni Kamanda lazima ateuliwe na Amiri Jeshi Mkuu. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, ahsante.

MWENYEKITI: Mfikirie case kama ile ya matatizo ya aina hii ambayo yameshonana kabisa, Mexico, wapi, wapi, *just imagine that area*. Mheshimiwa Susan.

MHE. SUSAN L. KIWANGA: Mheshimiwa Mwenyekiti, ahsante kwa kunipa nafasi hii.

Mimi ninachoona, hii sheria kupanua wigo haina maana kwamba wote watakaomba ndiyo wataenda moja kwa moja kwenye hiyo nafasi. Kwa hiyo, wale watu ambao watakuwa tayari kujitolea kwenye hii nafasi, na itangazwe hii nafasi, Rais akipanuliwa wigo hatajifunga kwenye *system* fulani tu lazima aende hapa. Kwa hiyo, ataangalia nje ya *box*, watu wataambiwa, wataomba hiyo nafasi, lakini haimaanishi kwamba wote watakaomba ndiyo wataenda kwenye hiyo nafasi. Pale wote watafanyiwa utafiti, yule mwenye ubora ndiye atakayepewa hiyo nafasi. Kwa hiyo, kupanua wigo ni kitu muhimu sana.

Mheshimiwa Mwenyekiti, nchi hii kuna watu wengi waadilifu, wengine wapo mpaka nje ya nchi wana taaluma zao. Kwa hiyo, ni muhimu Rais akawekewa kitu wazi ili hii nafasi itangazwe na mtu anayeji-*commit* mwenyewe kwamba anaweza akiboronga inakuwa ni rahisi sana kumchukulia hatua kuliko yule mtu ambaye ameangaliwa labda huyu.

Mheshimiwa Mwenyekiti, kwa hiyo, mimi naunga mkono hoja ya Mheshimiwa Mnyika, ni muhimu sana tuingizie kwenye hii sheria ili tupanue wigo, tumuwekee Rais nafasi kubwa ya kuangalia ni nani anaweza akachukua hii nafasi ili tupate manufaa katika nchi yetu. Ahsante.

MWENYEKITI: Mheshimiwa Waziri!

WAZIRI WA NCHI, OFISI YA WAZIRI MKUU, SERA, URATIBU NA BUNGE: Mheshimiwa Mwenyekiti, sidhani mimi kama kiongozi Serikalini naweza kuelewa hii *concept* ya kwamba tupanue wigo. Ukishasema tu unapanua wigo, yaani ina maana kwamba unataka watu wengi wa namna mbalimbali waingie.

Mheshimiwa Mwenyekiti, narudia kusema, teuzi zilizofanyika katika shughuli ambazo zinakwenda kutekeleza labda mambo ya maendeleo kwa namna moja ama nyingine ni sahihi. Lakini toka asubuhi tumeonesha ni namna gani sheria hii mpya ilivyoamua kuziba mapengo yaliyokuwa yanajitokeza kwenye sheria ile ya zamani, kutaka kuhakikisha kwamba kwenye nchi yetu kwa sasa tunapambana kwa kiasi cha kutosha ndani ya mipaka ya nchi yetu na nje ya mipaka ya nchi yetu, halafu tunasema mtu atakayefanya kazi hii tuache tu.

Nakala ya Mtandano (Online Document)

Mheshimiwa Mwenyekiti, mimi naomba msimamo huu wa Serikali muuone Waheshimiwa Wabunge katika eneo hili tu, una nia njema kabisa ya kuhakikisha tunapata mtu ambaye atatusaidia na atafanya kazi hii kwa weledi wa hali ya juu kuliko tu eti watu waombe tu.

Mheshimiwa Spika, naomba sana Wabunge.

MWENYEKITI: Mnyika maliza.

MHE. JOHN J. MNYIKA: Mheshimiwa Mwenyekiti, nakushukuru na niwashukuru kwa dharti sana Wabunge wenzangu wote waliounga mkono hoja hii. Sina sababu ya kurudia maneno walivyoyasema, Mheshimiwa Mdee, Mheshimiwa Medeye, Mheshimiwa Kigwangallah na Waheshimiwa wote ambao wameunga mkono. Nakubaliana na sababu walizozitoa na sababu hizi niliamini Serikali ingezikubali.

Mheshimiwa Mwenyekiti, lakini niongezee tu sababu za ziada, ningepomba Waheshimiwa Wabunge kabla ya kufanya uamuzi juu ya jambo hili msome kifungu cha 6 mahali ambapo kimsingi kinaeleza kwamba huyu Kamishina Mkuu atakuwa Afisa Masuuli kwa maana ya usimamizi wa fedha za masuala ya hiki chombo cheyewe, atakuwa Katibu wa hili Baraza.

Mheshimiwa Mwenyekiti, na ukisoma sasa kifungu cha 7 cha sheria, kazi na majukumu na mamlaka ya Kamishina kuanzia (a) ataiwakilisha mamlaka Kimataifa kwenye masuala ya udhibiti, (b) atahamasisha na kuratibu udhibiti wa dawa za kulevya na kufanyakazi za wadau husika, (c) kiungo cha ushirikiano na taasisi za Kimataifa kwenye masuala ya kupambana na dawa za kulevya, (d) atahakikisha kueneza usambazaji wa taarifa na takwimu kwenye vyombo vya Kimataifa na kifungu kinachofuatia, atakuwa na mamlaka ya kuamuru kupewa taarifa kutoka kwa mtu yeyote.

Mheshimiwa Mwenyekiti, ukiyatazama haya majukumu na nimalizie tu, mamlaka aliyopewa Kamishina Mkuu ni pamoja na kuamuru kupewa taarifa na uwezo wa kumuita mtu yeyote kufika na kujibu swali lolote kuhusiana na masuala ya matumizi na usafirishaji wa dawa za kulevya. Ukilizikiliza hili jukumu na ukitazama majukumu yote ya huyu Kamishina, hakuna majukumu ambayo ni *reserved for Army Officers*, Maafisa wa Polisi na Maafisa wenye sura ambayo tunaambiwa hapa eti wakiteuliwa ndiyo watafanya kazi hii vizuri. (*Makofi*)

Mheshimiwa Mwenyekiti, *unless* tubadili kabisa fikra ya sheria yenyewe ya kuunda mamlaka, tukawa tunaunda chombo tofauti na tukifikia hatua ya kufikiri namna hiyo, tutarudi kwenye kifungu cha 5, Baraza la Taifa la Kudhibiti Dawa za Kulevya, linalofanya kazi na huyu Kamishina, wajumbe ni akina nani, ni Waziri mwenye dhamana ya sheria, Waziri mwenye dhamana ya mambo ya ndani, Waziri mwenye dhamana ya afya, Waziri mwenye dhamana ya maendeleo.

Mheshimiwa Mwenyekiti, kama tungetaka kuunda chombo cha uchunguzi, tungejaza humu vyombo vya Kiserikali vinavyohusikana na uchunguzi vifanye kazi na huyu Kamishina kwa mamlaka hayo ya Kijeshi au ya Kipolisi kufanikisha kazi hiyo. Kwa hiyo, kwa vyovyote vile sababu zinazotolewa za kukataa pendekezo halali kabisa la kupanua wigo wa Rais kufanya uteuzi wa mtu ambaye kimsingi ni *engine* ya chombo, uchunguzi wa Kipolisi unafanywa na vyombo vya dola. Tunahitaji mtu ambaye atasimamia kwa uadilifu na uaminifu kazi hii kufanyika bila upendeleo, bila kuwaficha wauza dawa za kulevya, bila kuficha orodha za wenye dawa, bila kuwa na hofu na ataifanya kazi hii kwa uadilifu.

Nakala ya Mtandano (Online Document)

Mheshimiwa Mwenyekiti, jambo hili tusifunge, kama wapo ndani ya Utumishi wa Umma, Rais atateua, kama wapo nje ya Utumishi wa Umma, Rais atateua baada ya kufanyika uchunguzi na baada ya kufanyika *vetting*.

Mheshimiwa Mwenyekiti, kwa hiyo, bado nasisitiza tupanue wigo na sababu aliyotoa Mwanasheria Mkuu wa Serikali na kimsingi Mwanasheria Mkuu kwa maelezo aliyoyotoa amehalalisha uteuzi wa Tume ya Haki za Binadamu na Utawala Bora, kwa sababu ya kuhakikisha kwamba wajumbe wanakuwa bora sheria imefikiria kuweka Kamati ya Uteuzi kabla ya mamlaka ya juu ya uteuzi, ndani ya nchi hii!

Mheshimiwa Mwenyekiti, hapa tuna dhana ya Kamati ya Uteuzi, Mwanasheria Mkuu wa Serikali anasema haiwezekani. Ningemwelewa Mwanasheria Mkuu wa Serikali kama angesema tukishapitisha kifungu kinachotamka neno Kamati ya Uteuzi, tungeongeza kifungu kingine cha kupendekeza sasa huo muundo wa hiyo Kamati ya Uteuzi ili kufanikisha jambo hili, lakini siyo kukataa tu pendekezo kwa ujumla wake wakati linawezekana kabisa.

Mheshimiwa Mwenyekiti, kwa hiyo, nasisitiza tu kwamba pendekezo hili linawezekana na itafungua ukurasa mpya wa watumishi wa umma kutobweteka wakidhani kwamba hata wasipofikia vipeo vya juu vya uadilifu na uwajibikaji, bado tu watateuliwa kwenye nafasi za uteuzi kwa sababu sheria zimewapa nafasi za moja kwa moja za uteuzi. Wapate ushindani ili wafanye kazi kwa ubora na hatimaye tupate Makamishna bora na Wakurugenzi na vyombo vingine bora katika utumishi kwenye vyombo vya habari.

Mheshimiwa Mwenyekiti, naendelea kusisitiza kwamba jambo hili ni vema Serikali ikalikubali.

MWENYEKITI: Sio vyombo vya habari, hii! Umesema vyombo vya habari sio! *(Kicheko)*

Mheshimiwa Mwanasheria Mkuu!

MWANASHERIA MKUU WA SERIKALI: Mheshimiwa Mwenyekiti, natambua hizo hoja, msingi wa hoja walizonazo baadhi ya Waheshimiwa Wabunge, lakini kama walivyosema baadhi ya Waheshimiwa Wabunge pia, kwa hiki chombo kinachoenda kuundwa sio chombo ambacho unaweza uka-*afford*, *any serious nation* haiwezi ika-*afford* ku-source mtu wa aina hii nje ya utumishi wa umma. Na hii anayoisema Mheshimiwa Mbunge anaposema kifungu cha 7(2), lakini pia lazima akisome sambamba na mamlaka, yaani kazi hizi za ile *authority* yenyewe. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, naomba kushauri pia kwamba, tunapotunga sheria, siasa tuache. *(Makofi)*

MWENYEKITI: Nimesema hivyo toka mwanzo, hii sheria ni muhimu sana! Ni muhimu sana, ni muhimu sana!

MWANASHERIA MKUU WA SERIKALI: Mheshimiwa Mwenyekiti, mimi hapa niko kwa ajili tu ya kulisaidia Bunge kushauri, *otherwise* mimi sitokani na Jimbo! Sitokani na Viti Maalum! Nimekuja hapa kwa ajili ya kulishauri Bunge na kazi ya Bunge ni Kutunga Sheria. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, na tusipotoshe tu haya maneno! Mimi nimesema hivi maana hatuwezi tukafikia hatua tukaamini kabisa kwamba, katika Utumishi wa Umma Tanzania, hakuna watu wenye uadilifu, hakuna watu wenye uwezo wa kufanya hizi kazi! Nilipo-*site* Ibara ya 35 ya Katiba nilisema kwa mujibu wa Ibara hii shughuli za umma za Rais zinatekelezwa na watumishi

Nakala ya Mtandano (Online Document)

wa umma. Nikasema tangu tumepata uhuru watumishi wa umma haohao ndio wanaotekeleza zile kazi! (Makofi)

Mheshimiwa Mwenyekiti, hii anayoisema Mheshimiwa Mbunge hapa kwenye Katiba imetajwa, Kamati ya Uteuzi imetajwa kwenye Katiba! Na ndio nikasema katika Tanzania so far the scheme we have kwenye kuunda hizi Kamati za Uteuzi unaiona tu kwenye Tume ya Haki za Binadamu na Utawala Bora! Na hivyo Kamati ya Uteuzi iko kwenye Katiba! Deputy Attorney General ni Mjumbe wa Kamati hiyo! Wajumbe wengine ni Mheshimiwa Spika, Mheshimiwa Chief Justice wa Zanzibar, Spika wa Baraza la Wawakilishi, Jaji Mkuu, iko pale ndani!

Mheshimiwa Mwenyekiti, kwa hiyo, mimi naomba kushauri Waheshimiwa Wabunge kwamba, kwa hali ilivyo hii ni vita. Haiwezekani wewe uko kule ndani tu hutaki kuingia kwenye utumishi wa umma, inapofika hatua ya vyeo ndio unataka kuingia humu ndani! No! No! No! na hatuwezi pia tukasema huko nje ndiko waliko waadilifu na wenye uwezo tu! Hatuwezi tukafikia hatua tukakosa kabisa imani na utumishi wa umma! (Makofi)

MWENYEKITI: Unajua mtu anapopiga kelele aa aa aa, wala haina maana kabisa! Hapa tunatunga sheria! Tunajaribu kuwa serious on this matter! Mheshimiwa AG naomba ukae! Naomba ukae! Tunajaribu kufikiria hili ni kama sura ya kijeshi jamani, sio mchezo! Haya, tumekubaliana sasa! Tunapiga kura.

MWANASHERIA MKUU WA SERIKALI: Mheshimiwa Mwenyekiti, ahsante.

MWENYEKITI: Tunapiga kura!

(Hoja ilitolewa iamuliwe)
(Hoja Iliamuliwa na Kukataliwa)

(Ibara iliyotajwa hapo juu ilipitishwa na Kamati ya Bunge Zima Bila ya Mabadiliko yoyote)

Ibara ya 7

(Ibara iliyotajwa hapo juu ilipitishwa na Kamati ya Bunge Zima Bila ya Mabadiliko yoyote)

Ibara ya 8

(Ibara iliyotajwa hapo juu ilipitishwa na Kamati ya Bunge Zima Pamoja na Marekebisho yake)

Ibara ya 9

MHE. EZEKIAH D. WENJE: Mheshimiwa Mwenyekiti, katika Kifungu cha 9, mimi nilikuwa napendekeza hiyo ibara yote tuitoe, na nilikuwa na sababu zifuatazo:-

Mheshimiwa Mwenyekiti, ukiangalia composition ya muundo mzima wa hii sheria tunayotaka kutengeneza hapa, Ibara ya 6 imetaja cheo cha Commissioner General, tuliyokuwa tunajadili hapa. Ibara ya 8 imetoa fursa ya kuweka wafanyakazi katika hii authority, katika ibara nyingine imeweka muundo wa Baraza (National Drugs Commission), lakini sasa hii Ibara ya 9 pia, inaleta Advisory Committee, yaani kutengeneza tena Kamati nyingine ya Usalama!

Nakala ya Mtandano (Online Document)

Mheshimiwa Mwenyekiti, sasa mimi natoa mapendekezo ya kufuta hili kwa sababu, mbili kubwa:- Namba moja, tukiwa na Kamati nyingi ndani ya *authority* hii tuta-jeopardise *efficient* na *functionability* ya hiyo *authority*, lakini vilevile tunapunguza gharama! Hii *National Commission* inaundwa na Waziri Mkuu na Mawaziri ambao wote leo wapo, lakini bado tatizo la dawa za kulevya ni sugu katika Taifa!

Mheshimiwa Mwenyekiti, hawa watumishi wa umma mnaosema, Polisi, na hata tukiunda kamati zote hizi zikiundwa bado haiondoi uwepo wa Polisi, wataendelea kuwepo, bado haiondoi uwepo wa Usalama wa Taifa, wataendelea kuwepo, bado haiondoi uwepo mpaka wa Polisi Jamii, wataendelea kuwepo, na wao bado wataendelea na kazi yao ya usalama wa kila siku.

Mheshimiwa Mwenyekiti, kwa hiyo, *for the sake* ya *ku-control cost*, lakini pia *for the sake of efficiency* ya *ku-reduce* hizi kamati nyingi ndani ya hii *authority*, mimi napendekeza hii *Advisory Commission* tuifute yote, ibaki *Commissioner General* atakuwa na *staff*, lakini pia, tuwe na hiyo *National Drugs Control Council* peke yake.

WAZIRI WA NCHI, OFISI YA WAZIRI MKUU, SERA, URATIBU NA BUNGE: Mheshimiwa Mwenyekiti, nilikuwa naomba kwanza, wote tujue kazi ambazo zimeainishwa kwa kamati hii.

Kamati hii itakuwa na majukumu ya kumshauri Kamishina Mkuu kuhusiana na masuala ya udhibiti wa dawa za kulevya. Kamati itakuwa na wajumbe 9 kutoka katika Wizara mbalimbali, Idara za Serikali, Vyombo vya Dola, Asasi za Kiraia na Mdau yeyote muhimu katika udhibiti wa dawa za kulevya.

Mheshimiwa Mwenyekiti, hapo sasa ndio unaona kwamba, umuhimu sasa wa kuwa na kamati hii ambayo itakuwa inakusanya sasa taarifa na ushauri wa namna mbalimbali kutoka katika watu waliotajwa, ili kusaidia mapambano haya ya dawa za kulevya katika nchi yetu ya Tanzania.

Mheshimiwa Spika, eneo hili ndio linalotoa nafasi sasa kumfanya Kamishina Mkuu aweze kuwa na taarifa nyingine kutoka kwa wadau mbalimbali ambao wanaweza wakatusaidia kupata taarifa mbalimbali zinazohusiana na tatizo hili la kudhibiti dawa za kulevya katika nchi yetu ya Tanzania. Kwa hiyo, ukisoma kile kifungu chote unapata hiyo *idea* ni kwa nini kamati hii ni muhimu sana.

Mheshimiwa Mwenyekiti, kwa hiyo, mimi nilikuwa naamini kwamba, kwa hali tuliyonayo sasa na haya niliyoyasema hapa, idara mbalimbali za Serikali, ina maana kwamba, vyombo vya ulinzi na usalama watapata nafasi ya kutoa ushauri, lakini asasi za kiraia, unaweza ukakuta kwamba, ndani ya asasi za kiraia wanayo nafasi ya kujua ukubwa wa taizo hili na namna nzuri ya kuweza kulifanyia kazi, watapata hiyo nafasi. Kwa hiyo, ama mdau mwingine yeyote katika udhibiti wa dawa hizi za kulevya.

Mheshimiwa Mwenyekiti, kwa hiyo, mimi nilikuwa nafikiria Mheshimiwa kaka yangu Wenje ni nafasi nzuri kwa sababu katika kifungu hiki hata wewe ukiwa na hizo taarifa na ushauri sasa wa namna gani nzuri tufanye, hapo sasa ndio ni nafasi ya kupeleka mawazo kwenye hiyo kamati hapo kwa sababu, watu wote sasa wametajwa pale, na kazi hii sasa itajumuisha Watanzania wote na kutufanya wote kuwa kitu kimoja katika mapambano haya dhidi ya biashara hii ya dawa za kulevya.

MHE. EZEKIAH D. WENJE: Mheshimiwa Mwenyekiti, ukisoma kazi za *Advisory Committee*, hiyo Kamati ya Ushauri, jinsi ilivyoelekezwa katika Ibara ya 9! Lakini pia, ukisoma Ibara ya 4

Nakala ya Mtandano (Online Document)

ambayo inaonesha kazi za hii *authority*, unagundua kwamba, kazi za *Advisory Committee* ambazo ziko katika Ibara ya 9 bado zote zinaenda zina-*fall under general* kazi za *Authority* ambazo zimeoneshwa katika Ibara ya 4!

Mheshimiwa Spika, lakini hata hivyo, ukisoma Ibara ya 8 pale, imetoa upana wa kuajiri, kwamba, Kamishina atapata tu *approval* kutoka kwa *National Drug Control Council*; anaweza akaajiri *number* yoyote ya wafanyakazi anayotaka.

Mheshimiwa Mwenyekiti, kwa hiyo, ataajiri hata, kwa sababu hapa tumeambiwa kwamba, kutakuwepo na muundo wa kijeshi, maana yake ni kwamba, ataruhusiwa akitaka kuchukua watu kutoka Polisi atachukua, akitaka kuchukua watu kutoka Usalama wa Taifa, atachukua, akitaka kuchukua watu kutoka kwenye Jeshi, atachukua, akitaka kuchukua watu kutoka kwenye *private sector* atachukua!

Mheshimiwa Mwenyekiti, lakini vile vile hata akichukua watu kutoka maeneo haya yote bado haimzuii Mtanzania yeyote mwenye taarifa zozote zinazoweza kusababisha mtu anayefanya biashara ya dawa za kulevya kukamatwa kwenda kwa Kamishina na kutoa hizi taarifa. Kwa hiyo, hii tunayofanya hapa ni *duplication* na ku-*raise cost* ambazo hazipo.

MWANASHERIA MKUU WA SERIKALI: Mheshimiwa Mwenyekiti, kwanza Mheshimiwa Wenje anasema kuna kamati nyingi ndani ya Muswada huu! Mimi naona kamati moja tu inayotajwa kwenye hiyo *Section 9*, lakini pia, kuna Baraza lile na ukiangalia Baraza lile ni Mawaziri na linakaa mara mbili kwa mwaka.

Mheshimiwa Mwenyekiti, lakini hapa kuna kamati ambayo, unaona hapa ambapo wanakotoka wale wajumbe ambao wao sasa wanafanya kazi ya kumshauri *Commissioner General* namna sasa ya utekelezaji wa hiyo *Authority*, shughuli zote zile za *Authority* pale, pale anapofanya vizuri *well and good*, lakini pale ambapo hafanyi vizuri, pia, wanashauri!

Mheshimiwa Mwenyekiti, kwa hiyo, sisi kama Serikali bado tunaona umuhimu wa hii *committee* kuwepo kama chombo cha kumsaidia *Commissioner General* kwenye utekelezaji wake wa majukumu ya kila siku. Na hakukuwa na hata sababu ya kufanya *reference* kwenye Ibara ya 8 kwa sababu Ibara ya 8 sio *issue!* Ibara ya 8 sio *issue!*

Mheshimiwa Spika, kwa hiyo, mimi naomba kwa mara nyingine Waheshimiwa Wabunge, tukubaliane na Serikali kwenye pendekezo hili kwamba kamati hii iwepo. Na Mheshimiwa Wenje, kama nilivyokwisha kusema, hii sio kamati, yaani Muswada huu hauna kamati nyingi zaidi ya hii moja, inatusaidia sana kwenye kutekeleza.

Mheshimiwa Mwenyekiti, *right now* niwaambie tu wamejiundia hicho kikamati kipo! Kipo, hata sasa hivi kinafanya kazi, lakini sasa tunataka tuweke kwenye mfumo wa nini...! Unaiona ni kwa sababu tu ya ile *co-ordination*, na hizi taasisi zinazotajwa hapa, ukiondoa hizo za watu binafsi, ndizo ambazo ziko kwenye hiyo *Co-ordination Committee*; inafanywa, ipo katika mazingira ya taratibu za kitawala za Kiserikali!

Mheshimiwa Mwenyekiti, nakuomba tena, naomba Waheshimiwa Wabunge wakubaliane na pendekezo hili zuri la Serikali lipite. Ahsante sana.

MHE. EZEKIAH D. WENJE: Mheshimiwa Mwenyekiti, katika michango ya Wabunge wote leo walivyokuwa wanachangia hapa, hoja kubwa unagundua kwamba, sio muundo wa hizi kamati ndio utakaosaidia Taifa kuondokana na vita dhidi ya dawa za kulevya. Hata leo, sheria

Nakala ya Mtandano (Online Document)

zipo, kamati zipo kwa watumishi hawa hawa wa umma, lakini bado tatizo la dawa za kulevya ni kubwa sana katika Taifa hili! Kwa hiyo, bila ile *good will* ya kufanya kazi na kupambana na tatizo hili hata tukiunda kamati 10, hakuna kitu tunachofanya!

Mheshimiwa Mwenyekiti, lakini hata hivyo, nakubali.

MHE. JOHN J. MNYIKA: Mheshimiwa Mwenyekiti, nashukuru. Kwenye kifungu cha 9 ambacho ukisoma kifungu cha 9(2) kinasema, "Kamati itakuwa na majukumu ya kumshauri Kamishina Mkuu kuhusiana na masuala ya udhibiti wa dawa za kulevya."

Sasa kwenye kipengele cha (4) kinasema, "Waziri atateua watu wenye ujuzi na uzoefu katika masuala yanayohusiana na udhibiti wa dawa za kulevya au watu ambao mchango wao unaweza kuwa na msaada mkubwa katika utayarishaji na utekelezaji wa Sera ya Taifa kuhusu Dawa za Kulevya kuwa Wajumbe wa Kamati".

Mheshimiwa Mwenyekiti, kipengele cha 3 kinasema, hiyo kamati itakuwa na wajumbe wasiopungua 9 kutoka Wizara mbalimbali, Idara za Serikali, Vyombo vya Dola, Asasi za Kiraia na Mdau yeyote muhimu katika udhibiti wa dawa za kulevya.

Mheshimiwa Mwenyekiti, sasa utaona kwamba, 9(2) inazungumza kwamba, majukumu ya hii Kamati ni kumshauri Kamishina Mkuu! Lakini 9(4) inasema Waziri ndio mteuzi wa hawa Wajumbe wa hiyo Kamati.

Mheshimiwa Mwenyekiti, katika mazingira ya kawaida na kwa namna ambavyo Serikali imeeleza kwamba, chombo hiki, kwa maelezo ya Serikali kwamba, Kamishina wake anapaswa kufanya kazi kama kijeshi hivi, kiuchunguzi, na kadhalika, halafu tunaleta pendekezo chombo cha kumshauri, yeye hana nafasi, Waziri anateua hicho chombo cha kumshauri!

Mheshimiwa Mwenyekiti, kama ningekuwa na pendekezo *radical*, ningependekeza kabisa Waziri asihusike katika uteuzi, lakini nimekuja na pendekezo laini sana, nitashangaa kama Serikali ikilikataa! Kwamba, baada ya neno "Waziri" kwa kuongeza maneno, "kwa kushauriana na Kamishina Mkuu", halafu maneno mengine atateua na nini yabaki palepale. Kwa hiyo, maana yake Waziri alazimishwe asiteue Wajumbe bila kushauriana na Kamishina Mkuu ambaye hawa Wajumbe ndio atafanya nao kazi.

Kama ingekuwa *lighter radical*, ingekuwa kushauriana kukubaliana, lakini nimeondoa neno kukubaliana, nimeweka neno kushauriana tu! Sasa sijui kama Serikali itakataa hata pendekezo hili, nitaishangaa sana Serikali.

MWENYEKITI: Haya, Mheshimiwa Mwanasheria Mkuu! Ame-amend amendment yake!

MWANASHERIA MKUU WA SERIKALI: Mheshimiwa Mwenyekiti, unajua karibu kila kitu huwezi ukakiweka kwenye sheria. Hapa kuna *Commissioner General* ambaye yeye ndiye mtu ambaye unaona kama ni *competent authority*. Katika hali ya kawaida anaweza kuwa anawajua hawa watu ambao wangeweza kusaidia, lakini Waziri mwenye dhamana hapa kwa vyovyote vile katika kufanya *appointment* haufungwi kufanya *consultation* na huyu *Commissioner General*.

Mheshimiwa Mwenyekiti, kwa hiyo, na huyu Waziri mwenyewe anayezungumzwa hapa ni nani? Ni Waziri Mkuu! Na Waziri Mkuu kama Serikali ndio ana vyombo kwa maana ya kujua hata kwa upana wake kwamba, nani amtoe wapi nani amtoe wapi! *That is the fact!*

Nakala ya Mtandano (Online Document)

Mheshimiwa Mwenyekiti, hivi ndivyo. Kama kuna watu hapa wamefanya kazi Serikalini unaiona kabisa, lakini kama hujawahi kufanya kazi Serikalini huwezi kuona huo uzoefu! Sio kila sehemu lazima kila sehemu sasa Waziri anapoteua aseme ashauriane sijui na nani! Hata bila kutaja hapa bado Waziri Mkuu anaweza akam-consult! (Makofi)

Mheshimiwa Mwenyekiti, kwa hiyo, nilikuwa naomba kushauri kwamba, kifungu hiki na chenyewe kibaki jinsi kilivyopendekezwa.

Mheshimiwa Mwenyekiti, lakini nichukue fursa hii kulishauri Bunge kwamba, ile hoja iliyokuwa inasemwa sasa kwamba, sijui watu wako huko nje wazuri, *that's where they get the time now to join them* hapa. Kwa hiyo, hiyo ndiyo, sasa si unawashauri sasa ile *Drug Enforcement!* Kwa hiyo, wale watu ambao wameachwa kule nje ndio hao sasa sehemu yao hapa ya kuingia kuishauri hiyo *enforcement*.

MWENYEKITI: Uzuri katika sheria hata mkato tu ni neno, nukta ni neno! Kwa hiyo, ile kushauri tu ni *soft, I don't think!* Mheshimiwa Mnyika?

MHE. JOHN J. MNYIKA: Mheshimiwa Mwenyekiti, naomba nirudie tena kusema tu kwamba, napendekeza kwenye kifungu cha 9(4), kuongezwe neno ili sentensi ianze "Waziri...", Halafu kuongezwe maneno mawili tu, "kwa kushauriana na" Kamishina Mkuu. Maneno mengine yote yanabaki, atateua, nakadhalika, basi.

Mheshimiwa Mwenyekiti, kama tungetaka hapa kufungua *pandora box* ya namna ambavyo Mawaziri wana-abuse nafasi za uteuzi wa Wajumbe wa Bodi mbalimbali, kuteua kiswahiba, kuteua kwa fadhila, kuteua hovy hovy, halafu wanawakabidhi Wakurugenzi Wajumbe wa Bodi ambao Mkurugenzi anatakiwa afanye nao kazi, Bodi dhaifu, matokeo yake chombo kinakuwa dhaifu! Hata uteue Mkurugenzi mzuri namna gani, hapa tunazungumzia Kamishina, halafu unamkabidhi watu wanaomzunguka kumshauri wabovu kabisa, kwa sababu Waziri tu alipewa mamlaka. Ukishaondoa halafu ukibaki ukimya, Waziri anaweza akateua bila hata kushauriana na huyo Kamishina na hatafanywa chochote, hatafanywa chochote! Tunazo rekodi za Mawaziri wanaoteua wajumbe ama wa bodi au kamati mbalimbali hovy hovy.

Mheshimiwa Mwenyekiti, sasa ili kuondoa huu utamaduni huu wa kutengeneza udhaifu kwenye vyombo vya Serikali, tuingeze sentensi ndogo tu kumlazimisha huyu Waziri, kama ni Waziri Mkuu, kama ni Waziri wa Nchi, kushauriana na huyu mtu ambaye mmemuamini, ameteuliwa na Rais kuwa Kamishina Mkuu wa Kupambana na Dawa za Kulevya, yaani hili nalo mnalikataa!

Mheshimiwa Mwenyekiti, katika hali ya namna hii, nawaambia ndugu zangu hii Serikali ilipofikia huu sio utungaji wa sheria. Wananchi tu wajiandae kufanya mabadiliko ya Wabunge, tutengeneze Bunge ambalo litakuwa sikivu, siyo Bunge ambalo hata vitu ambavyo vina-make sense rahisi tu mnakataa! (Makofi)

MWENYEKITI: Mheshimiwa Mnyika, Mheshimiwa Mnyika, nakuomba tuelewane.

MHE. JOHN J. MNYIKA: Mheshimiwa Mwenyekiti, nashukuru. Nilitaka kusema hilo tu, ushauri mdogo tu mnakataa, *wastage of time*.

MWENYEKITI: Sikiliza Mheshimiwa Mnyika, hatufanyi hivyo! Ngoja kwanza, naomba tusikilizane.

Nakala ya Mtandano (Online Document)

Waheshimiwa Wabunge, tunajifunza wote hapa, tujifunze maadili ya kutunga sheria, huwezi kuhamaki. Mnazungumza, tutabishana tutafika mahali tutaamua. Sasa mkianza kuhamaki haina maana yoyote. Naomba sana Mnyika tafadhali na wewe najua huwa unasikiliza sana, lakini inakuwaje tena!

WAZIRI WA NCHI, OFISI YA RAIS, MAHUSIANO NA URATIBU: Mheshimiwa Mwenyekiti, hii ni sheria moja ambayo lazima kweli tuwe makini sana katika utungaji wake. Ukiangalia matatizo yanayowasibu vijana wetu kupitia dawa za kulevya. Sasa kwa utaratibu, ndani ya Serikali Waziri hawezi kuja na watu wake akawapeleka.

Nataka unisikilize, kawaida Waziri analetewa faili na Katibu Mkuu na majina ameyapata kutoka kule ambako kunahusika, ndipo Waziri anaangalia kama wale... Lakini jambo lingine ambalo pengine Mnyika anaweza kuwa na jambo, lakini nataka niwaambie, fikiria watu ambao wanamshauri mhusika au Mkurugenzi awalete yeye mwenyewe na Waziri kwa mujibu wa sheria awateua, akiwaleta wale ambao anawataka yeye inakuwaje?

Nataka niwambie utaratibu wa Serikali unaanzia kule, unapitia kwa Katibu Mkuu, unakuja kwa Waziri na tunafanya hivyo kwa kuogopa kwamba yule atakayeshauriwa ana uwezo wa kuwaleta watu ambao watamsikiliza yeye badala ya yeye kuwasikiliza wao. *(Makofi)*

MWENYEKITI: Haya sasa tufunge tu, ufunge wewe mwenye hoja yako, Mheshimiwa Mnyika.

MHE. JOHN J. MNYIKA: Mheshimiwa Mwenyekiti, nimekuwa muangalifu sana wa matumizi ya maneno. Kama ningetaka kupendekeza ambacho amependekeza Mheshimiwa Waziri aliyemaliza kuzungumza, Mheshimiwa Mary Nagu, ningesema hivi, Waziri baada ya kupokea mapendekezo kutoka kwa Kamishina Mkuu atateua, *upon receiving recommendation*, sikusema hivyo kabisa. Kwa hiyo, sio kweli hicho alichokisema.

Mimi nimesema mteuzi ni Waziri, lakini sentensi inasema hivi, "Waziri kwa kushauriana na..." maana yake Waziri akija na majina yake, kwa mfumo wowote alioyapata majina, huyu Kamishina ambaye mmeishamuamini, ni mteule wa Rais, mamlaka ile ile ya uteuzi imemteua Waziri, halafu mnampa jukumu zito la kupambana na dawa za kulevya, vijana wanaathirika dawa za kulevya, hamlazimishi kwamba Waziri ashauriane naye kwenye kuteua hii kamati.

Mheshimiwa Mwenyekiti, katika mazingira kama hayo ya kuteua wajumbe wa kamati, katika mazingira kama hayo nikubaliane na Mheshimiwa Wenje kwamba kamati ya namna hii ya Waziri peke yake ni kamati ya ulaji tu na matumizi mabaya ya pesa za wananchi, afadhali hizo fedha za kuiendesha hii kamati zingepolekwa kwenye vituo vya kuwahudumia vijana walioathirika na dawa za kulevya walau kuwanusuru, la sivyo, mnatengeneza vyombo juu ya vyombo ambavyo mwisho wa siku havitasaidia kutatua matatizo, kama mambo madogo kama haya ya kushauriana na watu ambao mmewaita mnawaamini Kamanda anayeongoza kikosi, mnakataa kushauriana nae, *pathetic!*

MWENYEKITI: Mheshimiwa Mnyika, hapa tunatunga sheria, siyo tunatunga maneno. Tunatunga sheria. Ukisema hivi, naomba tuelewane, tunatunga sheria, Mheshimiwa Naibu Waziri wa Ardhi.

NAIBU WAZIRI WA ARDHI, NYUMBA NA MAENDELEO YA MAKAZI: Mheshimiwa Mwenyekiti, Mheshimiwa Nagu amelieleza suala hili vizuri sana. Nitolee tu mfano wa teuzi mbalimbali nyingine zinazofanywa na Mheshimiwa Rais, mfano, Majaji. Huoni sehemu yoyote inayosema

Nakala ya Mtandano (Online Document)

Rais atashauriana na Mheshimiwa Waziri, kinachofanyika kwenye taasisi husika, wanapeleka mapendekezo ya majina kwamba yeyote kati ya hao atakayeteuliwa ni safi na anafaa.

Sasa huyu Kamishina Mkuu, waende wakashauriane nini na Waziri na tayari umeishapeleka mapendekezo ya majina yaliyochekechwa ambayo unaamini wataweza kufanya kazi nzuri ya kuweza kushauri na kukushauri wewe mwenyewe.

Mheshimiwa Mwenyekiti, kama Serikali, tunaomba ibaki kama ilivyo na ndiyo utaratibu wa uteuzi katika nafasi mbalimbali na limekuwa likifanyika hivyo na tutakuwa tunaanzisha utaratibu ambao kwa kweli haupo.

*(Hoja ilitolewa iamuliwe)
(Hoja iliamuliwa na kukataliwa)*

(Ibara iliyotajwa hapo juu ilipitishwa na Kamati ya Bunge Zima pamoja na marekebisho yake)

Ibara ya 10

(Ibara iliyotajwa hapo juu ilipitishwa na Kamati ya Bunge Zima bila mabadiliko yoyote)

Ibara ya 11

MHE. RAJAB MBAROUK MOHAMMED: Mheshimiwa Mwenyekiti, ahsante. Katika kifungu hiki cha 11 nilitaka kufanya marekebisho ya kufuta maneno “kulipa faini isiyopungua shilingi milioni ishirini au kifungo kisichozidi miaka 30 au vyote kwa pamoja”.

Maneno hayo ambayo yanaonekana katika mistari mitatu ile ya mwisho ya kifungu kile cha 11, na badala yake isomeke maneno kama haya yafuatayo:- “Kutumikia kifungo kisichopungua miaka thelathini gerezani.”

Mheshimiwa Mwenyekiti, kama kweli tunayoyazungumza na kama kweli tunadhamira ya dhati ya kupambana na dawa za kulevya ndani ya nchi hii; na kama *concept* ya Muswada huu ni kupambana na kuhakikisha kwamba tunakomesha kabisa biashara hii ya dawa za kulevya, basi ni vyema kabisa suala la kutoza faini kwa njia yoyote ile likaondoshwa katika sheria hizi, kibaki kipengele kimoja tu cha kutumikia adhabu ya kifungo. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, unapoweka adhabu hizi mbili kwa pamoja hususan hii adhabu ambayo ni ya kutoza faini, tunajua kwamba wafanyabiashara wa dawa hizo za kulevya au ama wakulima ama wanaosafirisha ni watu matajiri ambao kwa kweli huwa wana fedha nyingi za kufanyia biashara hiyo.

Sasa unapomruhusu mtu kama huyu kumtoza faini ya milioni 20, kwake yeye ni sawa sawa na kumuambia tu kwamba huu mzigo ambao umeingiza ama umesafirisha kodi yake au *tax* yake ni milioni 20, haoni tabu ya kulipa hiyo. Lakini utakapokuwa umemuwekea adhabu ya moja kwa moja tu ya kifungo, basi hapo kunakuwa hakuna *choice*.

Mheshimiwa Mwenyekiti, lakini nyingine ni kwamba tunapoweka adhabu hii ya kutoza faini, tunaweza kusababisha makosa mengine ya kijinai, makosa ya kijinai ambayo yanaweza kutendeka ndani ya Mahakama zetu.

Nakala ya Mtandano (Online Document)

MWENYEKITI: Kwanza, mimi ninachojaribu kufuatilia, tumeangalia Kiswahili.

MHE. RAJAB MBAROUK MOHAMMED: Mheshimiwa Mwenyekiti, ya Kiswahili...

MWENYEKITI: Ngoja kwanza, nisikilize kwanza. Tumeangalia ya Kiswahili. Hicho Kiswahili, hiyo ibara ni ya 11 inasema mtu yeyote ambaye (a) analima, (b) anafanyaje (c) anamiliki, (d) anazalisha. Sasa hii ya kwako tunafuta wapi, tunaingiza wapi?

MHE. RAJAB MBAROUK MOHAMMED: Mheshimiwa Mwenyekiti, ahsante. Nimesema kwamba, maneno haya yanaonekana katika mistari mitatu ya mwisho ya kifungu cha 11 ambapo katika Muswada huu ambao upo kwa lugha ya Kiswahili inasema kwamba mtu huyo akipatikana na hatia atawajibika kulipa faini isiyongua shilingi milioni 20 au kifungo kisichozidi miaka 30 au vyote kwa pamoja.

Marekebisho ninayoyafanya mimi hapa ni kwamba, hili suala la kulipa faini liondolewe na suala la kifungo kisichozidi, hili neno "kisichozidi" liondolewe badala yake kiwekwe kwamba kifungo kisichopungua miaka thelathini. Ahsante.

MWANASHERIA MKUU WA SERIKALI: Mheshimiwa Mwenyekiti, kwa kuzingatia umuhimu ambao Serikali imeipa suala hili kupambana na uhalifu huu mkubwa, mimi naomba kushauri Bunge likubali mapendekezo ya Mheshimiwa Rajabu Mbarouk. *(Makofi)*

MWANASHERIA MKUU WA SERIKALI: Kuna marekebisho ya Serikali pale sisi tumeipeleka ile adhabu isipungue faini milioni 500. Tulifanya mabadiliko sasa kwenye *schedule of amendment*.

MWENYEKITI: Ikifika wakati huo ndiyo tutakwenda kuufanyia kwa sababu ya *consequential*. Kwa hiyo, kifungu cha 11 kinaafikiwa pamoja na marekebisho aliyofanya Mheshimiwa Rajab?

(Ibara iliyotajwa hapo juu ilipitishwa na Kamati ya Bunge Zima pamoja na mabadiliko yake)

Ibara ya 12

MWENYEKITI: Mimi naomba tutumie mahali pamoja pa *amendment* kwa sababu tukiingia huku na Kiswahili tunakuja kidogo tunachanganyana. Tunaomba tuingie katika lugha tuliyonayo hapa, *original* ni ya Kiingereza, tunachanganyana.

(Ibara iliyotajwa hapo juu ilipitishwa na Kamati ya Bunge Zima pamoja na mabadiliko yake)

Ibara ya 13

(Ibara iliyotajwa hapo juu ilipitishwa na Kamati ya Bunge Zima bila mabadiliko yoyote)

Ibara ya 14

(Ibara iliyotajwa hapo juu ilipitishwa na Kamati ya Bunge Zima pamoja na marekebisho yake)

Ibara ya 15

Nakala ya Mtandano (Online Document)

MHE. DKT. FAUSTINE E. NDUGULILE: Mheshimiwa Mwenyekiti, nashukuru sana kunipa fursa ya kuweza kuchangia katika kifungu cha 15.

Mheshimiwa Mwenyekiti, tatizo la dawa za kulevya ni tatizo kubwa sana sasa hivi nchini, na ndani ya miaka 10/15 ijayo kila familia itaguswa. Kwa hali iliyopo sasa hivi inaathiri familia nyingi. Mimi kama Daktari, lakini pia kama Mjumbe katika Kamati ya UKIMWI, tumeweza kujionea kwa wazi kabisa watoto mpaka chini ya miaka saba/nane ambao wameathirika na sasa hivi ni wateja wakubwa sana.

Mheshimiwa Mwenyekiti, sasa na siyo tu katika suala hili la athari kwa kifamilia, hata katika magonjwa sasa hivi, ndiyo jambo ambalo linatuongezea wagonjwa wa UKIMWI, linatuongezea wagonjwa wa *Hepatitis B*, linatuongezea na ugonjwa *Hepatitis C*.

Mheshimiwa Mwenyekiti, katika kifungu hiki, kwa sababu hawa watu ambao wanahusika kwa kiasi kikubwa cha ku-*traffic*, kuuza na kutengeneza hizi dawa na kwa sababu biashara hii ni kubwa sana na yenye thamani kubwa sana, sasa mimi nilikuwa nataka nipendekeze badala ya kuwafunga maisha, watu hawa wanyongwe, kwa sababu athari zao kiuchumi, katika familia na kijamii ni kubwa sana. (*Makofi*)

Mheshimiwa Mwenyekiti, hilo lilikuwa ndilo pendekezo langu, watu hawa wanyongwe badala ya kupewa adhabu ya maisha.

WAZIRI WA NCHI, OFISI YA WAZIRI MKUU, SERA, URATIBU NA BUNGE: Mheshimiwa Mwenyekiti, wakati natoa majibu ya hoja hapa ndani kwa niaba ya Serikali, nilitoa maelezo. Jamhuri yetu ya Muungano wa Tanzania ni miongoni mwa nchi ambazo bado ina adhabu ya kifo mpaka sasa.

Mheshimiwa Mwenyekiti, adhabu hiyo ya kifo kwa mujibu wa sheria tulizonazo nchini mpaka sasa kwenye nchi yetu ya Tanzania inakwenda kwenye makosa mawili tu. Kosa la kwanza ni la uhaini na kosa la pili ni la mauaji. Hizo ndizo adhabu ambazo hukumu ya kifo inaweza ikatolewa mpaka sasa katika nchi yetu ya Tanzania.

Mheshimiwa Mwenyekiti, sasa leo tunasema kwamba tunataka kuongeza kosa hili la dawa za kulevya kwenda kwenye adhabu ya kifo, mimi nilikuwa nafikiri kadri tutakavyoendelea kutengeneza makosa na adhabu kwa watuhumiwa hawa wa biashara za dawa za kulevya, umeona tulikokuwa kwenye sheria iliyopita, umeona adhabu hizi tulivyozipoleka katika sheria hii mpya kwa maana ya kuongeza mpaka kifungu cha maisha.

Mheshimiwa Mwenyekiti, nilikuwa nashauri kwa hali ilivyo duniani, mijadala ya adhabu za kifo zilivyo katika dunia kwa sasa, nilikuwa nafikiri tuanze na adhabu hii ya kifungu cha maisha na tuendeleo kufanya nayo kazi na huko mbele kadri tunavyokwenda, tutaendelea kujifunza na kuona tunavyoweza kufanya.

Mheshimiwa Mwenyekiti, hii inatokana na uzoefu pia, Waheshimiwa Wabunge hapa pia wamesema kwamba suala hili la kupambana na dawa za kulevya wala siyo tu ukubwa wa adhabu tulizonazo katika nchi yetu ama katika nchi nyingine yoyote, suala hili pia ni suala la kuangalia mfumo mzima, uadilifu kwa ujumla katika utendaji wa kazi na mambo mengine mengi.

Mheshimiwa Mwenyekiti, ziko nchi katika Ulimwengu huu zinatoa adhabu ya kifo katika biashara hii ya dawa za kulevya, lakini unaona kwamba bado tatizo lipo pale pale. Kwa hiyo, mimi nilikuwa nafikiri wala tusiangalie ya hizo nchi nyingine wala nini, lakini tuangalie utaratibu

Nakala ya Mtandano (Online Document)

wa kinfumo, tafsiri ya kiseru na jinsi tunavyotekeleza adhabu ya kifo katika nchi yetu ya Tanzania kwa makosa yaliyoainishwa, halafu tuchukue adhabu hii kubwa iliyoongezeka kutoka kule tulikokuwa mpaka tulikofika na *then* huko mbele baadaye tunaweza tukaendelea kuona ni namna gani tunaweza kufanya mageuzi haya makubwa na kurekebisha adhabu hizi kama tulivyozileta leo hapa mbele.

Mheshimiwa Mwenyekiti, nakushukuru.

MHE. DKT. FAUSTINE E. NDUGULILE: Mheshimiwa Mwenyekiti, tuko hapa kutengeneza sheria na tunatengeneza sheria kwa sababu kuna tatizo kubwa ambalo linatukabili sisi kama nchi. Matatizo ya dawa za kulevya hatupasi kuyafumbia macho hata kidogo. Kama nilivyosema, athari zake ni kubwa sana na hatua zinatakiwa zianze sasa.

Mheshimiwa Mwenyekiti, sikubaliani kabisa na mapendekezo ya Mheshimiwa Waziri ya kusema kwamba suala hili tuliangalie katika suala la uadilifu, tuliangalie katika suala la sera na tuwe na huruma kwa watu hawa ambao wanatuingizia Taifa letu katika matatizo makubwa sana.

Mheshimiwa Mwenyekiti, mimi naongea hapa, mtakumbuka hii kauli yangu miaka 15 ijayo. Itakuwa ni sawasawa na UKIMWI tulivyokuwa tunaongelea miaka ya 1970. Miaka 10/15 ijayo kila familia itaguswa.

Mheshimiwa Mwenyekiti, tuanze kuchukua hatua sasa. Sioni tatizo lilipo kama tumesema uhaini, mauaji ni *capital offence* na suala ya dawa za kulevya liwe ni *capital offence* na *capital punishment*. (Makofi)

Mheshimiwa Mwenyekiti, katika hili bado naendelea kusesitiza, watu wote wanaojihusisha na masuala ya dawa za kulevya adhabu yao iwe ni kunyongwa mpaka kufa.

Mheshimiwa Mwenyekiti, kwa hoja hizi za Wabunge, naona *concern* yao juu ya ubaya wa tatizo hili la biashara au madawa ya kulevya vyovyote vile iwavyo, naomba kushauri na Mheshimiwa Waziri ameshayazungumza, hapa siyo sehemu ambapo inaweza ikawekwa ikatamka sasa anayefanya makosa haya adhabu yake iwe ni kunyongwa. Kwa mujibu wa sheria zetu ni makosa mawili tu yanayo-*carry death sentence*. Sasa tutapata shida ya kuitekeleza hii kwa sababu ni mpaka awe amekufa, umeondoa uhai wa mwenzio na wewe ndiyo unahukumiwa adhabu ya kunyongwa; vinginevyo, unataka kubadilisha Serikali kwa njia isiyo halali, yaani uhaini. Kwa hiyo, naomba kushauri kwamba, adhabu hizi zilizowekwa hapa zinatoshwa na hata hii ya kifo iliyopo sasa hivi, humu ndani kuna baadhi ya Wabunge ni wanaharakati dhidi ya adhabu hii. (Makofi)

Mimi ningependa hawa watu wanaoua wenzao wanyongwe *anyway*, isipokuwa bado kuna fursa ya mtu kwa mfano katika matumizi ya zile dawa mwingine anamdunga, anapomdunga zile dawa kukaonekana hakuna *any disruption* ya *connection* ya ile. Kwenye Sheria za Jinai tunamchukulia huyu kwenye *causation* ya *death*, huyu ame-*cause*, kwa hiyo, atashitakiwa kwa kosa la kuua, lakini siyo makosa haya. Kwa hiyo, naomba kushauri kwamba, tutambue sisi kuwa hili ni tatizo kubwa, ila Waheshimiwa Wabunge na Wananchi wote, watoe ushirikiano mkubwa kwa Serikali, kwanza, kuwafichua hawa wanaofanya hivi, wawe tayari kutoa ushahidi mahakamani. Watu hawa wakishapatikana wakishapata adhabu, wakishaanza kufungwa tu, Waheshimiwa Wabunge mtaona hakuna haja hata ya kung'ang'ania adhabu ya kunyongwa.

Nakala ya Mtandano (Online Document)

Nchi nyingine ambazo wananyonga kama China au kwingineko, wana *legal system* tofauti na ya kwetu. Wao wanatoka kwenye *system* ile ambayo mtu hawi *triad*, anakuwa *triad* kijeshi anapigwa risasi hapo. Sisi hapa ni tofauti.

Mheshimiwa Mwenyekiti, mimi naungana na Waheshimiwa Wabunge kwamba, hili tatizo ni kubwa, lakini siyo sehemu sasa ya kwamba iwe ni adhabu kifo; kwa sababu hata nchi zilizo na adhabu ya kifo, watu wameendelea kuuwa. Hata adhabu ya kifo hii hapa, watu si wanauwawa hapa?

Naomba tutambue adhabu hizo *life imprisonment* na hata kwenye sheria zile za kifo tu zenyewe, mtu ambapo ametoa uhai, kwa mfano, aliyeuwa bila kukusudia, adhabu yake ni *life imprisonment*. Kwa mujibu wa sheria zetu zinasema pale ambapo adhabu imesema ni *life imprisonment*, hata huyo mtu aliyeuwa mwingine bado anaweza akapewa adhabu ambayo siyo ya kifo. Kwa mfano, aliyeuwa bila kukusudia.

Sasa kwa mfano hii, ukimpa adhabu ya kifo utakuja kupata shida namna ya *ku-reconcile* huyu aliuwa kwa makusudi au hakuwa kwa makusudi ili sasa umshitaki na *manslaughter* au na *murder*. Kwa hiyo, hili ninajua lakini pengine lingehitaji tulitafutie tena nafasi siku nyingine zaidi tunakoenda mbele kutengeneza hii sheria ya kuborehwa kuliko kuliingiza kwenye sheria kwa sasa. Kwa hiyo, naomba mapendekezo ya Serikali kama yalivyoletwa kwenye mabadiliko yale yabaki jinsi yalivyo. (*Makofi*)

MWENYEKITI: Jamani, tunachojaribu kuona, tuko hapa wenyewe tunatunga sheria, lakini tufikirie na wenzetu walioko nje. Adhabu ya kifo hii imelalamikiwa sana mpaka hata wanaharakati wanasema mngeiondoa kwenye Katiba, lakini ikabakia katika maeneo mawili tu, labda tuhalalishe huko kwamba na hawa. Uzuri wale wenye ugonjwa wa ngozi ni mauaji yanayotokea, kwa hiyo, yanafanana kabisa na hivyo lazima na wao wauwawe. Sasa hapa tusiende nje na wengine wanasheria, lakini msifanye kama hamjui sheria, tusiwe *emotional*, let us make a law.

Sasa nikupe nafasi Mheshimiwa Machali kwanza!

MHE. MOSES J. MACHALI: Mheshimiwa Mwenyekiti, nashukuru kwa kuniona. Wakati mwingine ni vizuri sana tukipewa *knowledge* na watu tukaitumia vizuri. Nakumbuka mwaka 2012 wakati tunafanyiwa semina na watu, ile *task force* ambayo inashughulika na masuala ya madawa ya kulevya hapa nchini, Wabunge sisi wenyewe kwa nyakati tofauti walisimama na ku-*propose* watu hawa wanyongwe, tukiwa Msekwa pale. Wengine walilia kutokana na athari ambazo familia zao zimewahi kuzipata. Leo Mheshimiwa Ndugulile anapokuja na *proposal* ya namna hii halafu watu wanasema watu wafungwe, kwanza tunaongeza gharama kwa Serikali kwa watu. Hawa ni wauaji, kwa sababu katika mazingira na akili ya kawaida, sitegemei kuona Mbunge ambaye tulishiriki wote katika semina ile, tumeonyeshwa na picha na Tanzania imetajwa kwamba ni eneo ambalo linatumika kuweza kusafirisha madawa haya kupeleka kwenye Nchi za Latin America, kwenda Ulaya na kwingineko, halafu tunawahurumia watu hawa ambao tunaweza tukasema wanasababisha madhara makubwa ambayo leo kuna wengine wameshapatwa na majanga haya.

Mheshimiwa Ndugulile ni *Medical Personnel*, anajaribu kuangalia miaka kumi na tano baadaye nchi yetu itakuwaje. Niombe tukubaliane na *proposal* ya Mheshimiwa Ndugulile kama ambavyo ame-*propose*, hakuna sababu ya kusema Tanzania tuna *legal system* tofauti na huko China. Kama wenzetu wanafanya na wanafanikiwa kwa nini tuogope?

Nakala ya Mtandano (Online Document)

Vinginevyo, inatia mashaka pengine kuona Viongozi wa Serikali wanakataa watu hawa wasishughulikiwe. Athari za madawa ya kulevya ni kubwa tumefundishwa. Wanaharakati na watu mbalimbali wanafundisha. Kwa nini Serikali mnakataa watu hawa wasinyongwe? Mnakataa watu hawa wasinyongwe kwa sababu pengine labda ni jamaa zenu au ni ndugu zenu au ni watu gani hawa? Kuna sababu gani kama mnaona kabisa kwamba suala hili ni janga kubwa? (Kicheko)

MWENYEKITI: Naomba uondoe maneno hayo Mheshimiwa Machali, tunatunga sheria hatuna sababu yoyote ile. Yaondoe maneno mengine.

MHE. MOSES J. MACHALI: Mheshimiwa Mwenyekiti, nayaondoa maneno haya, lakini nasema hivi kwa sababu hapa unasema tunatunga sheria ni lazima tutumie mifano. Kuna sababu gani za watu hawa waendeleo kuwa *protected* kama wao wanawapa watu wengine madawa ya kulevya halafu wanapoteza maisha wao twende tukawafunge halafu tunatumia kodi zetu za hawa hawa watu ambao hawana hatia kuendelea kuwatunza watu hawa! Wana faida gani wanapokuwa wako kule gerezani kama siyo kuongeza mzigo kwa Serikali na kama siyo kuongeza mzigo kwa Wananchi ambao ni maskini ambao wanaishi vijijini?

Serikali hebu oneni aibu, kama mnakataa hili ni wazi kuna jambo la ziada. Wewe guna tu, ni wazi kuna jambo la zaidi.

Mheshimiwa Mwenyekiti, naunga mkono wazo la Mheshimiwa Ndugulile.

MWENYEKITI: Msiseme hovyo wala msiwe *emotional, we are making a law*, tunasema nchi hii mpaka sasa maeneo ya kuuwa watu yako mawili tu. Sasa kama tutakuja kubadilisha sera yetu kwamba, sasa tunaingiza katika kesi za mauaji basi tutaingiza baadaye. Mheshimiwa Dkt. Shekifu!

MHE. DKT. HENRY D. SHEKIFU: Mheshimiwa Mwenyekiti, kwanza, nichukue nafasi hii kukushukuru kwa maelezo haya ya mwisho, lakini pia nisikitike kwa jinsi tunavyotunga sheria kwa hasira. Sisi ni Viongozi na kama ulivyosema, huko nje tunaangaliwa. Tulishajiwekea kanuni tukasema hivi; sheria iliyo na hukumu na kifo ni hii na hii. Leo tukija hapa Bungeni tumejiwekea kanuni hizo; hivi tutaalewekaje, tunatunga kitu kinachoitwa *ad hoc laws*, ambayo si tabia njema halafu kuna sheria mbaya, kwa sababu sheria mbaya inakiuka misingi.

Mimi nafikiri maelezo ya Mwanasheria Mkuu wa Serikali yanatosha kabisa kutuelimisha na kukubaliana.

Mheshimiwa Mwenyekiti, naogopa tabia tunayokwenda nayo ya kutoheshimu nafasi ya Mwanasheria Mkuu wa Serikali na tunafika mahali tunamwona kama ni mgeni! Ameingizwa hapa Kikatiba, ndiyo Mshauri Mkuu wa Serikali. Muswada huu ni wa Serikali, lazima tuheshimu maadili ya Serikali na sisi tuwe *convinced* kwamba, imefuata utaratibu. Mimi naomba tukubaliane na ushauri wa Mwanasheria Mkuu na pia na Serikali, tulichukue kwa polepole tutabadilika baadaye, kweli tunaumia lakini tusiwe na hasira. (Makofi)

MWENYEKITI: Mheshimiwa Bulaya! Naomba misingi ya kisheria, tusijifanye kama sisi hatujui sheria, tunajua.

MHE. ESTER A. BULAYA: Mheshimiwa Mwenyekiti, tunajua ndiyo misingi ya sheria, lakini mbali ya ushauri ya Mwanasheria Mkuu wa Serikali, kwanza, siyo Mwanasheria Mkuu wetu sisi ni wa Serikali ...

MWENYEKITI: Hayo maneno hayana hata maana!

MHE. ESTER A. BULAYA: Ndiyo hayana maana lakini nayasema kwa sababu ya kutaka kujenga hoja.

Mheshimiwa Mwenyekiti, uhaini, mtu mhaini siyo lazima auwe, lakini anahukumiwa adhabu ya kifo. Kwa hiyo, kwa dhamira ya dhati na uchungu tulionao, tatizo hili ndiyo maana tunasema linaua kizazi. Linatutengenezea Taifa la mateja, Taifa lisilokuwa na wawajibikaji, linaharibu uchumi wa Taifa letu, tutakosa watu wa kulijenga Taifa letu. *(Makofi)*

Naongea hivyo kama mtu ambaye ninawaona. Hawa watu wakipata fursa ya kumpata mtu ambaye yupo *against* wao wanamuua; why sisi watunga sheria tusilione hilo kwa faida yetu, ya vizazi vyetu na ya wajukuu wetu?

Kama Serikali inaona ukakasi wa kusema wanaofanya hivyo wanyongwe, tunaweza tukasema kifungo cha maisha au adhabu ya kifo, tumwachie hakimu apime uzito wa kosa lenyewe kuliko kujifunga. Tuongeze tu au adhabu ya kifo. Tatizo hili kubwa, leo hii nenda Mwananyamala, nenda Temeke, wameongeza na Bugando, vijana wale baada ya kujikita katika shughuli za kiuchumi wanaenda kushinda Mwananyamala kunywa dawa! Baba zangu, mama zangu, tatizo hili ni kubwa. *(Makofi)*

MWENYEKITI: Hilo tunakubaliana. Sikilizeni jamani, *the technicality* yake lazima kufika, naomba ukae Bulaya. Tatizo la hapa siyo kwamba wote hatujui, hayo mnayoeleza siyo kwamba tunaambiwa hata sisi majumbani mwetu tunayo.

Tunachokisema, mpaka sasa sisi tuna maeneo mawili tu, ndiyo hicho tunachokisema. Mpaka sasa, wala usiongelee uhaini, uhaini kwa sababu sisi haujatokea, ukitoa watu watakufa wengi sana. Kwa hiyo, ninachokisema jamani, tutunge sheria *with knowledge* ya vitu vingine ambavyo tunavyo katika *system* yetu. Tusitunge sheria kwa kusema hapa leo lazima tutafanya hivi, hapana jamani, tutaonekana sisi ni *emotional* tu, tunatunga sheria kwa *emotions*, sivyo hivyo. Kwa hiyo, tufanye maamuzi, Mheshimiwa Dkt. Ndugulile kwanza ndiyo mwenye hoja!

MHE. DKT. FAUSTINE E. NDUGULILE: Mheshimiwa Mwenyekiti, nashukuru kupata nafasi hii ya ku-*conclude*. Niseme tu kwamba, wakati tunatunga sheria hii tunataka tuonyeshe sisi kama Taifa tumedhamiria kwa dhati kupambana na masuala ya madawa ya kulevya. Tanzania haitakuwa nchi ya kwanza kutunga sheria ambayo inatoa adhabu ya kifo kwa wahusika wa madawa ya kulevya, ziko nchi nyingi Duniani. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, nikuombe sana, sasa hivi dunia inakwenda inabadilika, tumesema Tanzania tuna makosa mawili tu ambayo yanaweza kupata hukumu ya kifo. Sasa hivi kwa tatizo hili ambalo tunalo ni wakati mwafaka wa kufikiria kuongeza kosa la tatu ambalo hukumu yake itakuwa kifo. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, naomba kutoa hoja.

MWENYEKITI: Sasa unasema, umefika wakati wa kufikiria siyo leo. Kwa hiyo, umeiondoa hoja yako siyo?

MHE. DKT. FAUSTINE E. NDUGULILE: Mheshimiwa Mwenyekiti, bado nasisitiza kosa hili adhabu yake iwe ni kifo. *(Makofi)*

Nakala ya Mtandano (Online Document)

MWENYEKITI: Kwanza, nafikiri labda *Commissioner General* ndiyo atahukumu watu kifo. Haya mambo yatakwenenda mahakamani, yakifika mahakamani watabadilisha maamuzi yenu. Naomba muelewe, tumeshakuwepo humu ndani kutunga hizo sheria, kuna maamuzi tuliyofanya sisi, kwa mfano, *emotion* moja tulifanya wakati fulani, ilikuwa kesi zile za uchaguzi, tukaamua kulikuwa na *motion* hapa tukasema mtu anayetaka kumshtaki mwenye kesi ya uchaguzi alipe milioni tano. Tukasema hii safi kabisa wakome kufanya hivyo, lakini ilikwenda kubadilishwa kwa sababu hakuna mahali panaposema hivyo.

Sasa tunafanya maamuzi.

(Hoja ilitolewa iamuliwe)
(Hoja iliamuliwa na Kukataliwa)

MHE. DKT. HENRY D. SHEKIFU: Mheshimiwa Mwenyekiti, *is going to be bad law.*

MWENYEKITI: Kwa hiyo, mahali popote wanaosema mahali pa kua imeshaamuliwa hakuna. Mheshimiwa Rajab!

MHE. RAJAB MBAROUK MOHAMMED: Mheshimiwa Mwenyekiti, ahsante. Katika kipengele hicho hicho cha 15(2), ambacho nimejaribu kuangalia kilivyoandikwa kwa Lugha ya Kiingereza, kwa bahati hakuna maneno ya faini, lakini ile ambayo ilitafsiriwa kwa Lugha ya Kiswahili kulikuwa na faini pale ya milioni 15. Kwa hiyo, marekebisho yangu yanaendana kabisa na haya ambayo yameelezwa kwa Lugha ya Kiingereza, *shall be liable to life imprisonment.*

Mheshimiwa Mwenyekiti, nipendekeze tu katika kifungu hiki kwamba, hili neno "*into the United Republic*" liondoke, kwa sababu *United Republic* maana yake ni Zanzibar na Tanzania Bara, wakati Muswada huu tumesema kwa upande wa Zanzibar hautotumika. Nashukuru.

MWENYEKITI: Jibu hiyo ya pili.

WAZIRI WA NCHI, OFISI YA WAZIRI MKUU, SERA, URATIBU NA BUNGE: Mheshimiwa Mwenyekiti, nadhani sina tatizo kuwa na kifungu hicho kinachosema tu kifungu cha maisha; kwa sababu hapa unaona *concern* ya Waheshimiwa Wabunge kwamba, angalau kusiwe tena na *opportunity* nyingine ya huyu mtu kufanya tena uharifu kwa namna nyingine.

Mheshimiwa Mwenyekiti, hiyo nyingine anayoisema, tulishafanya *amendment* ya kifungu kile cha kwanza. Baada ya kufanya *amendment* kwenye kifungu kile cha kwanza, kwa hiyo, *reflection* ya eneo gani sheria hii itakuwa *applied*, inabaki ile ile kwa maana halisi ya kwamba, itatumika Tanzania Bara tu na siyo Tanzania Visiwani.

Mheshimiwa Mwenyekiti, kwa hiyo, hivi ilivyobaki bado huku Bara tunasema ni *Republic of Tanzania*. Kwa hiyo, nilikuwa nafikiri kwa sababu kwenye kifungu cha kwanza tulishaandoa *application* ya sheria kwa maana ya Zanzibar, basi nadhani kwenye kifungu hiki anachokisema Mheshimiwa Rajab, tunaweza tuka-recall tu ile *definition* tuliyoiweka kule kwenye maana ya marekebisho kama ilivyo kwenye maana ya marekebisho kule ikawa *applicable* na hapa kwenye kifungu hiki tunachokisema sasa.

MWENYEKITI: Mheshimiwa Ester Bulaya tume-*rule out* mambo yako.

MWANASHERIA MKUU WA SERIKALI: Mimi naenda Mahakamani kuendesha kesi, naomba kushauri hivi; ukishaandika kwenye hizi *penal laws* kwamba *shall be liable to life imprisonment*,

Nakala ya Mtandano (Online Document)

hapa Jaji anaweza akamhukumu kifungo kidogo. Mimi najaribu kutambua *concern* ya Waheshimiwa Wabunge, sitaki kuweka *loophole*. Kwa hiyo, hapa tuweke neno lingine, *upon conviction shall serve life imprisonment or shall suffer life imprisonment*.

Ukisema *liable*, jaji katika *principle* za *sentencing* anaweza akampa siyo adhabu ya kifo. Kwa hiyo, sisi tunaweza tukakaa tukafuta na wataalam wale wa kuandika adhabu ya kifungo cha maisha. Hii ndiyo italeti maana, mimi sitaki kuona kinaenda hivi, halafu baadaye inaenda Mahakami kule watu wanawekwa adhabu ambayo ni *less* na mimi ninakuwa kama sikulisaidia Bunge, ni ushauri tu. *(Makofi)*

MWENYEKITI: Tunaandikaje maana unaandika hapa sasa.

MWANASHERIA MKUU WA SERIKALI: Kwamba, *shall be sentenced to life imprisonment and then hapo you are done*. Vinginevyo, Jaji anaweza kumpa adhabu ambayo ni ndogo. Ahsante. *(Makofi)*

MWENYEKITI: Kwa Kiswahili ndiyo kama alivyosema Mheshimiwa Rajab, kwa Kiingereza ndiyo mwongoze hiyo. Mheshimiwa Bulaya!

MHE. ESTER A. BULAYA: Mheshimiwa Mwenyekiti, ninakushukuru kwa kunipa nafasi. Nami nilikuwa napendekeza iwepo adhabu ya kifo. Niliweka kama *option*, kifungo cha maisha au adhabu ya kifo. Naliachia Bunge lako liamue, lakini mimi huo ndiyo msimamo wangu.

MWENYEKITI: Nadhani tumeamua, isipokuwa pale kwa Kiingereza, kwa Kiswahili kama alivyofanya Mheshimiwa Rajab. Kwa Kiingereza ule mstari wa mwisho pale namba (2), *shall be sentenced tuondoe liable*.

(Ibara iliyotajwa hapo juu ilipitishwa na Kamati ya Bunge Zima pamoja na marekebisho yake)
Ibara ya 16

MHE. ESTHER A. BULAYA: Mheshimiwa Mwenyekiti, kwa msingi wa kifungo cha 15, bado nilikuwa ninaongeza maneno hayo ambayo nimeyasema, lakini kwa sababu tulishaamua nina-*withdraw*.

MHE. RAJABU MBAROUK MOHAMMED: Mheshimiwa Mwenyekiti, katika kifungo hiki ni kama ambavyo tulipitisha katika kifungo cha 11 kwamba, hili suala la adhabu ambalo linasema *to a fine of two hundred million shillings or imprisonment*. Hili neno *two hundred million shillings* liondoke hili suala la *fine*. Vilevile panasema kwamba, *for a term of not less than twenty years and not exceeding forty years*. Hapa napendekeza hili neno *not exceeding* liondoke na hili *less than twenty years* liondoke, badala yake ibaki *and not less than forty years only*, libaki neno hilo tu.

WAZIRI WA NCHI, OFISI YA WAZIRI MKUU, SERA, URATIBU NA BUNGE: Mheshimiwa Mwenyekiti, hebu Mheshimiwa AG atusaidie, kwenye Kanuni zetu za Adhabu kifungo kikubwa zaidi ni miaka mingapi? Labda Mheshimiwa AG atusaidie kwanza hapo. Akitusaidia itatupa mwongozo vizuri wa kuona tuna-*define* vipi hicho anachakisema Mheshimiwa Rajab.

Nakala ya Mtandano (Online Document)

MWENYEKITI: Kabla sijamwita Mheshimiwa Mwanasheria, nitaongeza dakika 30 baada ya saa mbili kasorobo.

MWANASHERIA MKUU WA SERIKALI: Mheshimiwa Mwenyekiti, sheria haikuweka ukomo wa adhabu ya kifungo, isipokuwa kuna Sheria inaitwa *The Minimum Sentence Act*, ambayo inaweka ukomo wa adhabu ya chini kwa baadhi ya makosa. Sasa *proposal* ilivyokuwa hapa baada ya Serikali kufanya *amendment* ilikuwa ni kwamba, *life imprisonment in addition to a fine of not less than two hundred million shillings*. Ukisoma kwenye hii ya Kiingereza.

Sasa *proposal* ya Mheshimiwa Rajab, samahani Mheshimiwa Mwenyekiti karatasi yangu nimei-*misplace* hapa.

Mheshimiwa Rajab yeye anataka adhabu iende mpaka atatumiwa kifungo kisichozidi miaka 40. Sasa hiyo ni Bunge kuamua, kama wanataka wamwondolee ile *fine* au miaka, kwa sababu ilikuwa *twenty years and not exceeding forty years*. Sasa Mheshimiwa Rajab anashauri tuondoe hiyo ya chini isipokuwa lazima ifikie ile *minimum*, yaani *threshold* iwe miaka 40. Sasa hilo ni Bunge wenyewe mnaweza kuamua, mimi siwezi kusema iwe miaka 40 au nini, kama mnakubaliana *well and good*.

MWENYEKITI: Kwa hiyo, mapendekezo ya Mheshimiwa Rajab yanaafikiwa?

MWANASHERIA MKUU WA SERIKALI: Mheshimiwa Mwenyekiti, hapana, kwa sababu sisi Serikali tulikuwa na mapendekezo yetu tulikuwa tunasema *life imprisonment in addition to a fine of not less than twenty hundred million shillings*. Sasa Bunge lipime, lichague haya ya Serikali au lichague ya Mheshimiwa Rajab ambayo ni adhabu ndogo.

Mheshimiwa Mwenyekiti, nashauri kwa *seriousness* ambayo Serikali inayo kwenye hii, namshauri Mheshimiwa Rajab na Waheshimiwa Wabunge, tukubaliane na hii ya Serikali ambayo ni kubwa.

MHE. HALIMA J. MDEE: Mheshimiwa Mwenyekiti, alichokisema Mwanasheria Mkuu wa Serikali, ndicho nilichotaka kukisema. Kuna mapendekezo mawili; ya Mheshimiwa Rajabu na ya Serikali. Mapendekezo ya Serikali ni *radical* zaidi na sisi sote tunataka sheria kali zaidi. Kwa hiyo, nadhani hii ni *proper*, lakini katika muktadha uleule ambao tulizungumza katika kifungo kilichopita, badala ya hiki kipengele kusema "*shall be liable*", iwe "*shall be sentenced to*." Katika muktadha huo huo, kwa sababu hapa inarudia ile dhana ambayo tutaifanya Mahakama sasa iwe na wigo wa kushusha, lakini tukisema sentensi tu inaweza ikai-*limit* wakafikiri wana wajibu wa kufanya. (Makofi)

MWANASHERIA MKUU WA SERIKALI: Mheshimiwa Mwenyekiti, nakubaliana na ushauri wa Mheshimiwa Mdee na hii iende sasa kila sehemu ambako tulisema tunaweka *liable to life imprisonment*, i-change accordingly iende hivyo. (Makofi)

MWENYEKITI: Mheshimiwa Rajab si ameshakubaliana?

MHE. RAJAB MBAROUK MOHAMMED: Mimi nimeshakubaliana na mapendekezo ambayo ameyatoa AG pamoja na maelezo aliyoyatoa Mheshimiwa Mdee. (Makofi)

(Ibara iliyotajwa hapo juu ilipitishwa na Kamati ya Bunge Zima pamoja na marekebisho ya Serikali na ya Mhe. Halima J. Mdee)

Ibara ya 17

(Ibara iliyotajwa hapo juu ilipitishwa na Kamati ya Bunge Zima pamoja na marekebisho yake)

Ibara ya 18

MHE. ESTHER A. BULAYA: Mheshimiwa Mwenyekiti, nimeleta marekebisho katika Kifungu cha 18. Tunajua tunataka kutokomeza tatizo la dawa za kulevya nchini kwa wanaoagiza, lakini vilevile lazima tuweke sheria kali kidogo hata kwa watumiaji ili tuweze kukomesha kabisa tatizo hili. Kama sheria kwa watumiaji itakuwa ndogo, kutakuwa na uwezekano wale ambao wanaleta hizi dawa watakuwa wanawasaidia hawa wanaotumia, wakienda Mahakamani *fine* ikiwa ndogo, *possibility* ya kuwachangia na kulipa zile *fine* baadaye na kutoka inakuwa kubwa. Mfano, tumeona katika kesi ambayo imeisha juzi, Mheshimiwa Lusinde aliongea hapa, alienda Mahakamani *fine* ilikuwa shilingi laki tisa, tofauti kidogo tu na laki moja ambayo sasa hivi Serikali imeongezwa imekuwa shilingi milioni moja, leo hii yuko nje na inawezekana akaendelea tena kutumia.

Mheshimiwa Mwenyekiti, mwisho, tunajikuta Serikali inakuwa na mzigo mkubwa wa kuendelea kutibu hawa vijana katika hizi *center* za *methadone* ambao wanaathirika na haya madawa, kwa sababu bado sheria itakuwa ina-*encourage* vijana kutumia, kwa sababu kutakuwa kuna watu wanaendelea kusaidia kulipa zile *fine*. Kwa hiyo, napendekeza adhabu ya kifungo cha miaka kumi iwe vilevile lakini *fine* baada ya shilingi milioni moja iwe shilingi milioni ishirini. Ahsante.

WAZIRI WA NCHI, OFISI YA WAZIRI MKUU, SERA, URATIBU NA BUNGE: Mheshimiwa Mwenyekiti, ukiangalia kwenye kifungu kilichopita tumesema tume-*delete* Ibara ya 17 na 18 tumei-*rewrite*. Tumei-*rewrite* kwa maana kwanza tume-*classify* hizo aina za dawa kwenye makundi mbalimbali, halafu baada ya kuzi-*classify* kwenye makundi mbalimbali tumezitolea adhabu katika kila aina ya dawa. Kwa mfano, unapona pale kwenye (a), *narcotic drugs* na *psychotropic substances*, zile tumeziwekea *sentence* yake pale, aina yab kifungo chake na zile dawa ambazo ni *narcotic drugs* ambazo zinaingia kwenye *class* nyingine nazo tumeziwekea utaratibu wake wa Sheria ya Adhabu.

Mheshimiwa Mwenyekiti, Kifungu cha 17 umeona tumeendelea pale tume-*classify* (a), (b). Sasa nilikuwa nafikiri baada ya kufanya ile *classification* tuliyoifanya sisi, baada ya kufuta vile vifungu na kuviandika upya na kutengeneza zile adhabu kulingana na kila aina ya dawa na kosa lililopatikana katika kila aina ya dawa, tukibaki katika utaratibu huo ingesaidia zaidi kuliko kuweka yote kwa pamoja.

MHE. DKT. FAUSTINE E. NDUGULILE: Mheshimiwa Mwenyekiti, nashukuru kwa kunipa fursa. Naomba twende kwa uangalifu kidogo hapa, kwa sababu tunapojaribu kuangalia katika sheria yetu tunapotunga hii, tunajaribu kuangalia wale ambao wanasema ni *supply side* na kuna upande wa *demand side*. Sasa hiki kifungu kama mnavyokiona, hapa ni watumiaji wadogo wadogo. Tukiwabana sana ni watu ambao wanahitaji msaada mkubwa sana na watu ambao kwa kweli tukiwawekea sheria ya kuwabana, hata hiyo *fine* tukiweka hawataweza kulipa, tutawafunga bure watu ambao watakuwa wanahitaji msaada mkubwa sana.

Mheshimiwa Mwenyekiti, kwa hiyo, kwa kipengele hiki kama kilivyo, naomba nimshauri Mheshimiwa Ester Bulaya, tukiridhie kama kilivyo na tukiache hivyo. Lengo kutaka kuwasaidia watumiaji wadogo.

Nakala ya Mtandano (Online Document)

Mheshimiwa Mwenyekiti, nakushukuru.

MHE. ESTER A. BULAYA: Mheshimiwa Mwenyekiti, baada ya kusoma vizuri *amendment* ya Mheshimiwa Waziri, kwa sababu ameongeza kifungo cha miaka kumi naona inatosha. Ahsante.

(Ibara iliyotajwa hapo juu ilipitishwa na Kamati ya Bunge Zima pamoja na marekebisho yake)

Ibara ya 19

MHE. ESTHER A. BULAYA: Mheshimiwa Mwenyekiti, naomba nifanye marekebisho katika Kifungu cha 19.

Mheshimiwa Mwenyekiti, Kifungu cha 19 kinahusu mtu ambaye anamiliki jengo au vyombo vya usafiri ambavyo vinatumika katika shughuli za masuala ya madawa ya kulevya. Tunajua ukienda Mbezi kuna majumba kule makubwa ambayo yamekodishwa kazi yake kubwa ni kuingiza mizigo, kufunga na baadaye kwenda kuyauza. Ukienda Masaki, ukienda Kinondoni ndiyo usiseme.

Hawa wanaomiliki wanalipwa fedha nyingi sana na siyo kwamba hawawajui watu ambao wanawapangisha. Ili kukomesha kabisa hiki kitendo, mtu asikubali nyumba yake kutumiwa kwa biashara hii haramu, hii adhabu ambayo imewekwa ya *five million* au kifungo cha miaka mitatu, bado ni ndogo sana, ukilinganisha na kazi ambayo inaenda kufanya ya kuua kizazi hiki na pesa ambazo wanalipa. Kwa mfano, zile nyumba za Mbezi, mtu analipa zaidi ya shilingi milioni ishirini au milioni thelathini, tunakuja kumuwekea *fine* ya shilingi milioni tano au kifungo cha miaka mitatu! Mimi nadhani hii siyo sawa, ili kukomesha kabisa hili tatizo, napendekeza kifungo kiwe cha miaka ishirini na *fine* iwe shilingi milioni mia mbili ili hawa wanaopangisha hizo nyumba basi wawapangishe watu wanaotaka kuishi na siyo kupangisha na kufadhili hivi vitendo. *(Makofi)*

Kwa hiyo, napendekeza hivi na wengi hata ukiona zile nyumba za Mbezi Beach baadhi, mzigo unapita kandokando ya Bahari wanaingiza katika yale maghorofa ambayo wanalipa madola kwa mwezi. Kwa hiyo, nadhani hili Waziri atanikubalia na Mheshimiwa Mwanasheria Mkuu, kwa lengo la kukomesha kabisa ili watu waache kufadhili hawa watu na hizi nyumba baada ya kufanyia shughuli zinazopasa na kwa sababu walizozijenga, waache kuwapangisha hawa watu ambao wanafanya hizo shughuli na hayo magari yao waache kabisa kushughulika na hili suala. Ahsante. *(Makofi)*

WAZIRI WA NCHI, OFISI YA WAZIRI MKUU, SERA, URATIBU NA BUNGE: Mheshimiwa Mwenyekiti, ninaiona hoja ya Mheshimiwa Ester, ni kweli kabisa hata sisi tulipokuwa tunajaribu kuangalia ni adhabu gani inayoweza kustahili katika kifungu hiki, lengo letu lilikuwa ni kukomesha hii tabia ya watu kugeuza makazi kuwa maficho na vichaka vya kufanya hii biashara haramu, kutengeneza mitambo na kutengeneza viwanda visivyo rasmi vya uzalishaji.

Mheshimiwa Mwenyekiti, nafikiri sisi kama Serikali hatuna tatizo, tunaweza kuongeza hiyo adhabu. Lengo letu ni kufanya adhabu iwe kali iendeleo kuwabana watu. Kwa hiyo, hatuna tatizo na mapendekezo yaliyoletwa na Mheshimiwa Ester Bulaya na lengo letu ni hilohilo la kufanya kazi hii ifanyike kwa umahiri zaidi na adhabu ziwe za kuwatosheleza.

(Ibara iliyotajwa hapo juu ilipitishwa na Kamati ya Bunge Zima pamoja na marekebisho ya Mhe. Ester A. Bulaya)

Ibara ya 20

MHE. ESTER A. BULAYA: Mheshimiwa Mwenyekiti, nashukuru. Hivyo hivyo katika Kifungu cha 20 nina marekebisho. Nimesoma marekebisho ya Serikali, hapa tunazungumzia wanataaluma ambao wamepewa dhamana ya kutoa dawa ambazo zinatumika pia kwa matumizi ya binadamu halafu wakayatumia vibaya. Kwa mfano, kuna dawa ambazo zinatengenezwa kwa kutumia dawa ya mswaki, lakini vilevile kuna dawa ambazo zinatumika kwa matibabu ya akili.

Sasa huyu mtu huyu Daktari, akitumia vibaya au pia akitoa kibali kikagundulika kumbe kile kibali kilikuwa *fake*, naye atakuwa ametumia taaluma yake vibaya au mamlaka yake na kwenda kujihusisha katika masuala ya *drugs*. Kwa hiyo, nami nimependekeza kifungu cha miaka 30 na *fine* ya shilingi milioni ishirini na nadhani Serikali pia na wao wamependekeza kama hivi.

Mheshimiwa Mwenyekiti, ahsante.

WAZIRI WA NCHI, OFISI YA WAZIRI MKUU, SERA, URATIBU NA BUNGE: Mheshimiwa Mwenyekiti, hatutofautiani sana hapa na Mheshimiwa Ester Bulaya. Kwenye ile *fine* ya *twenty million shillings* tuko wote sawa sawa, lakini sisi tunasema kifungo kile kisiwe *not less than forty years*, yeye anasema kifungo kile kiwe cha miaka thelathini. Sasa nafikiri tukubaliane na ya Serikali, *not less than thirty years*. Kwa sababu tukichukua cha Ester, itakuwa ni miaka thelathini tu, kwa hiyo, mimi nadhani tuchukue *not less than Thirty Years*. (*Makofi*)

MHE. ESTHER A. BULAYA: Mheshimiwa Mwenyekiti, sawa.

(Ibara iliyotajwa hapo juu ilipitishwa na Kamati ya Bunge Zima pamoja na marekebisho yake)

Ibara ya 21

(Ibara iliyotajwa hapo juu ilipitishwa na Kamati ya Bunge Zima bila mabadiliko yoyote)

Ibara ya 22

MHE. ESTHER A. BULAYA: Mheshimiwa Mwenyekiti, Kifungu cha 22 kinazungumzia suala la mtu ambaye amepewa kibali cha kulima mimea labda bangi, halafu akakosea kutoa taarifa za mahesabu; kwa mfano, amepewa kibali labda cha kulima hekta kadhaa yeye akazidisha, halafu akafanya udanganyifu.

Sasa ili kudhibiti tabia hii, nimeona Serikali na wao wamependekeza miaka thelathini, lakini pia mimi napendekeza anyang'anywe ile leseni au kibali, maana anaweza akafungwa, lakini bado kile kibali kikatumika na uzawa mwingine. Kwa hiyo, pendekezo langu hapa anyang'anywe na hii leseni. Vilevile kama ambavyo wamependekeza Serikali, kuliko aachiwe hii leseni asinyang'anywe halafu mwisho wa siku bado utaratibu ule ukaendelea kwa watu wengine.

WAZIRI WA NCHI, OFISI YA WAZIRI MKUU, SERA, URATIBU NA BUNGE: Mheshimiwa Mwenyekiti, hatutofautiani na Mheshimiwa Esther hapa, ila sisi tunaendelea kuisisitiza *not less than thirty years*, ile ni nzuri ibakie kama ilivyo.

Nakala ya Mtandano (Online Document)

Sioni tatizo kwa mapendekezo ya Mheshimiwa Ester Bulaya kwamba, baada ya kumpa hizo adhabu zote, kama leseni humnyang'anyi, ina maana unamruhusu akirudi aendelee tena. Kwa hiyo, sioni tatizo kuongeza mapendekezo ya Mheshimiwa Bulaya na leseni pia iwe ni adhabu mojawapo anyang'anywe. Kama akitaka aanze tena upya kuomba ili aweze kutathminiwa, afutiwe aweze kutathminiwa tena upya, kwa hiyo, sioni tatizo kifungu hicho kuongeza mapendekezo ya Mheshimiwa Ester Bulaya. *(Makofi)*

MWENYEKITI: Kwa hiyo, mapendekezo yaliyotolewa na Serikali kwamba ni *less than* pamoja na yale ya kunyang'anywa leseni, wanaoafiki waseme ndiyo.

WABUNGE FULANI: Ndiyo.

WAZIRI WA NCHI, OFISI YA WAZIRI MKUU, SERA, URATIBU NA BUNGE: Mheshimiwa Mwenyekiti, ni *not less*.

MWENYEKITI: *Not less*.

WAZIRI WA NCHI, OFISI YA WAZIRI MKUU, SERA, URATIBU NA BUNGE: Eee! *Not less than*.

MWENYEKITI: Nadhani hata Mheshimiwa Ester amekubali.

MHE. ESTER A. BULAYA: Mheshimiwa Mwenyekiti, nakubaliana na Serikali pamoja na hilo la kwangu la kunyang'anya leseni, ahsante.

(Ibara iliyotajwa hapo juu ilipitishwa na Kamati ya Bunge Zima pamoja na marekebisha ya Serikali na ya Mhe. Ester A. Bulaya)

Ibara ya 23

MHE. ESTHER A. BULAYA: Mheshimiwa Mwenyekiti, kama ambavyo ulisema na mimi nina-*withdraw* hii hukumu ya kifo na kibaki kama pendekezo la kwanza, kifungo cha maisha kwa hawa watu ambao wanafadhili. Kwa hiyo, litatoka tu hili neno hukumu ya kifo lakini bado na mimi nina-*suggest* kibaki kifungo cha maisha. Ahsante.

MHE. DKT. FAUSTINE E. NDUGULILE: Mheshimiwa Mwenyekiti, mimi nashukuru kwa kunipatia fursa. Hapa tuna-*deal* na watu ambao ndiyo mapapa wakubwa zaidi, hawa ndiyo wafadhili wa mitandao yote hii, kwa lugha ya kigeni wanasema hawa ndiyo *drug barons* na ndiyo *kingpins*. Mimi nashukuru kwamba, nakubaliana na adhabu ambayo Serikali imependekeza kwamba, watu hawa wakipatikana na hatia wachajiwe ama walipe faini ya shilingi bilioni moja. Hiyo naafikiana kabisa.

Nilitaka kutoa pendekezo, badala ya kusema walipe faini ya bilioni moja au kifungo cha miaka isiyopungua thelathini, hawa tuseme kwamba, walipe bilioni moja na ikiwezekana kifungo cha maisha. Hapa nilisema na adhabu ya kifungo, lakini tunaweza kuongeza upana zaidi wakafungwa kifungo cha maisha; kwa sababu hawa ndiyo wale wakubwa, hawa ndiyo wale mapapa, hawa ndiyo wafadhili na ndiyo wanaowatuma wale ambao tumewatungia na kuwapa adhabu kali. *(Makofi)*

Mheshimiwa Mwenyekiti, sasa hapa tusitoe fursa ya kuwapa faini au tunatakiwa wawe na faini pamoja na kifungo.

Mheshimiwa Mwenyekiti, naomba kutoa hoja. *(Makofi)*

Nakala ya Mtandano (Online Document)

MWANASHERIA MKUU WA SERIKALI: Mheshimiwa Mwenyekiti, mimi naomba kushauri, mnaweza mkakubali mkasema na, lakini hiyo faini hataitoe, *we will miss that one billion*. Kwa sababu huoni sababu mtu anayeenda kufungwa halafu tena akatoa na hiyo. Kwa sababu akiwa hana atasema hana huwezi tena kumwongezea adhabu nyingine zaidi ya hiyo.

Kitu ambacho lazima mtambue ni kwamba, zaidi ya hapo, kama huyu mtu amepatikana na hatia, kwa mujibu wa Sheria ya *Proceeds of Crime* hata hizi *property* zake zote zinakuwa *confiscated*. So, hatakuwa na kitu kingine cha kuwapa. Kwa hiyo, mimi nashauri, *this option should be there*, lakini mnaweza mkaamua wenyewe kwamba iende na hiyo, lakini hizo shilingi bilioni hatazitoa, kwa sababu sioni kama anaweza akatoa hizo bilioni wakati huo huo anaenda kwenye kifungo.

MWENYEKITI: Sasa tusemeje, hatujaelewa hapo?

MWANASHERIA MKUU WA SERIKALI: Mimi nashauri mapendekezo ya Serikali kama yalivyo kwenye Muswada yabaki hivyo hivyo, yaani kwenye marekebisho haya.

MWENYEKITI: Yanasemaje?

MWANASHERIA MKUU WA SERIKALI: Ambayo inasema hivi; *“Any person who knowingly directly or indirectly finances activities specified in section 15 or harbours any person to engage in such activities, commits an offence and upon conviction shall be liable to a fine of not less than one billion shillings or to imprisonment for a term of not less than thirty years or both.”*

Sasa kama hiyo inatosha, amepewa *option* hiyo or both, kwa hiyo, hakuna haja hata ya kuweka *and*. (Makofi)

MWENYEKITI: Hapa ipo shida, kwa sababu huyu ndiye anaye-finance, huyu ndiyo anafanya nini! Mheshimiwa Waziri wa Nchi, Ofisi ya Rais.

WAZIRI WA NCHI, OFISI YA RAIS, ASIYE NA WIZARA MAALUM: Mheshimiwa Mwenyekiti, nadhani nimemwelewa Mheshimiwa *Attorney General* na atakubaliana na sisi sote kwa maana upande wa Serikali kwamba, tunataka kuweka adhabu kali ziwe *deterrent*. Kwa *drug baron* bilioni moja hii siwezi kusema hela ya mboga, hayo siyo maneno yangu, lakini hii ni hela kidogo sana na wenzake watamchangia. (Kicheko/Makofi)

Kama tulivyoanza kwa kuacha hizi adhabu za *fine* na kufanya *mandatory* kifungo hiki ndiyo kitakachoweza kuwabana hawa. Kwa hiyo, Serikali kupotelewa na bilioni moja wakati umeshamfilisi hata mali yake, hiyo sisi hatuna shida. Kwa hiyo, hii inabidi iwe *mandatory life sentence without discretion* ya Jaji. (Makofi)

MWENYEKITI: Hivi hapo mnaposema anafilisiwa mali imeandikwa wapi? Alikuwa Mheshimiwa Ndugulile.

Mheshimiwa Ndugulile, naomba nimchukue Mheshimiwa Halima halafu baadaye wewe.

MHE. HALIMA J. MDEE: Mheshimiwa Mwenyekiti, amezungumza Waziri Senior, halafu yuko Ikulu pale, kwa hiyo, ninatarajia hiyo ndiyo itakuwa kauli ya mwisho kwa Mawaziri Junior pale kinafuatia ni utekelezaji. Nakubaliana na yeye kabisa...

MWENYEKITI: Halima bwana! (Kicheko)

MHE. HALIMA J. MDEE: Mheshimiwa Mwenyekiti, hapa tunashughulika na mapapa...

MWENYEKITI: Ingia kwenye hoja.

MHE. HALIMA J. MDEE: Mheshimiwa Mwenyekiti, nakubaliana na hoja ya Mheshimiwa Bulaya, nakubaliana na Ndugulile, nakubaliana na Waziri Senior na mgombea urais mtarajiwa kwamba, tunashughulika na mapapa hapa na ni wakati mwafaka kwa mapapa kuchukuliwa hatua kali. *One billion, one billion kwa drug lord ni peanuts.* Kwa hiyo, haya mapendekezo yapite kama yalivyo na inawezekana vyote viwili kwenda sambamba kama ambavyo kwenye haya mabadiliko mengine huku yaliyopita tumefanya hivyo. *(Makofi)*

Kwa hiyo, kusiwe kuna *double standard* ya kushughulika vipanya na kushughulika na mapapa, wote twende nao sambamba. *(Makofi)*

MWENYEKITI: Kwa hiyo mapendekezo yakoje?

MHE. HALIMA J. MDEE: Mapendekezo ya Mheshimiwa Bulaya, yaliyoungwa mkono na Mheshimiwa Ndugulile, yaliyoungwa mkono na Mheshimiwa Waziri Senior, yapite kama yalivyo Mawaziri Junior wafanye utekelezaji. *(Makofi)*

MWENYEKITI: Wewe huo mdomo huo aah! Mheshimiwa Mshama! *(Kicheko)*

MHE. ASSUMPTER N. MSHAMA: Mheshimiwa Mwenyekiti, ahsante sana. Nami nilitaka tu kukazia mahali hapo kwamba, ukiongelea bilioni moja, hata ukisema Serikali inaihitaji ni hela chafu. Sidhani kama tunahitaji fedha kama hizo, tunachohitaji ni hawa watu wafungwe maisha. Siyo hilo tu, mimi nilikuwa nadhani popote ambapo tumekubaliana kuweka faini kwa mtu wa *drugs*, siyo sawa, maana ile ni hela chafu ambayo hatuihitaji. Kikubwa sana tunataka kukomesha na hao watu ambao wanafanya hivyo ni wauaji kabisa wanastahili kufungwa maisha yao yote. *(Makofi)*

MWENYEKITI: Haya, sasa kwa kuandika tunasemaje Ndugulile tumalizie maana tunakesha hapa?

MHE. DKT. FAUSTINE E. NDUGULILE: Mheshimiwa Mwenyekiti, niungane mkono hoja na wote ambao wameshaongea katika suala hili.

Mheshimiwa Mwenyekiti, huyu ambaye tunamwongelea sasa hivi yeye ndiye mfadhili mkuu, huyu ndiye papa.

MWENYEKITI: Sasa tufanyeje?

MHE. DKT. FAUSTINE E. NDUGULILE: Mheshimiwa Mwenyekiti, katika hili kifungo cha maisha kiwe na faini. Bilioni moja faini na kifungo cha maisha, vyote viende kwa pamoja.

MWENYEKITI: Ndiyo mlivyosema? Mheshimiwa Bulaya!

MHE. ESTER A. BULAYA: Mheshimiwa Mwenyekiti, naungana mkono kabisa na baba yangu na mimi hapa niliamua ku-*compromise* kuondoa suala la kifo kubaki na kifungo cha maisha. Tunaongezea kwa Mheshimiwa Ndugulile, kiwe kifungo cha maisha na faini ili kukomesha kabisa tatizo hili. Faini isiyopungua bilioni moja. *(Makofi)*

MWENYEKITI: Haya, labda tumechoka sasa, Mheshimiwa Waziri hebu jaribu hapa.

WAZIRI WA NCHI, OFISI YA WAZIRI MKUU, SERA URATIBU NA BUNGE: Mheshimiwa Mwenyekiti, lengo letu ni kutoa adhabu kali. Hebu tusaidiane kwanza hapa, sasa tunaiwekaje na labda Mwanasheria Mkuu utusaidie hivi tunaiandikaje sasa hapa?

Mheshimiwa Mwanasheria atusaidie kwanza, kwa sababu sisi tutakapoondoka hapa tuwe na sheria ambayo inaenda vizuri.

Mheshimiwa Mwenyekiti, Ester Bulaya ameshatoa ...

MWENYEKITI: Kwanza tunashauriana.

WAZIRI WA NCHI, OFISI YA WAZIRI MKUU, SERA, URATIBU NA BUNGE: Mheshimiwa Mwenyekiti, tunashauriana hapa, ningeomba Machali angetulia kidogo. Tunashauriana hapa ili tuweze kuwa na *version* ambayo sisi kama Serikali tukiondoka hapa ndiyo tunakwenda kuandika hii sheria. Kwa hiyo, tuondoke tukiwa tumekubaliana vizuri na mtu atakayetuongoza Serikali hapa ni Mwanasheria Mkuu ambaye yuko humu ndani. Kwa hiyo, nilikuwa nafikiri kwamba hebu tusaidiane tuiweke vizuri halafu tuifanyie maamuzi.

MWENYEKITI: Hapa ni mahali pa kushauriana siyo kubishana. Panaleta tatizo, *life imprisonment* wengine wakasema wana-*confiscate* mali zake lakini haionekani hapa.

MJUMBE FULANI: Iko mbele.

MWENYEKITI: Iko mbele zaidi. Mwanasheria Mkuu bado upo sisi tunataka kuendelea?

MWANASHERIA MKUU WA SERIKALI: Mheshimiwa Mwenyekiti, kama ni utaalim wa kutunga hizi sheria nilichosema hapa, kama unasema *or both*.

MWENYEKITI: Sasa tunataka itasomekaje?

MWANASHERIA MKUU WA SERIKALI: Sisi tulileta mabadiliko hapa kwenye hiyo mliyopendekeza.

MWENYEKITI: Hapa makubaliano ni *life imprisonment*.

MWANASHERIA MKUU WA SERIKALI: Tuondoe hiyo *or*.

WABUNGE FULANI: Tuweke *and*.

MWANASHERIA MKUU WA SERIKALI: *And*. Halafu tunaongeza na ile *life imprisonment*.

MWENYEKITI: Kwa hiyo, *liable* hapa inabakia. Isomeke sasa tunavyotaka, *liable* inaondoka, *and life* iwepo mahali. Soma Katibu!

NDG. HELLEN MBEBA – KATIBU MEZANI: Inaweza kusomeka hivi; *shall be sentenced to life imprisonment and a fine of not less than one billion shillings. (Makofi)*

MWENYEKITI: Inavyosomeka hivyo sawa?

WABUNGE FULANI: Sawa.

Nakala ya Mtandano (Online Document)

MWENYEKITI: Mheshimiwa Ole-Medeye!

MHE. GOODLUCK J. OLE-MEDEYE: Mheshimiwa Mwenyekiti, kwa sababu tunataka mtu huyu alipe *fine* halafu aende gerezeni, tunaanza na *fine* halafu kinafuata kifungo. Nashukuru. (Makofi)

MWENYEKITI: Mheshimiwa Mwanasheria Mkuu, nadhani tunakubaliana isipokuwa namna ya kuweka tu.

MWANASHERIA MKUU WA SERIKALI: Nakubaliana na Mheshimiwa, isipokuwa sasa inaanza hiyo ya *fine*, lakini tunaongeza *in addition to life imprisonment*. (Makofi)

MWENYEKITI: Kwa ujumla wake inasomekaje tukitaka kuisoma?

MBUNGE FULANI: Tumsaidie!

MWENYEKITI: Twende taratibu tu mna haraka sana!

MWANASHERIA MKUU WA SERIKALI: *Commits an offence and upon conviction shall be sentenced to life imprisonment in addition to life imprisonment.*

(Hapa Wabunge fulani waliguna kuonyesha kutokubaliana)

MWANASHERIA MKUU WA SERIKALI: *No, shall be liable to life, no no.*

Mheshimiwa Mwenyekiti, ngoja nikae niandike vizuri.

MWENYEKITI: Haya.

MHE. SABREENA H. SUNGURA: Mheshimiwa Mwenyekiti, nashukuru. Ningependa isomeke kama ifuatavyo kama Wabunge wenzangu watakubaliana nami kwamba; *“Commit an offence and upon conviction shall be liable for a fine of not less than one billion shillings and life imprisonment for a term of not less than forty years.”* (Kicheko)

MWENYEKITI: *Life imprisonment* haiwezi kuwa na 30 years tena, okay, amejitahidi kweli kweli! (Kicheko)

Suzan sijakusikia!

MHE. SUZAN A. J. LYIMO: Mheshimiwa Mwenyekiti, naomba isomeke hivi; *“Commits an offence and upon conviction shall be liable to a fine of not less than one billion shillings and sentenced to life imprisonment.”* (Makofi)

MWENYEKITI: Inakwenda *smooth* that one siyo? Kisheria?

MWANASHERIA MKUU WA SERIKALI: Nyongeza pale aliposema *sentence* iseme *in addition to life imprisonment*. (Makofi)

MWENYEKITI: *In addition to life imprisonment then fine?*

MWANASHERIA MKUU WA SERIKALI: Mheshimiwa Mwenyekiti, yaani alivyoisema unalipa hiyo *fine*, lakini hii *life imprisonment* ni lazima, ndiyo maana yake.

Nakala ya Mtandano (Online Document)

MWENYEKITI: *Will be sentenced to life imprisonment and in addition ni hizo millions siyo?*

MWANASHERIA MKUU WA SERIKALI: *Unaanza na hii ya fine.*

MWENYEKITI: *Soma hii secretary wangu hapa.*

NDG. HELLEN MBEBA – KATIBU MEZANI: *Itasomeka hivi; "Upon conviction shall be liable for a fine of not less than one billion shillings and in addition sentenced to life imprisonment."*

MWENYEKITI: *Mwanasheria!*

MWANASHERIA MKUU WA SERIKALI: *Ni in addition to life imprisonment.*

Mheshimiwa Mwenyekiti, unajua mimi niko hapa kuwasaidia, hivi vitu ninavifanya kila siku pale.

MWENYEKITI: *Sasa ndiyo tunataka isomekeje basi?*

MWANASHERIA MKUU WA SERIKALI: *Mheshimiwa Mwenyekiti, ndicho nilichosema, huwezi kusema hapa, kwa sababu kimsingi unaposema in addition to life imprisonment.*

MWENYEKITI: *Tusomee inavyotakiwa tusikilize.*

MWANASHERIA MKUU WA SERIKALI: *Commits an offence and upon conviction shall be liable to a fine of not less than one billion shillings in addition to life imprisonment. (Makofi)*

MWENYEKITI: *Haya turudie tena kwa Hansard purpose.*

MWANASHERIA MKUU WA SERIKALI: *Commits an offence and upon conviction shall be liable to a fine of not less than one billion shillings in addition to life imprisonment.*

MWENYEKITI: *Aah, in addition to maana yake the sentence ni life imprisonment, lakini sasa ile ya fine inaongezwa. Nadhani imekaa vizuri hiyo sawa.*

(Ibara iliyotajwa hapo juu ilipitishwa na Kamati ya Bunge Zima pamoja na marekebisho yake)

Ibara ya 24

MHE. RAJAB MBAROUK MOHAMMED: *Mheshimiwa Mwenyekiti, katika kifungu kile, marekebisho ambayo wameyafanya Serikali nafikiri hapa sasa hivi yanaanza kuendana vizuri na yale mapendekezo ambayo mimi ninayotoa. Kwa hiyo, nakubaliana na mapendekezo ambayo Serikali tayari wameshayafanya.*

(Ibara iliyotajwa hapo juu ilipitishwa na Kamati ya Bunge Zima pamoja na marekebisho yake)

Ibara ya 25

MHE. RAJAB MBAROUK MOHAMED: *Mheshimiwa Mwenyekiti, ni kama yale ambayo nilizungumza katika vifungu vilivyopita na ninafikiri kwa kupunguza muda hata Kifungu cha 21, 22, 23, 24, 25, 27, 28, Kifungu cha 35, Kifungu namba 40, Kifungu namba 43(1) vyote hivyo ambavyo tayari na Serikali walishaleta marekebisho ambayo nakubaliana nayo, ambayo yanaendana kabisa na ile hoja yangu.*

Nakala ya Mtandano (Online Document)

MWENYEKITI: Ahsante, tuendeleo sisi one after the other. Kwa hiyo, Kifungu cha 25 pamoja na marekebisho ya Serikali kinaafikiwa?

(Ibara iliyotajwa hapa juu ilipitishwa na Kamati ya Bunge Zima pamoja na marekebisho yake)

Ibara ya 26

Ibara ya 27

(Ibara zilizotajwa hapa juu zilipitishwa na Kamati ya Bunge Zima pamoja na marekebisho yake)

Ibara ya 28

Ibara ya 29

Ibara ya 30

Ibara ya 31

(Ibara zilizotajwa hapo juu zilipitishwa na Kamati ya Bunge Zima bila mabadiliko yoyote)

Ibara ya 32

Ibara ya 33

(Ibara zilizotajwa hapa juu zilipitishwa na Kamati ya Bunge Zima pamoja na marekebisho yake)

Ibara ya 34

(Ibara iliyotajwa hapo juu ilipitishwa na Kamati ya Bunge Zima bila mabadiliko yoyote)

Ibara ya 35

(Ibara iliyotajwa hapo juu ilipitishwa na Kamati ya Bunge Zima pamoja na marekebisho yake)

Ibara ya 36

(Ibara iliyotajwa hapo juu ilipitishwa na Kamati ya Bunge Zima bila mabadiliko yoyote)

Ibara ya 37

Ibara ya 38

Ibara ya 39

Ibara ya 40

(Ibara zilizotajwa hapa juu zilipitishwa na Kamati ya Bunge Zima pamoja na marekebisho yake)

Ibara ya 41

Ibara ya 42

Ibara ya 43

(Ibara zilizotajwa hapo juu zilipitishwa na Kamati ya Bunge Zima bila mabadiliko yoyote)

Ibara ya 44

Ibara ya 45

(Ibara zilizotajwa hapa juu zilipitishwa na Kamati ya Bunge Zima pamoja na marekebisho yake)

Nakala ya Mtandano (Online Document)

Ibara ya 46
Ibara ya 47

(Ibara zilizotajwa hapa juu zilipitishwa na Kamati ya Bunge Zima bila mabadiliko yoyote)

Ibara ya 48
Ibara ya 49

(Ibara zilizotajwa hapa juu zilipitishwa na Kamati ya Bunge Zima pamoja na marekebisho yake)

Ibara ya 50

(Ibara iliyotajwa hapo juu ilipitishwa na Kamati ya Bunge Zima bila mabadiliko yoyote)

Ibara ya 51

(Ibara iliyotajwa hapo juu ilipitishwa na Kamati ya Bunge Zima pamoja na marekebisho yake)

Ibara ya 52
Ibara ya 53

(Ibara zilizotajwa hapa juu zilipitishwa na Kamati ya Bunge Zima bila mabadiliko yoyote)

Ibara ya 54

(Ibara iliyotajwa hapa juu ilipitishwa na Kamati ya Bunge Zima pamoja na marekebisho yake)

Ibara ya 55

(Ibara zilizotajwa hapa juu zilipitishwa na Kamati ya Bunge Zima bila mabadiliko yoyote)

Ibara ya 56

(Ibara iliyotajwa hapa juu ilipitishwa na Kamati ya Bunge Zima pamoja na marekebisho yake)

Ibara ya 57
Ibara ya 58
Ibara ya 59
Ibara ya 60
Ibara ya 61

(Ibara zilizotajwa hapa juu zilipitishwa na Kamati ya Bunge Zima bila mabadiliko yoyote)

Ibara ya 62

(Ibara iliyotajwa hapa juu ilipitishwa na Kamati ya Bunge Zima pamoja na marekebisho yake)

Ibara ya 63

MHE. RAJAB MBAROUK MOHAMED: Mheshimiwa Mwenyekiti, kutokana na marekebisho ambayo wameyafanya Serikali na ambayo nimekubaliana nayo huko mwanzo, naona sina

Nakala ya Mtandano (Online Document)

haja ya kuweka mabadiliko mengine katika kifungu hiki ila kiendelee kubaki kama ambavyo Serikali imependekeza.

(Ibara iliyotajwa hapa juu ilipitishwa na Kamati ya Bunge Zima pamoja na marekebisho yake)

Ibara ya 64

Ibara ya 65

Ibara ya 66

(Ibara zilizotajwa hapa juu zilipitishwa na Kamati ya Bunge Zima bila mabadiliko yoyote)

Ibara ya 67

MHE. RAJAB MBAROUK MOHAMED: Mheshimiwa Mwenyekiti, nafikiri bado naendelea kuwa katika hali ile ile kwa vifungu ambavyo vimebaki ambavyo nimeviweka mimi.

(Ibara iliyotajwa hapa juu ilipitishwa na Kamati ya Bunge Zima pamoja na marekebisho yake)

Ibara ya 68

(Ibara iliyotajwa hapa juu ilipitishwa na Kamati ya Bunge Zima bila mabadiliko yoyote)

Ibara ya 69

MWENYEKITI: Nimeandikiwa note na Mheshimiwa Mnyika, anasema mapendekezo yangu kwa vipindi vya 64 mpaka 68 nimeyaondoa, kazi njema, *goodnight*. *(Kicheko)*

(Ibara iliyotajwa hapa juu ilipitishwa na Kamati ya Bunge Zima pamoja na marekebisho yake)

Ibara ya 70

(Ibara iliyotajwa hapa juu ilipitishwa na Kamati ya Bunge Zima pamoja na marekebisho yake)

Ibara ya 71

Ibara ya 72

(Ibara zilizotajwa hapa juu zilipitishwa na Kamati ya Bunge Zima bila mabadiliko yoyote)

Ibara ya 73

(Ibara iliyotajwa hapa juu ilipitishwa na Kamati ya Bunge Zima pamoja na marekebisho yake)

Ibara ya 74

Ibara ya 75

(Ibara zilizotajwa hapa juu zilipitishwa na Kamati ya Bunge Zima bila mabadiliko yoyote)

Jedwali la 3

(Jedwali lililotajwa hapa juu lilipitishwa na Kamati ya Bunge Zima pamoja na marekebisho yake)

Nakala ya Mtandano (Online Document)

(Bunge lilirudia)

**Muswada wa Sheria ya Udhhibiti na Usimamizi wa Madawa ya Kulevya wa Mwaka 2014
(The Drug Control and Enforcement Bill, 2014)**

(Kusomwa Mara ya Tatu)

WAZIRI WA NCHI, OFISI YA WAZIRI MKUU, SERA, URATIBU NA BUNGE: Mheshimiwa Spika, naomba kutoa taarifa kwamba, Kamati ya Bunge Zima imeupitia Muswada wa Sheria ibara kwa ibara na imeukubali pamoja na marekebisho yaliyofanyika. Sasa naomba kutoa hoja kwamba, Muswada wa Sheria ya Udhhibiti na Usimamizi wa Dawu za Kulevya wa Mwaka 2014 *(The Drug Control and Enforcement Bill, 2014)*, kama ulivyorekebishwa katika Kamati ya Bunge Zima ukubaliwe.

Mheshimiwa Spika, naomba kutoa hoja.

WAZIRI WA FEDHA: Mheshimiwa Spika, naafiki.

*(Hoja ilitolewa iamuliwe)
(Hoja iliakuliwa na Kuafikiwa)*

(Muswada wa Sheria ya Serikali Ulisomwa Mara ya Tatu na Kupitishwa na Bunge)

SPIKA: Waheshimiwa Wabunge, naona leo mmefanya kazi ya ziada kweli kweli. Napenda niwapongeze wote kwa kazi hiyo.

Kama nilivyosema, tunapokuwa humu ndani ni kitu kimoja, tunatunga sheria hatutungi kitu kingine chochote; kwa hiyo, kutakuwa na ubishani, kutakuwa na nini, lakini tuwe tunavumiliana kwa sababu ni kujaribu kujenga hoja. Mimi nawashukuru sana kwa *spirit* hiyo. *(Makofi)*

Naomba niwatakie jioni njema, sina tangazo lingine, naahirisha shughuli hizi mpaka kesho saa tatu asubuhi.

*(Saa 2.08 Usiku Bunge liliahirishwa hadi Siku ya Jumatano,
Tarehe 25 Machi, 2015 Saa Tatu Asubuhi)*